

JA, PINK PANTER 2

Olivera Ćirković

Copyright © Olivera Ćirković, 2019

JA, PINK PANTER 2

Sadržaj

Uvod.	9
1. Policija radi svoj posao, a mi naš.	13
2. Plan je spreman, policiju oprez.	15
3. Gospođo Jana, baš vas tražim.	17
4. Časkanja sa Draganom	19
5. Alternativni prelaz šumskom vizom.	21
6. Rakete i podmornice.	30
7. Je li, Olja, jesi li ti stvarno taj Pink Panter?	34
8. On je zgodan, a ja nezgodan	41
9. Pripreme za novo poslovno putovanje	43
10. Let u prazno	55
11. File, efharisto poli	59
12. Ode naše zlato	73
13. Da bi čovek znao šta je život, prvo mora da upozna šta nije život	82

---

14. Policija investira našu kantinu u pritvoru.	86
15. Tužna sudbina ruske prostitutke.	89
16. Tužna sam, tužna, beskonačno tužna	91
17. Žene kao kazna.	93
18. P.S. Mamice moja mila, nikad ne posustaj!	99
19. Zatvor – lek za depresiju	104
20. Prvi sud	107
21. Postala sam zatvorski moler	134
22. Tink tankeri	140
23. Suđenje za oružanu pljačku.	144
24. Ministrova ćerka i ja ponovo smo zajedno	161
25. Tara i na zatvorskim zidovima moga bloka! . . .	168
26. Gde to ode moj mali slikarski pomoćnik	172
27. Od uvaženog slikara do radnice u kuhinji. . . .	177
28. Moj prijatelj Nain, original Albanac	190
29. Antiteroristička jedinica kao sanjarsko društvo .	207
30. Grčka: zemlja najglupljih zakona pod čijim kišobranom dremaju mudri ovozemaljski bogovi-sudije.	213
31. Hej, ljudi, tu sam i živa sam!	228
 Umesto pogovora	 265

Zovem se Olja. Zatvorenica sam koja svoju kaznu izdržava u grčkom zatvoru „Eleonas Tiva“. Osuđena sam na dvanaest, dvanaest i osam godina za organizovani kriminal, teške krađe i oružane pljačke. Suđeno mi je kao pripadnici međunarodne kriminalne grupe Pink Panter. Višestruki sam povratnik u ovoj ustanovi i njen najistaknutiji član jer sam jedina žena koja je pobjegla iz grčkog zatvora. Kao takva, zaslužila sam status opasnog zatvorenika, što podrazumeva specijalne bezbednosne mere prilikom mojih odlazaka na sud, kod istražnog sudije, u bolnicu i slično.

Dok pišem ove redove, prošlo je više od četiri godine od mog ulaska u zatvor. Svoj život, od rođenja pa do hapšenja dvanaestog marta 2012. godine, kao i bekstvo iz zatvora „Koridalos“, četiri meseca kasnije, opisala sam u prvoj knjizi PINK PANTER, „Moja zatvorska ispovest“. Zahvaljujem se svima koji su je pročitali i poklonili mi deo svoga vremena. Nadam se da sam izazvala pokojnu emociju jer je knjiga neprerađena i istinska, krvavo iščupana iz

moga srca. Svi vi koji ste mi poslali pismo, razglednicu ili dali neki pozitivni komentar, a on nekim čudnim božijim putevima stigao do mene, znajte da ste mi dali snagu da preživim i da se nadam možda i nečemu neostvarljivom. Znajte da se tamo negde daleko, u tuđoj zemlji, jedan zatvorenik radovao dok mu je duša plakala. I živeo je taj dan kao kraljević iako je bio prosjak.

Ova knjiga direktni je nastavak prethodne i još jedan pokušaj da opišem neuobičajene događaje, ljude i mesta, koji su me stvorili ovakvom kakva sam danas. Ona nije niti hvalisanje, niti pokajanje, niti pravdanje, niti traganje za krivcem. Ona nikako nije promovisanje kriminala, niti njegovih aktera, iako su većina njih moji prijatelji kojih se ne odričem ni danas, kada je naše živote razdvojila sudbina. Opisacu ih sa ljubavlju jer sam samo nju osećala dok smo bili jedno malo umetničko društvo, koje je prkosilo modernim vremenima i međuljudskim odnosima punim koristoljublja. Bili smo grupa romantika koja je verovala u ljubav i prijateljstvo do groba. Neko će reći sanjara, a ja odgovorno tvrdim da svega toga nije bilo, nikad se ne bi desile niti velike šljake, niti moje bekstvo iz zatvora. Ljubav i prijateljstvo moćnije su oružje od bilo kakve mračne sile.

Želim da ova knjiga ostane zapis o jednom vremenu koje sam preživela zahvaljujući veri u ljubav prema sinu i ljudima sa kojima sam zajedno prošla kroz sve neprilike koje nam je život doneo. Ponosna sam što smo u najtežim iskušenjima pokazali da smo pravi. Pamtiću ih zauvek kao junake ove knjige i jednog dela mog života, kome vreme i zaborav ne mogu ništa. Petorica mojih prijatelja, sa kojima sam prošla kroz najteža životna iskušenja, ostaće u mom sećanju mladi, ludo hrabri mladići, kako

sam ih zapamtila. Oni nikada neće ostariti jer sam vreme zaustavila kada je trebalo. Više ga ne merim, hoću da lepe uspomene ostanu večnost. Odlučila sam da pamtim samo lepe trenutke, a ružne da zaključam u kovčeg koji nikada ne otvaram jer sam ključeve bacila. Odlučila sam da svoje ljubavi, prijateljstva i prošlost pamtim samo po počecima i lepim trenucima jer me oni čine srećnom i daju mi snagu da nastavim dalje. Odlučila sam da se radujem, a ne da tugujem. Možda je to i najveća životna mudrost. Krajeve uvek treba zaboravljati jer nijedan kraj nije lep. Treba praštati jer samo jaki ljudi praštaju. Svete se samo slabići. Pametni ignorišu.

Ostaću večiti buntovnik i borac za prava zatvorenika. Verujem da ću ostatak svog života na slobodi provesti pokušavajući da običnom svetu približim život jednog zatvorenika i bar donekle razbijem predrasudu da su svi zatvorenici loši i opasni ljudi kojih društvo treba da se plaši. Pokušaću da raskrinkam makar deo paklene mašine koju čine sudstvo i policija a čije su najčešće žrtve sitni kriminalci, nikad krupni i veliki koji zaista ugrožavaju normalan svet. U zatvor nikada ne ulaze veliki. Da su sudije časne, one bi se bavile ovom temom o kojoj znaju mnogo više od jednog običnog prestupnika. Nažalost čak i pravedne i časne sudije o tome ćute. Njihova sitničava razumnost i odsustvo svakog oblika pobune sprečava ih da govore. Tokom mog dugogodišnjeg zatvorskog iskustva uočila sam da je spremnost na kompromis, čak i kada on ugrožava ljudsku čast i dostojanstvo, karakteristika koja odlikuje dve ciljne grupe, sudije i političare. Iz tih razloga veći znak opasnosti stavila bih iznad njih nego iznad prestupnika, naročito onih koji odlaze u zatvore.

Naglašavam da ću u ovoj knjizi izostaviti čak i nadimke njenih aktera isključivo u cilju njihove bezbednosti. Sudstvu ne verujem previše, te ću samo iz tog razloga biti oprezna. Imena aktera koji su odležali pune kazne za pomenuta dela pomenuću.

1.

POLICIJA RADI SVOJ POSAO, A MI NAŠ

Drugi dan posle bekstva iz zatvora moji prijatelji zaputili su se natrag u Srbiju, gde su ih čekale nove avanture. Zatvorsko bekstvo brzo je palo u zaborav. Ipak, glavni događaj, koji se pamti, bio je ludi provod u atinskom luna-parku. Na osnovu policijskog predviđanja (fantaziranja), grčki mediji nagađali su o mojoj daljoj sudbini. U jednoj verziji, pomalo holivudskoj, mediji su objavljivali da sam išetala iz zatvora, obučena kao supruga brodovlasnika i okićena sjajnim brilijantskim nakitom. U drugoj, grubljoj verziji, izlupala sam po glavi oružjem moga komandira zatvora i otišla u nepoznatom pravcu.

Tih dana grčka televizija emitovala je vanrednu emisiju, čiji je ekskluzivni gost bio ministar pravde, a moj nestašluk iz čuvenog atinskog zatvora „Koridalos“ glavna tema. U emisiji su prikazivani inserti iz mojih košarkaških prvenstvenih utakmica, gde sam branila boje atinskog „Pagratija“. Dodatak uz to bile su izjave nekoliko mojih bivših trenera, koji su se čudom čudili zašto se sve to

desilo kada sam ja „Para poli kalo pedi“ (jako dobro dete). Moji dragi treneri do kraja su ostali dosledni svojim davno utvrđenim stavovima o mojoj ispravnosti.

Mišljenje policije nije se poklapalo sa njihovim, tako da su njihove izjave najverovatnije podosta skraćene. Ministru i policiji drmale su se stolice. Trebalo je običnom svetu predstaviti opasnog prestupnika, a ne neku maštovitu gospođu, koja ih je sve izigrala, glumeći Leonarda da Vinčija, dok je oslikavala zidove zatvora „Koridalos“.

Ostala sam sama u iznajmljenom stanu na Pagratiju, pripremajući svoj povratak u Srbiju. Moj glavni jatak, stara gospođa koja mi je iznajmila stan blizu zatvora, gde sam se sklonila prvih nekoliko sati posle bekstva, obavestila me je da se moj lik smeši u svim policijskim stanicama, sa obaveznim naslovom, ispisanim velikim crvenim slovima TRAŽI SE. Nije me mnogo zanimalo šta se dešava po policijskim stanicama. Citiraću na ovu temu reči mog starog prijatelja, sa kojim se u potpunosti slažem: „Olja, policija radi svoj posao, a mi naš. Kakve to veze ima sa nama?“

Moja urođena sigurnost posle ovog događaja narasla je do beskonačnih granica. Policiju, koju sam oduvek potcenjivala, sada sam načisto zanemarila. Osetila sam se svemogućom. Pošto sam sama odlučila kada i kako ću otići iz zatvora, bio je to vrhunac ludila koje je moj sin šest meseci kasnije ovako opisao: „Stara majko, da ti je i to poslednje prošlo i da te nisu uhapsili, onda se Bog ne bi zvao Bog nego Olja.“ Ako je tako kao što kaže moj sin, sve je prošlo kako treba, bilo bi glupo da Boga penzionise jedna luda Nasta.

2.

PLAN JE SPREMAN, POLICIJO OPREZ

Osim organizovanja svog povratka u Srbiju, koji je bio deo stare dobro uigrane rutine, bavila sam se planiranjem budućih poslova. Još u zatvoru odlučila sam se da naredni korak posle bekstva bude oružana pljačka zlatare u Grčkoj.

Bio je to posao koji sam pripremala dosta ranije, ali koji se iskomplikovao i tada nije bio izvršen. Posao je bio veliki, a uslovi idealni. Nije mi padalo na pamet da nešto promenim. To što sam bila traženi zatvorski begunac nije me nimalo zanimalo. Poučena velikim iskustvom, koje sam sticala godinama, smatrala sam da smotana grčka policija nije sposobna da me prepozna. Osim iskustva, vlasnik sam jedne nezgodne osobine, koju sam najverovatnije nasledila od prababe Dike (najopasniji član naše familije) – odsustva straha od opasnosti. Verujem da je ova osobina pomogla u mom budućem stradanju. Bez obzira što je moj položaj bio otežan, nastavila sam da planiram.

Plan je bio sledeći, odlazak u Srbiju, proslava bekstva iz zatvora i opuštanje u trajanju od mesec dana, povratak

u Grčku i pljačka pomenute zlatare, ponovni povratak u Srbiju i još veća proslava povodom spektakularne pljačke, izgradnja planinske kuće na Tari.

Iako je plan bio odličan, nažalost nisam uspela da ga privedem kraju. Umesto izgradnje planinske kuće, krečim zatvorske zidove, na kojima često slikam planinske pejzaže.

Moji stražari i koleginice zatvorenice nikada neće saznati da su pejzaži istinite slike Tare, sačuvane u mojoj memoriji koju nosim sa sobom kao sećanje na najlepše dane slobode. Ko još zna, osim mene, da Drina teče i ovde u „Tivi“, gde sam zatvorenik, i da u mom bloku čitav jedan zid prikazuje svitanje na Zaovinskom jezeru? Eto primera kako prestupnik pomaže razvoju umetnosti i u kaznenim ustanovama.

3.

GOSPOĐO JANA, BAŠ VAS TRAŽIM

Do zakazanog povratka u Srbiju ostalo je svega nekoliko dana, tokom kojih sam uspela više puta da se izbežim od straha. Prvu traumu doživela sam ispred zgrade u kojoj sam boravila. Stajala sam na pešačkom prelazu kada sam iznenada, iza svojih leđa čula uzbuđeni glas koji mi se obraća: „Gospođo Jana, gospođo Jana, baš vas tražim.“

Naježila sam se od straha. Samo tri dana ranije bila sam glavna zvezda svih vanrednih dnevnika. Okrenula sam se, a moj osmeh ličio je na iskrivljenu grimasu. Nastavio je: „Isteklo vam je šestomesečno osiguranje automobila, trebalo bi da ga produžite.“ Shvatila sam da me ne povezuje sa bekstvom iz zatvora. Šest meseci ranije zaista sam kupila i osigurala putnički auto na falš slovenačke papire. Dobro me je zapamtio. Čak je znao i moje lažno ime „Jana“. Odahnula sam, ali je dalji boravak u toj zgradi postao gotovo nemoguć. Svaki ulazak i izlazak iz nje izazivao je novi strah i paniku da se gospodin ne dozove pameti i poveže me sa bekstvom.

Posle prve traume stigla je i druga, dva dana kasnije. Nestalo mi je kredita za mobilni telefon. Sela sam u auto i sat vremena kružila po Atini, premišljajući se, na koju trafikku da stanem i kupim dopunu. Odvezla sam se do Vule i izabrala najneupadljiviju, koja je zbog visoke temperature bila prekrivena ciradom. Parkirala sam se u njenoj blizini i munjevito šmugnula ispod cirade, uvlačeći se u unutrašnji prostor. Naručila sam veliki broj dopuna.

Ubrzo je prodavac počeo sa njihovim otkucavanjem, koje je išlo dosta sporo. Kada je bio na pola otkucavanja, iznenada se iza mojih leđa stvorio policajac. Prvo su mi se oduzele noge, a zatim sam ugledala svoje ruke kako drhte. Posle prve misli da je policajac ovde jer me je prepoznao, shvatila sam da je na trafici da bi nešto kupio. Strah se za trunku umanjio, ali prestao nije. Nisam nikako mogla da stopiram otkucavanje dopuna jer bi na taj način privukla veću pažnju. Minuti su mi delovali kao sati. Brinula sam da će, stojeći iza mene, iznenada da se priseti prethodnih događaja. Sve policijske stanice bile su oblepljene mojim slikama. Ugledala sam frižider sa sladoledima, prišla sam mu i zagnjurila se u njega. Prevrtala sam sladolede sve dok nisam ugledala policajca da odlazi. Otišao je, a moj stav o aljkavoj grčkoj policiji još jednom je bio potvrđen.

I posle ove potvrde, ruke su mi se tresle narednih petnaest minuta. Pola života provela sam u Grčkoj a da se na trafici nikad nisam susrela sa naoružanim policajcem. Prvi susret desio se pet dana nakon mog bekstva iz „Koridalosa“. Život sam po sebi piše romane, a mi smo tu samo da ga prepričamo.

4.

ČASKANJA SA DRAGANOM

I pored straha koji mi je izazivao svaki izlazak iz stana, nastavila sam sa iskušavanjem svoje ličnosti do potpunog ludila. Pre bekstva dala sam reč kolegi Draganu da se sledeći put čujemo za tri dana ali sa slobode. Imala sam novi nekorišćen telefonski broj, koji mi je kupio moj pomagač čvrsto verujući u moje bekstvo. Ugovorili smo i tačno vreme razgovora. Tri dana kasnije zaista sam imala aktiviran pomenuti broj u novom telefonskom aparatu. Naravno, bila sam slobodna kao što sam i obećala. Odvezla sam se na auto-put Atina–Solun, očekujući njegov poziv. Tačno u 18 sati zazvonio je telefon. Radovali smo se vičući uglas. Pričali smo nepovezano, čak i da nas je prisluškiivala grčka policija, ne bi ništa razumeli. Čula se samo pokoja reč: sloboda, majmuni... Majmunima smo nazivali gospodu plave uniforme, koje sam ja, sa naše tačke gledišta, uspela da ismejem.

Moji razgovori sa Draganom nastavili su se svakog drugog dana tačno u zakazano vreme. Svaki put menjala

sam telefonski broj i aparat. Bilo je vrelo julsko leto, a plavi neprijatelj više se bavio ispijanjem hladnih pića i ledenih kafa nego našim uhođenjem. Živela lenjost, koja je glavna karakterna osobina grčke policije. Od rada im je mnogo draže bakanje i predskazivanje budućnosti. Bez obzira na ovu činjenicu, budućnost prestupnika, nažalost, nije nimalo svetla jer se mi sami vraćamo u kaznene ustanove.

Odlazak u zatvor sastavni je deo našeg zanimanja, kao što je to trening u životu jednog sportiste. Radnici u svetu prestupnika po pravilu su posetioci zatvora. Njega mogu da izbegnu samo oni koji umišljaju da su prestupnici i oni koji za života imaju urađenih nekoliko šljaka. Nekoliko šljaka, bez obzira na donetu količinu novca, ne znače ništa. Te osobe su amateri, nesvesni svoga zanimanja, žive svoju nerealnu priču o mudrom prestupniku koga Bog čuva zbog njegove dobrote i pravednosti. Ako se povuku u miran život, živeće zauvek u svom ubeđenju, igrajući do kraja života ulogu opasnih. Ukoliko se ne povuku, četvrta, peta ili deseta šljaka odvešće ih u zatvor. Tada će saznati da su bili pusti amateri i da je zatvor sastavni deo ovog zanimanja. Od trenutka kada pređeš iz amaterskog u profesionalno društvo, shvataš da nisi pod Božjom zaštitom, već da si malo radio pa iz tih razloga nisi realno sagledao Božju volju.

5.

ALTERNATIVNI PRELAZ ŠUMSKOM VIZOM

Stan i auto koji sam koristila posle bekstva ustupio mi je moj dugogodišnji kolega. Njegova pomoć tih dana bila mi je neprocenjiva. U svetu prestupnika ovo je bila retka pojava, što je bilo i logično. Prvo i najvažnije pravilo, ako želiš da preživiš u ovom svetu, moraš čuvati u tajnosti svoje mesto boravka. Napravio je izuzetak, iako je ove činjenice veoma svestan jer je iza njega bilo dugogodišnje iskustvo.

Devetog dana posle bekstva odvezla sam se u Solun i ostavila auto na unapred dogovorenom mestu. U Solunu me je po dogovoru čekao moj prijatelj Baja, koga je regularnim autom dovezao prijatelj, dečko koji nije imao nikakve kontakte sa svetom prestupa. Bez obzira na obaveštenost da sam traženi zatvorski begunac, učinio mi je veliku uslugu jer je imao auto registrovan na svoje ime i čist regularan pasoš. Ušla sam u auto i pozdravila ih, zaboravivši bekstvo kao da ga nikad nije ni bilo. Zaputili smo se prema grčko-makedonskoj granici. Dobro sam bila obavještena o svom položaju. Moj blizak prijatelj dobio

je informacije iz pouzdanih policijskih izvora da je izdat nalog za moje hapšenje i da imam Interpolovu poternicu na svim graničnim prelazima, ne samo zemalja Evropske unije već i okolnih, susednih zemalja bivše Jugoslavije. To je značilo da ću problem imati čak i u Makedoniji. Jedina zemlja u kojoj ću boraviti legalno jeste Srbija, koja nema potpisan sporazum sa Grcima o isporuci svojih državljana. Meni je ova informacija bila sasvim dovoljna.

Otpočeo je moj ilegalni povratak u Srbiju. Imala sam rešenje za prvi deo puta, ulazak u Makedoniju. Nekoliko kilometara pre grčke granice izašla sam iz auta na ugovorenom mestu, gde me je čekao provereni jatak, mladi Makedonac u koga sam imala veliko poverenje. Meštalin makedonskog sela iz pogranične zone bio je brz i spretan vodič, koji je znao svaki kamen i stazu ilegalnog puta. Godinama smo sarađivali, bio je moj stalni vodič kroz pogranični deo, čovek od poverenja sa kojim sam se osećala bezbedno. Šetajući sa njim kroz zaraslu travu i neprohodne staze, više sam se osećala kao planinar nego kao prestupnik koji se kreće u nedozvoljenom prostoru sa šumskom vizom.

Njegovo odrastanje u ovom kraju i moja preterana sigurnost nasleđena od prababe činili su naše putovanje zanimljivim. Često smo se, zaneti šalama i mojim crnim humorom, smejali do suza. Jedini problem tokom ovih šetnji bio je mrak i neravan teren. Zbog ranijih čestih sportskih povreda skočnih zglobova, bila sam sklona njihovom uganuću. Trideset minuta pre ugovorenog termina bandažirala sam zglobove na nogama i sećala se svojih prošlih sportskih vremena. Ko je još mogao da poveruje kako ću posle bandažiranja zglobova pred važne

prvenstvene mečeve to isto raditi dosta godina kasnije glumeći planinara u pograničnom pojasu.

Baja i njegov prijatelj odvezli su se automobilom i regularno prešli granični prelaz. Sačekali su me na dogovorenom mestu, sad već u Makedoniji. Posle četrdeset pet minuta hodanja mladi Makedonac i ja našli smo se u njihovom autu. Petnaest minuta kasnije bili smo u kafiću i nazdravljali uz ledeno pivo. Udahnula sam vazduh punim plućima, prvi put posle deset dana osetila sam slobodu u pravom smislu te reči. Zvuci naše muzike probudili su nostalgiju. Slobodna sam, Grčka je daleko, a Makedonija mi je bliska. Odrasla sam u zemlji čiji je ona bila sastavni deo, bivša socijalistička republika, u kojoj sam odigrala mnogo prvenstvenih i kup utakmica.

Moje prvo kadetsko prvenstvo Jugoslavije za 1968. godište i mlađe odigrala sam baš u Skoplju. Stojna Vangelovska, najbolji plejmejker stare YU košarkaške lige, Makedonka. Gde odoše sve te godine, gde nestaje bez traga kao da ih nikada nije bilo? Sedim u istom kafiću, to sam ona ista ja koja je tu sedela sa sportskom torbom i medaljom pre dvadeset pet godina. Opet sam tu sa torbom u rukama, ali nema medalje. Umesto nje, Interpolova poternica sa mojom slikom. Glupa priča.

Izgleda da na životnim raskrsnicama nema ni znakova ni putokaza. Berala sam pogrešan put. Pretpostavljam da je to život. Biraš neki put i, u zavisnosti od svog karaktera, njime se otisneš, blizu ili daleko. Kako sam vrlo uporna i dosledna, stigla sam daleko. Kako je put bio pogrešan, tako se i moje daleko odnosi na pogrešno. Danas verujem da je odluka važnija od samog čina, kao što je karakter presudniji od akcije. Ipak, sklona sam da verujem da ono što nije

bilo, nije ni moglo da bude. Naravno da uvek izgleda lepo ono što se nije ostvarilo. Otuda najčešće proističe ljudsko kajanje, koje prezirem i ne prihvatam. U životu smo prisiljeni da živimo sa svojim greškama, ali smo i u obavezi da nikad ne prestanemo da se borimo. Na kraju svakog puta opet nas čeka neka nova raskrsnica i nova šansa. Da bi u svemu video izlaz, moraš ostati bez nje i preživeti. Kraj puta bez raskrsnice je smrt. Samo tada ostajemo bez izbora. Samo je tada istinski kraj. Sve drugo su borbe u kojima možemo biti samo gubitnici ili pobjednici.

Baja i njegov prijatelj odvezli su vodiča i mene do mesta blizu makedonsko-srpske granice i produžili za Beograd. Dalji plan nije bio u potpunosti utvrđen jer moj mladi prijatelj nije znao put kojim bismo stigli u Srbiju. Bez obzira na tu činjenicu, verovao je da će narednog jutra, pomoću izviđačke karte, rešiti taj problem. Sutradan je otišao sam i dobro proučio teren. Vratio se dva sata kasnije. Našao je ilegalni put do Srbije. Put je bio teži nego prethodni, zbog nepristupačnosti terena. Sutradan sam pozvala Baju, koji se iz Beograda već zaputio ka granici. Dogovor je bio da me sačeka na benzinskoj pumpi udaljenoj od graničnog prelaza oko dvadeset kilometara. Prvi uslov da otpočne put bio je dogovor sa taksistom Makedoncem, koji će vodiča i mene odvesti blizu samog graničnog prelaza iz Makedonije u Srbiju. Zatim, trebalo je da sačeka moj telefonski poziv kada kročim na teritoriju Srbije i krene autom na granični prelaz. Ja bih mu naknadno dala orijentire na glavnom putu, dva-tri kilometra posle prelaza, gde bih ga čekala. Dalji plan bio je da me odveze na benzinsku pumpu, gde će me čekati Baja. Za sve usluge biće unapred dobro plaćen.

Diskretnost se podrazumevala, moje ime kao i problem koji sam imala ostali su mu nepoznati. Seli smo u taksi. Dvadesetak minuta kasnije stigli smo na svega nekoliko kilometara od makedonsko-srpskog graničnog prelaza. Svoju torbu sa stvarima ostavila sam u taksiju. Krenulo je planinarenje, ovog puta po vrlo nezgodnom terenu. U jednom trenutku, posle devedeset minuta hodanja, učinilo mi se da nećemo uspeti. Mrak se polako spuštao, a mene je počela da obuzima panika. Predložila sam da se vratimo, ali je moj vodič čvrsto verovao u svoju orijentaciju u prostoru. Posle dva-tri sata hodanja prešli smo i poslednju prepreku, pregazili smo i rečicu. Iza naših leđa ostao je srpski granični prelaz. Uspeli smo se uz liticu i našli tačno uz glavni put. Pozvala sam taksistu Makedonca, kao što je unapred bilo dogovoreno. Bio je nedostupan. Nije mi se ovo nimalo svidelo. Pretpostavila sam da se uplašio i odustao od dogovora. Mrak je već gotovo pao, a moj vodič trebalo je da se vrati istim putem natrag. Žurio je da ne bi izgubio orijentire, a ja sam u tom trenutku ostala bez telefonskog signala. Nisam imala šta da čekam. Izašla sam na glavni put i sama krenula peške ka benzinskoj pumpi. Signala i dalje nije bilo, pa nisam mogla da pozovem čak ni svog prijatelja. Valjalo je pešačiti dvadeset kilometara. Imala sam srpsku ličnu kartu i bila sam legalna u našoj zemlji. Ipak, nisam se osećala nimalo prijatno.

Dva-tri kilometra iza mene nalazio se srpski granični prelaz koji nisam prešla. Hodala sam glavnim putem, bez torbe u potpuno nenaseljenom području. Posle petnaestak minuta čula sam iza svojih leđa rad motora putničkog automobila. Nisam se okretala, plašila sam se granične policije, koja se tuda često kretala. Auto je usporio i ja

sam se najzad okrenula. Ugledala sam taksistu Makedonca. Samo ja znam koliko sam mu se obradovala. Sela sam u auto presrećna. Pokušao je da mi objasni kako je izgubio domet i komunikaciju sa mnom. Nije znao kako da postupi, pa je nasumice krenuo u Srbiju. Više mi ništa nije bilo važno. Savladala sam sve prepreke.

Moje putovanje bilo je okončano. Dvadeset minuta kasnije bila sam na benzinskoj pumpi na kojoj me je čekao Baja. Zagrlili smo se i krenuli njegovim autom ka Beogradu. Ubrzo sam saznala da je, pre polaska na ovaj put, potkačio automobilom nepoznatu baku na benzinskoj pumpi u Beogradu. Baka je povredila nogu, pa ju je moj prijatelj preneo u zagrljaju do bolnice. Kada je ustanovio da će joj biti dobro, stigao je do srpsko-makedonske granice brzinom svetlosti. Uspeo je da mi pošalje novac preko „Vestern juniona“ noseći povređenu baku u naručju. Nijednog trenutka u razgovoru sa mnom nije pokazao da ima bilo kakav problem, smatrajući moj položaj mnogo težim od bakinog. Dok je nosio ranjenu baku, ja sam se šunjala po nepreglednim brdima. Na kraju puta gazila sam po reci, moleći se Bogu da ne nagazim neku vodenu zmiju. Tešeći se, stalno sam ponavljala reči mog starog prijatelja : „Olja, ne brini, granicu ne čuva vojska nego strah.“ To je naučio kao graničar u vojsci.

Rvala sam se sa strahom, srećna što se nisam susrela sa pograničnom vojskom. Metak se nije primao od straha, ali od vojske jeste. Baja i ja garili smo auto-putem Niš–Beograd. Odlučili smo da ovaj srećni događaj i težak dan upriličimo ledenim pivom. Nije to bila neka naročito dobra ideja. Moj prijatelj, inače na svoju ruku i kada je trezan, pred ulazak u Beograd, načisto se prozlobio. Na naplatnoj

rampi iznenada je zaurao na policiju. Jedva sam ga smirila. Izgleda da su svi članovi našeg umetničkog društva bili netrpeljivi prema plavom neprijatelju. Alkohol nam je tu netrpeljivost pojačavao, pa smo bili skloni jezivom ludiranju. Hvala bogu, ovoga puta prošlo je bez incidenta. Dvojac bez kormilara, Baja i ja, stigao je pred moju zgradu u kojoj sam odrasla. U stanu u prizemlju, širom otvorenih prozora, sa muzikom do daske i pesmom Beti Đorđević „Počnimo ljubav iz početka“, čekao me je moj bivši, kao i obično vedar i nasmejan. Iznenada se na prozoru pojavilo nekoliko komšija. Bučno su me pozdravili. Otpozdravila sam im mahanjem, kao drug Tito pionirima na sletu.

Ako ništa drugo, sa mnom nikada nije bilo dosadno. Akcija, akcija i samo akcija. Nikada ništa od čega se spava. Ušla sam u stan. Bivši i ja čvrsto smo se zagrlili. Tata i mama Ludić opet su bili na okupu. Naš lepi sin bio je na letovanju u Herceg Novom. Te večeri slavio je povratak mame Ludić kući. Dok su se druga deca radovala povratku svojih mama sa posla, službenog putovanja, odmora, moj sin je slavio mamino bekstvo iz zatvora.

Moram priznati da je moj sin – narodni heroj, zaista je odrastao na jedan neuobičajen način, veoma komplikovan za objašnjenje ljudima koji nisu imali kontakte sa prestupom. Iako nikada nije bio direktan ili indirektan učesnik u prestupu, dobro je sagledao njegovu svetlu i tamnu stranu jer mu je on u pojedinim periodima života, naročito kada je bio mali, oduzeo sve, majčinsku ljubav, sigurnost porodice i ekonomsku stabilnost. Svoje turbulentno detinjstvo i adolescentski period života mogao je da preživi a pri tome i ne skrene sa pravog puta samo uz ogromnu snagu duha, koju mu je dragi Bog podario pripremajući ga za velika

iskušenja. Bez obzira na činjenicu da je njegova umorna duša iznela strašni teret roditeljskih grešaka, kao nemi posmatrač, ipak je postao simpatizer nesretnog miljea u kome su se kretali njegovi roditelji. Moj sin je naučio da se ponaša po društveno prihvatljivim građanskim normama i da krije svoj ležeran stav prema kriminalu, ne želeći da uznemirava normalan svet oko sebe, koji to nikako nije mogao da sagleda iz njegove perspektive. Nikad nikome nije govorio da je odlazak na put svojih roditelja, koji kreću da izvrše neko kriminalno delo, zaista doživljavao kao dete čiji su roditelji biznismeni a odlaze na poslovno putovanje. Nikome nije govorio da su desetine kilograma zlata koje se klasifikuju prema karatima na našem stolu dnevne sobe za njega uobičajeni proces kao prebrojavanje PVC stolarije nekog preduzetnika. Nikom nije govorio da je brojanje bolje savladao u našoj kući, dok smo porodično sedeli na podu i klasifikovali grupe novca po 10.000 evra, nego u školi, na času matematike. Nije glasno pominjao ni mlade ljude koji su u gradu važili za opasne momke a koje je njegova mama ljubila u glavu i volela na sličan način kao njega. A ko bi ga razumeo i da je pričao?

Tako je moj sin naučio da živi u skladu sa dva nespojiva sveta, da poštuje društvene norme, ali isto tako da razume i simpatiče jedan drugi društveno neprihvatljiv svet i, što je najvažnije, da nikada nikom ne sudi niti da ga osuđuje. Tokom naših dugogodišnjih robija naučio je da se u svom društvu nikad ne raspituje o roditeljima svojih drugova i njihovim zanimanjima, u strahu od povratnog pitanja na koje bi odgovor blago rečeno bio težak.

Dok je nosio teško breme roditeljskih grešaka na svojim nejakim plećima, žigosan podjednako kao i mi, verujem

da se nesvesno u njemu stvorio bunt i želja da pokaže okolini da on nije učesnik ove tragedije. Verujem da se u njemu, naročito tokom mog prvog boravka u zatvoru kada je bio desetogodišnjak, rodio jedan protest i želja da u školi, sportu, među drugovima i njihovim roditeljima pokaže da je jedan uzoran i vaspitan dečko, braneći me na taj način od osude okoline, koja naročito takve greške nije praštala jednoj ženi koje je i majka. I zaista me je odbranio. Sve zamerke, osude i kritike na moj račun padale su u vodu onog trenutka kada se pojavljivao moj sin.

Jedina stvar koju moj sin nikada nije uspeo da izbalansira jeste netrpeljivost prema plavom neprijatelju, za koju objektivno postoji valjan razlog, a to je moja malenkost, koja mu je tu mržnju raspirivala od malih nogu. Ulje na vatru dolivali su i naši susreti na sudovima, gde sam naravno vođena sa lisicama na rukama, što je on doživeo kao najveći mogući oblik rušenja ljudskog dostojanstva. U takvim trenucima, neizmerna ljubav prema majci zaslepljivala je svaki oblik razuma i činjenicu da sam ja zaista sama izazvala ovaj neprijatni čin.

6.

RAKETE I PODMORNICE

Narednog jutra, posle povratka u Beograd, otišla sam na pijacu Đeram. Zatvor sam obrisala gumicom. Sve je bilo kao i nekada. Ponovo sam, potresena ispucalim rukama namučenih baka i deka, pijačnih prodavaca, delila nenormalne bakšise i kupovala neograničene količine namirnica da bi se oni što pre vratili kući. Vraćala sam se i ja sa deset kilograma sira, isto toliko kajmaka, džakom krompira, luka... Moj tata živeo je u meni zauvek. Ovu lepu naviku prisvojila sam baš od njega. Na tatinu sreću, njegov komandant, a moja mama, znala je da uskladi ogromne količine namirnica i iskoristi ih u narednom periodu. Na moju nesreću, nisam imala komandanta, a ni mamin gen. Zato je valjalo posle pijačnog pazara obaviti novi zadatak, izdeliti te ogromne količine hrane poznatom i nepoznatom svetu.

Uveče sam priredila svečanu večeru, na kojoj su zvaničnici bili moji dragi prijatelj, gotovo svi članovi našeg malog umetničkog društva. Na meniju čuveni krompir-pire,

pohovano belo meso i zelena salata. Ovakav meni u našem slučaju označavao je veliko slavlje. Uglavnom proslavu uspešne šljake. Ovoga puta izuzetno, proslavu mog bekstva iz zatvora na koje smo bili vrlo ponosni.

Te večeri održala sam i poslovni sastanak. Iznela sam plan rada. Ponovo smo se ponašali kao sportski tim koji se sprema za finale kupa šampiona. Moj govor bio je identičan govoru nekog sportskog trenera jer smo se mi zaista spremali kao da odlazimo na šampionski meč. Većina ovih momaka zaista su bili sportisti, tako da im je ovaj govor bio potpuno blizak i jasan.

Prvo – mesec avgust, opuštanje i slobodne aktivnosti. Drugo – septembar, priprema za pljačku u Grčkoj. Svim članovima preporučuju se u tom periodu fizičke pripreme kako bi na izvršenje zadatka došli što spremniji. Pljačka se izvodi u oktobru, posle nje sledi povratak i duži odmor. Svi su se složili sa planom, naročito jer je društvo zadnjih meseci pretrpelo velike štete.

Poslednju šljaku izvršili smo osam meseci ranije, a posle nje sam, četiri meseca kasnije, bila uhapšena.

Novac je nestao, naše rakete su se prizemljile i ostale bez goriva. Čuvanje novca ili u ulaganje u pametne poslove za nas je do kraja ostalo nepoznanica. Posle šljake vraćali smo se punih džepova, sedali u rakete i garili brzinom svetlosti ka neodređenom cilju, sve dok raketa ne bi ostala bez kerozina. Aterirali bismo naglo, pa bi naša raketa iznenada postajala podmornica. Sedeli bismo kratko u podmornici, spremajući se za novi let. Nikad nije bilo sumnje da raketa neće ponovo uzleteti. Tako je naše umetničko društvo ili bilo u raketi ili u podmornici, nikada u zlatnoj sredini, gde živi normalan svet. Svaki

član ovog društva imao je svoju specijalnost. Nečija raketa često je ostajala bez kerozina, zahvaljujući aparatima „manja-veća“ i damama sumnjivog morala. Nečija raketa je posustajala zbog svakodnevnog ašikovanja po kafanama. Nečija raketa je štucala zbog stalnih saobraćajki, kupovine i popravke automobila. Nečija raketa imala je neodređeni pravac, ni on sam nije znao šta će je oboriti naredni put.

Moja raketa, koja je najduže postojala i koja je prošla neograničen broj kilometara, često je stradala zbog kupovine nekretnina. Loše u svemu bilo je što sam stan, čija je vrednost bila sto pedeset hiljada, godinu-dve kasnije prodavala za neverovatnih šezdeset hiljada. Bila sam prvak sveta u pogrešnoj trgovini. Umetnik u meni ubijao je trgovca pre nego što pokuša da podigne glavu. Organizovan radnik u meni umirao je odmah po završetku šljake, prethodno predajući plen ludom umetniku. Tako da je najčešći rezultat bio podmornica.

U meni su zaista postojala dva lika, koja su i pored svih suprotnosti vrlo dobro sarađivala. Umetnik i sanjar stanovali su u mojoj duši. Oni su ljude i surovu realnost oko mene bojili najlepšim bojama stvarajući privid idealnog. Umetnikovu melanholiju, koja često vodi u apatiju i određeni oblik mrzovolje i lenjosti, potiskivao je energični organizovani radnik uvek željan dokazivanja i stvaranja novca. Koliko god umetnik i sanjar nije mario za materijalno, toliko više je organizovani radnik stremio ka istom. I pored svih suprotnosti oni su bili tim koji je uvek donosio pobedu. Nažalost greška se dešavala na samom kraju kada je bilo najlakše jer nije bilo nikakve opasnosti. Vrednog radnika nadjačavao je umetnik, očigledno

dominantniji lik u meni. Umetnik, bez ikakvog osećaja za trgovinu i materijalno, vredne plodove radnikovog rada davao je u bescenje ili olako poklanjao kako bi makar prividno ovaj svet učinio lepšim. Umetnik je voleo da se sirotani bar na trenutak osećaju kao kraljevići. Želeo je da promeni svet, mrzeo je nepravdu, tugovao je za tuđim teškim sudbinama dok jednog dana od sebe nije napravio tužnu priču.

Avgust smo proveli kao posada podmornice. Nismo se mnogo brinuli, znali smo da će naša raketa uzleteti već u oktobru. Garancija sam bila ja, koja sam, što se tiče poslova, retko ili nikada nisam grešila. Mladi članovi našeg društva u to su se uverili u protekle tri godine, tako da smo generalno svi bili opušteni. Organizacija i ulaganje u naredne šljake bio je moj posao. Često sam reskirala ogromna ulaganja, čvrsto verujući u svoju nepogrešivost.

7.

JE LI, OLJA, JESI LI TI STVARNO TAJ PINK PANTER?

Ubrzo posle bekstva iz zatvora, sa odmora se vratio moj najbolji sin na svetu. Moje dete, moj motiv, moj cilj, moja snaga, smisao mog postojanja. Zbog njega sam poraze pretvarala u pobeđe, zbog njega sam se srušena i ranjena podizala, praveći se da mi nije ništa. Zbog njega sam se, tužna i razočarana, bezbrižno smejala i pretila boljima i jačima da ću ih pobediti. Zbog njega ću zadnjeg dana svoga života istrčati pedeset minuta da mu pokažem da nikada neću ostariti. Zbog njega ću, i kada umrem, biti umorna, bdijući danima i noćima nad njim, pazeći da ga ni vetar ne povredi. Sin i ja živeli smo naše najsrećnije dane.

Bekstvo i neprilike još više su me vezali za moje prijatelje. Svakodnevno smo se sretali i provodili neograničene sate zajedno.

Tih dana sin i ja bili smo u nedoumici da li da promeni klub u kome je napravio svoje prve košarkaške korake. Iz tih razloga stupila sam u komunikaciju sa bivšim sportskim prijateljima. To sam zadnjih godina izbegavala, ne

zato što sam prestala da ih volim, već zato što sam se osećala neprijatno. Odlutala sam suviše daleko. Nisam više osećala da im pripadam. Možda me je bilo i sramota. Možda više nismo imali zajedničkih tema. Toliko sam daleko otišla. Stalno sam se nadala da će se moj prestupnički let završiti i da ću se ponovo vratiti među drage ljude.

Da bih utvrdila šta je najbolje za mog sina, za nastavak njegove sportske karijere, bilo je neophodno da stupim u kontakt sa svojim sportskim prijateljima. Sada mi je to još teže padalo jer sam nedavno ponovo uznemirila javnost bekstvom iz zatvora. Bivala sam sve gora i gora. Zbog sina sam morala da radim i ono što mi se ne sviđa ili što me uznemirava.

Prvo sam ugovorila sastanak sa jednim starim prijateljem sportistom, koji me je poznao godinama i bio mi veoma blizak. Njemu nije trebalo ništa da pričam o sebi, toliko me je dobro poznao. Zamolila sam ga za neke sportske savete u vezi sa sinom. Izašao mi je u susret istog trenutka. Opustila sam se i osetila veoma dobro u njegovom društvu. Otišli smo na večeru u „Maderu“. Posle dve-tri čaše vina, opustivši se, moj stari prijatelj iznenada me je pitao sa jednom obrvom visoko podignutom: „Je li, Olja, jesi li ti stvarno taj Pink Panter?“ Nasmejala sam i odgovorila: „Jebô te taj Pink Panter, to ne postoji.“ Nije znao i bio je zbunjen. Nisam ni ja znala jesam li taj Pink Panter ili ne. Izgleda da jesam, a ipak se ljutim kada mi to kažu bliski i dragi ljudi. Shvatila sam da sam otišla daleko. Onaj ko je o meni nekada znao sve, sumnja da to zna i danas. A ja sam ona ista Olja koja je tako ponosna na sebe što je niko i ništa nije promenilo. Možda me je nešto i promenilo, samo ja to više ne vidim.

Moji prijatelji iz sporta ostali su blago koje imam, a nisam toga ni svesna. Svi sa kojima sam u tom trenutku kontaktirala poneli su se kao veliki i ispravni ljudi, da ne kažem pravi mangupi, ali u najlepšem mogućem kontekstu i značenju ove reči. Moj nekadašnji, sada veoma poznati trener i bivši vrhunski sportista upravo tako se poneo. Kada sam ga pozvala prvi put, bez najave, nijednog trenutka nije pokazao da se iznenadio, iako sam u tom trenutku bila zatvorski begunac. Objasnila sam mu na brzinu da sam u Srbiji, potpuno regularna i da nemam nijedan problem sa zakonom, što je i bila istina. Kako je normalan čovek mogao da razume kada su samo petnaest dana ranije svi mediji objavili da sam pobegla iz grčkog zatvora „Koridalos“ i da je za mnom izdata Interpolova poternica, što je takođe bilo tačno. Slušao me je, ali ništa nije prokomentarisao na ovu temu. Narednih nekoliko dana čuli smo se više puta telefonom. Ostao je duhovit kako sam ga i pamtila. Njegov telefonski poziv ovako je počinjao: „Ovde 92, mogu li dobiti Olju?“ Smejala sam se naglas, obožavala sam njegov humor.

Došao je trenutak da moj sin pređe u drugi klub. Zatražila sam savet od svog bivšeg trenera. Pitala sam da li da odem u novi klub i potpišem pristupnicu jer mi je sin maloletan. Moje misli išle su na drugu stranu od njegovih. Ja sam brinula da ne napravim štetu sinu svojom pojavom, plašeći se budućih komentara u klubu. Moj dragi trener razmišljao je drugačije, dajući mi dobronameran savet: „Nemoj da ideš u klub, jako si poznata ovih dana, opasno je zbog Interpola.“

Shvatila sam da ne veruje u moj regularni boravak u Srbiji. Bez obzira što je sumnjao da bih mogla imati

problem sa zakonom, kontaktirao je sa mnom i pomagao savetima oko sportske budućnosti moga sina. Shvatila sam kako su moji sportisti u dubini srca hrabri ljudi. Ne može jedan veliki sportista biti plašljivac, njegovo srce kuca uvek u istom ritmu „i kad se pije, i kad se ljubi ,i kad se puca“. Ponosna sam što su takvi, bez obzira što im ja već dugo ne pripadam.

Desetak dana kasnije prihvatila sam poziv takođe starog dobrog prijatelja, bivšeg sportiste a sada izuzetnog sportskog radnika, za večernji izlazak. Ovakve izlaske uglavnom sam izbegavala, umetnik u meni voleo je samoću i tišinu. Te večeri napravila sam izuzetak jer je provod organizovao baš moj prijatelj na poznatom beogradskom splavu. U našem društvu trebalo je da se nađu nekoliko menadžera i poznatih sportskih ekipa.

Jedan od menadžera bavio se isključivo odlaskom mladih igrača u Ameriku. Za tu temu bila sam naročito zainteresovana, smatrala sam da moj sin treba da nastavi svoje školovanje i sportsku karijeru tamo.

Kasno uveče stigla sam na prestižni beogradski splav. Na vratima me je sačekalo obezbeđenje, koje mi je prokrčilo put do separea gde su sedeli sportisti, kao da sam Monika Beluči. Krčeci put rasterali su mnogobrojnu uvaženu gospodu, koja su se čudom čudila ko li je dama u crvenoj misoni haljini, visine čitavih 192 cm. Dok sam pokušavala da se smestim u separe, zapljusnuo me je jak i glasan talas tehno muzike čiju umetničku vrednost nisam nikada uspela da razumem. Krike orijentalne muzike, na koju sam se navikla po beogradskim splavovima, mogla sam da ugasim čašom nekog žestokog pića. Za ovo danas bilo je potrebno nešto mnogo jače, što ne priliči meni

koja sam odrastala uz moralne kodekse starih beogradskih mangupa koji su govorili „drogiraju se samo p..ke i slabići“. Zarobljena u prošlim vremenima, sedela sam više gledajući šta se dešava pored nas nego za našim stolom. A u separeu do nas sedela je grupa muškaraca i otvoreno pokazivala svoju gej orijentaciju. Bila sam jedina koja tome pridaje nekakav značaj. Nastavila sam da se okrećem i bečim na gej par koji je ponela emocija. Probudio se u meni iznenada moj dobri tata Draga i njegove reči kada se dešava nešto njemu moralno neprihvatljivo: „Ah, bajo moj, približava se smak sveta.“ Izgleda da sam promašila i mesto i vreme. Ja, poslednji romantik na ovom svetu, ne pripadam ni ovom vremenu, ni ovim ljudima, koji su se na sve navikli. Jedini koji me mogu razumeti su moji prijatelji, članovi našeg romantičnog umetničkog društva. Samo oni jer su zaglavljani u istim godinama. Ko još skida ručni sat i zove na ferku golim rukama?! Samo oni i niko više.

Kako je veće odmicalo, tako sam ja sve više shvatala da me ovo mesto i ljudi koji me okružuju ne zanimaju nimalo. Svom starom prijatelju košarkašu iskreno sam kazala: „Druže, nisam ja za ovo mesto, odoh da se opustim negde gde nema tehno muzike.“ Klimnuo je glavom i dodao: „Olja idem i ja sa tobom.“

Otišli smo na splav gde su vlasnici bili moji stari poznanici. Dočekana sam kako i dolikuje nekrunisanjoj kraljici ludila. Bio je ovo moj prvi javni nastup posle bekstva iz zatvora i zvanično saznanje da sam se udaljila od ljudi koji su mi nekada bili sastavni deo života.

Sin i ja živeli smo najlepše trenutke našeg zajedničkog života. Složno smo zaključili da ja više nisam običan već

sveti čovek, koji ima nadljudsku moć. Ovog puta otišla sam korak dalje, organizovala sam i izvršila bekstvo iz zatvora. Retka pojava, a kada je reč o ženama, onda i nemoguća. Sin je bio nezreli adolescent, a ja totalno neuracunljiva. Pa smo iz tog razloga izveli ovakav zaključak.

Bila je sredina meseca avgusta i ispred mene je ostalo još petnaestak dana opuštanja. Iz Italije se vratila Švrća, moj gotovo jedini ženski prijatelj. Zagrlile smo se i za tren obrisale mesece i godine koji su nas razdvajali. Kupila sam novi stan, u zgradi gde je to i ona uradila dve godine ranije, tako da smo postale komšinice. Bila sam presrećna, okružena iskrenim i voljenim prijateljima. Švrća i ja često smo tih dana bile nerazdvojno društvo. Kada sam otišla da potpišem pristupnicu za novi sinovljev klub, kao podrška sa mnom je krenula Švrća. Ostala je u obližnjem kafiću, čekajući da završim potpisivanje pristupnice. Otišla sam u klupske prostorije, u kojima me je sačekao sportski direktor, inače moj dugogodišnji prijatelj. Naše poznanstvo poticalo je od moje osamnaeste godine. U njegove prostorije stigla sam nasmejana i bezbrižna. Na meni je bila majica sa grčkom zastavom, ukrašena svarovski kristalima, a na ruci sat ukraden upravo u Grčkoj, čija je cena bila jednaka vrednosti omanje momačke garsonjere u Beogradu. Toliko o mojoj brizi za Interpolovu poternicu.

Obradovao se kada me je ugledao. Pozdravili smo se, a prva rečenica koju je izgovorio bila je: „Olja, od kada te poznajem pa do danas, nisi prestala da me iznenađuješ.“ Nasmejala sam se. Izgleda da sam bila ekscentrik i čudak od mladih dana. Nisam sigurna koliko sam to mogla da sagledam sama.

Dani su prolazili, a naše društvo nije se razdvajalo. Švrća je upoznala moje prijatelje. Bila je šokirana njihovom iskrenošću i dobrotom. Svakodnevno mi je ponavljala: „Olja, ovi ljudi su svemirci, gde si ih našla?“ Čudna žena privukla je najčudnije čudake. Poslušni su bili jedino sa mnom, u svim ostalim varijantama nije im se moglo ništa. Nisu trpeli autoritet, nisu mogli da čuju ni jednog jedinog muškarca. Jedina osoba koju su čuli bila sam ja, verovatno zato što sam žena i zato što nosim neverovatnu titulu kraljice ludila.

8.

ON JE ZGODAN, A JA NEZGODAN

Tih dana odlučila sam se za još jedan večernji izlazak, ovog puta sa mojim prijateljima. Bio je ovo moj drugi javni nastup posle bekstva iz zatvora u pratnji najbitnije osobe na svetu, moga sina.

Stigli smo ispred lokala, sačekao nas je Baja u društvu svoga mlađeg brata i brata od strica. Tada sam prvi put upoznala Bajinog mlađeg brata i jako se iznenadila. Mladi dečak bio je toliko lep i zgodan da sam to ponovila najmanje pedeset puta. Kada sam pedeseti put izgovorila kako je to dete besprekorno građeno i zgodno, moj dragi Baja ovako je prokomentarisao: „Dobro, matori (opet me je oslovljavao u muškom rodu, kao na šljakama), OK, on jeste zgodan ali sam zato ja nezgodan.“ Čušnuo ga je malo po glavi, da upriliči ovu svoju konstataciju. Nasmejala sam se i došapnula mu: „Istina jeste zgodan, ali ja volim samo nezgodne!“ Smejali smo se naglas. Lepi i nezaboravni trenuci. Njihov brat od strica kasnije je čak prokomentarisao da je šokiran mojim izgledom. Kaže da je očekivao neku

muškaraču, debelu, ružnu i isečenu po rukama. Izgleda da se moj izgled nije uklapao u priču o nekoj delinkventnoj ženi. Vrlo mi je zbog toga drago.

Veče je prošlo u najboljem mogućem redu. Nije bilo prevrtanja klavijature, niti boksa. Bila sam zadovoljna i veoma ponosna na svoje društvo, koje je ove večeri bilo u romantičnom raspoloženju.

9.

PRIPREME ZA NOVO POSLOVNO PUTOVANJE

Prošao je avgust, mesec slavlja, a ja sam stavila tačku na opuštanje. Septembar je krenuo radno. Ustremila sam se samo na posao. Vreme je bilo da naše podmornice izrone i da se premestimo u rakete kojima ćemo leteti dalje i brže od svih.

Prvi korak bila je kupovina lažnog pasoša. Imala sam svog čoveka, kome sam zadnjih godina bila najbolji i najredovniji klijent. Poslednje četiri godine kupila sam pasoše i odvela na probu veliki broj ljudi. Da bih stigla do najboljih, valjalo je preći dug put, prepun trnja. Kroz moj život prošlo je bezbroj korisnih, nekorisnih, hrabrih, plašljivih, podlih i poštenih. Otpadali su jedan po jedan, da bi na kraju ostali najbolji. Posle dugogodišnje borbe uz mene su ostali najhrabriji i najpouzdaniji. Oni su bili nagrada za moju neograničenu upornost. Okružila sam se izuzetnim mladim ljudima u koje sam imala potpuno poverenje. Imala sam i posao u čije sam izvršenje bila sto posto sigurna. Ostalo je samo da napunimo torbe plenom.

U tom trenutku niko i ništa nije moglo da me spreči u ostvarenju cilja. Donela sam odluku. Isključila sam logičnog čoveka u meni. Ostao je samo ludak jer je za ovaj posao samo on bio potreban. Pripremu posla vršio je logičar, a izvođenje dela ludak. Plan je stupao na snagu, a logičar je otišao na odmor. Poslala sam ga što sam dalje mogla, da me slučajno ne zbuni, jer sam bila svesna da je moj položaj u Grčkoj više nego težak.

Da bi neko u ovom „poslu“ bio dobar, ako se to uopšte može nazvati poslom, osnovni uslov je da poseduje obe ove ličnosti u sebi. Logičar je mozak operacije, što je kreativniji i lukaviji to su rezultati rada bolji. Mislim da je u mom slučaju od presudnog značaja bilo što sam žena. Koliko god sam pokušavala da pobegnem od ženskog pola, nalazeći u sebi nepremostive razlike od većine žena koje sam upoznala, ja sam ipak žena. Ženski mozak uvek funkcioniše perfidnije i lukavije od muškog, što se svakodnevno potvrđuje u različitim sferama gde se prepliću muško-ženski odnosi. Prestup je čin u kome nema mesta za žene, ili tačnije, žene su nezainteresovane za njega. Urođena ženska racionalnost ih vodi lakšim putem do cilja. Prestup za ženu nikada ne može biti lak put, naročito zato što u njemu njeno glavno oružje šarm nema nikakvu funkciju. Žene su veoma praktične i razumne i kao takve ne vide nijedan razlog zašto bi se gurale u opasnost pre vremena. Pametne žene svakako će sačekati prestupnike da se vrate sa plenom i onda upotrebiti svoje glavno oružje šarm da dođu do materijalne koristi bez bilo kakvog reskira.

Zašto sam jedna od retkih žena koj su izabrale ovakav put nemam tačno objašnjenje, ali kad sam ga već birala,

moj ženski perfidniji način razmišljanja dao je veoma dobre rezultate. Potvrda su mnogobrojni poslovi koji su se desili a njihovi počinioci nikad nisu nađeni.

Iako je logičar mozak operacije, njegovo prisustvo mora biti dozirano. Previše logike vodi u premišljanje i sagledavanje posledica, a to je u prestupu najveća moguća mana. Uspeh se postiže isključivo odlučnošću koju logični zaključci u prestupu ometaju. Iz tih razloga sprovođenje plana u delo vrši isključivo ludak, koji ne razmišlja previše. On ima cilj koji mora da ispuni, svesno reskirajući svoju slobodu. U mom slučaju pokretač ni slučajno nije nekakav adrenalinski zavisnik koji to radi iz puste želje za avanturom. Moj jedini cilj je materijalna korist, do koje sam s vremenom naučila da dolazim u vrlo kratkom vremenskom periodu. Ako možemo pričati o nekom obliku zavisnosti, onda je to brzina kojom se stiže materijalna korist. Do novca se stiže munjevitom brzinom, retki su oni koji ga cene. Iz tih razloga i njegovo trošenje je nekontrolisano. Tako s vremenom neosetno upadaš u začarani krug zavisnosti od „brzog novca“. Kraj je naravno zatvor, u kome nastavljaš svoj let, razmišljajući na sledeći način: „Ako sam za jedan minut izgubio dva stana i dva automobila, za isti taj jedan minut zaradiću ih ponovo.“ Ovu teoriju naročito podržavaju bes i nemoć koju zatvorenik skuplja godinama na sudovima i u zatvorskoj ustanovi, koji su puni nepravde i poniženja. Što si duže u poslu, a to naročito važi za zatvorske povratnike, postaješ suroviji, dok jednog dana ne postaneš profesionalac koji nesvesno život sagledava iz iskrivljene perspektive. Tako dolazimo do trenutka kada prestup zaista postaje zanimanje koje se obavlja s rutinom bilo kog drugog čoveka zaposlenog

u nekom regularnom zanimanju. S vremenom tvoji najbliži saživljavaju se sa situacijom, tako da i oni počinju da realnost sagledavaju iz krivog ugla. To je neminovnost.

Od trenutka kada prestupnik postane profesionalac, njegov odnos prema pravdi, istini, hrabrosti, moralu, zakonu, državi se menja. Nikada čovek koji nije prošao kroz iskušenja, velike reskire, suđenja, policijske pritvo-re i zatvor ne može sagledati život realno. Najlakše je poštenom čoveku da veruje u pravdu, u sudstvo, u policiju... Kada jednog dana bos prođeš trnovitim putem, ne možeš a da ne osetiš bol i da ti na tabanima ne ostanu ožiljci. Sasvim je drugačije iskustvo čoveka koji taj isti hod samo gleda sa strane. Prestupnik iznenada postaje svesniji utopije koja nas okružuje. Srećni su ljudi koji nikad ne iskuse ovo o čemu pričam. Slično je kao sa mislima, dobar zaključak postoji samo ako sa mislima ostanemo na sredini. Ako se zaputimo dalje, svi naši zaključci biće negativni i utopistički. Kada istinu na sudu pobedi smišljena policijska logika, kada lično upoznaš advokata koji ima cenovnik za podmićivanje sudija, kada deset optuženih dobiju uslovne ili novčane kazne za plaćanje, a odgovaraju za posedovanje i prodaju tone kokaina, više nikada na život ne možeš da gledaš nevinim očima. Tvoj vučiji pogled, posle ovih iskustava, gledaće sa sumnjom i na moral, i na pravdu, i na političare, i na državu. A ako u sve sumnjamo, onda ni u šta ne verujemo, a ako ne verujemo ko smo mi? Najpre neposlušni buntovnici koji misle da su bolji od legalnih lopova, ako ništa bar zbog kazne koja nas stiže. Jedina istina je da ne valjaju ni oni a ni mi, koji sebi dajemo za pravo da smo bolji samo zbog kazne koje smo svesni i koja nas uvek stiže.

Kako ne razmišljati o sebi i svojim bližnjima kao o hrabrim ljudima kada svesno reskiramo svoje slobode. Kako ne razmišljati da je časniji čin otimanje od onih koji su legalni lopovi (npr. zlatari), a koji će svoju štetu sigurno naplatiti, nego legalno otimanje siromašnom zaposlenom svetu od strane države ili, tačnije, njenih političara. Ma koliko bila kritična prema sebi i delima koja sam izvršila, nikada neću moći da ne pomislim da su pojedini političari mnogo štetnija pojava u našem društvu od mene. Ostaje jedino žal za izgubljenom verom i nevinošću sa kojom si nekada posmatrao život. Vratiti se među pošten i poslušan svet gotovo je nerealno, tvoj buntovni karakter neće ti dozvoliti da poštuješ moralne norme licemera, gorih od tebe samog. Za mene jedino prihvatljivo rešenje jeste osamiti se i udaljiti od urbanog sistema.

Kada je reč o hrabrosti i pravdi, koje takođe često pominjem opisujući svoje prijatelje, mogu da iznesem svoj lični stav koji je najverovatnije formiran ponovo iz moje iskrivljene perspektive, koju ja nažalost više uopšte ne vidim. Iz tog razloga često sam spremna da do kraja branim svoje stavove kojima, ukoliko su pogrešni, neka sude obični čitaoci jer mi je njihovo mišljenje bitnije nego onih koji glasno promovišu pravdu i hrabrost, ne verujući ni sami u to što govore.

Hrabrosti ima mnogo, ali je njena suština uvek u delovanju a ne u čekanju. Delovati, pa makar i na pogrešan način, znači davati otpor i ne slagati se sa postojećim sistemom, koji često podseća na robovlasnički iako ga nazivaju demokratskim sistemom. Svaki taj otpor i neslaganje za mene je hrabrost. Svako čekanje i prihvatanje kompromisa da bi se živelo mizerno, ali bez reskira, za mene je

kukavičluk. U životu samo možeš biti učesnik ili žrtva. Verujem da sam najveći deo svog života bila učesnik i da je to suština hrabrosti.

Kada govorimo o pravdi, mogu da kažem da je to pojam koji me najviše zbunjuje. Iz mog ugla pravda je pravo da učinimo ono što mislimo da treba, tako da ona može biti sve. Ko je taj, izuzev Boga, koji će odrediti šta je pravedno a šta ne. Uvek će onaj ko o pravdi govori unositi svoj lični stav i posmatrati je iz svog ugla, na koji su uticali njegovo odrastanje, porodica, sredina, okolnosti, vera, stepen obrazovanja...

Razjasniću još jedan termin, koji često ponavljam a koji bi običnog čitaoca mogao da zbuni, a to je ratovanje ili ratnici. Kada svoje prijatelje ili sebe nazivam ratnikom ili se koristim terminom da smo ratovali, on je svakako simbolički opis načina delovanja jednog prestupnika. Kada se koristim ovim terminom ni slučajno nas ne predstavljam kao istinske ratne heroje jer bi to na neki način predstavljalo uvredu za sve časne ljude koji su u istoriji vojevali za dobro svoga naroda. Jednostavno kada odživiš život na ivici smrti, kada ti je svakodnevno skrivanje ili bežanje od policije u opisu zanimanja, kada doživiš da te vezanog za plastičnu stolicu transportuju kao životinju, kada provedeš nekoliko meseci po policijskim pritvorima i neko vreme spavaš na betonskom podu, tvoj život počinje da liči na život ljudi u ratu. Sama ta borba da preživiš i opstaneš u tebi će stvoriti privid ratovanja iako krajni cilj nije logičan. Bez obzira na to što se ovim terminom koristim simbolički, u mojoj svesti kada se prisećam naših izvršenih dela, pod jakim sam utiskom da smo zaista ratovali. Otuda proizilazi, iz moje iskrivljene perspektive, osećaj da smo zaista ratnici.

Pozvala sam Mileta, moju vezu za lažne pasoše. Ponudio mi je poljski pasoš, ličnu kartu i vozačku dozvolu na ime Banfi Marta. Svidelo mi se. Nekoliko dana kasnije dokumenta mi je uručio Miletov prijatelj, koji je najverovatnije od njega bio obavešten o mojim avanturama poslednjih meseci.

Muškarac srednjih godina, verovatno i sam upleten u prestupnički život, raširenih očiju me je molio da se ne vraćam u Grčku. Govorio je: „Ne idi, molim te, krajnje je opasno.“ Nasmejala sam se i samouvereno dodala: „Prijatelju, ne brini, vidimo se u oktobru na ovom istom mestu.“ Od tada su prošla četiri oktobra, a ja se nisam pojavila. Nisam htela da verujem kako bi ovaj čovek mogao da bude u pravu. Smatrala sam da se većina ljudi opterećuje strahom pre nego što za to zaista dođe vreme. Niko iz moje okoline nije se slagao sa mojom odlukom o ponovnom povratku u državu iz čijeg sam zatvora pobešla samo dva meseca ranije. Bila sam odlučna, nisam čula nikoga. Olakšavajuća okolnost u svemu bili su moji prijatelji, moja družina koja me je slepo pratila. Bez ijedne izgovorene reči, išli su za mnom. Verovali su mi jer sam mnogo puta ranije dokazala da retko grešim kada su šljake u pitanju. Mene su mogli da prate samo beskrajno hrabri ljudi, spremni na sve. Ostali nisu imali šta da rade u mojoj blizini.

Obezbedila sam lična dokumenta i bila sam spremna za akciju. Pre mog polaska u Grčku bila je potrebna još jedna provera zlatare koju smo nameravali da opljačkamo.

Prošlo je dosta vremena od mog poslednjeg viđenja zlatare. Smatrala sam da će ovaj zadatak najbolje izvršiti Baja, kome je pomenuta zlatara bila poznata.

Pomenutu zlataru uočila sam godinu i po dana ranije, sasvim slučajno, vraćajući se sa plaže. Ugledala sam natpis „Zlatara“ na sasvim neupadljivoj radnji. Zbog jakog letnjeg sunca, preko izloga su bile navučene tende. Gotovo ništa se nije videlo. Izašla sam iz auta i stala ispred izloga da se detaljno obavestim o njenom unutrašnjem prostoru. Ugledala sam izlog i brojne vitrine u dubini radnje pune zlata. Radnja je bila maksimalno obezbeđena, sa duplim vratima, kao ulazi u banke, pancirnim izlogom i neprovidnom rešetkom. Ostala sam da ispratim večernje zatvaranje radnje. Pet radnika izašlo je na glavna ulazna vrata. Šesta osoba, za koju sam pretpostavila da je vlasnik radnje, izašla je automobilom iz garaže u zgradi u kojoj se radnja nalazila.

Bilo je logično da radnja ima još jedan unutrašnji izlaz koji koristi samo vlasnik zlatare. Bila je to zanimljiva informacija, koja mi u tom trenutku nije bila od velike koristi jer smo se mi uglavnom bavili akterima. Izbegavala sam pljačke ukoliko je bilo velikih i ozbiljnih poslova za akter. Najznačajnija informacija u tom trenutku za mene je bila činjenica da zlato ostaje u vitrinama tokom noći. Ova pojava bila je retkost, naročito zadnjih godina kada su zlatari zbog učestalih krađa sklanjali zlato u sefove. Zlatara koju sam slučajno našla bila je odlična prilika (tip).

Da bih bila potpuno sigurna i obaveštena o količini zlata u nekoj zlatari, dovodila sam iz Beograda studenta koji je ulazio u zlatare, kupovao nešto nakita ili satova za sebe i procenjivao količinu zlata. Bio je snalažljiv, pametan i, što je najvažnije, pouzdan. Student je na zadatak dolazio avionom i vraćao se u roku od jednog, najviše dva dana. Naravno, svi troškovi su mu bili plaćeni. Poznavali smo

se veoma dobro. On je na ovaj način bez ikakvog reskira zarađivao svoj džeparac i investirao u svoje školovanje.

Zahvaljujući studentu imala sam pouzdane informacije. Posle izlaska iz zlatare, čekala sam ga u autu, sa spremnim blokom i olovkom. Deset minuta kasnije imala sam iscertan svaki ćošak radnje. Tačno sam znala u kojoj fioci stoji 14k, 18k, 22k zlato i položaj sefa. Moj mladi i pametni student bio je nepogrešivi procenitelj količine zlata. Smatrao je da se u ovoj radnji nalazi najmanje petnaest kilograma zlata. Kamenje u nakitu nije mogao da proceni. To je bila dodatna zarada i mogla je da iznenadi pozitivno.

Moj dragi student, sjajni mladi čovek, danas dok ovo pišem, uvaženi je inženjer elektronike. Jedan mladi i perspektivni naučnik, osim poštovanja za borbenost koju je iskazao, u meni budi divljenje jer je stasao u čoveka koji može da razume svakoga a da ne sudi nikome. Imam čast da ga poznajem i da mi je i danas prijatelj. Njegov hobi iz prošlosti zauvek je ostao naša tajna, iako iz mog iskrivljenog ugla on ima etičku opravdanost. Deluje mi licemerno da u vremenu lažnog morala, kad društvo najvećih evropskih državnika funkcioniše kao „Koza nostra“, neko sudi siromašnom i vrednom studentu koji je nelegalno stečen novac uložio u svoje obrazovanje. Da je student bio građanin neke visokorazvijene evropske zemlje, ona bi sigurno imala društveno prihvatljivija rešenja od ovog. Kako je student bio Srbin čiji otac nije biznismen ili visoki funkcioner, a pozeleo je da u životu ostvari više od onoga što mu je njegova porodica mogla da ponudi, nije imao previše izbora na putu do svetlog cilja koji je na kraju ostvario.

Dakle, tri meseca posle nalaženja zlatare, izvršili smo pokušaj krađe u julu 2011. Kada smo izvršavali krađe

– aktere, tačno se znalo šta je čiji deo posla. Ja sam bila organizator, dok su preostali članovi bili besprekorni izvršioци. Nikada nije bilo iskakanja iz ustaljene šeme, koja je dugo vremena donosila izuzetne rezultate. Sam čin udaranja u pancir najčešće je obavljala ista osoba. Srušio je veliki broj izloga i bio jedan od najpouzdanijih izvršitelja poslova. Kada je nešto išlo dobro, nisam volela promene, pa je iz tih razloga on bio stalni izvršitelj, iako su to mogli i nekoliko puta uradili i drugi članovi.

Veoma sam cenila savete jednog od njih jer je imao veliko iskustvo u saobraćaju. On je najčešće pripremao kradene automobile i kombije, iako su u pomoć pristizali i drugi. Akter se izvodio na sledeći način: posle zaleta u punoj brzini auto je udarao pravolinijski u srednji deo izloga. Od snažnog udara ulubljivala se zaštitna rešetka, iza koje je pucao pancirni izlog u obliku pravougaonika veličine automobila. Zatim je za donji kraj zaštitne rešetke, koja je sa strane ispadala iz šina, kačen unapred pripremljeni deblji konopac sa kukom. Konopac je autom zatezan unazad dok se zaštitna rešetka ne podigne kao šatorsko krilo. To je bila poslednja prepreka. Put do zlata tada bi bio otvoren.

Ko će imati kakav zadatak unutar radnje odlučivala sam ja jer sam imala detaljno obaveštenje o rasporedu zlata po vitrinama i fiokama. Često se dešavalo da onaj koji mi je najveći mezimac dobija najteže zadatke u prikupljanju. On je na mnogobrojnim šljakama pokazao prisebnost, hrabrost, brzinu i spretnost, tako da je postao jedan od najpouzdanijih izvođača.

O putu za bekstvo odlučivala sam ja, prihvatajući često savete jednog od njih, koji je pripremao i automobile. Najveći broj puteva za bekstvo pripremili smo nas dvoje.

Procenjivanje terena ispred radnje, pod kojim uglom će se auto zaleteti i udariti, bio je zadatak onoga koji izvršava tu radnju. Nalazila sam poslove, prepoznavajući da li je moguće izvršiti krađu na ovakav način ili ne. Sve preostalo prepuštala sam onima koji to bolje znaju. Imala sam potpuno poverenje jer su mi mnogo puta to dokazali na delu. Unutar radnje nikada nije postojao nijedan problem jer su momci koji su izvršavali ova dela svaki za sebe bili posebni, hrabri, spretni, brzi i pouzdani. Gotovo je nemoguće odrediti ko je bio bolji ili brži u ispunjavanju svog zadatka. To su osobe koje bi skupile sve što nađu ispred sebe, do poslednje igle. Zbunjivanja nije bilo nikada.

Jedan od njih najčešće je bio osoba koja je imala stalni telefonski kontakt sa mnom tokom trajanja šljake. Ja sam merila i određivala dužinu njihovog boravka u radnji u zavisnosti od situacije na ulici. Šljaka je najčešće trajala dva minuta, a nekada i duže. On je unutar radnje prenosio moje odluke spolja. Bio je priseban i pouzdan. Često sam ga slušala kako glasno bodri preostale članove govoreći: „Radi, radi, napolju je sve OK!“ Da nas je neko prisluškivao, pomislio bi da smo profesionalna sportska ekipa na bazičnim planinskim pripremama.

Izvršenje ovih dela zaista se desio na način na koji i opisujem. Bez obzira što je početak svake šljake vezan za adrenalinski šok, svi pomenuti izvršioci dela su izvršavali ledenim razumom, fokusiranošću, prazninom u glavi i srcu. Jedna prestupnička ekipa postaje prava, profesionalna i najbolja tek kada dostigne nivo robotskog ponašanja prilikom izvršavanja dela. Mi smo to postigli. Bez obzira na najviši nivo profesionalnosti, ovi momci su ipak bili ljudi a ne mašine. Naravno da je i njima srce lupalo jače,

naravno da su i oni osećali tremu i strah u stomaku, naravno da su i njima prolazile crne misli kroz glavu, ali samo u satima i minutima pre izvršenja dela. Onog trenutka kada je kretalo postavljanje, postajali su paklene mašine. Ta odlučnost i transformacija u svetu prestupa, kao i u sportu, odvaja velikog od malog igrača. Moji prijatelji bili su profesionalni tim sastavljen od najboljih igrača.

10.

LET U PRAZNO

U julu 2011. na izvršenje krađe u pomenutoj zlatari stigle su četiri osobe i ja. U opisu ovog dela izostaviću sva imena i nadimke aktera kako ih na bilo koji način ne bih ugrozila. Nažalost, izostavljanjem opisa ličnosti i njihovih karaktera izgubiću emociju koju prema njima gajim, a samim tim uskratiću čitaocima posebnost i autentičnost njihovih ličnosti. Nažalost drugi izbor nemam.

Nas petoro smestili smo se u jedan od mojih iznajmljenih stanova. Održan je sastanak na kome je svako dobio nacrtanu šemu dela radnje za koji je zadužen. Dva dana pred izvršenje krađe, dva člana i ja pripremili smo kradene automobile, kombi i put za bekstvo. Dovezli smo ih iz udaljenih delova grada i parkirali blizu radnje. Jedan od njih je od drvenih dasaka napravio nešto nalik skakaonici. Trebalo je da ona bude postavljena na dva stepenika koja su sprečavala pravolinijski zalet auta u pancirni izlog zlatare. Pomoću skakaonice od dasaka auto je u zaletu izleteo u visinu i udarao u srednji deo izloga. Nas član je iskazao

novi talenat u stolarskom zanimanju. Za našu budućnost nije trebalo brinuti: ukoliko nam izmakne lopovski zanat, bićemo stolari, mašinbravari, moleri, slikari, pevači i tatu majstori. Šljaka je otpočela u ranim jutarnjim časovima, oko pet ujutru, dovoženjem ukradenog mercedesa ispred radnje. Zatim je dovezen kombi i parkiran tako da sakriva izlog radnje od očiju prolaznika i automobila koji se kreću ulicom. Parkiran je be-em-ve iza ugla radnje u ulici normalnoj na onu u kojoj se nalazi zlatara. Be-em-ve je bio auto kojim je izvršio krađu trebalo da pobegnu posle šljake, putem za bekstvo koji je pripremljen do detalja.

Na nekoliko kilometara udaljenom parkingu, u susedom delu grada, stajao je parkiran regularan auto, u koji bismo prebacili zlato i ostavili ga u njemu do sledećeg dana. Na istom mestu tri osobe prešle bi kod mene u drugi regularan auto, a preostali članovi pozvali bi taksi i odvezli se do stana. Pet minuta posle šljake svi bismo bili čisti i nalazili bismo se u regularnim prevoznim sredstvima.

Trojica članova prišli su radnji. Jedan od njih imao je zadatak da iščupa alarmni uređaj, a drugi da ga ubaci u unapred pripremljenu kofu sa vodom. Često smo to radili da zavijanje alarmne sirene ne bi privuklo pažnju ranije nego što je to potrebno. Najčešće su, posle udarca automobila u pancirni izlog, slučajni prolaznici verovali da je u pitanju saobraćajni udes.

Gotovo nikada nisu sumnjali u krađu jer je sam čin bio toliko divalj i nestvaran da je više podsećao na film nego na stvarnost. Čupanje alarma bio je znak drugom članu da se zaleti automobilom i punim gasom udari u izlog. Pritisnuo je gas do daske i poleteo uvis, zahvaljujući drvenoj skakaonici, ručnom radu našeg novopečenog stolara.

Trenutak čupanja alarma koji označava početak radnje takođe je trenutak kad sve treme, strahovi i crne misli potpuno nestaju. Iako laiku ovo može da deluje kao neistina u stvarnosti to je pravilo, ukoliko su izvršioci spremni, odlučni i hrabri kao što su bili moji prijatelji. Sam čin praćen je adrenalinskim šokom u kome se ne oseća niti umor, niti strah. Svi strahovi i nelagodna osećanja ostaju zaboravljeni u noćnim satima koji prethode činu krađe.

Čuo se jak prasak i lomljivina stakla. Zaštitna rešetka ulubila se od jačine udarca i iskočila iz šina. Pancir je popustio, ali nažalost, desilo se nešto što je u praksi retkost. Od jačine udarca pale su dve masivne vitrine, u kojima se nalazilo zlato, i zakrčile put u radnju. Momci su bezuspešno pokušavali da ih odgurnu. U toj borbi izgubili smo zlatna tri minuta. Bila sam parkirana preko puta radnje i na direktnoj telefonskoj vezi sa jednim od njih. Gledala sam uznemirene radnike obližnje benzinske pumpe kako telefoniraju policiji.

Kazala sam da se povuku. Otrčali su do be-em-vea, koji je zakazao. Nije mogao da upali. Desio se drugi redak maler. Prešli su na plan B, koji sam uvek pripremala u slučaju da nešto krene po zlu. Plan B je značio da u slučaju neprilike svi istrče u obližnje brdo, neosvetljeno i obraslo rastinjem. Bila sam na otvorenoj vezi sa jednim od njih. Pet minuta kasnije kazala sam im da siđu na dogovoreno mesto, gde se brdo spaja sa ulicom. Prošla sam tuda automobilom i povezla četiri člana grupe. Peti, vođen svojim instinktom, postupio je drugačije. Trčao je u suprotnom pravcu od onog koji sam ja dala. Seli su u moj auto. Petstotinak metara dalje naišli smo na semafor i crveno svetlo. Stala sam jer mi je u susret išao manji

putnički auto. Muškarac za volanom neprirodno je zastao i zagledao se u auto koji sam vozila. Bila sam sigurna da je civilni policajac. Imala sam ogromno iskustvo jer sam se mnogo puta susrela sa njima. Samo su se moje kolege lopovi i civilni policajci vozili u pet ujutru neupadljivim automobilima, upadljivo ukrašenim dečjim igračkama, pusto verujući da su neprimetni. I bili su neprimetni za pekare, mesare, advokate, lekare i sve one koji nisu ni znali da postoji civilna policija.

Gospodin plavi neprijatelj i ja pogledali smo se na trenutak. Ugledala sam mu na licu opuštanje u trenutku kada je ustanovio da je za volanom žena. Policija nikako nije povezivala tako teška dela sa nekom ženom, što je bilo i logično. Nastavio je dalje putem koji je vodio do zlatare. Upalilo se zeleno svetlo, a mi smo nastavili prateći put za bekstvo. Dvadeset minuta kasnije bili smo u stanu, bezbedni.

Peti član ostao je u brdu, gde je ispratio veliki nalet patrolnih automobila. On je potvrdio moju sumnju da je gospodin u neupadljivom autu civilni policajac. Nesrećnik je sat vremena kružio oko zlatare, zajedno sa kolegama u patrolnim automobilima, tvrdoglavo verujući da je lukav zbog medvedića koji su se klatili oko njegove glave. Neverovatno je koliko policija nema sluha za obaveštenost prestupnika, koja je zbog vrste zanimanja uvek na visokom nivou. Sat-dva kasnije peti član se povukao sa brda, krećući se u pravcu puta za bekstvo. Dao mi je orijentire gde se nalazi. Vratila sam se po njega automobilom. Ubrzo smo bili u stanu, svi na okupu, žaleći za zlatom i propuštenom prilikom.

11.

FILE, EFHARISTO POLI

Tačno četrnaest meseci kasnije, posle bekstva iz zatvora, ponovo sam počela da razmišljam o ovoj zlatari. Ovoga puta u glavi mi je bila oružana pljačka. Iz tih razloga Baja je u pratnji još jednog momka otišao na dvodnevni put do Grčke. U opisu ovog dela takođe ću izostaviti imena i nadimke, izuzev Baje i mene koji smo za ovo delo osuđeni i za koje smo pune kazne odležali.

Potvrdili su moje ranije pretpostavke da se u okviru zgrade nalazi garaža, u kojoj vlasnik zlatare parkira svoj automobil. Parking u garaži nije imao nikakav video-nadzor. Vlasnik zlatare, posle parkiranja automobila, ulazio je u susednu prostoriju u kojoj se nalazi lift. Liftom se penjao na viši nivo, prizemlje, gde se nalazio još jedan zaseban ulaz u radnju. Podizao je daljinskim upravljačem elektronsku rešetku, iza koje su se nalazila vrata. Otkucavao je šifru za deaktiviranje alarma i ulazio u prostor zlatare. Ovo su bile dovoljne informacije da odredim tačan datum svog odlaska u Grčku. Odlučila sam da se prvi zaputimo

Baja i ja. Deset dana kasnije, istim putem preko brda i reka, u pratnji moga vodiča, mladog Makedonca, zaputila sam se nazad u zemlju u kojoj je bila izdata Interpolova poternica na moje ime. Bila sam svesna otežavajućih okolnosti, ali i sigurna u svoje iskustvo i sposobnost.

Olakšavajuća okolnost bila je smotana grčka policija, koju sam veoma potcenjivala. Smatrala sam da ću, ako budem maksimalno oprezna, biti bezbedna. Ušetala sam u grčki prostor, gde me je na dogovorenom mestu čekao Baja sa automobilom koji je iznajmio u Solunu. Zaputili smo se u Atinu, gde nas je čekala moja pouzdana prijateljica Bugarka, koja mi je iznajmila stan u samom centru grada. Smestili smo se u njega i već sutra otpočeli sa pripremama.

Iz Beograda smo poneli sva potrebna tehnička pomagala, nekoliko mikrokamera i laptop. Svakodnevno smo odlazili i pratili otvaranje i zatvaranje zlatare. Baja je svaki dan postavljao mikrokameru u unutrašnji prostor zgrade. Kasno uveče pregledali smo video-zapis i beležili kretanja posetilaca garaže. Zgrada je bila velika i nije bila naseljena stanarima. Tokom narednog meseca saznali smo da se u zgradi osim zlatare nalazi i kafić, koji se zatvara relativno rano. Takođe, na njenim gornjim spratovima održavana je dodatna nastava za srednjoškolce, koju su privatno pohađala deca bogatijih Grka.

U roku od mesec dana upoznali smo vlasnika kafića i dva profesora koji su se parkirali u istoj garaži kao i vlasnik zlatare. Upoznali smo sve ponaosob radnike zlatare i vrste automobila ili motora kojima su se kretali. Ušli smo u ustaljeni sistem vlasnika zlatare, koji je svakodnevno ponavljao iste radnje. Ispratili smo njegov povratak kući i saznali tačnu adresu njegovog stanovanja. Izmerili smo

vremensku i kilometarsku dužinu puta, između njegove kuće i zlatare. Nikada nisam bila obavještenija o nekom poslu koji nas je čekao. Smatrala sam da više nemam prava ni na najmanju grešku, nikako nisam želela da nam se desi i najmanji problem.

U međuvremenu smo na Bajino ime iznajmili stan u elitnom delu Atine, na moru, u delu grada koji se nalazi blizu zlatare. Našli smo najbolji mogući put za bekstvo. Bila sam sigurna u pozitivan ishod posla. Sutradan smo iznajmili drugi regularan automobil na atinskom aerodromu. Ovaj automobil nismo nameravali da koristimo u izvršenju šljake. Narednih dana pripremili smo nekoliko kradenih automobila, koji će biti potrebni za izvršenje pljačke.

Kradene automobile dovezli smo iz udaljenih delova grada i parkirali ih blizu zlatare. Baja je nosio rukavice da ne bi ostavio otiske. Posle parkiranja kradenih automobila, peške bi dolazio nekoliko stotina metara do regularnog auta (iznajmljenog na aerodromu) u kome sam ga čekala.

Mesec dana posle našeg dolaska, kada je sve bilo sto posto spremno, pozvala sam svoje prijatelje i obavestila ih da je vreme da se upute u Grčku. Pet momaka sutradan su bili u Atini. Četvorica momaka smestili su se u stan u centru grada, a dvojica kod mene na moru. Sedmog dana posle njihovog dolaska iskrsla je prilika za izvršenje pljačke, koju smo svakodnevno iščekivali. Bio je 16. oktobar. Plan je počeo sa našim momkom koji je čekao vlasnika zlatare ispred kuće u kojoj živi. Bio je na motoru i tačno izveštavao o njegovom kretanju. Tog jutra ukazala se prava prilika jer u garaži nije bilo nijednog automobila. Tačno u 8.30 sati vlasnik zlatare dovezao se u garažu i parkirao svoj auto na uobičajeno parking mesto. Trojica

mojih prijatelja sa fantomkama i oružjem stajali su iza vrata susedne prostorije, do garaže, u kojoj se nalazio lift. Dvojica su imali pištolje u rukama, dok je treći imao zadatak da obavi konverzaciju sa vlasnikom zlatare na grčkom jeziku.

Vlasnik zlatare ušao je u prostor gde su ga čekali momci. Prislonili su mu jedan pištolj na glavu, drugi uperili u stomak. Ušli su u lift zajedno s njim i popeli se na sprat više, u nivou zlatare. Izašli su iz lifta. Vlasniku radnje izdata je naredba da podigne elektronsku rešetku daljinskim upravljačem, što je on i uradio. Dalja naredba bila je da deaktivira alarm i otvori vrata zlatare, što je on, uplašen, takođe izvršio bez pogovora. Dvojica momaka čekali su na ulaznim vratima u zgradu, koja im je iznutra otvorio jedan naš član. Ušli su i pridružili se ostatku ekipe. Po ulasku u radnju svako je prešao na unapred dogovoreni deo posla. Nakit koji se nalazio u vitrinama odmah je pokupljen. Dvojica članova imali su kratku borbu sa vlasnikom, koji je odbijao da otvori sef pravdajući se da postoji tačni vremenski termin njegovog otvaranja. Zaoštrili su sa pretnjama i u roku od nekoliko minuta sef je bio otvoren.

Dok je jedan vezivao vlasnika radnje, drugi je isprazio celokupan sadržaj sefa. Kao i obično, ja sam bila na otvorenoj telefonskoj vezi. Ispred radnje, na parkiranom motoru, sedeo je naš čovek, pratio postojeću situaciju i prenosio je članovima unutra. Ja sam sedela u automobilu iznad radnje i pratila kretanje policije od vrha ulice nadole. U kontraseru i preko puta zlatare, dosta niže od mene, stajala je moja prijateljica Bugarka. Ona je takođe pratila kretanje policije i obaveštavala o tome mene. U

njenoj blizini nalazila se policijska stanica o kojoj smo bili dobro obavješteni. Šljaka je prošla bez ijednog problema. Sve se završilo u nekoliko minuta. Torbe sa zlatom unete su u ukradeni kombi, u koji su ušli dvojica članova.

Preostali članovi odvezli su se ukradenim autom do parkinga, gde su prešli u regularan auto. Dvojica su povezli kombi. Ja sam se kretala prva u regularnom automobilu, čisteći put. Stigli smo do stana blizu mora. Njih dvojica izneli su torbe pune zlata i uneli ih u stan. Jedan je povezao regularan auto prateći drugog, koji je imao zadatak da odveze kombi u udaljeni deo grada i parkira ga na dogovoreno mesto. Pola sata kasnije vratili su se u stan, gde sam ih sa zlatom čekala ja. Zagrlili smo se, sve je prošlo u najboljem mogućem redu. Bila sam presrećna i vrlo ponosna na svoju tešku odluku da se vratim u Grčku na izvršenje oružane pljačke.

Još jednom sam bila upravu, ludak kome je trebalo verovati. Sedeli smo na torbama punim zlata i nazdravljali svojoj hrabrosti i drskosti da se vratimo u zemlju u kojoj sam imala Interpolovu poternicu za bekstvo iz zatvora, a u čijem izvođenju su učestvovali oni sami. Baja je detaljno opisivao čitav tok šljake. Slušala sam ga i smejala se naglas. Naš Baja, nadaleko poznat po svojoj maštovitosti, ni ovog puta nije zakazao. Na kraju zadatka obratio se zlataru rečenicom na tečnom grčkom jeziku koju je za ovu priliku specijalno naučio: „File, eftaristo poli.“ (Prijetelju, mnogo ti hvala). Zlatar mu je skrušeno klimnuo glavom u znak zahvalnosti.

Posle smeha stiglo je i kajanje, njih dvojica patili su za vlasnikom radnje govoreći: „Šteta što opljačkasmo baš njega, kakav fini čovek, a tek kako lepo miriše.“ Čitav dan

razmišljali su koji li je to parfem. Svakih pola sata vraćali smo se na istu temu: „Šteta, kakav fini čovek i kako lepo miriše.“ Objasnila sam im da će on naplatiti svoje osiguranje i da smo mu možda napravili uslugu. Pitali su: „Olja, da li je to sigurno?“ Odgovarala sam: „Sigurno!“ Objasnila sam im da i nije baš tako fin. Posle našeg prošlogodišnjeg pokušaja krađe njegove zlatare, kada su se zaglavile vitrine i sprečile ulazak, nismo pipnuli nijedan komad zlatnog nakita iz izloga, a on je prijavio osiguranju štetu od sto pedeset hiljada evra, i naravno je naplatio. On nam je kolega, nije krao, ali je lagao i varao. To je ionako isto – ko laže, taj i krađe. Čudom su se čudili otkud tako fini čovek da bude prevarant. Bili su mladi i na početku života. Vreme će ih naučiti da su ti fini i uglašeni najveći lopovi. Od njih običan svet strada, a ne od nas. Koliko je bio fin uverila sam se nekoliko dana kasnije, kada je policija u novcu, koji smo našli u njegovom sefu i prisvojili ga, pronašla falš novčanice, koje su, naravno, okačili meni na vrat i tako mi dodali još jednu kategoriju, trudeći se da nikada ne izađem iz zatvora.

Ja prestupnik nikada u rukama nisam imala falš novac, niti sam se bavila sličnim stvarima. Prvi put sam se sa njim suočila kada mi je u ruke došao novac „poštenog“ zlatara. Zašto ugledni zlatar čuva falš novac u sefu zlatare, nema odgovora. Zašto država prodaje drogu, zašto političari bivaju milioneri kada su im zvanične plate par hiljada evra, nema odgovora. Naše je da žalimo fine i uglašene ljude koji lepo mirišu. To što mu je sef pun zlatnih plombi iz zuba, venčanih prstenova, zlatnih krstića sa krštenja, nema veze. Koliko je nesrećnika na ivici bede došlo u njegovu radnju i prodalo poslednji zub,

samo on zna. Koliko ih je ucenio u tom trenutku, takođe samo on zna. Nisam o tome pričala svojim najdražim i najnaivnijim prijateljima na svetu. Bili smo poslednji romantični ludaci, a ja sam ih baš zbog toga volela, jer sam nekada i ja pripadala istoj grupi ljudi. S vremenom će epitet romantični izbledeti i ostaće samo ludak. Ja sam pravi primer ove grube činjenice.

Na svakom početku skloni smo romantici i idealizmu, osećanjima meni jako bliskim i ponekad neophodnim da bih živela. Sva ta lepa i nežna osećanja, gotovo po pravilu, tokom života polako blede i gube početni sjaj i zanos. Ubičaju ih ružna životna iskustva koja nas uče surovoj realnosti. Zatim postajemo logični, praktični i veoma dosadni. Ipak, zahvaljujući baš ovim promenama postajemo jači, spremniji da preživimo, ali isto tako manje osetljivi. Da bi ova moja sanjarska duša preživela, lek za ranjeno istrošeno srce i izbledele romantične snove stalno sam iznova tražila u novim, mladim ljudima kojima život još uvek nije ukrao dečiju naivnost, veru u ljubav, prijateljstvo i snove. Tako sam se ja nesvesno napajala njihovom mladošću i letela na krilima njihovog neiskustva svesno zaboravljajući realnost. Verovala sam da će ti trenuci ostati večnost. Posle takvih letova uvek je dolazilo razočarenje, ali i novi let i novi trenutak. Tako sam većinu svog života provela u idealizovanju ljudi i njihovih odnosa. Stvarala sam svoje junake iz bajki koji su bili živi. Tako sam bežala od svega ružnog sa čim je normalan svet prisiljen da živi. U mojim bajkama svi su bili mladi i lepi. Vladala je ljubav i večno prijateljstvo. Jedina ružna stvar je što svaka bajka ima kraj. A kraj je težak i boli te mnogo više nego one koji nikad nisu verovali u bajke.

Ovoj priči o idealizovanju ljudi dodaću još jedan termin koji koristim u knjizi – romantični ludaci, a on se odnosi na većinu prestupnika koji se bave sličnim prestupom kao mi. Biti spreman da izvršiš određena dela, ne mareći čak ni za svoj život, iz mog iskrivljenog ugla znači biti romantični ludak, koji živi za lepu reč, za trenutak, za san, za bajku koju ćeš samo na trenutak dodirnuti, svestan njene imaginarnosti. I sve će tvoje uvek biti nesigurno jer sve stavljaš na kocku. Možda je zato i privlačno, kao što se čoveku čini da je privlačno i lepo sve što je opasno.

Kada pominjem naivnost, koju usko vezujem za svoje prijatelje, najverovatnije običnom čitaocu deluje paradoksalno. Kako vezivati naivnost sa osobama koje izvršavaju teška krivična dela. Za mene lako jer ih dobro poznajem. Ljudi su često skloni osudama i tumačenjima osoba koje nikada nisu upoznali, a to nije previše pametno. Takođe, stvoreno je jedno ubeđenje da je prestupnik uvek loš, što se generalno ne slaže sa mojim iskustvom. Život me je naučio da se bojim kukavica kojih je u kriminalu procentualno mnogo manje nego u normalnom svetu. Ukoliko je kukavica podlac, on je često opasniji po okolinu od prestupnika koji nije podlac. Momci o kojima ja pišem su ljudi izuzetne hrabrosti. Hrabar čovek nikada ne može biti podlac. Ljudi čiste duše i otvorenog srca po pravilu u sebi nose jednu dozu naivnosti, koja je još izraženija ukoliko su veoma mladi. Često ih upravo ta naivnost dovodi na put prestupa. Tako mogu zaključiti da sam naivne ljude češće sretala u kriminalu nego u normalnom svetu. Često su najokoreliji prestupnici, čija dela moralno ne mogu da prihvatim i opravdam, vrlo naivni ljudi kojima, upravo zbog te njihove osobine,

manipulišu opasni i podli ljudi, ostvarujući preko njih svoje mračne ciljeve.

Možda je upravo naivnost osobina koja me privlačila ljudima iz prestupa jer sam je i ja u dubini duše osećala. Naivnost je mladost srca, pa čak i u poznim godinama. Naivnost znači ulepšavati sve oko sebe, ona znači napraviti unutrašnji kriterijum većim od spoljnih. Naivnost je osobina lepih duša.

Počeli smo da vadimo zlato iz crvenih plišanih poveza i klasifikujemo ga. Punili smo kese razdvajajući 14k, 18k, 22k zlato. Nakit je bio pun dragog kamenja, za čiju procenu nisam bila stručna. To je trebalo da bude dodatno prijatno iznenađenje u Beogradu. Na sve strane po podu stajalo je zlato. Bili smo ludi od sreće. Mogli smo sa ovim plenom da otvorimo pet zlatara u Beogradu i postanemo fini i ugledni građani kao naš poznanik, prethodni vlasnik ovog zlata.

To sigurno nećemo uraditi. Parkiraćemo podmornice na određeno vreme i preći u rakete. Svako će da gari punim gasom svojom raketom, dok motor ne zaštuca i dok raketa prisilno ne aterira. Svako od nas već je počeo da pravi nacrt u kom će pravcu raketa poleteti. Ja sam pozvala petnaestogodišnjeg sina i počela stravično da haluciniram. Pametno sam zaključila da bi trebalo da kupimo treći auto, iako je naša mala porodica brojala dva člana (maloletni sin bez vozačke dozvole i ja). Ko bi vozio treći auto, nisam mogla tačno da odgovorim. Bez obzira na glupost predloga, moj lepi sin, srećan zbog mog velikog uspeha, saopštio je: „Mamice, koliko si pametna.“ Klimnula sam glavom zahvaljujući se na komplimentu, za koji sam smatrala da mi priliči. Sledeći predlog bio je

izgradnja bazena, koja bi verovatno iznosila sto hiljada evra. Šest meseci kasnije desila bi se i njegova prodaja za neverovatnih deset hiljada evra. Moja raketa imala je svoje ime: presipanje iz šupljeg u prazno.

Bez obzira što ljudi umetnik u meni nije znao šta će dalje da uradi sa novcem, organizovani i vredni radnik trenutno se radovao opijen svojom neverovatnom sposobnošću da već dugi niz godina donosi hiljade i hiljade evra iz tuđine u svoju malu siromašnu Srbijicu. Iako nikada nisam imala zvaničnu firmu, odgovorno tvrdim da je bar stotinu ljudi, samo u četvorogodišnjem periodu pred moj ulazak u zatvor, zarađivalo petostruko više od ljudi zaposlenih u dobrostojećim firmama. Galantnost mojih kolega kao i moja ne može se meriti sa običnim građanstvom. Naša sposobnost da reskiramo svoje slobode i živimo u velikoj neizvesnosti i opasnosti činila nas je kasnije u mirnodopskim uslovima, kada smo u Srbiji, neumerenim u poklanjanju čak i nepoznatom svetu. Često sam obdaništa pretvarala u dvorce, školske sale u dobro opremljene prostore za razne sportske aktivnosti i ko zna šta još čega se uopšte ne sećam. Zaboravila sam gotovo sve, zato što sam davala da bih se ja dobro osećala, nisam pamtila, nisam merila, niti brojala, jednostavno sam uživala da vidim siromašan svet kako se raduje. Verovatno sam i tada stvarala svoje bajke, izgleda da je to bio jedini način da preživim u ovom za mene dosta nepravednom svetu. Nekoliko stvari koje pamtim, i to isključivo jer su me emotivno dodirnule, odnose se na pojedince i o tome nikada neću moći da govorim. Govoriti o učinjenom dobru, znači isprljati ga, a ja to ne mogu. Ako je iza mene zaista ostalo dobrih dela, videće ih gospod Bog, pa

kada mi bude sudio, neka sudi prema mojim greškama i zaslugama. Generalno, kada bi me stavili u konkurenciju sa pojedinim srpskim biznismenima i političarima, meni bi Srbija trebalo da dodeli Orden časti za milione koji su oteti dušmanima i podeljeni i bačeni po našoj lepoj domovini. Da su nam političari galantni kao mi prestupnici, narod bi uživao.

Moje kolege takođe su pripremale svoje letove, najverovatnije uprazno. Za njih je postojalo opravdanje, bili su mladi, željni svega. Neiskusni jer su relativno kratko leteli. Za mene opravdanja nije bilo zato što je sve bilo obrnuto. Ali, da nije bilo mog ludila, možda se ništa od ovog ne bi ni desilo. Kakav bi svet bio bez ludaka? Mirna i dosadna, ustajala reka. Ovakvi kao ja bili su bura, opasni talas, gejzir. Sve su to prirodne pojave koje su neminovnost ovog sveta. Da li sam ugrožavala druge. Sigurno jesam, a ima li čoveka koji nikad nikog nije ugrozio da bi stigao do svoga cilja. Duboko verujem da sam ugrožavala one koji su se iz toga brzo i lako izvukli. Bilo je i dobra, čini mi se više nego zla. Bilo je i lepote od koje ti zastane dah, baš kao kad gledaš pomahnitali morski talas, moćan i velik, kako se razbija o stenu. Zatim kraj, samo morska pena i sećanje na talas koji je nestao a kome si se na trenutak divio.

Jedan od njih a moj prijatelj, čudak bez konkurencije, našao je u zlatu braon kožnu torbicu koju je vlasnik čuvao u sefu sa raznim dokumentima. Svidela mu se, čitav dan je o njoj pričao. Zlato je totalno zanemario.

Kasnije, posle našeg hapšenja, danima je i mesecima žalio za torbicom. Slušali smo ga na sudovima i čudom se čudili. Danas, tri godine kasnije, neretko u telefonskom razgovoru sa njim čujem sledeće reči: „Olja, sećaš li se one

braon torbice? Dođavola, kako ostah bez nje?“ O zlatu ni reći, samo torbica čija je objektivna vrednost bila od sto pedeset do dvesta evra. Moj dragi i čudni prijatelj. Torbicu sam zapamtila za čitav život. Jednog dana naći ću takvu i pokloniti mu je, valjda će se tada smiriti i zaboraviti pretrpljenu štetu.

U 16 sati, šest sati posle pljačke koja je prošla besprekorno, bez najmanjeg mogućeg problema, donela sam odluku koja će nas ubiti. Postupila sam kao i milion puta ranije, odlučila sam da jedan od momaka ode na aerodrom i vrati iznajmljeni auto. Automobil je bio uredno plaćen, mogli smo da ga ostavimo u bilo kom delu grada i obavestimo rentakar, pravdajući se da smo morali iznenada da otputujemo. U ovom istom rentakaru, četiri meseca ranije, iznajmili smo auto za moje bekstvo iz zatvora. Želela sam da ga sačuvam za buduća vremena. Smatrala sam da bi trebalo da budemo tačni do kraja. Nisam osećala opasnost jer auto koji smo iznajmili nije učestvovao u pljački zlatare. Imali smo ostavljen depozit, smatrala sam da je najbolje vratiti auto na aerodrom, uzeti depozit i ponašati se kao korektni turisti. Iz iskustva sam znala da Grci to pamte, svaki naredni put su opušteniji i skloniji saradnji. Čuvala sam takve rentakar agencije jer smo aute uglavnom iznajmljivali na falš papire, pa nismo imali kreditne kartice koje su bile osnovni uslov za iznajmljivanje automobila.

Moj prijatelj Baja je otišao na aerodrom i uredno vratio auto bez ijednog problema. Seo je u taksi i odveo se do našeg jataka Bugarke, i isplatio je za učinjene usluge. U 17 sati vratio se taksijem u naš stan na Kavuriju, u kome smo bili još jedan član i ja. Legli smo da se odmorimo sanjajući

svoje milionske snove. Ja sam ostala budna, mudrujući o nastavku izvršenja plana. Pozvala sam u Beograd, svog najpouzdanijeg čoveka koji mi je prenosio zlato. Za nekoliko hiljada evra u Beograd je stizalo blago bez ijedne šanse da se na graničnim prelazima desi problem jer je imao sve potrebne veze. O njegovoj pouzdanosti glupo je da govorim, vezivale su nas godine saradnje bez najmanjeg mogućeg problema. Mogao je da stigne u Solun za dva dana, tako da sam naš povratak pomerila za naredni dan.

Preostali deo ekipe spavao je u centru grada i, izuzev jednog člana, trebalo je da se vrati iste večeri u Srbiju, autom sa BG tablama kojim su i došli i koji je bio parkiran u blizini mog stana.

U 21 sat u moj stan stigli su četvorica preostalih članova, koji su bili smešteni u centru grada. U mom stanu ostao je jedan član. Preostalim članovima dala sam novac za put, koji je investirao vlasnik zlatare iz sefa, a koji smo mi prisvojili. Preseli su u auto dovezen iz Srbije sa BG tablicama. Pozdravila sam se sa njima uz dogovor da mi pošalju SMS poruku čim uđu u Srbiju. Posle ponoći stigla je poruka od trojice članova da su u Srbiji i da je put prošao OK. Bila sam presrećna i još sigurnija u naš uspeh. Ostalo je da sutradan popravimo slomljeni retrovizor iznajmljenog auta i polako krenemo ka Solunu, gde bismo taj auto vratili. Pre povratka auta u rentakar, Baja bi nas troje preostalih odvezao blizu graničnog prelaza grčko-makedonske granice, gde nas je po dogovoru čekao mladi vodič Makedonac. Pre toga zlato bismo predali mojoj pouzdanoj vezi, a mi nastavili naš ilegalni povratak u domovinu.

Drugi auto pokupio bi Baju kod graničnog prelaza i dovezao ga u Makedoniju, gde bi mu se pridružila

preostala dva člana. Oni bi se vratili u Srbiju, a ja bih ostala još jedan dan, drljajući po liticama i gazeći reku pre nego što uđem u Srbiju. U roku od 24 sata zlato i svi članovi ekipe trebalo je da budu u Beogradu. Plan je bio realan. Mnogo puta smo ovo ponovili, nikome nije padalo na pamet da bi nešto moglo da se iskomplikuje.

12.

ODE NAŠE ZLATO

Te noći malo sam spavala, nešto zbog uzbuđenja, nešto zbog silnih sati brbljanja mobilnim telefonom.

Ujutro smo se probudili oko 10 sati. Baja ja imali smo zadatak da popravimo retrovizor auta. Dvojica momaka otišli su u obližnji kafić da popiju jutarnju kafu. Iz stana smo izašli istovremeno, sve četvoro. Nas dvoje seli smo u auto i zaputili se ka centru grada. Petnaest minuta kasnije nalazili smo se na putu koji se zove Vuljarmentis i ima tri saobraćajne trake u jednom smeru. Kao i obično, gužva u saobraćaju bila je velika. Vozili smo se lagano srednjom trakom. Ništa neobično se nije dešavalo, jedini problem koji smo nazirali bio je gde uložiti novostečeno bogatstvo. Iznenada, auto ispred nas se zaustavio i iz njega su istrčala dva civilna lica sa pištoljima u rukama nišaneći pravo u nas. U roku od nekoliko sekundi jedan je otvorio vrata automobila gde je sedeo Baja, a drugi gde sam sedela ja. U prvom trenutku kada sam ih ugledala, kazala sam mu: „Gledaj ove Indijance, baš su našli koga će da opljačkaju!“

Bila sam sigurna da smo žrtve iznenadnog narkomanskog pljačkaškog napada. Nijednog trenutka nije mi prošlo kroz glavu da bi ovo mogla biti policija. U trenutku kada mi je nepoznati prislonio pištolj na glavu, ugledala sam da su se oko nas bočno i nazad zaustavila još tri auta i da iz njih izlaze naoružani civili. Izašla sam iz auta i stavila ruke na krov. U tom trenutku nepoznati je izvadio značku plavog neprijatelja i počeo da izgovara neprijateljski tekst: „Grčka policija, imate pravo... bla-bla-bla...“ Počelo je da mi se okreće u glavi, nebo je iznenada bilo dole, a asfalt iznad glave. Prva misao: moj sin i šta ću da mu kažem. Ja kao Džoni Dep u mom omiljenom filmu „Blow“. Njegova poslednja šansa, moja poslednja šansa, njegova ćerka i njen lik koji ga progoni, moj sin i njegov lik, moj urlik koji samo ja čujem. Gotova sam. Ovo je kraj, kako glup kraj. Sve moje pobeđe i porazi bili su bitke. Ovo danas je kraj. Izgubila sam rat.

Možda sanjam, probudiću se. Ovo je košmar. Ne, ne sanjam, ovo je stvarnost. Gotovo je. Ah, moje dete... Kako se ovo desilo? Je li moguće da sam pogrešno procenila grčku policiju?

Iz ovog košmara probudio me je novi udar bola. Čujem preko policijske radiole da druga ekipa priprema hapšenje preostale dvojice. Čujem glas koji izdaje naredbu: „Spremite se, ustaju od stola. Počinje akcija.“ Cepa mi se srce od bola, one koje volim najviše uhapsiće za samo nekoliko minuta, a ja sa telefonom u torbi stojim nemoćna i čekam da se to desi. Moji najdraži prijatelji danas će nastradati. Svi će otići u zatvor. Bole me njihove sudbine sto puta više nego moja. Čini mi se da mene teškoće ne dodiruju kao sav ostali svet. Čini mi se da mogu lakše i više da trpim od

bilo koga. Boli me samo njihov bol, brinem samo za njih. Šta će biti sa njima, čistim i neiskusnim? Zašto ne mogu da umrem ovog trenutka i ne vidim ništa od narednog?

Guraju nas u policijski auto. Baja i ja malo pričamo. Šta reći, gotovi smo. Jasno je i meni i njemu. Naredni minut čujem čestitke nekog od civilnih policajaca upućene kolegama. Druga dvojica su uhapšeni. Pada mi glava, boli me stomak kao da me je neko udario. Vrištala bih, ali glasa nema, plakala bih, ali suza nema, vratila bih vreme i spasla samo ove mlade ljude oko sebe, ali vreme se ne vraća. Bol, bol, bol. Umreću narednih godina, ne od bolesti već od griže savesti. Zašto oni najbolji od najboljih? Zašto ne može sve da se sruči na mene? Meni je lakše, ja sam svesna svega, i opasnosti, i nepravde, i zatvora, i suda, i svoga ludila. Može li se živeti sa ovim teretom koji sam danas ponela? Ne znam. Ispred očiju su mi samo ova tri mlada čoveka i moj sin. Volim ih, poginula bih zbog njih. Bože, oprosti mi. Nisam znala ni umela da im život učinim lepšim i srećnijim, a želela sam to jako, jako. Sada gorko patim jer nikada nismo tako slabo zaštićeni od ljubavi kao onda kad volimo.

Privedeni smo u policijsku stanicu Elinikon, koja se nalazi u bogatijem delu Atine i važi za jednu od mekših jer se ređe sreću sa ozbiljnim kriminalom. To je za nas bila olakšavajuća okolnost. Od prvog trenutka bila sam toga svesna, podučena ranijim iskustvima. Petnaestak minuta posle nas dovedeni su preostala dvojica. Odvedeni smo u različite sobe i počelo je naše saslušanje.

Razočarana i svesna svoje propasti ponašala sam se nedolično. Bila sam nepristupačna i izuzetno drska. Na svako postavljeno pitanje, čak i uobičajeno, odgovarala

sam da neću govoriti. Primetila sam da su zbunjeni, a ne ljuti. Počela sam da sumnjam da oni o meni ne znaju ništa. Kako smo uhapšeni ako o meni ne znaju ništa? Nisam imala odgovor. Posle kratkog vremena moji prijatelji odvedeni su na proveru otisaka prstiju. Sva trojica bili su čisti, a policija još zbunjenija. Ono čega sam se najviše plašila, a to je naš stan pun zlata i oružje koje je korišćeno na šljaci, niko nije pominjao. Kako smo se našli ovde i dalje mi nije bilo jasno.

Pet sati posle hapšenja, najmanje glup policajac najzad je odveo mene na proveru otiska prstiju. To je bio naš zvaničan kraj. Dala sam otiske, posle desetak minuta čula sam stravičnu galamu i ugledala policajce kako trče ka meni i urliču: „Aaaaaa!!! Ti si pobegla iz 'Koridalosa', ti si Pink Panter! Aaaaaa!“ Okrenula sam glavu i onako razočarana odreagovala blago rečeno nenormalno. Pogledala sam ih i iz sve snage se izderala na njih: „Aaaaaa!“ Ukopali su se na trenutak, šokirani reakcijom jedne starije dame. A dama je bila sama i mrzela je i sebe i policiju jer je izgubila sve. Baš ju je bilo briga za uljudno ponašanje. Posle provere, tim koji me je hapsio stupio je u kontakt sa glavnom i najopasnijom policijskom stanicom, Gadam. U sklopu Gade nalazila se specijalno organizovana služba pod nazivom Dijarikton, koja je bila zadužena za moje hapšenje iz marta 2012. Oni su prvi izneli u javnost hapšenje organizovane kriminalne grupe Pink Panter. Oni su bili ti koji su uz pomoć Čika Kuretovog cinkarenja sagradili soliter naših problema. Dragan i ja takođe smo pomogli sagradivši dve lepe staklene bašte na vrhu tog solitera. Dragan je ranio u nogu policajca, pripadnika Gade. Robert de Niro strašio je i ranjavao policiju po holivudskim filmovima, dok ih

je Dragan isterivao iz mozga u stvarnom životu. Iz zatvora su bežale najveće holivudske zvezde, ali u filmovima. Samo sam ja to radila u stvarnom životu i jako, jako ljutila sudstvo i policiju.

Trideset minuta kasnije stigao je specijalni tim iz Gade. Čula sam ih kako urlaju: „Znate li vi ko je ta žena? Jeste li proverili stan? Gde je stan?“ Sat vremena kasnije, u prisustvu plavog neprijatelja, našla sam se u našem iznajmljenom stanu. Glavni načelnik odeljenja iz Gade, koga se dobro sećam sa svog prethodnog saslušanja 12. marta 2012, vrištao je na mene: „Ti si glava, ti stojiš iza svega, ti si organizovala bekstvo iz zatvora, a pomogla su ti ova trojica.“ Okrenula sam glavu ka njemu i ravnodušno prokomentarisala: „Sve su to gluposti i obično policijsko fantaziranje.“ Strašno sam ga iznervirala.

Uveli su me u stan, u sobu gde se nalazilo naše zlato razbacano svuda po podu. Zavrtelo mi se u glavi. Ode naše zlato, odoše bazeni, automobili, kuće i stanovi. Ode torbica braon boje... Ode sve u p... materinu! Moj mozak višestrukog povratnika u zatvorske ustanove odmah se uključio i počeo da funkcioniše po pravilima zatvorskog preživljavanja. Dok su se policijski magarci drali, vadeći kesu po kesu zlata, ja sam se kao lav borila za osnovne stvari, bez kojih će mi život narednih dana i meseci biti strašan. Brzo sam skupljala debele zimske stvari, lekove, patike, veš i peškire. Sve ono najneophodnije. Svoje stvari koje sada gledam nikada više neću videti, to se zove „grčka posla“.

Vratili su me u stanicu Elinikon i uveli u sobu gde su na dušecima ležala moja tri prijatelja. Vezali su nam ruke liscama i ostavili nas zajedno čitavu noć i naredni

dan. Grčka – zemlja čuda, u kojoj muškarci i žene robijaju zajedno. Za nas je ovo bila srećna okolnost. Bili smo zajedno, a to nam je u tim trenucima i te kako značilo.

Te večeri, na policijskom saslušanju, najzad sam saznala kako smo uhapšeni. Okrenula mi se cela policijska stanica oko glave. Bilo je toliko glupo, da se kojim slučajem desilo u nekom filmu, gledaoci bi iz protesta napustili bioskopsku salu. A desilo se sledeće: sedam dana pre izvršenja pljačke zlatare Baja je imao zadatak da parkira ukradene automobile u njenoj neposrednoj blizini. Ja sam bila parkirana iza ugla, u ulici normalnoj u odnosu na zlataru. Posle parkiranja poslednjeg auta, on je opušten izašao iz njega i ne pazeći mnogo, nekoliko metara kasnije, skinuo rukavice koje je nosio da ne ostavi otiske. Bilo je rano pre podne, a jedan nebitni grčki građanin, po rođenju cinkaroš, vlasnik obližnjeg kafića, sedeći za stolom, ugledao je mog prijatelja kako skida rukavice. Instinkt cinkaroša povukao ga je u akciju. Izašao je iz kafića i krenuo za njim. Primetio je da ulazi u auto za čijim volanom je sedela plavokosa žena (moja malenkost). Zapisao je tablice auta i pozvao policiju, dajući im detaljan raport.

Plavi neprijatelj, kao što sam ga i procenila, nije bio mnogo zainteresovan za ovu glupu priču. Sve je bilo zaboravljeno. Sedam dana kasnije, posle izvršenja pljačke zlatare, jedan od policajaca setio se te prijave. Proverio je tablice i saznao da je auto u rentakaru iznajmio stranac, po nacionalnosti Srbin. Vest je bila zanimljiva jer smo mi u svetu, osim kao izuzetni sportisti, poznati i kao pljačkaši. Usledila je moja odluka da se taj auto vrati u rentakar na aerodromu. Tamo je moga prijatelja sačekao civilni policajac na motoru. Ispratio ga je i stigao tačno do našeg

stana. On je u međuvremenu, po rečima policije, napravio još jednu grešku, koja je pojačala njihovu sumnju. Nisu mi rekli koja je to greška, ali poznajući Bajju i njegovu sklonost ka komplikacijama u bezopasnim situacijama, mogu pretpostaviti da je to istina. Policija se dugo dvoumila šta da uradi. U tom dvoumljenju pustili su tri naša člana da se bezbedno vrate u Srbiju. Mi smo uhapšeni sutradan, kada su skupili snage i postali odlučniji.

Mene su prvi put primetili pre samog hapšenja, kada sam izašla iz stana i ušla kod Bajje u iznajmljen auto. Stan ih nije mnogo zanimao jer su njihove sumnje bile slabe. Da nisam dala otiske, brzo bismo bili pušteni iz policijske stanice.

Stajao nas je glave čovek sa kojim nismo imali nikakve veze. Običan mali lokalni cinkaroš, koji je sve prijavio policiji nadajući se dužem radnom vremenu, u trajanju od petnaest minuta. Godinu dana kasnije stajao je na sudu tresući se i poričući sve što je tada izjavio i potpisao. Ovog puta gledali smo se licem u lice. Njegovo ime i tačna adresa boravka javno su pročitani. Nije mu se svidela ova predstava uživo. Trebalo je gledati u oči četiri osobe kojima si oduzeo slobodu na duži niz godina.

Neprijatna situacija. Nadam se da će jednoga dana neko odapeti vatrenu strelu u njegov kafić, ne da bi mu naneo materijalnu štetu, već da bi zaštitio svet od cinkaroša. Neka nam sude sudbina, policija, sudije, manje ćemo se ljutiti nego da nam sudi cinkaroš.

Vratila sam se u sobu i ispričala sve svojim prijateljima. Sedeli smo i gledali se ne verujući u splet toliko glupih okolnosti. Svi smo izgledali kao da nam je neko prolio lavor hladne vode na glavu. Draže bi nam bilo da

smo stradali u ratu od zakletog plavog neprijatelja nego od nekog plašljivog miša, koji živi tako što zabada nos u tuđe živote.

Tuga nije imala mesto u prostoru gde su se nalazili moji prijatelji. Slušala sam ih kako sa podsmehom komentarišu udarce koje im je uputila policija. Jedan od njih obratio mi se osvrnuvši se na istu temu: „Olja, kada me je policajac prilikom hapšenja udario u bradu, kao da me je dodirnulo neko dete, došlo mi da mu se nasmejem.“ Uh, moji najdraži prijatelji bavili su se temom jači–slabiji, junak–slabić i kada nam se život rušio. Smejala sam se iako mi se plakalo. Brinula sam ne govoreći im ništa o narednim potezima policije. Odlično sam poznavala njihov sistem rada. Pokušaće da natovare naš nesrećni brod stotinom tuđih dela i laži. Brinula sam da ih ne upletu u suđenje koji me je čekao sa Draganom i Čika Kuretom. Nikako nije valjalo imati više suđenja u ovoj zemlji bezakonja. Ćutala sam da ih ne opteretim unapred – i bez toga njihov položaj bio je težak.

Ovo su mi bili možda i najteži trenuci u životu. Moj brod bio je potopljen, a sa njime su nastradali svi oni koje sam najviše volela. Znala sam da će svaki novi dan za mene biti sve teži. Čekao me je težak put, koji sam morala preći. Mogla sam da ne uradim ništa, da bežim i da se borim. Izabrala sam ovo treće, ili tačnije, ono se nametnulo samo. Ja sam se predala, a neko drugi u meni je ustao i prihvatio tešku borbu. Ja sam sedela, a onaj drugi i jači me je dizao, ja sam neutešno tugovala, a onaj bolji i jači govorio je naglas: „Sve će ovo jednom biti prošlost!“ Do kada će ovaj drugi u meni biti tu da mi ne dozvoli da posustanem? Ja često ne mogu ništa, a on može sve. Ko je

to, hoće li ga biti uvek? Bilo bi strašno da me jednog dana napusti i ostavi samu. Nisam ja jaka, već on, koji krije da i ja imam slabosti i tuge. Nesalomiv je, ko li je taj nepoznati stranac? Primitim ga samo kada je teško, vrlo teško. On, izgleda, živi samo u takvim okolnostima. On je taj koji sve moje poraze pretvara u pobeđe, on je taj koji nikada ne gubi. Ja sam često umorna od svega.

13.

DA BI ČOVEK ZNAO ŠTA JE ŽIVOT, PRVO MORA DA UPOZNA ŠTA NIJE ŽIVOT

Sklapam oči i otvaram ih u nadi da je ovo ipak san. Nažalost, nije. Svaki put kada otvorim oči, ispred mene su moji dragi prijatelji. Koliko sam ih puta poljubila posle teške šljake, koliko sam im puta strogo izgovorila: „Majmuni majmuneći“ kada naprave neku glupost. Smejali su se glasno, samo sam ja na ovom svetu mogla sa njima ovako da se šalim a da mi to oni dozvole. Samo ja ovako teško patim jer ih samo ja ovako mnogo, ludo i neuračunljivo volim.

Baja je, kao mudrac sa Tibeta, iskoristio ovu tešku priliku da iz nje izvede još jednu novu životnu krilaticu. Kazao je: „Olja, svi veliki snovi vode u zatvor.“ Nasmejala sam se i dodala: „Ispravka, veliki snovi nikada se ne ostvaruju lako i brzo.“ Drugi je iznedrio još jednu novu poruku: „Da bi čovek znao šta je život, prvo mora da upozna šta nije život.“

Gledali smo jedni u druge i klimali glavom. Šta nam je drugo ostalo nego da mudrujemo, najverovatnije duži niz godina. Moji lepi prijatelji upravo su kretali na mesto

gde će najbrže i najbolje upoznati šta nije život. Meni je mesto bilo poznato odranije, ali moje ludilo bilo je jače od bilo kog teškog iskustva.

Stigao je gospodin policajac i upitao na grčkom jeziku jednog od mojih prijatelja za ime i prezime. Ja sam odmah uskočila sa opaskom da on ne razume grčki jezik. Pametni policajac grubo mi je odbrusio da sednem i da se ne mešam. Nastavio je sa istim pitanjem. Moj prijatelj stajao je nepomično, prkosno ga gledajući pravo u oči. Nije ga ništa razumeo. Policajac je sve nervoznije ponavljao „Alo onoma“ (prevod: Drugo ime – prezime). Moj prijatelj je ćutao dok je plavi gospodin sve glasnije i glasnije ponavljao „Alo“ (drugo). Kada je peti put ponovio istu reč, moj dragi prijatelj iz sveg glasa je viknuo: „Alo!“ Tek tada je plavi gospodin shvatio da ga ovaj ništa ne razume. Počeo je da se smeje. Ko je još mogao da ostane ozbiljan pored moje družine. Sa njima je smeh sastavni deo života.

Osvanuo je novi dan. Odveli su nas u sobu za prepoznavanje. Stajali smo iza naše strane neprovidnog stakla, dok su se svedoci smenjivali. Mi nismo videli nikoga. Da bismo stigli do te sobe, prošli smo kroz kancelariju u čijoj sredini je stajao pravougaoni sto dužine deset-petnaest metara. Po čitavom stolu stajalo je uredno sređeno zlato, čiji smo vlasnici bili mi čitava dva dana. Vlasnik radnje bio je tu pokušavajući da ustanovi da li nedostaje nešto od zlatnog nakita. Na njegovu sreću, a našu nesreću, sve je bilo na stolu. Na kraju stola iznenada sam ugledala novac koji nam je policija zaplenila, a koji smo takođe pronašli u sefu radnje. Nalazio se u providnoj plastičnoj kesici sa natpisom „konfiskovano“. Vlasnik radnje nije prijavio taj novac, najverovatnije jer su u njemu nađene i falš

novčanice, što ćemo mi saznati kasnije. Naravno, policija će samo meni podići još jednu kategoriju za posedovanje lažnog novca.

Zavrtelo mi se u glavi zbog plena koji smo izgubili na tako glup način. Oteli su nam naše snove i naredne srećne godine. Idemo u zatvor, u grob u koji ležeš živ. Koliko glup kraj.

Sedela sam bespomoćna, a onaj drugi u meni, jači i uporniji, smišljao je kako da bar malo popravi ovu tešku situaciju. Izgleda da se nečeg setio. Ako mi izda naređenje, sigurno ću to uraditi. Pozvala sam policijskog narednika koji mi je izgledao miroljubivo. Bio je dosta visok, učinilo mi se da bih mogla da ga zbunim. Zamolila sam ga da mi da patike koje sam uzela iz stana. Izveo me je u svoju kancelariju, u kojoj se nalazila moja torba sa stvarima, ali i dugački sto prepun zlata. Upitao me je u kom grčkom klubu sam igrala košarku i kazao da je i on bio košarkaš. Tenzija je lagano popuštala. Osetila sam čak i njegovu blagu simpatiju. Kada smo se dobro ispričali, zamolila sam ga da mi da neki lek za glavobolju. Kazao je da nema, ali da će pokušati da ga nađe u drugoj kancelariji. Otišao je, a ja sam ostala sama.

Odšetala sam pravo do providne kesice sa konfiskovanim novcem. Otvorila sam je i zgrabila punu šaku novčanica po sto evra. Presavila sam ih i gurnula u grudnjak. Minut kasnije se vratio. Sedela sam mirna na stolici. Dao mi je lek i čašu vode. Zahvalila sam se i otišla. Vratila sam se u sobu gde su bili vezani moji prijatelji. Ušla sam pa su i meni stavili lisice na ruke. Ostali smo sami, a ja sam svečano obavestila svoju družinu da sam otuđila novac od plavog neprijatelja. Gledali su me zbunjeno, ništa nisu

razumeli. Pričala sam detalje dok su me posmatrali u neverici. Najzad smo svi prasnuli u smeh. Kod nas je bilo akcije i kada se film završi. Ruke su mi bile vezane i nisam mogla da saznam koliku sam količinu novca uzela. Bez obzira na to, u tim trenucima bila sam vrlo ponosna na svoje ludilo. Naročito me je radovalo što ću plavom neprijatelju stvoriti velike probleme. Novac u kesici iz koje sam ga uzela bio je uredno prebrojan i zaveden u zvaničan zapisnik. Novac bi nekoliko godina kasnije, posle našeg apelacionog postupka, prisvojili državni lopovi. Tek tada biće ustanovljeno da određena količina novca nedostaje. Tražiće počinioce u svojim redovima. Nadam se da ću im za koju godinu stvoriti ozbiljne probleme, kada se budu otimali oko ničijeg novca. Zadala sam poslednji udarac zakletom neprijatelju. Narednih godina biće mirno, biću na prinudnom odmoru.

14.

POLICIJA INVESTIRA NAŠU KANTINU U PRITVORU

Sutradan smo odvedeni kod istražnog sudije. Dali smo izjave i odbili sve kategorije optužnice. Javni tužilac i istražni sudija propisali su nam pritvor. Gospodin javni tužilac bio je vrlo ljut na mene. Kazao je: „Potrudićemo se da dugi niz godina ne vidite sunce.“ Ironično sam se zahvalila. Moja sudbina nije bila u njegovim rukama, pa me nije mnogo zanimao. U ovoj zemlji javni tužilac koji ti propisuje pritvor kasnije nema nikakve veze sa suđenjem i određivanjem kazni. Za to je zadužen novi javni tužilac, koji je najčešće ljut i strog kao i prethodni. Nažalost, moje ranije iskustvo naučilo me je da u deliocima pravde besne načela neke nakazne pravde i strašna želja da se kažnjava i bez razloga.

Na našu nesreću, javni tužilac koji nam je propisao pritvor, besan na naše malo društvo, doneo je tešku odluku kojom je zaista kaznio moje drugare. Odlučio je da ih pošalje u tri različita zatvora, što se u praksi retko dešavalo. Najčešće su počinioći istog dela, uhapšeni u Atini,

odlazili zajedno u zatvor za neosuđene zatvorenike zvani „Koridalos“. Određeni su im skoro najteži muški zatvori: „Larisa“, „Trikala“ i „Hanja“ na ostrvu Kritu. Mojim prijateljima ovo je teže palo od hapšenja. Tih dana teže mi je pala briga o njima nego moj zaista komplikovan položaj. Meni je određen ženski zatvor „Koridalos“, što je bila neminovnost jer, po grčkom zakonu, zatvorenik koji je pobjegao iz određenog zatvora u njega mora biti vraćen odmah posle hapšenja. Posle izricanja disciplinskih mera, iz njega će ubrzo biti izbačen i poslat u drugi zatvor, po pravilu obezbeđeniji od prethodnog. Tako je bilo i sa mnom.

Posle završetka davanja izjava i posle propisivanja pritvora, obratila sam se mom advokatu sa molbom da me sačeka u Gadi, gde ćemo upravo svi biti odvedeni. Saopštila sam da pri sebi imam veću količinu novca koju hoću da mu dam. Složio se i ne sluteći da će to biti novac koji sam direktno otuđila od plavog neprijatelja.

Gada, glavna policijska stanica u Atini, bila mi je dobro poznata, njena sam pravila dobro poznavala. Prošla sam mnoge policijske stanice širom Grčke, ali ova po svojoj svireposti ne može da se meri ni sa jednom. Ne znam po kom receptu su birani i zapošljavani policajci u ovoj ustanovi, ali zajednički imenitelj ove gospode mogla bi biti samo jedna reč: đubrad. Bila sam im stara poznanica, drska i spremna na kontriranje u svakom trenutku. Odgovarali su mi što su surovije mogli.

Moja tri prijatelja i ja stigli smo u Gadu u pratnji čitavog tima iz Elinikona, koji nas je uhapsio. Od trenutka kada nas predaju ovoj ustanovi, mi više nismo u njihovoj nadležnosti. To mi je bilo veoma dobro poznato.

Čim su nas prihvatili novi policajci, a pred lični pretres nas novih zatvorenika, glasno sam izjavila da kod sebe imam novac. Tim koji nas je hapsio još uvek je bio tu, iako smo sada bili van njihove nadležnosti. Veoma su se začudili. Kakav novac kada u njihovoj stanici nisam imala ništa jer su mi sve oduzeli? Zaboravili su da mi po dolasku u njihovu stanicu izvrše lični pretres, iako ja tada kod sebe nisam imala ništa. Stajali su raširenih očiju, čekajući rasplet situacije. Otišla sam na pretres. Žena policajac, koja ga je obavila, donela je novac i saopštila naglas: „Zatvorenica ima dosta novca pri sebi.“ Ispred nje već se stvorio moj advokat sa ispruženom rukom i mojim zakonskim pravima. U ovom trenutku niko mi nije mogao oduzeti taj novac. Ponosno sam se smeškala gledajući u tim koji me je hapsio. Tada sam saznala koliko sam novca otuđila od plavih uniformi, tačno 2.300 evra. Odvojila sam 800 evra i podelila na nas četvoro. Narednih dana policija će plaćati našu hranu i piće u kantini. Preostali novac, 1.500 evra, dala sam advokatu.

Moji dragi prijatelji stajali su i šokirano gledali u svoju prijateljicu, kraljicu neverovatnih situacija. Nastala je pometnja. Tim koji nas je hapsio počeo je da dovikuje: „Lisica, opasna, namazana...“ Nijednog trenutka nije im palo na pamet da sam uzela konfiskovani novac. Smatrali su da sam pri sebi imala sakriven novac, a da su oni pogrešili jer mi nisu izvršili lični pretres. Nasmejala sam im se i mahnula rukom u znak pozdrava. Stajali su kao pokisli gledajući me kako odlazim. Grčki policajci verovatno su mnogo gledali američke akcione filmove, pa odatle ideja da jedan prestupnik uvek ima novac skriven u donjem vešu. Nemaju predstavu da prestupnik o njima, naročito kada sedi na brdu zlata, ne razmišlja nimalo.

15.

TUŽNA SUDBINA RUSKE PROSTITUTKE

Počelo je moje izdržavanje kazne. Ušla sam u jednu manju ćeliju u kojoj su na dva kreveta ležale četiri zatvorenice. U prostoriju me je uveo stražar. Pitala sam ga gde ću ja da se smestim, a on mi je pokazao rukom na pod, bacivši na njega prljavo zatvorsko ćebe. Počela sam da se bunim. Ispred nosa mi je zatvorio masivna metalna vrata. Sela sam na ćebe i tako provela gotovo čitavu noć. Bio je kraj oktobra i dosta hladno. Pred jutro me je ugledala jedna od zatvorenica, pomerila se i pokazala rukom na krevet. Sela sam na kraj kreveta naslonila se na zid i ubrzo zaspala.

Zatvorenica koja mi je ustupila deo kreveta bila je dobroćudna ruska prostitutka. Narednih dana smo se sprijateljile. Ispričala mi je uobičajenu tužnu priču koja prati većinu dama sumnjivog morala. Novost za mene bilo je njeno hapšenje. Dala je svoj telefon na oglas kao i mnogo puta ranije. Pozvao je jedan fini gospodin, zakazali su sastanak u hotelu u koji je često odlazila. Gospodin je bio Grk tridesetih godina, učtiv i prijatne spoljašnjosti.

Zatražila mu je da joj dâ novac pre samog čina, što je on i uradio. Posle pružanja zadovoljstva, gospodin se obukao i pokazao svoju policijsku značku. Nije zaboravio da uzme novac koji je ostavio na ormariću jeftine hotelske sobe. Optužio ju je i za ono za šta je kriva i za ono za šta nije. Naravno, njen najveći problem bila su dokumenta, kao i kod većina koleginica. Sledećih mesec dana provešće u policijskoj stanici i biće deportovana u Rusiju. Za to vreme izvaraće je advokati, legalni lopovi, i uzeti joj dve-tri hiljade evra. Sreća za državu i društvo što postoji hrabra policija, koja na lukav i perfidan način hapsi ove opasne kriminalke i izbacuje ih iz zemlje. Policijska gnjida koja je uhapsila koleginicu zatvorenicu narednih godina hodaće ulicama i udišaće slobodu, dok moji hrabri prijatelji budu zatvoreni. Sedela sam na krevetu pored ruske prostitutke i slušala je kako priča i plače, i mrzela sam ceo svet. Ruska prostitutka na kraju mi je objasnila zašto je uhapšena. Dok si u agenciji, sve ti je dozvoljeno jer agencija isplaćuje procenat policiji, sve je u redu, i to što se baviš prostitucijom i to što si Ruskinja. Ako izgubiš posao u agenciji (najčešće zbog starosti, konkurencija je velika) i pokušaš nešto sama, tu je policija da zaštiti agencije od neposlušnih prostitutki. Policija brine da agencije i makroi uvek imaju dobre zarade, a da prostitutke dobijaju mrvice sa stola. Živela poštena policija, hvala im što postoje.

16.

TUŽNA SAM, TUŽNA, BESKONAČNO TUŽNA

Narednih desetak dana bili su najteži dani u mom životu. Ćeliju, prljavštinu i policiju koja se izivljava bez ijednog ozbiljnog razloga nisam primećivala. Nekada nam satima nisu otvarali vrata, iako su zatvorenice preklinjale da odu u toalet jer ga nismo imale u našoj ćeliji. Koliko treba da si zao i nesrećan pa da te ispunjava tuđa patnja, u ovom slučaju najsitnijih mogućih prestupnika. Koliko treba da si iskompleksiran pa da se osećaš dobro dok neka nesrećna dama sumnjivog morala moli i cvili jer joj se piški. Može li se posle ovoga što sam preživela verovati u bilo kakvu pravdu, sistem, državu, policiju?

Kada bi se smilovali da nam otvore vrata, odlazila sam do telefona i vraćala se još slomljenija i nesrećnija. U glavi mi je samo odzvanjao tužni i tihi glas moga sina. Priča pažljivo, ali samo ja čujem otkucaje njegove duše. Samo ja na ovom svetu čujem urlik i suze, iako ih nema. Samo ja znam da me prvi put laže dok mi govori: „Mama, dobro sam.“ Prvi put ga lažem rečima u koje ni ja ne verujem:

„Biće sve u redu.“ Zna da ga lažem. Prvi put prihvatamo laž bez pobune, toliko je teško. Vraćam se u ćeliju. Jedna zatvorenica je otišla, izborila sam se za polovinu kreveta i to je božji dar. Sklapam oči, ali sna nema. Neće me ubiti ni zidovi ni rešetke, ubiće me griža savesti. Toliko je velika, ponekad mi se čini da gubim dah i da će me udaviti. Gde god da krenu misli, na sina, na prijatelje u zatvoru, ona je veća i steže me sve jače. Želim da zaspim i da se nikada ne probudim.

Stalno se pitam zašto ovako glup kraj? Zašto splet najglupljih mogućih okolnosti? Kao da se neko poigrao sa mnom, prvo me pustio da pobegnem iz zatvora, a onda me sapleo pola metra do cilja. Zašto sam kazala da se auto vrati u rentakar? Zašto mi je život izmakao i otišao u nepoznatom i opasnom smeru? Hiljadu zašto i nijedno zato. Zato će stići za godinu, dve, pet ili deset, ali treba do tada živeti sa ovim bolom. Tužna sam, tužna, beskonačno tužna. Koleginice zatvorenice osećaju moju patnju, iako sam tiša od tišine. Teše me govoreći: „Ne brini, izvadićeš nova dokumenta, nema veze što će te deportovati, vratićeš se opet.“ Ćutim, ne govorim im ništa, i da imam snage da progovorim, teško bi me razumele. One misle da su prestupnice, ne shvataju da su deo male prljave igre onih koje smatraju poštenim. One su obične nesrećnice, zalutale u nedoumicama života.

17.

ŽENE KAO KAZNA

Dvanaest dana sam u Gadi, a moj sin isto toliko dana nije bio u školi. Stigao je moj bivši suprug da pruži podršku, ali nije lako. Čak ni njegov večni optimizam ne može da otera tugu oko moga sina. Donosi kolače iz drugih gradova, ali ih niko ne jede. Samo njemu govorim koliko sam loše. Samo njegova pozitivna duša može da prihvati toliki teret i tugu. On me najbolje poznaje, iako se često pravi da nije prisutan u realnom svetu. Možda ima pravo. On, sa uvek spremnom spakovanom torbom, beži i od tuge, i od griže savesti, i od stvari koje se ne mogu promeniti. Ja sve radim suprotno, kao da volim da patnjom sebe kažnjavam. Čim ugledam grižu savesti i tugu, sednem sa njima za sto da popijem kafu. Bla-bla, ne odlazim ni da me metkom pojure. Možda volim tugu kao što volim tužne pesme i tužni glas moga prijatelja kada peva.

Trinaestog dana poslata sam u „Koridalos“, zatvor iz koga sam četiri meseca ranije išetala na glavna ulazna vrata i ispisala istoriju u zatvorskoj civilizaciji. Na vratima

me je sačekalo poznato lice, nekad zamenice komandira a sada, zahvaljujući meni i mome bekstvu, glavnog komandira. Pomogla sam njeno napredovanje u službi, šta je drugo ostalo nego da me simpatiše. Dina, sada glavni komandir, pripremila je specijalnu odeću za mene čim je saznala da stižem u ustanovu. Smestili su me u grupnu sobu. Ciganke su me dočekale uza sve počasti koje doličkuju zatvorskoj kraljici. U njihovoj populaciji, što si se češće vraćao u zatvor i bio veći prestupnik, utoliko su te više uvažavale i poštovale. Slepo su me slušale, moja reč bila je sveta.

Moje dve bliske prijateljice sa prethodnog odležavanja kazne, ministrova ćerka Areti i Kristina, Grkinja sa kojom sam delila ćeliju pre bekstva iz zatvora, bile su duboko potresene. Voljeni Će Gevara vratio se poražen. Bila sam tiha, a to nije ličilo na mene.

Na svakom ćošku čula sam glupe ženske komentare: „Zašto nisi otišla iz Grčke, ja nikada ne bih ostala u ovoj zemlji.“ Besno sam odgovarala: „Zato što sam luda, ali da nisam luda, iz zatvora nikad ne bih pobegla, to ide zajedno u paketu.“ Ponavljale su jedno te isto čitav dan, a mene je bolela glava. Na trenutak mi se učinilo da od ženskih glava vidim kokošje. Moja netrpeljivost prema ženama izgleda da je izazvala halucinacije, koje su sada bile još više podstaknute mojom propasti.

Žene su za mene zaista bile najveći problem koji mi je donosio zatvor. Moju urođenu netrpeljivost prema njima na slobodi je bilo lako kontrolisati, jednostavno izbegavanjem ženskog društva. Bila sam svesna da dugi niz godina neću imati mogućnost izbora. Sama pomisao na tu činjenicu u meni je izazivala paniku. U ženama sam

najčešće prepoznavala osobine koje prezirem. Zavist, radoznalost, površnost, plašljivost, promenljivost, lukavost, sve ono čega u meni nije bilo ni trunke. Čekale su me teške godine koje sam doživela Božjom kaznom. Bilo je nerearno da baš čitav život provedem onako kako ja želim. Bog ili život su me podsetili da i ja moram proći putem kojim svakodnevno prolazi većina ljudi zaposlena u društvenim ili privatnim firmama gde nemaju pravo na izbor svog okruženja. Odsustvo muškaraca na ovom mestu, žene je činilo još lošijim i težim za saradnju. Uvek spremne da jedna drugoj nanesu zlo, bile su iskreno zainteresovane samo za ogovaranje. Većina žena, čak i onih koje su intelektualno bile na višem nivou, imala je urođenu potrebu da se koristi svojim ženskim atributima kako bi lakše i brže došla do cilja. Retko sam sretala potpuno posvećene žene koje su se oslanjale samo na svoje kvalitete. To me je kao izrazitog individualca jako iritiralo. Sretala sam žene određenih kvaliteta koje su ostale limitirane ne radeći na sebi samo zbog kukavičkog pristajanja da odžive život sa muškarcem isključivo zbog materijalne sigurnosti koju im on pruža. Žene su čak i u spoljnom svetu, a naročito zbog materijalne koristi, često spremne da se lako odreknu svoje samostalnosti i slobode, što je meni, kao izrazitom buntovniku i osobi koja veruje da nema cenu, poražavajuće.

Čak i sam čin bekstva iz zatvora, koji se u muškoj zatvorskoj populaciji meri sa najvećim mogućim podvigom i retkim junaštvom, u ženskom sistemu vrednosti nema nikakav značaj. Ženske zatvorenice ne osećaju nikakav oblik međusobne solidarnosti, te će prve misli posle nečijeg bekstva biti da li je i koliko taj čin ugrozio njihov

dotadašnji položaj u zatvoru. Muškom zatvoreniku ovakvo razmišljanje je potpuno strano, jedini osećaj koji gaji u takvim trenucima jeste osećaj kolektivne pobede slabijih nad jačim, bez obzira što je to čin pojedinca.

I pored ovako tvrdog stava o ženama, naravno znam da među njima postoje izuzeci. Verujem da su malobrojne žene koje sam zavolela tokom svog života izuzetne dame koje bi valjalo upoznati.

Trećeg dana posle moga dolaska u „Koridalos“ stigao je istražni sudija radi moga kažnjavanja. Dala sam izjavu u kojoj sam prihvatila krivicu i objasnila detalje svoga bekstva. Kažnjena sam od strane zatvora sa tri dana samice i disciplinskom kaznom – zabranom rada u trajanju od šest meseci. Osim ovih mera, zatvor je napisao tužbu protiv mene i prosledio je sudu u Pireju, gde će mi naknadno biti suđeno za ovo delo.

Istog dana sprovedena je zatvorska disciplinska kazna, smeštena sam u samicu. Za mene je odlazak u samicu bio nagrada. Ušla sam u malu ćeliju sa jednim krevetom i ve-ce šoljom u ćošku. Dozvoljena mi je moja posteljina, blok, olovka, pakovanje tempera i dve četkice. Tri dana provela sam slikajući i uživajući u samoći.

Ako je nešto za mene bilo spas i lek u zatvoru, onda je to svakako slikanje. Slikanje je tišina misli i jedan prostor u vremenu u kome skazaljke sata staju. Ono je praznina koja prija, ono je dodir oka, ono je mir koji dostiže samo veliki vernik tokom svoje večernje molitve. Slikanje je Božji dar. Smatram sebe retkim srećnikom ne zato što sam talentovana manje ili više, već zato što prethodno napisane rečenice zaista osećam. Slikanje je jedina mirna oaza koju sam uspela da nađem tokom svog života. I kada

bi neko posle svih mojih životnih uspona i padova otvorio moju dušu tražeći u njoj ostatke onog najlepšeg, najiskrenijeg, onog sto sam zaista ja, ne bi našao niti sportistu, niti prestupnika, već samo slikara. Možda je jedini žal u mom životu to što kao mala nisam spoznala u sebi ovaj talenat i razvila ga u meri u kojoj zaslužuje.

Trećeg dana teška srca sam izašla iz male samice i krenula prema istinskoj kazni – grupnoj sobi. Iza mene su ostale slike na zidu samice, da ćutanjem pričaju, da bojama vape, da vremenu prkose, da blaže tugu budućih zatvorenica.

Ušla sam u grupnu sobu, gde me je dočekalo beskonačno žensko blebetanje. Teme kojima se bave toliko su banalne i dosadne da nisam u mogućnosti da ih opisujem. Možda ću o ovoj temi jednoga dana moći reći nešto više. Verujem da su mi žene jedina zatvorska trauma, koju dok sam živa teško da mogu prevazići. Nekad mi se čini da sam jedina žena na svetu koja voli tišinu i samoću. Jedino pitanje sa kojim ležem svako veče jeste: „Kada ću opet biti sama i slušati udar kišnih kapi o prozorsko staklo, fijuk vetra, cvrkut ptica, škripu vrata, bilo kakav zvuk, samo ne glas, i to naročito ženski?“

Sutradan sam hitno izbačena iz „Koridalosa“ i prebačena u „Tivu“, najveći ženski zatvor, čiji sam posetilac bila 2008. godine, prilikom njegovog otvaranja. Moj prebačaj označen je kao visokorizičan, te su me iz tih razloga ispratile dve antiterorističke jedinice specijalnom, blindiranom antiterorističkom maricom.

Izvršen mi je lični pretres, bila sam spremna za odlazak u blok. Raspoređena sam u blok A iz bezbednosnih razloga. Počelo je odležavanje moje kazne, koja ovog puta neće biti mala. Bila sam toga svesna od prvog trenutka. I

dalje sam bila tužna i slomljena, iako sam to dobro krila. Onaj jači u meni potrudio se da to bude tako. Postalo je za nijansu lakše jer su u zatvoru najteže selidbe i nemanje stalnog mesta boravka. Sada sam stigla na mesto na kome ću se zadržati dugo. Krenuo je moj hod po mukama, bolelo je, ali nisam imala drugog izbora. Hodala sam u nadi da ću jednog dana stići na mesto gde ću naći odgovor na moje zašto.

Tri moja prijatelja i ja razmešteni smo u četiri različita zatvora. Vetrovi i bure su utihnuli, na mirnom moru ostale su da plutaju naše neizvesne sudbine. Ostala sam sama za stolom sa svojom prijateljicom grižom savesti i naučila da živim sa njom. Najteže su mi bile njene noćne posete, koje su me dugo mučile, do pred zoru. Rano ujutru ustajao je onaj jači u meni i odlazio na jednočasovno trčanje u zatvorskom krugu. Svakim danom bivao je sve jači. Ja sam bila samo nemi pratilac.

18.

P. S. MAMICE MOJA MILA, NIKAD NE POSUSTAJ!

Da bih narednih godina preživela, bilo je neophodno napraviti ozbiljan program. Startovala sam iz otežavajućih okolnosti. Bila sam jedina žena koja je pobjegla iz grčkih zatvora i kao takva stavljena pod strogi zatvorski režim. Osim disciplinske kazne – zabrane rada u trajanju od šest meseci – zabranjen mi je svaki izlazak iz bloka. To bi u zatvorskoj civilizaciji značilo ležati zatvor u zatvoru. Jedini spas našla sam u pojačanom treningu, čitanju i pisanju. U tom periodu zabranjene su mi boje i četkice jer sam svoje slikarsko umeće iskoristila za bekstvo iz „Koridalosa“, tako da sam se u ovom periodu ozbiljno posvetila čitanju literature. Iz Beograda su po mojoj želji prvo stigle knjige najdražih pisaca Ive Andrića i Meše Selimovića, koje su postale najbitniji deo moje privatne male biblioteke na koju sam bila veoma ponosna. Posle obnavljanja i iščitavanja ovih knjiga uz koje sam odrasla, stigle su knjige Borislava Pekića i Dobrice Ćosića, kojima se u mladosti nisam bavila. Knjiga „Koreni“ od Dobrice Ćosića me je zadivila

i postala jedna od omiljenih. U mojoj privatnoj biblioteci pojavile su se knjige Irvina Stouna i Trejsi Ševalije, što nije nikakvo iznenađenje s obzirom na njihovu tematiku koja je usko vezana za umetnost i umetnike. Po specijalnoj preporuci mog bivšeg, dragog strasnog čitaoca, takođe bivšeg kolege „Pink Pantera“, stigle su njegove omiljene knjige klasika Tomas Mana, Dostojevskog, Viktora Igoa i neizbežnog Prevera, sa kojim mi je pre dvadesetak godina stao glave. Ako ništa, moj bivši dragi i ja moći ćemo da zbunjujemo naše unuke glumeći načitanu mudrace, dok jednog dana ne otkriju na društvenim mrežama da su baka i deka bili „Pink Panteri“ koji su svoju mudrost stekli po apsanama, a ne po univerzitetima.

Osim čitanja, koje sam praktikovala u večernjim časovima, punih šest meseci pisala sam dnevnik, koji će mi kasnije poslužiti kao kostur budućih knjiga. Moje pisanje javilo se iz potrebe jače od razuma. Pisala sam satima, ne znajući da li će u mojim rečima ostati onog što je u meni bivalo. Pisala sam srcem, iskreno, iako u iskrenost sumnjam jer je ona samo uverenje da govorimo istinu. Učinilo mi se da mi se dešavaju stvari o kojima mogu pisati samo tada i nikad više. Možda tako i jeste. Tužna i poražena, ostala sam nespremna na kompromise, na mestu gde je to gotovo nemoguće. Kukavičko pristajanje i sitničava razumnost zatvorenica uskomešali su moju pobunjeničku krv. Moje nepriznavanje slabosti zatvorska uprava protumačila je kao neposlušnost, a ja sam to doživela kao svoju pobedu. Odlučila sam da delujem, a ne da čekam.

Iz tih rukopisa izdvajam jedan odlomak koji će bez previše reči osetljivom čitaocu dočarati beznadežnost moga položaja.

4. februar 2013.

Danas mi je stiglo pismo od sina. Boli koliko ličimo. Da ne vidim slova ispisana njegovom rukom, pomislila bih da sam to pismo napisala sama. Uz naša pisma se ili glasno smeje ili gorko plače. Je li moguće da sam celi život obojila samo u dve boje, crnu i belu? Prenela sam to nesvesno i na sina. Njegovo pismo je moja knjiga u malom. Crni humor i teški bol, koji se mešaju i prepliću. Suze tuge uz glasan smeh. Posle iskrenog smeha, generalni utisak je neograničeni bol. Pobeđuje tuga. U prvom delu pisma podsetio me je na daleke i lepe uspomene. Kada je bio mali, veoma je voleo da mu čitam grčke mitove i legende. Obožavao ih je. Sećam se da se u jednoj priči pominje kako je Atina nastala iz Zevsove glave. Oduvek smo imali mišljenje da sam ja jedan veliki mudrac, a sin sveti čovek. Tako smo zaključili da je on nastao iz moje glave. Često mi je govorio šaleći se: „Moja mamica je mene rodila iz glave, mudrujući, kao bog Zevs Atinu.“ Čitam i smejem se naglas.

Pominje mi i čuvenu gipsanu statuu u našem stanu. Dobila sam je na poklon od jednog mladog umetnika. Prikazuje ratnika sa vučjom glavom. Obožavam je, ona je najbitniji predmet u mojoj kući. Sin je uspeo pre dve godine da je slučajno gurne i slomi ratniku ruku. Ljutila sam se jako. Danima sam žalila za ratnikovom rukom. Sada mi piše: „Mamice moja mila, ode ratniku i druga ruka. Opet sam je zakačio, ubićeš me“. Smejem se, sada mi je to mala briga. Ostali smo oboje bez ruku, i ratnik i ja. Kakvi su to ratnici ako ih ne ranjavaju.

Piše da mnogo trenira i da se zadnjih meseci vidno razvio. Poslao mi je nekoliko slika. Gledam ih i ne verujem. Više nije moja „mrvica“. Sada sam ja njegova „mrvica“. To je sada jedan lep mladić, dvometraš. Mišićavi atleta koji može da pozira za naslovnu stranu sportskog časopisa. Je li moguće da je ovo moje dete? Još mi je u glavi njegov prvi školski dan. On, bez prednjih zubića, odvažno korača ka školi sa čitavih 120 cm visine.

Piše mi: „U zadnje vreme sve više primećujem da se na ulici devojke okreću za mnom, a ne ja za njima (kod nas je sve naopačke).“ Smejem se. U pismu pominje kako je zaštitio jednu 70-godišnju baku od nekog prolaznika. Napao je baku zato što prodaje sitnice na ulici. Piše mi: „Mama, pored bake još pet muškaraca prodaju isto, a on viče i vređa staru ženu.“ Moj sin isteruje pravdu. Kako da mu sada kažem da pravda ne postoji. Ćutim i brinem za njegovu budućnost. Drugi deo pisma ću citirati:

„Ja se držim odlično, ali nikako ne mogu da prihvatim to da te dugo neću videti kući i da dugo neću jesti najlepše tikvice i najlepše pohovano belo meso i krompir-pire. Najmanja sitnica dovoljna je da mi skroz pokvari raspoloženje. Gde god da se okrenem, ja vidim tebe, bilo u stvarima, pesmama, slikama, rečima. Često sedim sam u sobi i slušam tvoje pesme. Tada budem mnogo tužan, ali mi kasnije bude lakše. Gde god skrenem pogled sa ovog papira, ti si tu. Zabranio sam da se tvoje stvari diraju iz ormara. Kao, da ih spakujemo u torbe da ja imam još prostora za svoju garderobu. To ne dozvoljavam.

Vratićeš nam se ti kad-tad. Hoću da ti kažem da te volim najviše na svetu i da moja ljubav samo raste. Što si dalje od mene, ja te više volim i to neće nikada prestati. Voli te tvoja beba, najviše na svetu.

P. S. Mamice moja mila i najdraža, nikad ne posustaj, ti si mi sva snaga i motivacija. Ti si motor koji me pokreće i čak odatle možeš da me kontrolišeš. Slepo te slušam, kao što te volim. Evo jedne pesme koja me podseća na tebe:

Donesite mi pramen njene kose u postelju,
ja ništa nemam osim tu želju poslednju
da osetim miris njen na jastuku,
ostao sam je željan u životu.
I sad me po tebi poznaju,
i sad me za tebe pitaju,
zbog tebe živog me sahranjuju.
Sad ideš tamo gde ne živi se od nadanja,
umorila se ova duša od praštanja.
Moja zvezda nije dugo trajala,
ti si došla kad se već ugasila.“

19.

ZATVOR – LEK ZA DEPRESIJU

Dani su počeli da se smenjuju sve brže i brže, polako se prelivajući u godišnja doba. Zatvor ti postaje dom onoga trenutka kada vreme počneš da meriš samo sa dva godišnja doba, a to su zima i leto. Nisam ni primetila kada se to tačno desilo. Uključio se zatvorski mehanizam za preživljavanje u kome tužno stanje ili depresija ne postoji. Ovom temom bavila sam se godinama, ali, nažalost, nisam otkrila uzrok ove možda još jedne zatvorske zablude. Konstatovala sam samo činjenicu da su svi zatvorenici, bez obzira na težak položaj, veoma dobrog raspoloženja, sa izrazitom željom za životom. Ponovo paradoks, koga je zatvor prepun. Iz razgovora sa velikim brojem kolega i koleginica saznala sam da čak i one osobe koje su u spoljnom svetu sklone depresivnom stanju u zatvoru ništa slično ne osećaju. Tu činjenicu potvrdila sam i na ličnom primeru. Često su mi se na slobodi, kako bi to kazao jedan moj prijatelj, dešavali „tužni dani“. Pojavljivali su se iznenada, bez nekog velikog razloga. Ostajala sam sama,

često bezvoljna da odem na trening ili čak da izađem iz kuće. U zatvoru mi se to desilo svega nekoliko puta, i to kada sam bila teško bolesna. Tako sam neuka, samo sa zatvoreničkim iskustvom, zaključila da je depresija bolest modernog doba, koja se dešava, kako bi to moja mama kazala, „iz čistog besa“. Depresivni smo (izuzimam samo teške psihičke bolesnike) zato što imamo sve. Primer za ovakvu tvrdnju je zatvorenik. Onog trenutka kada uđeš u zatvor izgubio si sva elementarna prava, čak i sopstvenu slobodu. Po automatizmu, uključuje se mehanizam za preživljavanje, u kome nema mesta za umišljena stanja koja imamo kada smo na slobodi. Često se osećamo loše jer ne sagledavamo realno svoj položaj. Retki su ljudi koji u spoljnom svetu cene slobodu jer se ona kao takva podrazumeva. Krov nad glavom, sloboda kretanja, prisustvo porodice i bližnjih ponovo se podrazumevaju.

Da bi čovek postao svestan malih stvari neophodno je da izgubi osnovno. Najefikasniji lek za depresiju je zatvor ili logor. Čitajući ispovesti logoraša, došla sam do istog saznanja, ni oni nisu osećali depresiju. Najučestalija bolest modernog vremena ima prirodni lek, koji se zove zatvor. Lek bi trebalo konzumirati u zavisnosti od težine depresije, u periodu od šest meseci do godinu dana. Pacijent bi posle terapije izlazio na slobodu potpuno izlečen. Nekada tmurni depresivac radovao bi se zelenilu, cvrkutu ptica, večernjoj šetnji, metalnom priboru za jelo, tišini... Za jedan običan zagrljaj nekog sebi dragog zahvaljivao bi se Bogu danima. Moja teorija deluje veoma čudno, ali je u praksi potpuna istina. Jednog dana ovu teoriju nauka će potvrditi. Bilo bi ispravno da naziv dobije po mom imenu jer sam dala osnov za njeno izvođenje.

Svemu ovome prilažem i teoriju moje majke da se depresija javlja iz besa. Tu teoriju potkrepljivala je činjenicom da su ljudi u prošlosti, dok su se mnogo više mučili da prežive, retko zapadali u ovakva stanja. Naši preci nisu imali vremena za depresiju. Težak život nije ostavljao vremena tužnim raspoloženjima. Preteran rad i fizička aktivnost izazivali su umor, a umor zdrav san, kome nisu potrebni lekovi za spavanje. Tako dolazim do zaključka da ugodan život vodi u nezadovoljstvo, a težak u psihičko i fizičko zdravlje. Iz navedenog proizilazi da je meni zatvor doneo mnogo više dobra nego zla.

20.

PRVI SUD

Stigla je nova 2013. godina, a sa njome i poziv za suđenje zakazano za 13. maj. Sa pozivom stigla je i loša vest. Pozive su primili i trojica mojih prijatelja sa kojima sam uhapšena posle bekstva zbog izvršenja oružane pljačke. Ovo suđenje odnosilo se na 116 krađa i njega nam je smestio cinkaroš Čika Kure. Ticao se Dragana, mladog momka koji je bio sa njim i mene. Nikakvi dokazi nisu ukazivali na trojicu mojih prijatelja. Nažalost, u Grčkoj, zemlji čuda, i to je dozvoljeno. Pozvani su na sud samo zato što su uhapšeni zajedno sa mnom i to za sasvim različito delo, za koje nas naravno očekuje suđenje. U ovoj zemlji naročito je opasno uvlačenje u više suđenja. Bila sam toga svesna i vrlo zabrinuta za sudbinu mojih prijatelja. Nedostatak dokaza u ovoj zemlji ne znači ništa, sudije i javni tužioci imaju status bogova sa Olimpa. Iznad njih ne postoji niko. Teško nama zatvorenicima kada nam sude ljudi koji veruju da su bogovi.

Moji mladi prijatelji bili su upleteni u jedno vrlo opasno suđenje na kome će odgovarati za organizovani

kriminal, teške krađe, pljačke, pucanje na policiju, bekstvo iz zatvora... Brinula sam više o njima nego o sebi. Meni je već presuđeno u medijima. Moje bekstvo iz zatvora biće pečat na svaku sudijsku nedoumicu. Svaka nedoumica završiće se rečju „kriva“. Zbog čega bi zatvorenik bežao iz zatvora ako nije kriv? Bila je to i ostala jedina logika kojom su se vodile sudije i koja je u praksi totalno netačna. Mene je u bekstvo odvela advokatska greška, moja nestrpljivost i preterana briga za maloletnog sina. Krivica je bila jedina stvar koja mi nije prošla kroz glavu. Iskusan zatvorenik, a naročito povratnik, zna da pravda i istina nemaju nikakve veze sa odlukom suda. Često istinu na sudovima pobeđuje policijska logika. Nemoćni zatvorenik ispred sudija shvata da mu nimalo ne veruju iako govori potpunu istinu. Zatvorenike naročito bole ove pobede policijske logike nad istinom, te otuda često ne sagledavaju objektivno svoju krivicu. Neretko je umanjuju, pokušavajući da je izjednače sa namerno izrečenim lažnim izjavama policije.

Stigao je 13. maj 2013. godine i naše prvo suđenje u znaku broja 13. Proces je počeo istog dana, iako je to u ovoj zemlji pravo čudo. Nažalost, čudo se nije desilo zbog tačnosti, već iz praktičnih razloga. U ovoj zemlji, ukoliko se suđenje ne desi i ne izreknu se kazne u roku od 18 meseci, optuženi su slobodni bez obzira na težinu izvršenog dela. Čika Kure i tri osobe koje su prvo uhapšene imali su do isteka tog roka tačno 11 dana. Iz tih razloga sudije su veoma žurile da se suđenje završi na vreme. Presuda je doneta tačno u jedan sat posle ponoći 23. maja 2013. Sutra bi četiri osobe bile na slobodi. To se nije desilo.

Posle 14 meseci na ovom suđenju prvi put sam srela Dragana i mog mladog prijatelja koji je uhapšen zajedno sa

njim. Mladi momak izgledao je odlično, kao da je stigao sa bazičnih priprema za olimpijske igre. Nažalost, nije to bio povratak sa sportskih priprema već povratak iz maloletničkog zatvora u Volosu, najokrutnije fabrike zla. Mudri Grci, zarobljenici staroturskih navika, najsurevije su postupali sa najmlađima. Uz punu podršku sudija, grčka policija direktno je uticala na podizanje stepena kriminaliteta obmanjujući neinformisanu javnost kako vredno obavljaju svoj posao braneći ih od svakog zla. Najstrašnije od svega je što je ta ista policija bolje od nas prestupnika znala da se olakim kažnjavanjem maloletnika i njihovim odlaskom u zatvore oni regrutuju u mnogo veće prestupnike nego što su to bili. Nadobudne sudije ni najmanje nisu zainteresovane za dalju sudbinu maloletnih prestupnika, a samim tim ni za stopu kriminala u državi. Stereotipni i ostrašćen samo željom za kažnjavanjem, nisu zainteresovani za bilo kakvo razmišljanje o uzrocima i posledicama. Strogo iščitavajući papire, često prepune policijskih laži i tuži-očeve bujne mašte, hladnokrvno sude maloletnicima ne brinući za njihovu budućnost, a samim tim ne brinući ni o budućnosti celokupnog društva. Masovnim hapšenjima policija dokazuje svoj dobar rad i efikasnost. Cilj policije da se na bilo koji način što više ljudi pošalje u zatvore je kontraproduktivan, što običan građanin nikako ne može da sagleda jer mu ova tvrdnja deluje anarhistično. Ipak ona je istinita a zasnovana na mom dugogodišnjem iskustvu, tokom kojeg sam se krajnje ozbiljno bavila ovom temom. Nažalost rezultati ovakvog rada su poražavajući. O njima bi mogli da svedoče zatvorenici, koje niko ne čuje jer su izgubili svaki kredibilitet, i zatvorsko osoblje, naročito socijalni radnici i psiholozi, čiji se glas nikada ne čuje jer

zatvor funkcionise kao zatvorena sekta iz koje ne dopiru nikakve informacije.

Prebacivanje odgovornosti policije na sud i sudije, a zatim njihova nezainteresovanost i prebacivanje problema na zatvore, dovode do začaranog kruga, gde ni jedan od ova tri segmenta društva ne saraduje sa drugim. Posledica ove nesaradnje je podatak da se 70 procenata zatvorenika posle izlaska na slobodu ponovo vrati u zatvor. Ovaj podatak naročito bi trebalo da zabrinjava ukoliko se odnosi na maloletnike koji su na početku života. Deluje mi zastrašujuće kada se gasi svetlo u tunelu mladim, neiskusnim ljudima, čiji će preostali život biti samo pusto tumaranje po mraku, najčešće, zatvorskih ustanova. Nefleksibilnost i neosetljivost policije i sudija a samim tim i države prema maloletnicima za mene je nedopustiva.

Postavlja se pitanje ima li rešenja ne samo za maloletne već i punoletne zatvorenike. Ja verujem da ima a ključevi rešenja su u zatvorskim ustanovama, tačnije državi koja bi se ozbiljnije pozabavila ovom temom.

Zatvor je kaznena ustanova i ja sam toga veoma svesna. Kada pišem na ovu temu ne zalažem se da zatvori postanu hotelski apartmani. Za jednog zatvorenika komfor i ugodnosti su sporedni problemi koje oni tokom dužih kazni više uopšte ne uočavaju. Jedan stari zatvorenik uvek će vam kazati: „Nisu kazna rešetke i zatvor, kazna su ljudi u njemu“ i ova konstatacija je u potpunosti tačna. Kada govorimo o ljudima, nije reč samo o zatvorenicima nego mnogo više o zaposlenima u zatvoru, a naročito ljudima koji njime upravljaju.

U siromašnim i nerazvijenim zemljama zatvori su na poslednjem mestu državnih pitanja. Na rukovodeća mesta

kaznenih ustanova postavljaju se uglavnom bandoglavci ljudi koji smatraju da je njihov zadatak da iznova kažnjavaju i prevaspitavaju zatvorenike, najčešće korišćenjem sile. Koliko je onaj koji vodi zatvorsku ustanovu bando-glaviji, toliko će više raspiriti bunta i otpora u zatvorenici-ma. Raspirivanjem mržnje u zatvorenici-ma direktno se utiče na porast kriminala jer će većina tih osuđenika u određenom vremenskom periodu opet biti deo spoljne populacije. Niti sud, niti policija, niti zatvorski radnici o tome nikad ne razmišljaju. Lošim i nasilnim tretmanom u zatvoru postižu se rezultati samo sa slabici-ma i kuka-vicama, koji ionako nisu prevelika opasnost po spoljni svet. Nažalost, ovakav sistem jake i buntovne očvršćava i regrutuje u prestupnike vrlo opasne po svoju okolinu. Najčešće zatvorima vladaju doškolo-vani komandiri koji ne čuju niti jedno stručno ili obrazovano lice oko sebe. Psiholozi i socijalni radnici čute, delom poštujući hijerarhiju i čuvajući svoje radno mesto, delom zbog nezainteresovanosti i lenjosti, glavne zatvorske bolesti od koje podjednako obolevaju i zaposlena lica i zatvorenici.

Zatvor se često koristi najprljavijim metodama da bi bez prevelikog rada bio obavješten o zatvorenici-ma i njihovim aktivnostima. Umesto da razgovorima i neposrednim kontaktom upoznaju zatvorenike, koriste se labilnim i često bolesnim narkomanskim zavisnicima koje pretvaraju u zatvorske cinkaroše. Ovakvim metodama svesno narušavaju odnose među zatvorenici-ma ružno se koristeći često bolesnim osobama, čije su životne priče uglavnom tragične.

Prvi i najbitniji faktor da bi jedan zatvor funkcionisao na pravi način jeste da upravnik bude visokoobrazovana

osoba, pre svega humanista i čovek koji može da razume zatvorenika, ne sudeći mu iznova za ono za šta je već osuđen. Ako je upravnik obrazovan i human čovek pun razumevanja, on će nesvesno svoj stav i ophođenje preneti najpre na zaposlene, što će se automatski reflektovati na zatvorenike. Upravnik je osoba koja bi trebalo da ostvari neposredni kontakt sa svim zatvorenicima i da uz pomoć socijalnih radnika i psihologa sagrađi svoj stav o svakom ponaosob, naročito o zatvorenicima koji izdržavaju duge zatvorske kazne. Sledeći korak posle uspostavljanja normalnih međuljudskih odnosa jesu aktivnosti. Jedini način da se izvrši resocijalizacija zatvorenika jeste da se oni upute na razne aktivnosti ili obučavanje novim zanimanjima koja bi im mogli biti od koristi na slobodi. Dokolica je poligon za đavola, što u zatvoru postaje jasno. Osim viščasovnih aktivnosti kojima se pobeđuje vreme a samim tim i zatvor, trebalo bi obavezno uvesti veronauku i obezbediti svakodnevne posete monaha ili sveštenih lica, koji bi to sigurno prihvatili da obavljaju bez ikakve nadoknade. Zatvorenicima je neophodno izlečiti dušu i pružiti im neku novu dimenziju u životu koja nikako nisu nasilje i naredbe. Odgovorno tvrdim da su najopasniji i najokoreliji zatvorenici, problematični u kontaktu sa silom, najposlušniji kada ispred sebe oseće istinsku dobrotu i zainteresovanost. Iz svog ličnog primera mogu kazati da sam najdrskija i vrlo problematična bivala samo sa bandoglavim stražarima. Bila sam spremna, iz povređenosti i inata, da napravim incident koji niko nije mogao smiriti niti silom niti kaznama. Zbog nekoliko iskrenih reči od divljeg lava postajala sam poslušna maca. Na zatvorskoj službi je da li će mu buntovni zatvorenik biti lav ili maca!

Na sve ovo citiraću Dostojevskog: „Nikakvim okovima ne možeš naterati čoveka da zaboravi da je čovek! Niti žigovima! U zatvoru, svaki čovek, ma ko to bio, ma koliko bio ponižen, ipak makar instiktivno i makar nesvesno traži da se poštuje njegovo ljudsko dostojanstvo! Bože moj! Taj čovečan odnos može povratiti ljudski lik čak i takvom stvorenju u kome je već odavno izbledela slika i prilika Božija! A prema nesrećnicima trebalo bi se ponašati najčovečnije – to je njihovo spasenje i radost.“

Poslednji korak u resocijalizaciji zatvorenika trebalo bi da se desi uz pomoć države, a to je zapošljavanje bivših zatvorenika. Najrealnije bi bilo da nastave da se bave zanimanjem za koje su se kvalifikovali tokom odležavanja kazne. Odgovorno tvrdim da bi veliki broj zatvorenika prihvatio zaposlenje uz mesečnu nadoknadu duplo manju od prosečnog građanina. Devedeset posto zatvorenika, posle izdržavanja naročito duže zatvorske kazne, nalazi se u beznadežnom položaju. Bez moralne i materijalne podrške bivši zatvorenik, bez obzira na odlučnost da promeni svoj život, zaista ostaje bez izbora. Jedini put koji vidi u tom beznađu jeste ponovo prestup i vraćanje u začarani krug iz koga nema izlaska. Država bi zapošljavanjem bivših zatvorenika mogla da dobije najjeftiniju moguću radnu snagu i smanjenu stopu kriminala, ukoliko je to zaista zanima.

Maloletnički zatvor u Volosu nije bio zatvor već logor, koji je regrutovao mlade sitne prestupnike među krupne, veoma opasne po okolinu. Da bi zatvorsko osoblje moglo da bezbrižno drema na krilima lenjosti, izbegavajući potencijalne probleme jer su njihovi zatvorenici mladići uzavrele krvi i hormona, našli su najbezbolnije rešenje

po njih same i pogubno po maloletnike, zaključavajući ih po 22 sata dnevno u grupnim sobama, u kojima nije bilo dovoljno čak ni vazduha. Mali pravougaoni prozori sa rešetkama dodatno su obezbeđivani gusto sabijenom čeličnom mrežom kroz koju je čak i vazduh otežano ulazio. Pokušaji mladića da tokom letnjeg perioda dobiju dozvolu za nekoliko ventilatora, čiju bi kupovinu investirali sami, naišao je na otpor zatvorske uprave. Neophodni izlazak u zatvorsko dvorište i šetnja, koja je u normalnim zatvorima dozvoljena 4 do 5 sati dnevno kod maloletnika je trajala od trideset minuta do jednog sata u zavisnosti od raspoloženja zatvorske uprave. Telefon, koji je punoletnim zatvorenicima odobran tokom čitavog dana kada je zatvor otvoren, maloletnicima je neredovno dozvoljavan u trajanju od desetak minuta. Bez aktivnosti, čak i sportskih, bez bilo kakvog programa, bez podrške psihologa i stručnog osoblja, maloletnički zatvor raspirivao je mržnju i bunt mladića punih snage i želje za životom. Svu energiju ovih mladih ljudi s vremenom će ograničeni stražari svojim drskim ponašanjem pretvoriti u ogromnu reku negativne energije, koju kasnije niko više neće moći da kontroliše. Stradanje u ovoj ustanovi po rečima mog mladog prijatelja, počinjalo je od upravnika, najbandoglavijeg zaposlenog lica u buketu istih. Svakodnevno je obavljao ulogu sudije, željan kazni i osвете nad mladim ljudima kojima je mogao biti otac. Ograničenost ovog čoveka preneti je na gotovo sva zaposlena lica, u koja ulaze i socijalni radnici i psiholozi čija je uloga od velike važnosti naročito u maloletničkim zatvorima. Moj mladi prijatelj u ovoj fabrici zla proveo je dve godine. O njoj je retko govorio, i to isključivo na moje insistiranje jer

sam bila jako zainteresovana na ovu temu. Tako sam saznala za mlade ljude koji su u roku od jedne godine postali potpuno sedi, za mladiće koji su, da bi preživeli ovaj pakao, postali zavisnici od sedativa, za mladiće koji su se samopovređivali pokušavajući bar na trenutak da privuku pažnju nezainteresovanog zaposlenog osoblja.

Ispred mene je stajao novi mladi čovek. Tražila sam tragove onog starog i prepoznavala ga samo na trenutke u dečjem osmehu, koji je i dalje krasio to lepo mlado lice, meni veoma drago. Bunt i mržnja prema policiji narasli su u njemu do nesagledivih granica. Bilo bi dobro za plavog neprijatelja da se više nikada ne nađe prekoputa njega. On je u međuvremenu, kako i dolikuje hrabrom momku, u zatvoru stekao status nekrunisanog kralja. O tome su me obavestile njegove maloletne kolege koje sam slučajno sretala na svojim zatvorskim putovanjima. Majka jednog od njih bila je moja zatvorska koleginica. Njegov zatvorski status potvrdio je moju davnu pretpostavku o njegovom čvrstom liderskom karakteru. Zatvor, a naročito maloletnički, funkcioniše isključivo po principima koji vladaju u životinjskim populacijama. Pravilo jačeg je jedino pravilo koje važi, što je moj mladi i pametni prijatelj odmah prisvojio. Biti kralj u ovakvoj ustanovi znači imati apsolutno poštovanje svih zatvorenika, a naročito onih sa kojima boraviš u grupnoj sobi. Osim ugodnog osećaja, ovakav status ti donosi niz privilegija i praktičnih stvari koje jedan prosečan zatvorenik nikada ne ostvari. Imati takav položaj znači imati mogućnost uvođenja discipline u grupnu sobu, što je od vitalnog značaja. Disciplina u sobi podrazumeva tišinu u vreme popodnevno odmora, tačno vreme večernjeg gašenja

svetla, zabranu pušenja u zagušljivim grupnim sobama, privilegiju da ne čekaš u redu na svoj obrok, već da to izvršava drugi zatvorenik, kao i niz drugih sitnih pogodnosti koje zatvoreniku nikada nisu sitne jer je zatvor mesto gde se krupne stvari nikad ne dešavaju. Kada jedan zatvorenik obezbedi ovakav položaj među zatvorenicima, on automatski dobija i bolji tretman od zaposlenih lica. Uzrok ove pojava ne znam da objasnim, kao što nikad nisam uspela da razumem zašto policija svoj odnos prema prestupnicima izražava na jedan vrlo čudan način. Što je prestupnik manji, policija je grublja, što je prestupnik veći, utoliko je policija prema njemu blaža. Dešavalo mi se iz ličnog iskustva da osetim neku vrstu divljenja i poštovanja od strane policije, koje doživljavam kao još jedan paradoks u komplikovanim odnosima zatvorske civilizacije.

Stasao je novi, opasni mladi čovek u čijem stvaranju su pomogli najograničeniji članovi društva, policija, javni tužioci i sudije. Slepno ispunjavajući svoje zadatke, sigurni u ispravnost svojih postupaka u ime neke pravde koja nije za sve ista, uz pomoć lažnih izjava, pretpostavki i fantazija tužioca, donose lake odluke o zatvorskom pritvoru, svakodnevno uništavajući stotine i stotine mladih ljudi, koji bi, da im je pružena šansa, možda ovom svetu poklonili nešto bolje. Šansa bi mogao biti neki drugačiji oblik ustanova, na primer prinudni rad u poluotvorenim ili zatvorenim ustanovama (u zavisnosti od visine prestupa i ponašanja prestupnika), koje bi funkcionisale slično kao manastiri uz obavezno uključivanje veronauke i ljudi koji joj istinski služe. Umesto šanse, slati su na mesta odakle će se direktno regrutovati u krupne prestupnike koji koračaju putem bez povratka. Sudijska grubost i doslednost u

kažnjavanju bila bi donekle razumljiva da postoji isti aršin prema svim počiniocima prestupa. Nažalost, izuzimanjem političara, biznismena i krupnih kriminalaca upletenih u velike afere i prestupe, stvaraju mi osećaj gađenja i prema sudijama i prema pravosuđu. Svirepo kažnjavanje malih i okretanje glave pred velikima podseća me na ljudske pojedince svirepe samo sa malima i nezaštićenima, a ponizne ispred vlasti i sile.

Tih dana, dok je trajalo suđenje, smešteni smo u isti policijski pritvor, Petru Rali. On zato što je maloletnik i ne prima ga muški zatvor „Koridalos“, a ja zato što sam zatvorski begunac i ne prima me ženski zatvor „Koridalos“. Redovno smo se dopisivali. Citiraću samo deo njegovog pisma, koje ide u prilog prethodnoj priči:

„Za sud nemoj da se brineš, boriću se do zadnje sekunde. Nema veze, šta god da se desi i koliko god da dobijem, ne mogu da me ubiju. Imam 21 godinu, a iskreno postajem sve očajniji zbog ljudi i života uopšte, što mislim da je dobro samo zato što me to čini većim borcem. Boriću se uvek i neću žaliti nikog i ništa zato što ni život mene ne žali. Opet ti ponavljam da sam tvoj prijatelj do kraja života i da možeš da računaš na mene bukvalno za sve, i drago mi je što me voliš. Volim i ja tebe, mnogo.

Ne želim da zaboravim svoju prošlost, svoje uspomene i padove, svoje mane i vrline, svoje lepe i ružne trenutke, zato što me sve to danas čini onakvim kakav jesam.“

* * *

Posle dugih 14 meseci srela sam Dragana. Stajao je ispred mene živ i, kako bi on rekao, „potpuno zdrav“. Po mom

mišljenju, nije bio u pravu za „potpuno“ jer je na stomaku teglio kesu sa crevima koju je zakamuflirao širokom trenerkom. Ponosno sam ga tapkala po ramenu, provocirajući debelu policajku mis Pigi, koja me je pre 14 meseci počastila teškim komentarima. Gledala me je danima slomljenu od bola i tuge u policijskoj stanici Gada. Na moje pitanje da li je Dragan živ, osorno je odgovarala: „Za sada je živ, ali i ako tako ostane, imaće doživotne posledice.“

Debelo prase je pogrešilo, Dragan je bio živ i zdraviji nego ikada. Posledice smo ostavili policiji. Ponosno sam se okrenula ka njoj i kazala: „Debela, moj prijatelj je živ i nema nikakve posledice. Pazi da tebe ne stigne neka posledica.“ Sakrila je pogled i nije ništa odgovorila.

Jedan od mojih mlađih prijatelja tiho je prokomentarisao: „Olja, da si ovako drska sa našom policijom, dobila bi batine.“ Sreća što u Srbiji plave uniforme nisu zainteresovane za mene. Kome od njih smeta moje besomučno rasipanje otetog belosvetskog novca? U domovini sam u nesporazumu samo sa saobraćajnom policijom, a oni još uvek, hvala Bogu, ne biju.

Posle mog ironisanja, stigla je reakcija Dragana, brata blizanca, na ovu temu. Izbečio se u debelu podvikujući: „Vidiš da sam odlično, aaa...“ Debela je ubrzo nestala iz sudnice.

Posle nje, okomili smo se na policajca koji je pucao u njega. Dragan je vežbao sa njim pogled „ko će duže moći“ i naravno pobedio. On je jedini čovek kome priznajem da ne podnosi plavog neprijatelja više od mene.

Posle osam dugih meseci, tog dana srela sam trojicu mladih prijatelja sa kojima sam uhapšena tri meseca posle bekstva iz zatvora. Mnogo dragih ljudi na jednom mestu,

razlog za sreću iako je povod zabrinjavajući, a to je sud. Odvojena sam u ženski pritvor, koji se nalazio preko puta muškog, na udaljenosti od 4-5 metara. Kroz rešetke i sitnu mrežu nazirale su se siluete svih mojih okupljenih prijatelja. Prošlo je dva-tri sata dok nas nisu povelili u sudnicu. Moji prijatelji su to vreme iskoristili za sparingovanje u boksu. Policija zadužena za našu bezbednost u čudu je posmatrala grupu ljudi koja se bježe na smrt i život. U potpunosti su zaboravili da nas očekuje suđenje. Brinula sam da li će jedan drugom razbiti arkadu ili polomiti nos. Samo nam je posle Pink Pantera nedostajala titula profesionalnih ubica. Moji prijatelji isticali su se po ludilu, ljubavi i prijateljstvu.

Čika Kure je stajao po strani kao siroti Rumun, zbog straha spreman da promeni svaku svoju cinkarošku izjavu. Na sudu je pod Draganovim pritiskom izmenio izjavu kojom ga je 18 meseci ranije uništio. Na sudije njegova izjava nije ostavila nikakav utisak, čak je imala suprotan efekat. Kako je glumio sirotog Rumuna, sudijama je ovo priznanje ličilo više na prinudu nego na istinitu izjavu.

Nasuprot njemu, Dragan je delovao mnogo opasnije. Nažalost, na sudovima i u policijskim stanicama mnogo je opasniji cinkaroš od hlabrog čoveka. Titula opasnog u ovom slučaju svakako je pripala Čika Kuretu. Jedna kukavica ubila je šest hrabrih ljudi. Slučajna nesreća ili životno pravilo. Bojim se ovo drugo.

Počela je velika pozorišna predstava – suđenje čuvenim Pink Panterima. Okrivljeni smo za 116 teških krađa (aktera) izazvanih najčešće starim modelom audi 80. Sto šesnaest izlupanih pancirnih izloga, u najvećem broju zlatara, zatim radnji sa firmiranom garderobom, antičkim

tepisima, optikom... Osim teških krađa, optuženi smo i za dve oružane pljačke, organizovani kriminal, pucanje na policiju, bespravno posedovanje oružja i lažnih isprava. Sve-mu ovome treba dodati i beskonačni broj ukradenih auta, uvek iste marke i istog modela. Sličnost u načinu izvođenja krivičnih dela u ovoj zemlji naziva se „modus operante“.

Po zakonu ove zemlje, ako si izvršilac jednog dela, koje po načinu izvođenja podseća na preostalih sto slično izvedenih krivičnih dela, automatski znači da si izvršilac svih tih dela. Za ovu tvrdnju dovoljna je sumnja, nije neophodan nikakav materijalni dokaz. Priznavanjem jednog dela, teške krađe zlatare, Ćika Kure je priznao preostalih 115, a svojim smišljenim cinkarenjem uvukao je sve nas preostale. Dragan je najveći deo vremena u kome su izvršena pomenuta dela bio zatvorenik grčkog zatvora u Larisi. Ni to nije pomoglo njegovoj odbrani. U ovoj zemlji sitnice nisu bitne ni za policiju ni za sudstvo. Ovaj podatak bio je obična sitnica, tako da je on završio sa najvećom kaznom.

Moji mladi prijatelji sedeli su jedan pored drugog na optuženičkoj klupi teško se dosađujući. Nisu razumeli ni jednu jedinu reč. Smenjivali su se svedoci, a oni su se čudom čudili tolikom narodu, često gurkajući laktom jedan drugoga. Podsetili su me na školsku predstavu moga sina, tada učenika trećeg razreda osnovne škole. Šezdeset osam svedoka se smenilo, od kojih nas nijedan nije prepoznao. Nekoliko zlatara okrenulo se ka nama gledajući u zemlju i tvrdeći da ne prepoznaju nikoga. Svedoke su mediji i grčka policija toliko uplašili bajkovitom pričom o Pink Panterima da su i ono što su znali namerno zaboravljali. Nekoliko svedoka od straha je počelo da daje lažne izjave u našu korist. Jedan od njih bio je vlasnik rentakara u

kome sam iznajmila auto na lažno ime Ekart Jana. Policija je ovu informaciju dobila od Čika Kureta. Slika na foto-kopiji lažnog pasoša, koju je zadržao rentakar, jasan je dokaz da sam to ja. Lažno ime i falsifikovani pasoš prihvatila sam od prvog trenutka mog hapšenja jer je detalj koji nema neku veliku važnost. Vlasnik rentakara pročitao je mnogo novinskih članaka o čuvenoj Arhondisi, ženi-zmaju. Nije mu padalo na pamet da proverava koliko sam luda ili opasna. Ovako je svedočio: „Ekart Jana nije imala nikakve lažne papire. Došla je u moj rentakar kao gospođa i otišla kao gospođa, uredno plaćajući svoj dug.“ Nasmejala sam mu se, a on mi se još jednom učtivo naklonio.

Izvođenje svedoka nije više imalo nikakav smisao, što su uočile i same sudije. Prepadnuti svedoci ili nas nisu prepoznavali ili su nas blagonaklono pozdravljali, tvrdeći da smo izuzetna galantna gospoda. Policija je kroz medije dobro odradila svoj posao, zaplašivši nama pola nacije, pa nismo imali ni najmanju šansu da se odbranimo.

Dragan i ja, iskusni u sudskim pozorišnim predstavama, od prvog trenutka znali smo da smo unapred osuđeni. Nas je policija medijskom hajkom sahranila godinu dana ranije. Ja sam svojim bekstvom iz zatvora i novim delom, pljačkom zlatare, stavila pečat na policijske sumnje. Dokazi na ovom sudu nikom nisu bili potrebni. Sudije, čak i da su bile hrabre i pravedne, nisu mogle da presude drugačije. Dela su bila izvršena, a o nama je stvoren mit. Ministar pravde je na nacionalnoj televiziji pohvalio rad policije, naglašavajući njihov izuzetni uspeh povodom hapšenja velike organizovane kriminalne grupe Pink Panteri. Ko je smeo da posumnja u čuvenu akciju sposobne grčke policije koja je jedina u Evropi uhvatila Pink Pantere sa

plenom u stanu. Iz tih razloga oboje smo odbili advokate i branili se sami, pokazujući na taj način protest. Roberta de Nira, odnosno Dragana i Džonija Depa, odnosno mene, u tom trenutku nije mogao da odbrani nijedan advokat, ma koliko dobar bio. Jedina briga koju sam imala na ovom suđenju bili su moji mladi prijatelji. Odlučila sam da im svojim svedočenjem pomognem što više.

Počela su naša svedočenja. Čika Kure je svoj posao odradio sa policijom ranije, tako da na sudu nije mnogo pričao. Preostale tri osobe, koje su bez ozbiljnog razloga nastradale zajedno sa njim, nisam ni slušala zato što me njihove sudbine nisu zanimale. Ja sam držala predavanje svojim mladim prijateljima, brinući da nešto ne zabrljaju.

Dragan je, kao stari veteran, dao odličnu izjavu. Govorio je mirno i staloženo, baš ono što je trebalo. Ukazivao je na nedostatke dokaza, na nepostojanje telefonskih kontakata koje jedna organizovana kriminalna grupa mora da ima. Imao je potpuno pravo, ali to u ovoj zemlji ne znači ništa. Iz njegovog izlaganja svakog trenutka provejavala je mržnja prema plavom neprijatelju.

Dragan i ja čak ni na sudu nismo mogli da kontrolišemo svoju netrpeljivost prema plavim junacima koji čuvaju pošten narod od svakog zla. Moj prijatelj samom činu pucnjave sa policijom nije davao nikakav poseban značaj. Mirno je opisivao događaj, nijednog trenutka ne pominjući svoje teške povrede i svoje zdravstveno stanje, još uvek nestabilno. Nije komentarisao ni činjenicu da je dva metka primio s leđa. Odgovorio je muški na žensko urlikanje policajca koga je ranio okrznuvši mu list noge. Na policajčevo bakanje šta bi bilo da ga je pogodio u srce, u bubreg, u oko, u jetru, u sve vitalne organe, odgovorio

je smirenim komentaram, okrećući se ka meni: „Svašta, šta zapomaže kao neka žena, sram ga bilo.“ Sedela sam na optuženičkoj klupi i žestoko se nervirala zbog Draganove umerenosti u izlaganju. Da sam bila na njegovom mestu, napravila bih cirkus od sudnice. Prvo bih podigla majicu i pokazala sva debela i tanka creva spakovana u providnu kesu. Posle tog ne baš lepog prizora tako bih izdramatizovala svoje ranjavanje da bi ženski deo sudskog veća morao da upotrebi maramice. Dragan je na kraju svog izlaganja naveo da je gotovo čitav period za koji smo optuženi proveli u grčkom zatvoru u Larisi. Ova informacija sudije nije nimalo zainteresovala. Tada sam shvatila da je u pravu što ne preteruje u ispoljavanju emocija, bio je osuđen pre početka suđenja.

Sa tog suđenja sećam se predavanja javnog tužioca jednom od optuženih jer ovaj nije znao tačan datum svog ulaska u zatvor. Govorio je: „Svako ko je proveo vreme u zatvoru pamti zauvek tačan datum ulaska i izlaska iz njega, to je kao i odlazak u vojsku.“ Sećam se Draganove reakcije na ovu tužiočevu mudrost. Okrenuo se ka meni i iznervirano prokomentarisao: „Au, Olja, čuješ li ti šta priča ovaj magarac i on nama sudi.“ Nasmejala sam se. Zaista nam je njegoa konstatacija izgledala smešno. Jedan nadobudni gospodin, zbog moći i vlasti koje poseduje, misli da zna sve o psihologiji prestupnika, vodeći se sopstvenom logikom. Kada bi prestupnik razmišljao kao javni tužilac, onda uopšte ne bi ni bio prestupnik. Ono što odvaja javnog tužioca, ili bilo kog člana društva koji poštuje postojeće društvene norme, od prestupnika jeste jedna tanka crvena linija. Upravo ta linija odrediće ko će biti poslušni tužilac a ko buntovni prestupnik. Onaj

koji dođe do te crte a iz različitih razloga (smanjene moći rasuđivanja, odsustva straha, lakog stupanja u reskir...) ne oseti strah ili ga oseti, ali ne razmišlja o posledicama i svesno zakorači u zabranjeni prostor iza crvene linije postaće prestupnik. Normalnog čoveka strah od kazne čuva od ulaska u zabranjeni prostor. Retki su oni koji se na ovakav korak ne odlučuju zbog istinskih moralnih načela koja nose u sebi. To su ljudi snažnog duha i čista srca kojima se divim. Bez obzira na to što će dosta ljudi sebe prepoznati u ovom opisu, ja se neću složiti sa njima jer se često iza njihovog poštenja krije jedna indolentnost prema životu, kao i odsustvo prilika na osnovu kojih bismo mogli da zaključimo da li je reč o visokomoralnim osobama. Kažu da prilika stvara lopova i ja se potpuno slažem sa ovom konstatacijom. Divim se samo ljudima koji su ispred prilike okrenuli glavu i otišli u drugom pravcu, a ne onima kojima se prilika nije ni ukazala. Oni koji su imali priliku a odoleli iskušenju jesu blago na ovoj zemlji i samo oni zaslužuju duboko poštovanje!

Nisam mogla da prećutim mudrost koju nam je podario javni tužilac i njom obasjao čitavu sudnicu. U svom izlaganju sledećeg dana, obratila sam mu se na ovu temu, konstatujući da nije imao pravo. Kao primer navela sam moga prijatelja Dragana, koji je kao višestruki povratnik skupio 12 godina zatvora. Nije se sećao broja godina, a kamoli tačnog datuma ulaska i izlaska. Dodala sam šaleći se, iako je to bila potpuna istina: „Juče sam preko telefona čitavo popodne držala časove mom prijatelju, sto puta ponavljajući sve tačne datume. Ja sam ih dobro savladala, a za njega još uvek nisam sigurna. Danas sam se spremila i da sufliрам ako zatreba. „Zasmejali su se i sudije i

javni tužilac. Eto primera kako na sudovima prestupnici uče pameti gospodu koja im sudi. Nažalost, zbog teškog položaja u kom sam se nalazila, nisam kazala baš sve što mislim, a to je suština ove priče. Pravom profesionalcu izlazak iz zatvora i ulazak u njega stvar je rutine o kojoj on ne razmišlja mnogo, niti joj pridaje neku posebnu važnost. Datum dobro pamti i nikada ne zaboravlja onaj ko je u njemu bio jedan jedini put, i to uglavnom zbog krivolova.

Suđenje je, naravno, otpočeto u moju čast. Prvo pitanje koje je uputio javni tužilac Čika Kuretu, posle njegovog priznavanja krađe zlatare, bilo je sledeće: „Jeste li vi krađeno zlato predavali optuženoj Ćirković, Banfi, Ekart, bla-bla-bla, Olivera, Jana, Marta, bla-bla-bla?“ Imala sam sto različitih imena, kao Mata Hari. Odgovorio je „ne“, a šta bi drugo i mogao. Samo jedan čovek koji nema nikakve veze sa kriminalom može da postavi ovako glupo pitanje, da li jedan stari lopov, magarac, koji ima dugogodišnju kriminalnu karijeru, predaje zlato kao rob nekoj starijoj gospođi, takođe magarici. Ko kome još poklanja ukradeno zlato? Izgleda da me je gospodin javni tužilac malko precenio. Organizovala sam bezbrojne zavrzlake, ali mi nikad niko ništa nije poklonio. Sve što sam uzela u kriminalu uredno sam zaslužila i neretko platila. Gospodin tužilac, čitajući maštovite članke o ženi-zmaju, zaključio je da sam moderna Kleopatra koja leži u zlatnom krevetu u Atini, sa dve zmije oko vrata, i čeka preostale optužene da joj prinesu zlato i ostave ga pod njenim skutima. Priča je delovala moćno, ali je nažalost stvarnost bila mnogo grublja. U stvarnosti nikada nisam ležala u krevetu, ni onda kada bi svi moji mladi prijatelji pali na nos od umora. Dok su oni spavali, ja sam nastavljala maraton ne

izlazeći iz auta ponekad deset ili dvanaest časova. Jednom prilikom, posle mog višečasovnog dovoženja i odvoženja kradene robe, jedan od mojih mladih prijatelja ovako je prokomentarisao kada me je ugledao da deseti put ulazim u stan: „I idemo, stara majka u ulozi nesalomive.“ Modernoj Kleopatri često su se pre teških šljaka obraćali u muškom rodu. Nisam ih ispravljala, ponekad ni ja nisam znala da li je u meni ostala makar trunka žene. Da je ostala makar jedna kap, pobegla bih što dalje, bez trunke razmišljanja. Žena u meni davno je zaspala dugogodišnjim snom. Nadam se da će se Trnova Ružica jednog dana probuditi. Ponekad mi veoma nedostaje. Ko će probuditi Trnovu Ružicu, ne znam jer je za princa kasno. Kakav bi to bio horor da princ poljubi Trnovu Ružicu kojoj su od starosti ispali svi zubi. Ah, volim preterivanje čak i kada se pismeno izražavam. Crni humor obožavam jer je u životu najčešće naličje stvarnosti. Mnogima se to ne sviđa, a mene naročito zabavlja.

Došao je moj red za davanje izjave. Kraljica ludila otpočela je svoju predstavu. Čini mi se da niko ne pozna je tako dobro grčki narod kao ja. Koristim taj dar na sudovima do maksimuma. Harizmatični ludak u stanju je samog sebe da ubedi kako govori istinu, a kamoli zatečene sudije. Po njihovom najmanjem pokretu ili pogledu otkrivam da li sam pogodila pravac ili treba da skrenem. Zbunjujem ih održavajući njihovu pažnju iznenadnim prelaskom na drugu temu. Grčke sudije nemaju niti vremena niti volje da slušaju optužena lica, čija su izlaganja po pravilu veoma slična. Prvi znaci su skriveno zevanje i trljanje očiju. Ja svojim sudijama to ne dozvoljavam, nijednog trenutka. Moja svedočenja su najduža u istoriji

grčkog pravosuđa. Počinjem jako, napadno, uz obavezni humor koji me ne napušta ni u sudnici. Pravim zaplete u kojima je po pravilu prisutno nešto od intimnog života, nešto o porodičnim vezama, o najvećoj ljubavi koja vezuje moga sina i mene.

Preplet dalje nastavljam obaveznim opisom bekstva iz „Koridalosa“, prikazujući ga kao najneviniji mogući čin koji može da izvede i baka od osamdeset godina, uz najludiji humor koji postoji. Nastavljam svojom najomiljenijom temom, napadom na policiju. Ismejavanje i dokazivanje da je većina svedočenja policije obična laž remek-delo su moga usmenog izražavanja, kojim me je majka priroda obdarila ne znam iz kojih razloga. Poništavajući policijska svedočenja, koja su zaista u većini slučajeva lažna ili nameštena, prelazim na prestupnički deo, koji valja izbegavati jer sam tu najkrivlja. Čim osetim opasnost, prelazim na novi zaplet koji se tiče moje sportske karijere. Izlaganje obavezno završavam opisom sebe kao totalnog gubitnika i čoveka koji je stigao do samog dna. Posle opisa sjaja nailazi nagli prelaz u blato i bedu. Ovo činim sa namerom jer svi ljudi, a naročito oni od položaja i vlasti (u ovom slučaju sudije), vole da vide ispred sebe gubitnika, a naročito ako je nekada bio uspešan. Tu osvojim i pokoji bod sažaljenja, iako ono kod sudija nije naročito izraženo. Postoji nešto u ljudima što ih čini jakim kad ispred sebe ugledaju posrnulog. Glumim najlažniju ulogu, naročito na tu temu. Dok tužnog glasa opisujem svoj pad, u meni ni najmanje misli o propasti. Moja sigurnost graniči se sa nerealnim čak i u sudnici.

Često gledam u sudije, verovatno najuskogrudije i najstereotipnije članove ljudske populacije, i prezirem ih.

Ima u njima toliko nadobudnosti, lažnog morala, toliko licemerja sakrivenog iza zakona i paragrafa, toliko demonstriranja sile nad sitnim i beznačajnim ljudskim prilikama. Gledam ih kroz fino izatkanu paukovu mrežu, u kojoj će se zaglaviti samo sitni mravi i bubice. Ako i doleti neka ptica, a to se retko dešava, proleteće kroz tu mrežu kao da je nikad nije ni bilo. Sudije se nikad neće naljutiti ili pobuniti zbog ptice. Mirno će nastaviti da krpe mrežu, brišući iz memorije i pticu i njen rušilački let. Ponovo će navući stroge maske pravednika, svirepo gazeći mrave i bubice, hraneći svoju sujetu lažnim pravdoljubljem.

Sude nam ljudi koji ništa ne znaju o čoveku drugačijem od stereotipnog kakvog oni poznaju. Iskakanje iz realnog, koje je zajedničko stanje svih zatvorenika sveta, njima je potpuno neprihvatljivo jer uvek na prestupnika gledaju iz svog iskustva i svojih odluka, koje su po pravilu zasnovane na logičnom razmišljanju. Iz toga razloga zaključuju da iza svake prestupničke aktivnosti uvek stoji materijalni interes, iako to u stvarnosti nije tako baš zbog prestupnikove sklonosti da donosi nelogične zaključke. Iz tih razloga ne mogu da shvate da postoji optuženi koji će prihvatiti krivicu da spase prijatelje jer su njihove šanse za spas veće. Ne razumeju da postoje optuženi koji se ne boje zatvora i kazne. Ne razumeju da postoje optuženi koji neće izdati svog bližnjeg.

Ne shvataju da je jedna godina zatvora za mene manja kazna nego jedna suza moga sina, ne razumeju da mi je na tom sudu sloboda mojih mladih prijatelja bitnija od moje. Ne znaju da mi je više stalo do tuđe mladosti nego moje starosti.

Ne shvatajući sve to, zbunjene sudije počinju da osećaju simpatiju za mene, koja se ponašam kontra od svih pravila i njihovih iskustava sa optuženicima. Moje izlaganje, koje otkriva ludaka što ne mari za sebe, a pri tome je svestan svoje propasti, sviđa im se. Koliko je ljudi koji ne gube smisao za humor ni pred sam čin sečenja glave. Verovatno malo, a ja sam jedan od svetlijih primera cinika čiji humor ne prestaje nikada. Na sudu svesno povređujem cinika. Iz dubljih ogrebotina izviruje emotivac i on im se sviđa. Emotivac koji blesne na sudu istinit je lik, koga često u normalnom životu pokušavam da sakrijem.

Novi dodatak u mom virtuoznom zbunjivanju sudija je novo poglavlje kojim branim mlađi deo optuženičke klupe. Pričam jednu iskrenu i duboko emotivnu priču, zasnovanu na ličnim iskustvima koja sam sticala po zatvorskim ustanovama. Pokušavam da objasnim kako je sistem lakog kažnjavanja mladih ljudi i određivanja dugogodišnjih kazni kontraproduktivan proces. Grčki zatvori su sinonim srednjovekovnih turskih zatvora, u kojima mlad čovek nema nijednu šansu za povratak na pravi put. Socijalni radnici i psiholozi, najbitnije osobe za pomoć zatvorenicima, po pravilu su doškolorani bivši stražari (ključari). Nastavljaju svoj rad sistemom kažnjavanja, čiji su rezultati poražavajući. Svoje izlaganje na ovu temu završila sam molbom za spas mladih, u nadi da pravosuđe nema samo jedno lice – kažnjavanje, već i drugo – praštanje i davanje druge šanse. Dodala sam: „Kažnjavajte nas starije, mnogo smo svesniji i mnogo će posledice robijanja biti manje na nama, formiranim ličnostima. Ne kažnjavajte mlade ljude, dajte im još jednu šansu.“

U sve ovo što sam izgovorila zaista sam i čvrsto verovala, tako da je moje izlaganje bilo potpomognuto iskrenom emocijom, koju su sudije, nadam se, prepoznale.

Završila sam svoju TV emisiju. Otopila sam i poslednji trag leda u pogledima sudskog veća. Šteta što sam toliko zabrljala; da je bilo malo manje, možda bih se i spasla.

Stigao je red na moje mlade prijatelje da daju izjave. Tada sam prvi put tokom suđenja osetila strah. Dala sam im savet da budu vrlo pažljivi kada daju odgovore. Primećila sam tokom suđenja da su se, kada im je nešto bilo nejasno, okretali ka meni upitno me gledajući. Objasnila sam im da ovakve situacije moramo da izbegavamo zato što je moj položaj na sudu vrlo loš. Bilo bi poželjno da pokažu sudu kako su vrlo ljuti na mene. To sam im ponovila nekoliko puta, insistirajući na važnosti ovakvog ponašanja.

Sve što smo se dogovorili ubrzo je palo u vodu. Ma kakvo pitanje da im je upućeno, moji mladi prijatelji, bez obzira na prevodioca koga su imali, okretali su se ka meni, dignutih obrva i začuđenog pogleda, čekajući da im dam neki savet. Žena-zmaj ili moderna Kleopatra sada je izgledala još strašnije u buketu mladih ljudi. Naša priprema, njihova ljutnja i nezainteresovanost za mene pali su u vodu. Bilo je jasno da smo najvoljenija grupa ljudi koja je ikada ušla u sud. Moji mladi prijatelji izgledali su još bezazlenije, ne znajući da odglume ni ono osnovno na sudu. Možda smo baš zbog toga osvojili simpatije ne baš velikih emotivaca sudija.

Šlag na torti zamalo je mogao da bude strašan gaf jednog od mojih mladih prijatelja, koji je za dlaku sprečen. Meni je sve vreme suđenja bilo vrlo hladno jer je u sudnici radio klima-uređaj. Bila sam u majici sa kratkim rukavima,

tako da sam u jednom trenutku počela da drhtim. Požalila sam se mom prijatelju da mi je hladno, ne predviđajući njegovu narednu reakciju. Iz čista mira počeo je da doziva predsednika suda. To je na svu sreću primetio naš prijatelj, koji ga je odlično poznavao. Naglo ga je prekinuo i upitao: „Što se dereš, šta hoćeš?“ Odgovorio mu je smireno: „Da mu kažem da je Olji hladno i da isključi klimu.“ Svi smo skočili na njega shvatajući da je krajnje ozbiljan. Ne smem ni da zamislim kakva bi bila reakcija suda. Toliko o poštovanju suda od strane mojih prijatelja.

Izrečene su presude, a ja sam prvi put u životu pomislila da volim sudije i da bih mogla sve da ih izljubim. Oprostili su i dali šansu mladima, a potopili stariju gospodu, nažalost i one koji nisu imali nikakve veze sa izvršenim delima. Mene su u tom trenutku zanimali samo moji mladi prijatelji.

Čika Kure je, bez obzira što mu je pročitana tačka, olakšavajuća okolnost zbog saradnje sa policijom, čuo visoku kaznu od 16 godina. Iz te saradnje ipak je izvukao izvesnu olakšicu. Grčka ga nije isporučila Nemačkoj, iako je postojao zahtev za njegovu ekstradiciju. I pored toga, živeli grčka policija i grčko pravosuđe, koji najoštrije seku glave cinkarošima. Još jednom je potvrđena teorija da cinkaroše niko ne voli, čak ni oni koji se njima koriste.

Drugooptuženom članu izrečena je visoka kazna od 11 godina. Njegov jedini greh bilo je prijateljstvo sa pogrešnom osobom i nije bio umešan ni u kakvu pljačku. U tom trenutku bila sam veoma ravnodušna prema njegovoj sudbini. Kasnije, kada sam ga upoznala bolje, kroz naše mnogobrojne susrete na suđenjima, počela sam da ga simpatišem. Moj sin imao je čast da u Beogradu upozna

njegovog oca, jednog od prvih koji je pročitao i korigovao rukopis moje prve knjige i za koga moj sin nije štedeo komplimente kada ga je upoznao prvi put. Taj gospodin jedan je od retkih za koje je moj sin izjavio: „Mama, ovaj gospodin je jedan izuzetno fini čovek, koji se izražava kao narodni pripovedač.“

To nam je naročito bitno, izgleda da porodično volimo umetnike. Taj gospodin zaista je bio prva osoba koja je svojim lepim komentarima na račun mog teksta dala vetar u leđa mojoj nesigurnosti, ali je mom sinu rekao: „Ovo je surova ispovest, koja će šokirati javnost. Divim se tvojoj majci na hrabrosti da na ovaj način otkrije lice i naličje kriminala, ona koja je dostigla zvezde u sportu i pala na dno u kriminalu. Pomoći ću koliko mogu da ova knjiga dođe do čitalaca, pa neka čitaoci sami donose sud o njenom autoru.“

Zahvaljujući njemu, donela sam odluku da tekst za prvu knjigu predam na čitanje izdavačkoj kući „Laguna“.

Trećeoptuženi, uhapšen u hotelu dok je spavao sa avionskom kartom koja pokazuje da je u Grčku stigao dan ranije, osuđen je na neverovatnih 7 godina. I njegov greh bio je poznanstvo sa Čika Kuretom.

Četvrtooptužena devojka takođe je bila kolateralna šteta. Nju sam slučajno upoznala u zatvoru a posle dva meseca namerno zavolela. Bila je jedina zatvorenica koja je znala za moje bekstvo dok sam ga pripremala, a to jasno govori o mom poverenju u nju. Bez dana kriminalnog iskustva, bez trunke krivice, odležavajući svoju dvogodišnju kaznu, postavila je standard muškim zatvorenici-ma kako zatvorenik treba da se ponaša u ovoj ustanovi. Dobila je strašnih 8 godina. Njena kazna me je veoma

pogodila jer sam je tokom naših zajedničkih zatvorskih dana jako zavolela. Sav teret izvršenih dela pao je na njih, uključujući Dragana i mene, što se podrazumevalo. Grčka emocija pobedila je pravdu. Drago mi je što je tako, kod mene ionako sve počinje i sve se završava emocijom. Žao mi je nepravедno osuđenih, ali su mi ipak draži ovi nepravедno pušteni.

Petooptuženi Dragan dobio je gotovo maksimalnu kaznu od 24,5 godine. Njega je uništilo ranjavanje policajca.

Moja malenkost bila je počašćena sa 12 godina, kojima sam ja bila zadovoljna.

Dvojica od četvorice mojih prijatelja dobili su vrlo male kazne, koje su već odležali. Moj mladi prijatelj iz maloletničkog zatvora brojao je dane do izlaska na slobodu, dok je drugi čekao suđenje za oružanu pljačku zlatare. Preostala dvojica, od kojih je jedan bio Baja, proglašeni su nevinim, što je on prokomentarisao na sledeći način: „E, hvala bogu da sam ja jednom nevin. Uvek sam ja kriv za sve, kriv sam i što sam živ.“ Svi smo se smejali gledajući u našeg stasitog prijatelja, koji se za ovu predstavu potrudio da izgleda kao egzekutor sicilijanske mafije.

Pustio je kosu i gelom je zalizao. Crna kosa presijavala se pod svetlima sudnice, a naš prijatelj ovakav je mogao biti proglašen nevinim samo u Grčkoj, zemlji čuda i jakih emocija.

Polovina optuženih bila je u tuzi, polovina u velikoj radosti. Ja sam pripadala ovoj drugoj grupi, ne zato što je moja kazna bila mala, već zato što su se moji mladi prijatelji spasli. Dragan i ja bili smo posebna priča, ratni veterani koji su znali da se nose sa grčkim sudovima i ogromnim kaznama deljenim na suđenjima kao karamele.

21.

POSTALA SAM ZATVORSKI MOLER

Vratila sam se u zatvor u Tivi. Do sada sam na dva suđenja, jednom gde mi je suđeno u odsustvu, osuđena na 8,6 godina, a na drugom na 12 godina. Skupila sam ukupno 20 godina. Početak nimalo ohrabrujući, s obzirom na to da me je čekalo još jedno vrlo teško suđenje, za oružanu pljačku zlatare. Moji mladi prijatelji prošli su dobro, na jednom veoma opasnom suđenju, u još opasnijoj zemlji. Nisu toga bili svesni, pa su razdragano nastavili da odležavaju svoje kazne.

Nastavila sam da izdržavam svoju kaznu, sama-sam-cita, među 400 žena. U grupnoj sobi u kojoj sam živela nisam videla nijednu zatvorenicu, iako sam živela pored njih 15-20. Moj nezgodni namćorasti karakter i zasluge iz prošlosti oterali su nepozvane gošće, tako da sam, na svoju veliku radost, najčešće bila sama. Kada sam ih posmatrala kao celinu, nisam ih prezirala, naprotiv, bila sam istaknuti borac za prava zatvorenika i to kasnije javno promovisala, kada mi se ukazala prilika, u medijima. Kada sam

ih posmatrala kao pojedince, grozila sam ih se. Naravno da sam tokom dugih godina izdvojila nekoliko osoba, za mene izuzetnih, koje su mi do danas ostale prijatelji. Izuzetni ljudi u zatvoru retki su kao i na slobodi, tu bitne razlike nema.

Istekla je moja disciplinska kazna, zabrana rada u trajanju od šest meseci, koju mi je zbog bekstva propisao zatvor „Koridalos“. Dobila sam posao čistača, najnižeg zanimanja u zatvorskoj civilizaciji, kako sam i očekivala. Moj podvig, bekstvo iz zatvora, u ovoj ustanovi najoštrije je osuđen. Takvog zatvorenika nisu čekale srećne godine. Startovala sam iz najgoreg mogućeg položaja. Iz bezbednosnih razloga zatvorski sudija dodelio mi je čišćenje dvorišta u mom bloku i zabranu kretanja po ostalim.

Ulje na vatru redovno je dolivala antiteroristička jedinica zadužena za moj specijalni prebačaj u sudove. Prvi put u ženskom zatvoru, zahvaljujući mom nestašluku, pojavila se mala brigada maskiranih policajaca sa crnim fantomkama koja je plašljivom ženskom svetu „salivala strah u kosti“. Dok su se oni šunjali po našoj ustanovi, često sam, ponosno marširajući ka njima, slušala iza mojih leđa prekorno „cccccc...“, nekad stražarki, nekad zatvorenica cinkaroša, koje su svakako opasnije od prethodnih jer je cinkaroš jedini unutrašnji neprijatelj koga zatvorska civilizacija poznaje.

Čitavo leto 2013. godine provela sam kao zatvorski čistač, gde sam se kao i uvek isticala samopregornim radom. Nikad zatvorsko dvorište nije blistalo tako kao te gospodnje godine, kada sam na njemu lečila dosadu. Moja strašna potreba da ulepšavam svet oko sebe i tu je donela dobre rezultate. Nadležno lice za moj posao, gospođa

Dimitra, dobro me je poznavala jer sam bila višestruki povratnik u ovu ustanovu. Ona je u tom periodu bila jedino zaposleno lice koje me je simpatisalo. Vredna, pravedna i disciplinovana, cenila je moju posvećenost u najnebitnijim poslovima na svetu u ustanovi gde vlada lenjost.

Jednog septembarskog dana, nadahnuta sjajem dvorišta koje čistim ili iz sažaljenja, ko bi to mogao znati, upitala me je da li znam da krečim. Zнала sam dobro šta to znači: jedino zatvorsko zanimanje, osim kuhinje, koje zatvoreniku donosi novih trideset dana u mesecu. Osim toga ono je obezbeđivalo slobodu kretanja kroz čitav zatvor i, ono što je za mene bilo najbitnije, kontakt sa bojama i četkicama. Gorela sam u želji da mi dozvole ponovno slikanje, makar i u mom bloku. Spremno i sigurno sam odgovorila: „Gospođo Dimitra, pa ko u ovom zatvoru može da kreči ako ne ja, mojim venama ne teče krv nego crvena boja.“ Nasmejala se i kazala mi da će pokušati da ubedi direktorku za moje novo radno mesto. Zahvalila sam joj se i otrčala do svoje sobe koracima od sedam milja. Zнала sam da sve što ona kaže ima težinu.

Gospođa Dimitra, mudra i pouzdana, malo je govorila i gotovo nikad nije brzala. Bila je totalna suprotnost meni, ali me je zato neodoljivo podsećala na moju mamu. Kasnije, tokom godina, kada sam je veoma zavolela, shvatila sam da je glavni razlog verovatno bila ta sličnost sa mojom mamom, velikom i sjajnom, tako voljenom, a toliko različitom od mene same. Sela sam u krevet i prepala se. Ništa nisam znala o krečenju, samo šture informacije, kao i svaki čovek koji je krečenje gledao na reklamama. Moja preterana odgovornost stvorila je tremu, a ona nesanicu, tako da sam ujutro, kada me je pozvala gospođa Dimitra,

ličila na strašilo koje sam viđala po vojvođanskim njivama dok sam kao mala odlazila kod mamine rodbine. Upitala me je da li sam bolesna. Odgovorila sam da sam nikad zdravija i nastavila da je gledam zakrvavljenih očiju od neprospavane noći. Kazala mi je da ću za koji dan proći zatvorskog sudiju i da ću dobiti posao „eleohromatistisa“ (molera). Obradovala sam se jako. Sreća je potisnula strah da ne znam da krećim.

Petog dana izašla sam iz moga bloka sa kolicima natovarenim bojama, četkama, valjcima. Dobila sam i malu sobicu, punu boja i alata vezanog za krećenje. U jednom uglu videla sam pune kutije akrilnih boja i četkice za slikanje, zaostavštinu nekadašnje slikarske sekcije. Čula sam srce kako mi lupa. Slikaću ponovo, samo mi je to prolazilo kroz glavu.

Posle početne euforije savladala me je panika. Gospođa Dimitra mi je dala prvi zadatak: „Olja, idi da okrečiš ćeliju u bloku gde su majke sa decom do tri godine.“ Osetila sam sigurnost i poverenje u njenom glasu, nije joj padalo na pamet da posumnja u moju reč, u zatvoru sam bila poznata po budalastom istupanju da uvek govorim istinu, čak i kada me to ugrožava. Eto, silna želja za radnim mestom, a još više ljubav prema slikanju srušile su moj godinama građen profil budale. Postala sam još jedan zatvorski lažov. Moj najveći problem bila je griža savesti, da se ne obrukam pred ženom koja mi veruje i koja mi mnogo pomaže. Strašan teret je biti lažov sa grižom savesti. To govorim iz ličnog iskustva. Taj dan pamtim kao jednu od većih životnih trauma.

Bio je septembar, a ja sam se znojila kao da sam na nekoj atinskoj plaži. Onda je dragi Bog umešao svoje

prste, sažalivši se nad mojom laži koja je imala pristojno opravdanje. Toga dana shvatila sam da je sve što se tiče boja i mojih ruku u neverovatnom skladu. Bila sam samouki moler. Znala sam da postoje samouki slikari, valjda sam to u nekom malom procentu bila i ja, ali nisam znala da postoje samouki moleri. Možda i ne postoje, možda je moja silna želja da dođem do boja i četkica silom izvukla iz mene i ono što ne znam. Okrečila sam ćeliju i pozvala gospođu Dimitru. Bila je iznenađena i mojom brzinom i bojama koje je zatekla na zidu. Pohvalila me je uz duži govor, a to je retko radila.

Moj prvi radni dan obeležio je novu epohu u ovoj ne baš veseloj ustanovi, koja retko ili nikada ne iskače iz stereotipa. Ja sam ga srušila prvog radnog dana. Zatvor je imao samo nekoliko osnovnih boja, naravno najviše bele. Prethodnice na mom radnom mestu, lenje zatvorske bube, sa namerom su odugovlačile u poslu, krečile su jednu ćeliju po dva-tri dana. Nisam zabušavala, tako da sam ćeliju završila u roku od pet-šest sati. Dakle, nisam bila brza, već vredna. Moje prethodnice su osim lenjosti vukle sa sobom stravičnu zatvorsku nemaštovitost i ravnodušnost, tako da su zidove krečile bojama koje zatvor sam po sebi nosi, a to su siva i prljavo oker. Bez pitanja, umetnik u meni probudio se i zamešao dve nijanse boje kajsije. Oko prozora sam naslikala i nekoliko leptirića. Ćelija koju sam okrečila zasijala je novim sjajem, koji je bar na trenutak podsetio na slobodu. Skupile su se sve zatvorenice iz bloka, bio je to jedan od srećnijih zatvorskih dana. Sutradan su gotovo sve napisale molbu za useljenje u tu ćeliju. Zatvorom je protutnjala najnovija vest: „Arhondisa

– žena-zmaj“ okrečila je sobu bojama sunca, nedopustivo, kako bi to prokomentarisali zatvorski kritičari.

Za mene je počelo novo poglavlje u izdržavanju kazne. U moj život ušle su boje, a sa njima odlazak na putovanja, daleka i lepa. Sate sam počela da merim minutima. Sa svakim novim danom bivala sam sve bliža i bliža gospođi Dimitri. Nisam ni primetila kada sam je zavolela, valjda i ona mene.

22.

TINK TANKERI

Tog septembra 2013. godine uručen mi je poziv za novo suđenje, zakazano za 4. oktobar. Bilo je ovo suđenje za oružanu pljačku zlatare, inače delo za koje se propisuje kazna od 10 do 25 godina. Brinula sam mnogo o sudbini trojice svojih prijatelja. Iščekivala sam suđenje nadajući se čudu, koje se u ovoj zemlji retko ili nikada ne dešava. O svojoj sudbini nisam uopšte razmišljala jer mi je sloboda bila vrlo daleko.

Moj sin nastavio je da živi sam u Beogradu. Ostao je izvor moje snage i smisao moje borbe da preživim. Bili smo u svakodnevnom telefonskom kontaktu. Bez obzira na moju dugogodišnju izolaciju, znala sam svaku i najmanju sitnicu iz njegovog života. Nas dvoje se nikada nismo razdvojili, čak i kada smo bili udaljeni hiljadama kilometara. Bila sam mu istovremeno i majka i najbolji prijatelj, pred kojim nije imao tajni. Ostali smo bliski i vezani najčvršćim vezama, a to je ljubav. Poznavala sam veliki broj mladih ljudi koji su živeli u istom prostoru sa

svojim roditeljima, a ovi o njima gotovo ništa nisu znali. Vrlo sam ponosna na svoj odnos sa sinom. Često sam na sebi osetila prekorne poglede uzornih mama. Nisam im zamerala jer verujem da nisu razumele suštinu, ubeđene da su svoju božju ulogu požrtvovane majke ispunile besprekorno time što su svakodnevno za stolom imale spreman topli obrok. Naročito ponosne na visoku špijunažu kojom su se svakodnevno služile, čitajući detetove SMS poruke i pretražujući njegove džepove u potrazi za narkoticima, ostale su večni stranci za rođenu decu, robujući glupim kodeksima. Smatram da sam svoju ulogu majke izvršila dobro, a rezultat ovakvog razmišljanja je moj sin. Samo rezultati govore o uspešnosti nekog pokušaja.

Grozim se roditelja koji ističu svoju žrtvu u detetovom odrastanju, a neuspeh proglašavaju njegovom krivicom, nikada ne prihvatajući sopstvenu. Deca su naša lična karta i naš potpis na njoj. Ako njima nismo zadovoljni, jedini krivci uvek i samo smo mi, neki zbog previše strogoće i obrnuto, neki zbog grubosti i obrnuto, sve u zavisnosti od detetovog karaktera. Ako roditelj ne čuje otkucaje duše svoga deteta, teško da će ispuniti svoju ulogu kako treba. Dete se gaji razgovorom, potpunom iskrenošću i ljubavlju, samo je to pravi recept, sve drugo je zabluda. Ljubav je davanje za koje će jednog dana stići nagrada.

Jednog dana, istog ovog meseca, sinovljevo „halo“ delovalo je vrlo zabrinuto. Nažalost, bila sam u pravu, vesti nisu bile dobre. Moj bivši suprug, a njegov nestašni tata, uhapšen je u Švajcarskoj. Ova vest pala mi je teže nego sinu, verovatno zato što smo mi naše dete toliko izmorili odlascima u zatvor da je na kraju postalo ravnodušno. Moj bivši dragi ispisivao je istoriju po zapadnoevropskim

apsanama, a ja po tursko-mediteranskim. Kako smo imali sličan životni stil i način rada, tako su i naše optužnice bile vrlo slične.

Od moje svekrve, za koju mi često kažemo „da nije baka, bila bi šef mafije“, saznali smo prve informacije. Naša baka, sada već u poznim godinama, pomalo nagluva, ovako je objasnila postojeću situaciju: „Sine, tata ti ima problem u Ženevi, čula sam se sa nekim njegovim prijateljima. Javni tužilac ga tereti za dve-tri teške krađe (aktere) i jednu pljačku, kao i za pripadnost nekoj organizovanoj kriminalnoj grupi, čiji je naziv „Tink Tankeri“.

Naša baka je bila nagluva, tako da je kolege Pink Pantere proglasila Tink Tankerima. Ah, zavrtilo mi se u glavi, sada smo i moj bivši dragi i ja Tink Tankeri. Baš lepo. Naš dragi sin često će posećivati svetske metropole i njihove znamenitosti – istražne zatvore. Eto kako kriminal ima i svoju lepšu stranu. Naš sin, narodni heroj i nesalomivi, upoznao je mnoge manje i veće evropske gradove zahvaljujući roditeljima Tink Tankerima.

Zabrinula sam se jako za sudbinu bivšeg. Nekada davno bili smo par u najluđem tangu argentinu. Razdvojili smo se i svoj ples nastavili u solo aranžmanima. Ipak su ostale drage uspomene i veze, koje izgleda nisu pokidali ni vreme ni nespoznati. Naročito me je brinula oružana pljačka. Znala sam da za „aktere“ ne može da odleži više od tri godine. Sa pljačkom je bilo mnogo opasnije, a godina mnogo više. Brinula sam ne pokazujući sinu u kojoj meri. Moj bivši dragi i ja skupljali smo godine zatvora kao normalan svet godine braka. Ko bi rekao, kada nas ljudi upoznaju, uglavnom pomisle kakav simpatičan, luckast par, mora da su umetnici. Umetnici su do današnjeg dana

skupili 14 godina robije, a koliko ih je još čekalo, još uvek se ne nazire.

Baka nam je dala još novih informacija: „Sine, izašle su njegove slike prilikom hapšenja na internetu. Lep je kao ikona. „Ah, naša baka. Naš „lepi kao ikona“ bio je uvezan lancima i bukagijama, a baka je ipak videla svetlost bivšeg sveca i teologa. I naše bake su bile čudnice. Da su one bile drugačije, možda bismo bivši dragi i ja radili u nekoj pekari ili gradskom saobraćaju. Ništa od toga, ostali smo slobodni umetnici, čija je adresa stanovanja ceo svet, belosvetski Tink Tankeri. Naš sin, nesalomivi, ostao je sam. Imao je samo baku u poodmaklim godinama.

23.

SUĐENJE ZA ORUŽANU PLJAČKU

Naše suđenje otpočelo je 4. oktobra. Ponovo smo svi bili na okupu, presrećni što smo zajedno, zanemarujući zabrinjavajući povod okupljanja. Novost u našoj maloj družini bila je što je jedan naš član imao novi muzički repertoar, na kome su se sada nalazile najpoznatije grčke pesme. Uz pratnju antiterorističke jedinice hodali smo ka sudnici, vezani liscama, u koloni, i slušali našeg pevača, ponosni na njegov talenat. Najtužniji glas na svetu pevao je „doz mu ena cigaro“. Gledala sam svoje prijatelje u koloni. Ličili smo na logoraše koji pesmom prkose i prikazuju neprijatelju nesalomivost duha. Kako se ovo prvi put dešavalo u istoriji suđenja, ljudi-mačke čudom su se čudili ovoj našoj maloj, ali odabranoj grupi. Njihovo dugogodišnje iskustvo nije se poklapalo sa novonastalom situacijom.

Zatvorenici su pre odlaska na suđenje najčešće bili uplašeni, nepoverljivi, gledajući jedan drugoga ispod oka. Ubrzo bi posle toga, u sudnici, plačnih glasova svaljivali krivicu jedan na drugoga, boreći se do iznemoglosti

za sebe same. To je bila najčešća slika zatvorenika na sudovima, a kasnije, na slobodi, postajali bi hrabre delije pripovedajući izmišljene priče iz sudnica. Najbučniji na slobodi bili su najtiši na sudovima. Ponosna sam na naše malo društvo, zato što smo u sudovima i u zatvorima pokazali koliko smo jaki i ispravni.

Kao i na prethodnom suđenju, i ovoga puta dogovor je bio isti, da moji mladi prijatelji ne komuniciraju sa mnom. Poželjno bi bilo da budu veoma ljuti na mene. I ovaj dogovor ubrzo je pao u vodu. Posle kraćeg neuspelog pokušaja, nastavili smo da se došaptavamo i gurkamo kao najbolji drugari na pismenom zadatku iz matematike.

U početku su moji drugari delovali zainteresovani za postojeća dešavanja, ali sam ubrzo shvatila da im je koncentracija načisto popustila. Grčki jezik nisu dobro razumeli, tako da im je sudijsko bla-bla postalo veliki teret. Prvo sam ugledala Bajuu kako zainteresovano razgleda visoki plafon sudnice, drugi se bečio na svoga oca, zato što je sedeo pokunjen i zabrinut u sudnici, dok je treći ispisivao na mojim leđima reči čije je značenje trebalo da pogodim. Mrštala sam se na njih i tiho dobacivala: „Uozbiljite se, ovo je sud.“ Minut-dva bi me poslušali, a onda bi sve počelo iz početka. U jednom trenutku uspeli smo da podignemo tenziju do nivoa opasnog. Jednom od mojih prijatelja nije se svidelo zabrinuto očevo lice, pa je počeo glasno da protestuje na srpskom jeziku: „Šta si se skunjio, nismo mi bre neke devojčice, jaka stvar ako budemo u zatvoru sedam godina, nismo umrli.“ Naježila sam se od njegove presude. Kako li je bilo njegovom ocu, mogu samo da zamislim. Predsednik suda lupio je čekićem o sto, iako nije tačno razumeo šta se dešava. Umirili smo se, ali ne zadugo.

U sudnici se pojavio moj sin, pa mi je srce brže zakućalo. Lepi dvometraš podigao je nos i, kako dolikuje mom sinu, protutnjao pored antiterorističke jedinice, ne pridajući joj nikakav značaj, stigao do mene i čvrsto me zagrlio. Moj sin, dignute glave, očešao se o dva mitraljeza ne okrećući glavu ni levo ni desno prema plavom neprijatelju. Protestovao je jer su me doveli sa lisicama na rukama, što je uobičajena procedura koja uvek potresa naše bližnje. Nama je sastavni deo rutine koja prati naš transport do sudova. Iznenadjeni i zatečeni ovim gestom, na trenutak su ostali nepomični, gledajući sina i mene kako se grlimo i ljubimo. Najzad su počeli da uzvikuju: „Ej, ej!“, ali smo im mi našom neskrivenom ljubavlju malko otopili ledena srca, te su nas neočekivano ostavili na miru desetak minuta. Moj sin udostojio ih je jednim neprijateljskim pogledom, mamica mu je ipak prenela netrpeljivost prema plavoj uniformi. Sudije su takođe uočile dirljiv susret sina i majke. Ne verujem da su ostali bili ravnodušni, iako im sa lica nisu pale stroge maske.

Počelo je izlaganje naših svedoka. Prvi je bio moj sin i nije mu bilo lako. Gospođa predsednica suda, blago rečeno, bila je gruba. Brzo je prekinula njegovo izlaganje i ispreskakala ga pitanjima kao da je on prvooptuženi, a ne maloletni svedok. Insistirala je na pitanju da li mu je poznato zbog kog krivičnog dela sam optužena 2006, kada sam prvi put služila kaznu zatvora. Moj sin malko se zbunio, da je znao tačne odgovore na njena pitanja o pljačkama i krađama, onda bi on bio moj kolega i saučesnik, a ne sin dijamant, mamin ponos i dika. Sudije, nažalost, nisu pravile razliku, niti su imale sluha čak ni za maloletne svedoke. Gospođa sudija je svojom grubošću

probudila usnulog Če Gevaru i u mome sinu. Iznerviran, počeo je da prkosi. Izlaganje je nastavio hvalospevom o svojoj majci, Jovanki Orleanki. Za kraj je ljutito dodao da je sve što je u životu naučio o poštenju, moralu, poštovanju naučio od mene i da je, zahvaljujući mom vaspitanju, izrastao u zdravog mladog čoveka. Bez obzira kolika moja kazna bude bila, on će uvek biti uz mene. Učiće, radiće i boriće se da, jednog dana kada izađem, imam sve što mi je potrebno. Otišao je ljutit sa sudijske scene. Nije bio zadovoljan svojim izlaganjem. Ja, njegova stara mati, bila sam prezadovoljna. Tačno sam osetila kako je jedan lepi dečko otopio hladna sudijska srca. Mogao je sve da sakrije, izuzev ogromne ljubavi koju je gajio prema svojoj čudnoj majci. Bilo je jasno da žena-zmaj ima i drugu, svetlu stranu – nekom je bila dobra mama.

Moj sin je probudio dobro poznatu grčku emociju, koja spava čak i u sudnicama. I kao što je to često u životu, tako je i u sudnicama: gospođa predsednica suda, stroga i hladna, iza te nezgodne maske krila je mnogo blaže srce.

Drugi svedok bio je otac mog prijatelja, kome je sin zamerio zašto nije čio i razdragan na dan njegovog suđenja na kome mu preti kazna do 25 godina. Počeo je izlaganje opisom njegovog zdravog odrastanja u sportu. Osetljiv slušalac mogao je da oseti ogromnu iskrenu ljubav i privrženost jednog roditelja svom detetu. Njegov pomalo naivan, a za mene tako bolan komentar: „On je odrastao ne pijući, čak ni koka-kolu“, meni je napunio oči suzama. Krila sam pogled od svih, boreći se da sakrijem suze.

Zar kraljica ludila, koja se nikog i ničeg ne boji, da se rasplače zbog jedne koka-kole? A mene je rasplakao samo

jedan tata, koji me je podsetio na moga oca Dragu-snagu. Ostala sam zauvek slaba na sve očeve ovog sveta. Živela sam mesecima po policijskim stanicama, pritvorima, u najbednijim uslovima, prljavštini i mizeriji, a da nikad niko nije video moju suzu. Pojava starog Avganistanca, koji je uhapšen na aerodromu zbog lažnih dokumenata, izazvala mi je buru emocija. Nečiji otac, bespomoćan sa lisicama na rukama, plače moleći da ga ne razdvoje od sina. Nesrećnici kojima je rat odneo sve nezasluženo trpe iživljavanja policajaca, koji ne prave mnogo velike razlike između prestupnika i ratnih izbeglica.

Otpočelo je izlaganje svedoka koji su bili protiv nas. Gospodin cinkaroš, vlasnik kafića, čovek u tridesetim godinama, koji je oborio naš let, drhtao je kao miš. Na suđenju je dao potpuno drugačiju izjavu od prvobitne, tvrdivši da ga je na takvu izjavu primorala policija. Tvrдио je da u autu nije bila žena plave kose, već neki muškarac sa plavom perikom, a da muškarca koji stavlja rukavice nikad nije video. Njegovo laganje i fantaziranje za nas je bilo vrlo loše.

Sud je mogao da protumači da je pod našim pritiscima i prisilom izmenio izjavu, iako to nije imalo nikakve veze sa istinom. Jednostavno, ovaj sitan uhoda mnogo se uplašio kada je video koga je poslao u zatvor. Policija je do te mere naduvala naš slučaj da je od našeg imena normalnom svetu opadala kosa sa glave. Na sudu je pročitano njegovo puno ime prezime i adresa stanovanja. Brinuo je za svoju budućnost, plašeći se kao miš koji viri iza ćoška. Jednom će pali orao poleteti ponovo – šta će biti ako poseti miša i njegovu kućicu? Dok hijene stignu, izgoreše i kuća i miš. Dakle, svedočenje gospodina uhode

samo nam je odmoglo. Njegova prijava policiji direktno nas je odvela u zatvor. Pobjitati to godinu dana kasnije, na suđenju, bilo je više nego glupo. Od straha je i to uradio.

U jednom trenutku, tokom njegovog izlaganja, čula sam Baju kako kaže: „Au, kakav Indijanac nam stade glave, ne mogu da verujem.“ To sam pomislila i ja, samo ne komentarišući. Moj prijatelj klimao je glavom, najradije bi ga pljunuo jer mu je uništio plan o kupovini najnovijeg tipa be-em-vea.

Naredni svedok bio je vlasnik zlatare, koji je dao vrlo korektnu izjavu. Naravno, i u njegovom izlaganju bio je prisutan strah. Posvedočio je kako se tačno pljačka odvijala. Kazao je da bi prvooptuženi Baja po visini i građi mogao biti jedan od pljačkaša, ali za drugu dvojicu ne može tako nešto da potvrdi. Bio je siguran da žena nije bila učesnik pljačke. Dodao je da sam mu možda poznata samo kao bivši vrhunski sportista. Ovu izjavu je dao pokušavši da opravda dodatnu izjavu policiji, koju je dao posle našeg hapšenja i uzimanja pokradenog zlata nazad. Tada je svedočio da me je prepoznao mesec dana ranije u svojoj radnji, kao kupca.

Tada je objasnio kako video-zapisa nema jer se svakog meseca briše stari video-materijal. Ovo je bila čista laž u režiji plavog neprijatelja, koji je brinuo zbog manjka dokaza kojima je mene trebalo uništiti pred sudom. Vlasnik zlatare tada je lagao, ali je zato na suđenju to popravio, ne želeći problem sa Tink Tankerima, kako bi kazala naša baka.

Meni je bilo svejedno šta on priča jer sam već odlučila da delo priznam, što njemu naravno nije bilo poznato. Eto, pronicljiva grčka policija procenila me je kao

samoživu kučku, koja će se na sudu jako boriti za sebe zbog pomanjkanja dokaza. Pogrešili su.

Gospodin zlatar dodao je još jedan detalj, koji sam gotovo zaboravila, a koji nas je zasmejao, uključujući i sudije. Izjavio je da su pljačkaši bili izuzetno pažljivi, da nije bilo ni najmanje telesne povrede i da mu se jedan od njih, visok i slične građe kao prvooptuženi Baja, obratio na grčkom jeziku: „File, efharisto poli.“ (Druže, hvala ti mnogo.) Nasmejala sam se, znala sam da je moj maštoviti prijatelj to zaista učinio. Vazda je imao smisla za humor. Najviše su ga zanimali zapleti koje je sam izmišljao posle šljaka, da bi bilo zanimljivije. Da je kojim slučajem bio režiser, Spielberg bi od kompleksa pred njegovom bujnom maštom davno otišao u penziju.

Ovo poslednje naročito se svidelo sudijama, koji nika-ko nisu praštali nasilje. Delovali smo kao romantična robinhudovska grupa. Kada se tome dodaju lica i ponašanje optuženih, priča postaje još blaža.

Počelo je naše davanje izjava. Predstavu je otvorio moj stasiti i visoki prijatelj Baja. Često sklon luckastom ponašanju, ovog puta je briljirao. Mirnom i promišljenom isповesti, u potpunosti je uzeo delo na sebe. Slušala sam njegovo izlaganje, ponosna što je baš on moj prijatelj.

Svoj iskaz počeo je pričom da je bio košarkaš u nižerazrednom klubu u Srbiji, u kome nije bilo novca. U zadnje vreme zapleo se u dug na kamatu, sa zelenašima. Dobio je ponudu od Marka, kontroverznog moćnika, da putuje u Grčku. Put bi bio plaćen kao i ekstra nagrada. Jedina obaveza bila mu je pomaganje jednoj ženi, koja ima izvesnih problema, nije mu rečeno tačno kakvih. U Grčku je došao iz tih razloga. O pljački pre polaska nije bilo reči.

Kasnije, u Atini, u poslednjem trenutku, zbog nedostatka ljudi, ponuđeno mu je da učestvuje u delu. Prihvatio je ponudu sa željom da se izvuče iz finansijskog problema. Pritisak zelenaša u zadnje vreme, u Srbiji, postao je sve veći. Pretnje su upućene čak i njegovoj porodici. Više nije imao izbora. Detaljno je opisao svoje učestvovanje u pljački, opisujući osobe sa kojima je delo izvršio. Tvrdio je da preostala dvojica optuženih nemaju nikakve veze sa delom i da ih je upoznao dan pre hapšenja u mom stanu na Kavuriju. Bio je smiren i nije preterivao u prikazivanju njihove nevinosti, što je sud uglavnom veoma nerviralo. Izgovorio je prave reči, potpuno dovoljne ukoliko su sudije pravedne.

Javni tužilac uputio mu je nekoliko pitanja. Bio je prirodno glup čovek, tako da su, shodno toj činjenici, takva bila i pitanja. Posle trećeg uzastopnog glupog pitanja, gospodin javni tužilac uspeo je da iznervira i Bajuu i sudije i predsednicu suda. Izgubivši strpljenje, moj prijatelj ovako je odreagovao. Okrenuo se ka meni i glasno na srpskom jeziku kazao: „Matori, ala je ovaj glup do j..a, ništa ne razume.“ Nasmejala sam se stoti put na suđenju, kada nije trebalo, ali ko će ostati ozbiljan posle ovakvog komentara.

Drugooptužena sam bila ja. Prvi cilj koji sam imala bio je da svojim izlaganjem pomognem padanju kategorije za organizovani kriminal. Dobar osnov je postojao, preostala dvojica optuženih protiv sebe nisu imali gotovo nikakvih materijalnih dokaza. Kada se tome dodaju dve blistave sportske karijere i najbolji advokat, nada u pozitivan rezultat bila je realna. Bez obzira na realnost, grčki sudovi bili su vrlo opasni, zato što u ovoj zemlji nepostojanje dokaza ne znači ništa. Bez sreće ili, tačnije,

Božje volje, nije bilo srećnih ishoda, iako smo se mi na tom sudu poneli veoma mudro. Ja sam bila druga koja je priznala delo, a to je bio prvi uslov da preostala dvojica optuženih imaju šansu da se spasu. Da smo sve četvoro odbili učešće u delu, kazna bi se ravnomerno podelila na sve četvoro, bez obzira što za dvojicu nije bilo ozbiljnih dokaza niti svedoka koji su ih prepoznali.

Otpočela sam svoje izlaganje. Gospođa predsednica suda grubo me je prozvala. Osetila sam u njenom pogledu osudu. Stajala sam ispred sudija, našminkana i dobro obučena. Moja spoljašnjost ukazivala je na jednu sebičnu damu, koja će se jako boriti za sebe. Krenula sam sasvim suprotno od očekivanog.

Branila sam se sama na sudu, gde sam mogla da budem osuđena na kaznu od 10 do 25 godina. Kazala sam da ću govoriti kao nijedan zatvorenik do sada, zato što imam određena iskustva i zato što me na ovom sudu moja sudbina nimalo ne zanima. Smatram da sam jedini tvorac svoje propasti, tako da ću svoje greške platiti sama. Osećam grižu savesti, ja sam jedini krivac zašto su treći i četvrti optuženi danas u sudnici. Tvrđila sam da ih poznajem iz sportskih krugova i da sam ih upoznala kao sportski radnik jer sam dosta starija od njih.

Ponudila sam im prenoćište u svom atinskom stanu, želeći da im pomognem, a zaboravljajući i sama koliko sam zapletena u prestup. Izgubila sam smisao za realnost, plutajući izgubljena između svog nekadašnjeg uspešnog života i novonastale situacije posrnulog prestupnika. Slušali su me s pažnjom, što sam osetila i nastavila još jače. Zatvor nije velika teškoća za disciplinovane ljude, naročito sportiste, ali njegove posledice i prava kazna stižu posle

izlaska iz njega. Zatvor je fabrika zla koja najbrže regrutuje mlade ljude u prestupnike, te ih zbog toga molim da daju šansu ovoj dvojici ljudi koji imaju sportsku budućnost.

Rekla sam da su, u krugu gde se krećemo mi prestupnici, policija i advokati, najveći lažovi policajci, zatim advokati, a tek na trećem mestu smo mi, koji možda imamo najviše opravdanja za izrečenu laž jer se borimo za slobodu. Smatram da se policija u našem slučaju načisto obrukala i da je svoju lošu akciju u kojoj je izgubila prave izvršioce pljačke opravdala naknadnim lažima.

Svedok sam ovog događaja i mogu sve da objasnim do najsitnijih detalja, koje je policija prećutala i time sakrila istinu od suda. Ne postoji nikakva organizovana kriminalna grupa, niti njoj pripadaju ova dvojica momaka, već sam ja lično svojim glupostima, kao što je bekstvo iz zatvora, potpomogla policijsko fantaziranje. Moje bekstvo iz zatvora isključivo je lični čin. Iskoristila sam jednu traljavu situaciju i sama napravila lukav plan, pomoću svog slikarskog talenta. Svesno sam omalovažila sam čin bekstva do minimuma.

Slušali su me još pažljivije, a ja sam počela da dodajem razne pikanterije u želji da ih što više oraspoložim. Dodala sam kako sam svojom lukavošću nadmudrila sto muških stražara. Ovo se naročito svidelo ženskom delu sudija. U jednom trenutku, kada su sudije počele da se smeju naglas, umešao se državni tužilac i zahtevao od predsednice suda da moje izlaganje prekine. Govorio je: „Dobro, nije ovo televizijski šou i nisu ovde kamere, ovo je sudnica.“ Umešao se advokat mojih prijatelja, obraćajući se predsednici suda: „Molim vas da optužena nastavi. U sudnici sam dvadeset godina, a nikada nisam čuo ovako

iskrenu ispovest nekog zatvorenika. Ovo je zanimljivo i za sud i za advokate, da čujemo do kraja.“

Predsednica suda klimnula je glavom da nastavim, bila je vrlo zainteresovana za moje izlaganje. Nastavila sam, najzad prelazeći na ono zbog čega smo optuženi, a to je pljačka zlatare. Objasnila sam da je moj položaj u Grčkoj posle bekstva iz zatvora bio veoma loš. Bila sam možda i jedina žena ove visine tražena od Interpola. Skrivala sam se i bila izolovana od spoljnog sveta u potpunosti. Moj jedini cilj bio je povratak u Srbiju, u kojoj ne bih imala nijedan problem sa zakonom jer ne postoji dogovor Srbije i Grčke o izručivanju svojih državljana. U Srbiji me je čekao moj maloletni sin. Odlazak na granični prelaz sam isključila jer je moja slika bila istaknuta svuda. Tražila sam način da napustim Grčku. Krajem avgusta stupila sam u kontakt sa Markom, moćnim čovekom, koji svoju sklonost ka kriminalu nije krio. Ponudio mi je originalni pasoš jedne zemlje bivše Jugoslavije u zamenu za određene usluge jer sam odlično poznavala Atinu i grčki jezik. Zbog moje ograničenosti kretanja, poslao mi je mladog momka sportistu (prvooptuženog Baju) iz Srbije da mi pomogne u izvršavanju određenih zadataka. Od Marka je dobio novac za put. Stigao je u Solun, gde sam se skrivala i gde smo se upoznali, početkom septembra. Iznajmio je auto u rentakaru, posle čega smo se zaputili u Atinu. U Atini sam preko telefona ugovorila iznajmljivanje stana, gde je zlato pronađeno. Ugovor o stanu potpisao je prvooptuženi jer sam zbog bekstva iz zatvora izbegavala kontakte sa spoljnim svetom. On je obavljao sve spoljne poslove. Marko ga je platio da bude na usluzi. Nije bio poznat sa mojom prošlošću, niti bekstvom iz zatvora.

Moj zadatak bio je da njega i još jednog nepoznatog momka, Acu iz Beograda, odvezem u kraj i pokažem ulicu u kojoj se nalazi zlatara. Informacije o adresi zlatare dao mi je Marko. Nisam bila upućena u detalje, ali sam pretpostavila da će se desiti njena pljačka. Iz tih razloga viđena sam sedam dana pre pljačke u autu sa prvooptuženim, čije je tablice zapisao i javio policiji prethodni svedok. Bila sam saučesnik iz lične koristi, sa ciljem da dođem do originalnog pasoša promenjenog identiteta i vratim se u Srbiju.

Na dan izvršenja pljačke Marko mi je uputio neplani-rani poziv i zahtevao novu uslugu, da se oružje korišćeno prilikom pljačke i zlato ostave u mom stanu jedan dan. Nisam imala drugog izbora. Zlato i oružje u stan su doneli Aca i prvooptuženi Baja. Aca je sa izvršiocima pljačke tog istog dana oko 20 časova otputovao automobilom koji je bio parkiran u blizini moga stana, a imao je srpske tablice. Sve njihovo kretanje te večeri (što je zaista bila istina) ispratila je policija i pustila ih da se mirno vrate u Srbiju. Njihove tablice BG (Beograd) protumačili su kao bugarske, kako su i naveli u svom policijskom zapisniku. Policija je zbog svoje aljkavosti i neodlučnosti isпусти-la izvršioce pljačke. Narednog dana kada su postali malo odlučniji, uhapsili su prvooptuženog Baju i mene, koji prihvatamo krivicu. Da bi sakrili svoje greške, uhapsili su i dve nevine osobe, predstavljajući ih kao krivce. To su trećeoptuženi i četvrtooptuženi. Oni su došli u Atinu dan pre izvršenja pljačke radi održavanja kontrolnih treninga u jednom grčkom klubu od koga su dobili poziv.

Za vreme pljačke obojica su prisustvovali pomenu-tim treninzima i za to imaju svedoka, vrhunskog grčkog

sportistu. Njihov trener, a moj stari poznanik stupio je u kontakt sa mnom, ne znajući da imam problem sa zakonom. Zamolio me je da im obezbedim prenoćište samo dve večeri. Ne znajući da ću se baš tih dana zaplesti, prihvatila sam da im pomognem. Tada nikako nisam mogla pretpostaviti da će u moj stan biti doneto ukradeno zlato. Da sam to znala, nikada im ne bih dozvolila da u njega uđu. Tog jutra, posle izlaska iz stana, njih dvojica su otišli u obližnji kafe-bar, gde su uhapšeni posle hapšenja prvooptuženog Baje i mene.

Osećam se u potpunosti krivom. Policija je sakrila sve svoje propuste i iskoristila dvoje nevinih ljudi da opravda svoje nedopustive greške i gurne ih u propast. Bez trunke griže savesti, odlučili su da žrtvuju dvoje mladih ljudi i njihove sportske karijere. Sve što sam kazala istina je jer nemam nijedan razlog da lažem. Svesna sam svoje propasti i činjenice da su ispred mene duge godine robijanja. Odgovaraću i platiću za svaku svoju grešku, samo molim sud da zbog policijskih laži ne stradaju mladi ljudi. Često sam u zatvoru i u sudnicama bila svedok takvih odluka. Mnogo mladih ljudi je policijskom greškom regrutovano u kriminalce.

Završila sam svoje izlaganje i pročitala u očima predsednice suda simpatiju. Ni traga od grubosti i mržnje sa početka suđenja prema jednoj starijoj dami, koja joj je pre svog izlaganja najviše ličila na kučku. Kučka joj je sada delovala kao dobroćudna luda Nasta, što je u stvarnosti najčešće i bila. Moje izlaganje trajalo je dva i po sata. Oborila sam sve rekorde u grčkim sudnicama, gde je zatvoreniku dozvoljeno da izlaže od 5 do 15 minuta. Moj slučaj, kao i obično, bio je izuzetak. Kada će sudnicu opet posetiti

neka dama visine 192 cm, koja će ih dobro zbuniti svojim izlaganjem punim prepleta na temu sporta, slikarstva, pljačke, bekstva iz zatvora... Zbunila sam čak i samu sebe. Više niko ništa nije znao, da li sam grešni anđeo, poročna devica ili poštenu lopov. Ko je još mogao da odgovori na ovakvo pitanje. Možda ja, poročna i plemenita, smirena i plaha, razložna i tvrdoglava, svakakva, nikakva...

Stigao je red na trećeoptuženoga, koji je izlagao jedva pet minuta. Sudijama je već sve bilo jasno. Uspeo je da kaže vreme odlaska na trening, mesto gde se on održavao i vreme povratka u moj stan. Bilo je jasno da ispred njih zaista stoji mladi čovek sa blistavom sportskom karijerom. Na njihovom stolu bilo je bezbroj slika i papira koji to potvrđuju. Sudije su se umorile i počele da ubrzavaju njegovo izlaganje, više nisu imali ništa novo da čuju.

Moj prijatelj četvrtooptuženi takođe je kratko izlagao. On se u potpunosti pravio lud. Na jedno vrlo nezgodno pitanje predsednice suda odgovarao je šta je hteo. Pitanje se ticalo njegovog dela na prethodnom suđenju i odnosilo se na krađu kombija koji ga je direktno dovodio u vezu sa grupom Pink Panteri. Gospođa sudija je insistirala na krađi kombija, dok je moj prijatelj uporno objašnjavao kako je on sipao benzin u kombi. Kada je deseti put ponovio kako je sipao benzin u kombi, predsednica suda je, već umorna, odustala od tog pitanja, smatrajući da je moj prijatelj malo glup. Nije bio nimalo glup, znao je dobro šta radi. Vrteo ih je ukруг, zbunjujući ih, da im ne dozvoli da dođu do pravog zaključka, koji bi za njega bio loš.

Dobio je reč gospodin Kehejoglu, advokat trećeg i četvrtog optuženog, koji je organizovao dolazak ključnog svedoka njihove odbrane, istaknutog grčkog sportiste.

On je potvrdio da su njih dvojica u vreme pljačke bili na kontrolnom treningu, na kome je i on učestvovao. Šta da napišem o njemu, osim da veliki sportisti uvek imaju i veliko srce.

Završna reč na sudu pripala je njihovom advokatu, koji je svojim blistavim govorom potvrdio zašto je jedan od najboljih grčkih advokata.

Određena je pauza u kojoj je sud trebalo da donese odluku. Ja sam se potajno nadala povoljnoj presudi, iako to nisam naglas govorila. Osetila sam simpatije suda, koje smo pošteno zaslužili boreći se kao jedan. Sve četvoro ispričali smo identične priče, nije bilo odstupanja niti u najmanjim sitnicama.

Posle pola sata u sudnicu su ušle sudije. Prvooptuženom Baji je izrečena očekivana kazna od 15 godina za oružanu pljačku zlatare, koju je izvršio sa nepoznatim licima. Srce mi je zalupalo jače. Znala sam da je pominjanje nepoznatog lica dobar znak. Ime trećeoptuženog i četvrtoptuženog nije pomenuto, što je automatski značilo da nam je pala kategorija za organizovani kriminal. Za Baju i mene to će biti od velikog značaja na drugom suđenju.

Ja sam osuđena na odličnih 12 godina i 2 meseca, koje u tom trenutku nisam ni čula. Napeto sam iščekivala izricanje kazni za preostale optužene. Čula sam njihova imena i reč „nevini“. Zamutilo mi se u glavi od sreće. Moji prijatelji bili su slobodni. Uplašila sam se da sanjam. Došlo mi je da otrčim do sudija i sve ih izljubim zajedno sa tužiocem koji nas je jako nervirao. Toliko sam bila srećna. Grčka, zemlja čuda, nemogućih odluka i zemlja emocija. Odluka je bila neočekivana.

Počeli smo da se grlimo i ljubimo, kao posle uzimanja zlata reprezentacije Srbije na nekom svetskom prvenstvu. Stric jednog od optuženih, koji je sedeo u publici sudnice, ustao je i počeo da skida majicu, u nameri da je zavitla u vazduh. Ovaj tradicionalni gest sreće u našem narodu ipak je bio neprimeren za sudnicu. Na našu sreću, neko ga je na vreme sprečio da majica ne završi na nekoj sudijskoj glavi.

U toj pometnji gledala sam pravo u Baju. Da sam mogla, okačila bih mu zlatnu medalju oko vrata, zato što je drug, zato što je hrabar, zato što je muško i zato što je jedan od retkih koji je naklapanje kriminalaca pretvorio u delo i stvarnost. On je jedan od retkih koji je na tako teškom suđenju, na kome je mogao da bude kažnjen i kaznom od 25 godina, uzeo delo na sebe. Ponosna sam zato što je takav momak baš moj prijatelj. Ako nekada ponovo bude imao devojkicu čija je mama šnajderka, pa iako me nervira, zbog ovog gesta istrpeću sve. Neka mi šnajderka proštepa šav po koži, ćutaću jer je Baja, kako mi to često kažemo, velika zverka.

Desilo se čudo. U zemlji gde su optuženi bez važnih dokaza dobijali osmogodišnje kazne za krađu parfema u „Hondos centru“, u zemlji gde se najbrže i najlakše izriče doživotna kazna, moji prijatelji izašli su nevinu za oružanu pljačku. Posle Taličnog Toma, bili su najsrećniji ljudi na svetu. Onaj gore pravedno je presudio jer je upućen u najskrovitije ljudske tajne. Njih dvojica su dva najiskrenija čoveka koja sam upoznala u životu. Nije Bog mačka, što bi kazao jedan moj stari prijatelj.

Dvojica mojih prijatelja postali su slobodni ljudi, a moj se zatvor sa njihovom presudom završio. Moj

svakodnevnih pratilac, gospođa griža savesti, spotakla se i polomila nogu. Nestala je iz moga života, a ja sam najzad mogla mirno da spavam. Njenoj konačnoj propasti pomogla je još jedna, za mene najsrećnija vest na svetu. Mom sinu baš tog meseca stigao je poziv iz Amerike da, zahvaljujući košarci, nastavi školovanje u toj zemlji. Poziv je stigao iz Los Anđelesa. Najzad će moj sin otići u jednu svetsku metropolu, a da povod ne bude zatvorska poseta roditeljima. Njegov ekscentrični tata silno se obradovao. Čitavog života sanjao je američki san, koji će najzad ostvariti njegov sin.

24.

MINISTROVA ĆERKA I JA PONOVO SMO ZAJEDNO

Vratili su me u zatvor u Tivi, ludu od srećnih vesti. Od nekontrolisane radosti dobila sam migrenu, koja nije prolazila naredna tri dana. Primila sam pet injekcija. Zatvorski stručnjaci bili su sigurni da sam potresena svojom kaznom. Ko bi još poverovao da postoji dama koja se od sreće razboli i padne u krevet. Kod mene, kao i obično, sve naopačke. Kada sam tužna, borbena sam i čila, kada sam srećna, neophodne su mi tablete za smirenje da me veliko uzbuđenje ne obori u krevet. Završeno je moje poslednje suđenje, skupila sam ukupno 32 godine. Ja, kraljica preterivanja, imala sam kaznu koja priliči mom karakteru.

Naše malo umetničko društvo polako je napuštalo zatvore. Radovala sam se tome jako. Baja i ja, kraljevi trpljenja, glumićemo na drugom suđenju babu i žabu. Red je da nas posle toga sudije puste kući.

Taman kada me je prošla migrena i kada je nastupila jedna od najhladnijih zima, naš zatvor ostao je bez gasa, pa samim tim i bez grejanja. Ministarstvo pravde zatezalo je

sa novom pošiljkom, tako da je krajnji rezultat bio poražavajući. Osim bez mlakih radijatora, ostali smo i bez tople vode, ili tačnije, imali smo je svakog jutra od 7 do 7.20, tačno 20 minuta. Četiristo zatvorenica trebalo je da se u kratkom vremenu okupaju ili dobiju koleru, jer se ovakvo stanje zadržalo ravno mesec dana. Ovo je bila realna slika gotovo svake zatvorske ustanove u Grčkoj: kada je napolju bio minus, ostajali smo bez grejanja, kada nas je žarilo najtoplije leto, u slavinama nije bilo ni kapi vode, kada je zatvorski tehničar petkom odlazio na dvodnevni odmor, mi smo vikende provodili bez kapi vode u vodokotlićima.

Onaj ko nije doživeo zatvorsku ustanovu na ovakav način, slobodno može kazati da nije ni bio njen posetilac jer je ovo njen jedini istinit opis. Baš u to vreme kada nas je snašao teži period preživljavanja, stigla je moja draga prijateljica Areti, ćerka bivšeg ministra odbrane Akisa Cohacopulosa, koja je premeštena iz zatvora „Koridalos“. Sada je osuđena zatvorenica, pa je kao takva prebačena u naš zatvor na izdržavanje kazne. Njen otac Akis, koji je nekoliko godina ranije izgubio mesto premijera samo za jedan glas, postao je stanovnik zatvora „Koridalos“. Koliko je nekada put od premijera do zatvorenika kratak.

Moja prijateljica bila je njegova kolateralna šteta i žrtveno jagnje prineto naivnom grčkom narodu, sa ciljem da se zaboravi na preostale kolege političare, koji su verovatno naneli državi više štete od njenog oca. On sam najverovatnije da je bio najslabija karika paklene državne mašine, čim je u zatvor dospelo sam, u pratnji veoma nebitnih lica.

Naš susret desio se u zajedničkom holu moga bloka. Stigla sam sa zakašnjenjem jer sam oslikavala jedan zid u centralnom holu. Čim sam ušla u blok, ugledala sam

je i potrčala da je pozdravim. Stajala je pored moga stola ili, tačnije, mog malog zatvorskog ateljea, uplakana. Zagrlila sam je i zabrinuto upitala: „Šta se desilo?“ Tužno mi je odgovorila: „Olja, ovde je strašno, ledeno je, vetar duva u holu kao da smo napolju, nema grejanja niti tople vode, neću moći ovo da izdržim.“ Zagrlila sam je još jače i dodala: „Ne veruj ništa zatvorenicama, znaš da su zlobne, namerno su te zaplašile, ovde je mnogo bolje nego u 'Koridalosu'. Kakva zima, kakve gluposti, sa mnom si u bloku. Videćeš kako će nam biti lepo.“ Pogledala me je zapanjeno i prokomentarisala: „Kako nije zima, vidi na šta ličiš, obučena si kao da si na skijanju u Sent Moricu, a ne u holu. Pogledala sam se i nasmejala, zaista sam izgledala kao snežni čovek. Kapa, rukavice, debele čarape i dva para trenerki, čizme i šal, kojim sam obmotala celo lice. Samo su mi oči virile dok sam je spremno ubeđivala da nije hladno u „Tivi“. Najzad se nasmejala i ona, shvatajući da sam prvi put od kada me poznaje ostala bez objašnjenja.

Dani su prolazili, a moja draga Areti polako je izašla iz prvobitnog šoka. Priključila se mom duplom stolu i prinela svoju dragocenu plastičnu zatvorsku stolicu. Posle godinu dana samovanja i zabrane prilaska ostalim zatvorenicama, za moj sto sela je jedina dama koja je to zaslužila, draga Areti, što su zatvorske abronoše protumačile mojom nadobudnošću jer sedim sa visokom klasom. Kao i obično, promašile su temu. Uglavnom sam visoku klasu prezirala. Odmalena sam bila simpatizer sirotana. Jednostavno, Areti je toliko bila drugačija od svih, toliko jednostavna i neopterećena svojom klasom da sam je zavolela od prvog trenutka. Ja sam bila jedina osoba u zatvoru, uključujući i zaposlena lica, koju ni najmanje nije

zanimala finansijska afera njenog oca. O njemu sam slušala samo nežne i nostalgične priče njegove ćerke jedinice, kojoj je bio slabost koliko i meni moj tata Draga. Osetljiva na sve očeve sveta, sagradila sam o njemu dragu sliku koja je u meni ostala do dana današnjeg. Čak i kada sam ga lično upoznala, na jednom od mojih suđenja, ta se slika nije promenila. Reči moje drage Areti: „Olja, moj otac je jedna psihula (dušica)“, ostale su da vise u zraku iznad mene zauvek. Zbog njenih nežnih i nenametljivih priča o ocu zavolela sam nepoznatog čoveka koga nikad više nisam mogla da gledam kroz grube novinske članke, pune osude i besa. Previše mi je delovalo naivno da je samo jedan političar, i to ministar odbrane, sam vršio finansijske malverzacije, a da o tome nisu bili obavešteni njegovi nadležni. Ova priča prolazila je kod poštenog ili glupog sveta. Kod ovakvih kao ja, koji su se malo bliže susreli sa životom, delovala je kao bajka. Tako smo u dugim satima našeg druženja za stolom putovale po prošlosti njenih zanimljivih predaka, koja počinje pradedom fabrikantom i njegovim potomcima, među kojima se ističe njen deda, kao čovek posebnog duha, sklon avanturama i lepim ženama. Sa dedom su stigle nove zemlje: Češka i Nemačka, u kojima je studirao i osvajao srca raznih belosvetskih lepotica. Njegov put nastavio je njen otac, koji je svoju diplomu mašinskog fakulteta stekao u Nemačkoj, kao i stasitu i lepu Nemicu, majku moje prijateljice i njenog mlađeg brata.

Moja draga Areti u Grčku je došla posle hunte, sa nepunih 14 godina. Njen otac postao je desna ruka Papandreua, a ona dete jednog od najviših funkcionera ove zemlje. Njen život bio je bajka sa ružnim krajem, na

kome će upoznati mene. Nadam se da sam pomogla da taj kraj ne izgleda previše grubo jer Areti nikako nije bila osoba za tako ružno mesto koje se zove zatvor. Često mi je izgledala kao izgubljena princeza među grubim i siromašnim besnim ženama. Ipak, iza tihe i povučene osobe, otkrila sam buntovno srce njenih predaka i borca za pravdu, kome je germanska krv ublažila mediteranski temperament, a očev autoritet visokog političkog moćnika osujetila buntovničku karijeru.

Ostala je buntovnik u pokušaju, čije je srce ponovo brže zakucalo onoga dana kada je upoznala mene, istinskog buntovnika-budalu. Poletela je nesvesno na krilima moga bunta, što se završilo mojim bekstvom iz zatvora. Ovaj nemili događaj nije je uplašio, već još više približio meni. Doživela me je kao zatvorskog Če Gevaru. Buntovni geni njenih predaka doveli su je kasnije za moj sto i vezali naše sudbine zauvek.

Osim tihog borca za pravdu, Areti je po struci bila diplomirani arhitekta Berlinskog univerziteta, tako da je slikanje bila jaka spona, koja je naše prijateljstvo obogatila.

Zimu je smenilo proleće i lakši uslovi za život. Areti i ja postale smo nerazdvojne prijateljice. Toliko smo se razumele da smo nekada danima slikale za mojim duplim stolom, ne progovarajući reč. Najzad sam našla ženskog prijatelja, sa kojim mogu lepo da ćutim. Uživale smo tako različite, a tako slične. Retko smo se bavile okolinom. Bile smo poslednje do kojih je stizala neka važna zatvorska vest. Često smo se do suza smejale kada bismo najzad saznale nešto što je bilo udarna vest mesec dana ranije. Kada bi nas neka vest zaista iznenadila, a to se retko dešavalo, ponašale smo se neiskusno kao deca u prvom

razredu osnovne škole. Najneverovatnija vest za nas dve bila je dolazak u naš blok mlade devojke optužene za kanibalizam. Ona je, zajedno sa svojim dečkom, terećena da je konzumirala ljudsko meso. Neverovatnu vest saznale smo, kao obično, mesec dana kasnije, iako smo tu devojku svakodnevno sretale u našem bloku. Vest sam donela ja, saznavši slučajno od jedne zatvorenice, psihički poremećene, koja je vest širila urlajući na sav glas u zatvorskom hodniku. Vratila sam se u blok i sela za sto sa Areti. Podigla sam ruku da zaklonim usta i kazala joj: „Areti, ova za stolom pored nas jede ljudsko meso, ona je kanibal.“ Podigla je ruku i Areti, da sakrije šta govori, i izderala se iz sve snage, valjda od straha: „Kanibal!“ Okrenule smo se obe ka devojci koja je bila bela kao vampir i izbečile se u nju. Iskusne zatvorske tračare, koje ne samo da čuju dobro nego i čitaju sa usana, odmah su primetile Areti i mene. Za minut sve žene iz našeg bloka zurile su prekorno u Areti i mene. Nerviralo ih je nediskretno ogovaranje. Postidele smo se nas dve, ali ne i gospođica kanibal. Ona je na jakim sedativima provela najmanje šest meseci, koliko je provela u našem bloku. To je jedna od zatvorenica koja me je najviše iznenadila svojom drastičnom promenom u kratkom vremenskom roku. Dve godine kasnije bila sam šokirana kada sam je ugledala kao zaposlenu u biblioteci drugog zatvorskog bloka. Umesto vampira ugledala sam mladu, lepu doteranu devojku, koja je zbog visokih ocena dobila zatvorsku stipendiju za studije filologije na kojima nije pala nijedan ispit.

Zainteresovala me je njena životna priča, pa sam saznala da je kao mlada stupila u ljubavnu vezu sa dečkom, članom sekte kojoj se priključila i ona, gde su se

drogirali i vršili ritualne obrede, uz konzumiranje ljudskog mesa. Roditelji, profesori na fakultetu, ostali su nemoćni pred ovom misterijom, tako da se njena priča završila u zatvoru, u kome se, na njenu sreću, desilo osvešćenje ili buđenje, nadam se, za preostali deo života. Osuđena je na 13 godina.

Od tog događaja, deprimirane odsustvom talenta za diskretno ogovaranje, više nismo ni pokušavale da za stolom kažemo nešto jedna drugoj. U slučaju neverovatnih vesti, odlazile smo u zatvorsko dvorište i ponovo se drale na sav glas, ne znajući da sakrijemo uzbuđenje zbog nekog novog zločina koji smo smatrale neverovatnim.

Čitavu jednu godinu provele smo za duplim stolom moga ateljea, koji je sakrio sve naše tuge, čežnje, sreće i razočaranja. Rodilo se jedno duboko i iskreno prijateljstvo, na koje sam i dan-danas vrlo ponosna. Rodilo se na zgarištu naših emocija i izniklo u mirišljavu ružu, koju negujemo da ne zaboravimo kada nam je u životu bilo zaista teško.

Godinu dana kasnije otišla je moja draga Areti, ostavljajući me samu za onim istim stolom gde smo znale da naglas ćutimo, da se u sebi smejemo i da pogledom govorimo. Naravno da je ostala drug i kada je otišla na slobodu. Nisam ni sumnjala u plemenito srce ove tihe i skromne dame, koja je, kao i svi pravi ljudi, bila glasna samo kada treba.

25.

TARA I NA ZATVORSKIM ZIDOVIMA MOGA BLOKA!

Stigla je Nova 2014. godina. Srećna Nova godina! Sedamdeset nevinih žena sa kojima ulazim u novu godinu. Ubice, prevarantkinje, bivše direktorke i službenice u osiguranju, izmešane i lepo obučene, raduju se Novoj godini. Ja, namćor, sedim sa njima i zaključujem da je 90 procenata ljudi na planeti smanjene inteligencije. Da su bar muškarci, bilo bi mi lakše. Njima, ukoliko su hrabri i jaki, praštam glupost. Ženama nemam šta da oprostim. Grozim se njihovih pogleda, u kojima vidim samo lukavost i zavist. Kada ću opet biti sama? Moj jedini pravi prijatelj – samoća. Gde je naći na ovom gadnom mestu?

U blok je za ovu prigodu stigla zamenica komandira, debela stražarka, koja počinje da igra uz grčki „Južni vetar“ i Šemsu Suljaković. Debelo čudovište lomi se u struku i meša ogromnom zadnjicom. Voli vlast i oseća se uspešnom, dok razne zatvorske ulizice kliču njenoj lepoti i smislu za ritam. Ona je doživotni zatvorenik ove ustanove, samo toga nije svesna. Zgadila mi je poslednji

zalogaj hrane. Odlazim u krevet da pišem dnevnik. Zašto često mislim da su svi oko mene glupi? Niko nije napravio više grešaka od mene. Odakle mi pravo da tako mislim? Izgleda da sam nerealna.

Moj položaj u zatvoru polako se popravlja, i dalje sam zatvorski moler koji diskretno postaje zatvorski slikar. Ne zaključavaju me preko dana kao ostale zatvorenike. Hodam po zatvorskim hodnicima kao vila. Oslikavam prljave i sive zatvorske zidove. Za koju godinu pretvoriću ovaj prostor u muzej. U bloku gde su smeštene majke sa decom do tri godine naslikala sam potopljeni gusarski brod, pored koga se nalazi otvoren sanduk sa blagom i dragim kamenjem. Pre neki dan srela sam dva mališana kako se bore da pokupe zlatnike iz sanduka. Nasmejala sam se. Izgleda da su moje slike dobre čim su ova dečica poverovala da su pravi.

Ostavljam tragove čak i u zatvoru, mestu na kome se nikad ništa ne dešava, mestu na kome se kazaljke vremena ne pomeraju. Nema snega, nema blata, da bar na trenutak ugledaš trag svoje cipele i poveruješ da postojiš. Samo beton i beskonačno sivilo. Našla sam način da oteram sivo, iako put nije bio lak. Još je teže zadržati ovaj posao i Bog me je malko pogurao, darujući me ovi čudnim talentom koji godinama krijem u sebi. Gospođa zatvorski psiholog, koja je zadužena za podelu zaposlenja, mrzi me. Prezire moj nesalomivi duh i neobuzdanu sirovu snagu. Ne može mi ništa i to je jako nervira, jer se nje zatvorenice jako plaše. Drži naše sitne živote u šaci i igra se sa njima. Dužina naših kazni direktno zavisi od zaposlenja, tako da je njena moć u zatvoru nesaglediva. Ponašam se apsolutno suprotno od onoga što se njoj sviđa. Želi

poniznog zatvorenika koji će pustiti i koju suzu dok moli za radno mesto. Želi laskanje i pohvale, to hrani njenu poremećenu sujetu. Ja je i ne pozdravljam u zatvorskom holu. Podmukla je i vrlo lukava, nikad ne zadaje udarce otvoreno. Udariće samo s leđa, kada se dobro sakrije iza nekog šimšira. Svoj pakosni ljudski paket, kao i većina ljudi nosi umotan u šareni papir ljupke učtivosti. Ja opet prezirem i učtivost i kukavičluk, koji se kriju iza mudrosti, i šimšir, i napad s leđa. Vodimo otvoreni rat. Ona sa dva noža u rukama, a ja sa obema rukama vezane. Pobeđiću, jača sam, rekoh skromno ono što osećam.

U bloku gde živim osvojila sam duplo veći prostor od dozvoljenog, kako i priliči osobi mog karaktera i borbenosti. Postavila sam dva stola oko kojih sam rasporedila kutije pune slikarskog materijala. Stolicu sam postavila tako da su mi iza leđa zatvorenice, a ispred zid, koji sam naravno ja oslikala. Zabranila sam postavljanje drugih stolova u mojoj blizini. Svakodnevno gledam Zaovinsko jezero i uživam. Opet mi je Tara tako blizu. Na desnom zidu po dijagonali teče Drina, nemirna i neobuzdana, i nju sam ja naslikala. Toliko je stvarna i živa da joj ponekad čujem huk. Sa njom mi često dolaze uspomene, uvek lepe i daleke. Drina koja zapljuskuje zavičaj moga oca i krije tajne mojih predaka, na koje sam vrlo ponosna. Drina koja mi često i na ovom teškom mestu donosi moga tatu Dragu-snagu. Teši me i čuva čak i sada. Da li me to on uveče, kad je hladno, pokriva, kao nekad kada sam bila mala? Da li to on krišom gleda zidove koje sam oslikala i opet se hvali mnome, tamo negde u drugom svetu? Da li to njegova zvezda sreće sija iznad mene u zatvorskom dvorištu i ne da mi da posustanem?

Drina, kojom često odlutam do Tare, moje najveće neostvarene želje, koja još uvek peče i boli.

Drina koja me vraća da po stoti put čitam iste knjige i divim im se iz početka. „Na Drini ćuprija“ „Travnička hronika“ , „Prokleta avlija“ , Ivo Andrić, moj idol, Ivo Andrić, pisac nad piscima, Ivo Andrić, najveći mudrac balkanskih naroda, Ivo Andrić, početak i kraj svega što valja.

Sa Drinom mi ponekad doluta i gospodin Emir Kusturica. Otkud takav genije toliko često posećuje zatvor? Brinem hoće li razgovori s njim ostati zauvek samo u zatvorskom holu. Čitam njegovu autobiografsku knjigu „Smrt je neprovjerena vijest“ po stoti put i smejem se naglas. Obožavam njegov humor.

26.

GDE TO ODE MOJ MALI SLIKARSKI POMOĆNIK

Prošla je 2013. godina učestalih suđenja, a moja duša se umirila i potpuno posvetila umetnosti. U najhladnijim dubinama zime otkrila sam da u meni živi nepobedivo leto. Slikanje je postalo moja potreba i duševna hrana. Ništa se nije događalo, osim što se žar leta pretvarao u razbuktale boje jeseni, a one u zaslepljujuću belinu snega i leda, da bi se ona opet razlila i otkrila zelenilo prolećnog lista. Tako je prolazila čitava godina, neprimetno i lagano.

Moje slikanje povelu me je na daleka putovanja i oslobodilo jada svakodnevnog zatvorskog života. S njim sam se susretala samo uveče, posle zaključavanja grupnih soba. Tokom dana zatvorenice koje sam sretala doživljavala sam kao grupu ili celinu, i kao takve nisu me nimalo uznemiravale. Nažalost, uveče, u mojoj grupnoj sobi, od celine postajale su jedinke koje sam duboko prezirala. Hitro sam posle tuširanja tonula u knjige ili snove, pokušavajući da ne vidim i ne čujem nikoga. Sklopljenih očiju u časovima odsutnosti, vraćala sam se u melanholiju

predvečerja kišnih beogradskih ulica i udisala miris vlage sa asfalta. Moje misli, zaglavljene između srca i uma, uvodile su me u večernji san. Na kraju i uvek – slika sina i strah da će moj lik razneti vetrovi i sprati kiše na njegovim dalekim putovanjima.

U januaru 2014. moj sin postao je stanovnik Los Angelesa. Naši razgovori nastavili su se, samo u drugom terminu. Sada sam posle otvaranja zatvora, tačno u 7.45, sedela u plastičnoj stolici sa telefonom u ruci. Moj sin i ja pričali smo satima. Nama ni vremenske razlike ni kilometri razdvojenosti nisu mogli ništa. Odluku o odlasku u Ameriku doneo je lako. Otišao je, a da se nije okrenuo. Ta odlučnost i sigurnost podsetili su me na moje odluke iz mladosti, koje sam lako donosila. Moj sin bio je moj u pravom smislu te reči. Još jedan nesalomivi na ovoj planeti. Moj sin, moj početak i kraj. „Ja nisam ja, što sebe zovem, uvek je on.“ Pročitah to negde.

Čitava ta 2014. godina prošla je mirno, bez ijednog talasa. Ostala sam da plutam na površini, noseći ogroman teret svoje tridesetdvođodišnje kazne. Uključio se zatvorski mehanizam za preživljavanje, koji pokreće isključivo nada. Zatvorenici osuđeni na velike kazne uvek se nečemu nadaju, najpre kao ja, apelacionom sudu, a kada i on prođe, vrhovnom sudu, amnestiji, promeni zakona ili bekstvu. Zatvorenikova nada jača je od bilo kakvog iskustva. Ona ga drži, pokreće i čuva, ona je jedini izvor njegovog opstanka. Nikada nisam upoznala zatvorenika koji je izgubio svaku nadu. Nada je sijala u oku svakog zatvorenika, čak i starica ispred kojih nije bilo previše puta. Blesak nade sretala sam u očima mentalno poremećenih zatvorenica, koje na slobodi nisu imale gde da

odu. Čovekova potreba za slobodom urođeni je instinkt jači od razuma.

Svaki novi dan bio je novi izazov. Osvajala sam metar po metar zatvora, osećajući neverovatno zadovoljstvo. Moj nesalomivi duh bio je željan stvaranja i pobeda, čak i na mestu gde to nema nikakvog smisla.

Gospođa Dimitra bila je prezadovoljna mojim samopregornim radom, a ja sam svoju molersku veštinu usavršila do maksimuma. Zatvor je te godine ostao sa malom količinom boja za krećenje, te mi se ukazala prilika da više slikam, jer su mi u nasledstvo od slikarske sekcije pripale akrilne boje. Svoju u početku malu šansu pretvorila sam u veliku. Stravičnom borbenošću uspela sam da ubedim gospođu Dimitru da oslikam jedan manji deo hodnika, gde su smeštene majke sa decom. Bio je to pun pogodak. Ubrzo su u posetu zatvoru došli predstavnici ministarstva pravde i bili oduševljeni mojim radovima. Ovaj događaj dao je vetar u leđa gospođi Dimitri da bude smelija i donese za zatvor veoma veliku odluku, da oslikam hodnik dužine 60-70 metara koji vodi do bloka gde su smeštene maloletnice i majke sa decom.

Otišla sam u zatvorsku biblioteku, u bloku gde su smeštene majke sa decom. Pregledala sam stotine dečjih knjiga sa Diznijevim junacima. Najzad sam ugledala slikovnice o Maji, koje su me vratile u detinjstvo, pod nečiju zaštitu, oslobođenu godina, muka odlučivanja, zaštićenu ljubavlju koja sve može. Maja, kraljica svih mojih dečjih snova, oživeće ponovo na dugim zatvorskim zidovima. Imala sam odličnu ideju. Oslikaću duž hodnika 12 velikih slika koje ću povezati u kompoziciju „Maja u zoo-vrtu“. Moja ideja mogla je da ima i edukativan karakter.

Majke-zatvorenice najčešće su u zatvor ulazile trudne ili su sa sobom dovodile bebe koje su mogle biti zadržane u zatvoru do njihove treće godine života. Većina dece koju sam kasnije dobro upoznala i zavolela nikad nije izašla u spoljni svet, a samim tim nikada uživo nije videla nijednu životinju, izuzev mačke koja je bila jedina zatvorska životinja. Svaka slika trebalo bi da ima u pozadini prelepi pejzaž i jednu ili više životinja iste vrste. Na svakoj slici naslikala bih Maju u karakterističnoj crvenoj haljinici sa volanima. Nekad sama, nekad sa mlađim bratom, hranila bi žirafu, slona, kamilu, flaminga, nosoroga... Gospođi Dimitri moja ideja se svidela.

U roku od četiri meseca oslikala sam 60-70 metara dugi hodnik, koji je zablistao novim sjajem živopisnih boja i na kome su se smenjivali najlepši prizori iz zoo-vrta. Postala sam prvi zatvorski slikar u istoriji ove ustanove koji je svojom maštom i posvećenošću prosuo nevidljivi miris slobode. Tokom višemesečnog rada upoznala sam sve mališane, a neke od njih veoma zavolela. Samo sa decom nikada nisam bila namćor. Jednog mališana veoma sam zavolela, postao je moj ljubimac i slikarski pomoćnik. Satima je sedeo pored mene dodajući mi četkice i bojažljivo opipavajući završene slike. Njegova majka, poreklom iz Rumunije, narkomanka koja je većinu dana provodila u krevetu omamljena raznim sedativima, nije mnogo marila za mog drugara. Imao je najlepše i najpametnije crne oči koje sam videla u životu. Često sam ga u vreme pauze stavljala u krilo i čitala mu bajke, kao nekada moj tata meni. Značajno sam zastajala kada sam stizala do napetih delova teksta i menjala boju glasa u zavisnosti od opasnosti. Jedno detinjstvo tužnim i radoznalim očima

gledalo me je iz mraka. Jedan novi mali čovek počeo je svoj život na najmračnijem mestu na svetu. Tugujući za mojim sinom i izgubljenim godinama, grčila sam ga jače želeći da mu pružim majčinsku ljubav za koju nije znao. Nije znao, ali je osećao i moju ljubav i moju tugu. Skupljao se kao kućence u mom krilu, zaštićen i srećan bar na trenutke. Jednoga dana moj slikarski pomoćnik nije došao na posao. Otišao je, njegova majka završila je svoju kaznu. Otac mu je takođe bio narkoman. Tog dana nisam ništa naslikala. Čitala sam njegovu omiljenu bajku „Staktoputa“. Gde ode moj mali prijatelj i šta li ga čeka na ovom surovom mestu koje se zove život? Jednog dana sudiće i njemu stroge i namrgođene sudije. Nijednom od njih neće pasti na pamet pitanje da li je taj mladi čovek imao ijedan životni izbor ili je osuđen odmah po svom rođenju. Ah, koliko sam ovakvih i sličnih sudbina poznavala. Zato bar mi, obični ljudi, nikad ne sudimo drugima, nije hrišćanski.

27.

OD UVAŽENOG SLIKARA DO RADNICE U KUHINJI

Te 2014. godine prekomandom iz muškog stigao je u naš zatvor novi direktor. Promene su se retko dešavale, tako da je ovo bio jedan od značajnijih događaja, koji je uzburkao zatvorsku obaveštajnu službu. Vesti su se prenosile iz bloka u blok brzinom vetra. Pouzdane zatvorske abronoš donele su mi vest da je novi direktor izuzetno plemenit i dobar čovek. Smatrala sam informaciju nepouzdanom, retko se takvo radno mesto vezivalo za plemenitost. Koliko sam pogrešila shvatiću godinu dana kasnije, kada budem dobro upoznala ovog zaista plemenitog i dragog čoveka. U zatvoru je velika mudrost uočiti izuzetke i prema njima se ne ponašati kao sa pravilom. On je to znao.

Moj prvi susret s njim desio se baš u zatvorskom hodniku na kome sam oslikavala Maju u poseti zoološkom vrtu. Pozdravio me je učtivo i uputio mi pregršt komplimenata. Voleo je svaki oblik umetnosti, što sam saznala dosta kasnije. Istog trenutka osetila sam da u ovom čoveku ima nekog mira i dobrote, ali zaneta slikanjem, nisam

preterala sa učtivošću, koja me je u životu veoma plašila. Najčešće su se iza učtivih laskavaca krili loši i opasni ljudi. Gospođa psiholog već se pobrinula da obavesti našeg direktora o mom nepristupačnom karakteru. Opis mog karaktera bio je najverovatnije u skladu sa njenom ogromnom netrpeljivošću prema mom liku i delu. Kada se na mišljenje uvaženog psihologa dodaju i moje bekstvo iz zatvora i specijalan režim transporta sa antiterorističkom jedinicom, rezultat ni najmanje nije pozitivan. Koliko je loših reči i upozorenja dobio moj direktor saznaću tek godinu dana kasnije, kada me je upoznao i zavoleo. Naš susret prošao je u miru, ali su moja nezainteresovanost i pozdrav na silu samo dodatno podgrejali njegovu sumnju o jednoj opasnoj zatvorenici.

Meseci su se smenjivali, a ja sam nastavila sa slikanjem hodnika. Posle dela hodnika koji vodi u blok majki sa decom, nastavila sam da oslikavam središnji deo tog hodnika, iz koga se ulazilo u veliku salu za pozorišne predstave ili muzičke koncerte. U našem zatvoru održavane su pozorišne predstave i muzički koncerti grupa ili pojedinaca. Za taj deo hodnika pripremila sam nove skice. Na jednom zidu, pored samih vrata sale, oslikala sam renesansni muzički orkestar i Mocarta sa dirigentskom palicom. Na zidu preko puta, širine šest metara, oslikala sam srednjovekovnu dvorsku salu u kojoj se održava kostimirani maskenbal. Slike su bile sanjarski romantične, preuzete delom iz dečjih knjiga, a delom oslikane mojom maštom. Nijedan umetnik koji je kasnije došao u naš zatvor nije ostao ravnodušan na njih. Često sam primala najiskrenije komplimente raznih umetnika, koje sam veoma cenila i koji u mom srcu zauzimaju posebno

mesto. Polako i sigurno osvojila sam srca kako zatvorenika i stražara tako i civilnog sveta koji nam je dolazio u posetu. Osim umetnika naš zatvor posećivali su sveštenici, lekari, političari, humanitarne organizacije...Svi su bili iznenađeni i zatečeni zidovima koje sam oslikala.

Taman kada sam se osetila sasvim sigurnom, doživela sam let u provaliju i potvrdu narodne izreke koju sam čula od moje majke: „Čovek nikada ne sme misliti da je siguran i da je umrlo sve što je prošlo.“ Moj položaj zatvorskog slikara bio je zavidan. Počela sam da ostvarujem sitne povlastice koje život znače, i baš kada sam raširila krila i poletela visoko, oborila me je gospođa zatvorski psiholog, naravno podmuklo i s leđa. Došlo je vreme da platim danak svoje drskosti da je čak i ne pozdravljam na hodniku. Kako je moje isticanje slikanjem među zatvorenicama dostiglo zavidan nivo, gospođa psiholog uzela je stvar u svoje ruke.

Decembra 2014. godine otišla sam iz zatvora na apelacioni sud koji je zasedao na Kritu. Suđenje se nije desilo zbog štrajka advokata, ali sam ja bila odsutna dve nedelje. Gospođa psiholog iskoristila je moje odsustvo da mi napakosti što je moguće više. Njena pakost i zloba navele su je da nađe rešenje kako da me skloni sa radnog mesta, a pri tome da to deluje logično i opravdano. Bez ikakve najave gospođi Dimitri, koja je bila nadređeno lice za moje radno mesto, na zatvorskom veću koje su činili direktor, komandir, gospođa Dimitra i ona sama, iznela je da zatvor više ne raspolaže bojama za krečenje. Moje zanimanje bilo je zvanično zavedeno kao moler. Spretno je dodala da trpi svakodnevni pritisak zatvorenica koje žele to radno mesto, tačnije, koje žele da slikaju akrilnim

bojama nasleđenim od slikarske sekcije. Predstavila je to kao veliku nepravdu prema ostalim zatvorenicama. Naravno, moj nezgodan karakter i bekstvo iz zatvora stvarali su lošu sliku da zatvor podržava i izdvaja zatvorenicu izuzetno loše prošlosti. Gospođa Dimitra bila je zatečena, pokušala je da me spase, ali nije bilo lako nositi se sa gospođom psihologom, dvoglavom zmijom. Upitala ju je pred svima sa koliko boje za krečenje raspolaže zatvor. Gospođa Dimitra morala je da kaže istinu, samo jedna kanta bele boje od 10 litara. Direktor i komandir takođe su ostali zatečeni. Moje bekstvo još uvek je bilo sveža i bolna tema, tako da niko od njih nije imao hrabrosti i srca da se bori za takvog zatvorenika. Dvoglava zmija je pobedila, insistirajući da tog meseca ostanem bez bilo kakvog posla. Gospođa Dimitra ipak to nije dozvolila. Tako sam, posle čuvene karijere zatvorskog slikara i hoda po zatvorskim zvezdama, spektakularno pala u blato. U blatu sam se našla sa metlom za čišćenje. Posle svih podviga, vraćena sam na posao zatvorskog čistača, najnižeg zanimanja u ovoj civilizaciji.

Dve nedelje posle te odluke, za koju nisam znala, vratili su me u moj zatvor. Na vratima me je sačekala hitna poruka da se javim gospođi Dimitri. Bila sam sigurna da me čeka novi zadatak, novi deo hodnika, novi izazov. Ušla sam u sobu komandira gde je bila i gospođa Dimitra. Sa vrata mi je saopštila: „Olja, izgubila si posao.“ Izmaklo mi se tlo pod nogama. Sela sam na stolicu bez pitanja. Šokirana, upitala sam: „Zašto, gospođu Dimitra?“ Gledala sam je kao kroz maglu, ne verujući u ono što je rekla. Bilo joj je neprijatno, i njoj i komandiru. Ne pamtim događaj u životu koji me je tako zboleo. Plakalo mi se od besa i

nepravde. Stotine sati provedenih na hodniku, po zimi i vrućini, stotine pohvala izrečenih meni i zatvoru, sva moja posvećenost i odricanje bačeni su za jedan tren bez ijedne reči zahvalnosti. Da postoji boja koja opisuje moj tadašnji bes, bila bi sigurno crna. Da postoji miris, mirisalo bi na krv. Ustala sam bez reči i teško povređena otišla u svoj blok. Gospođa Dimitra gledala je u pod. Ostala je nemoćna pred dvoglavom zmijom. Nisam joj mogla zameriti, previše je bila poštena za takve pokvarene igre. Znala je da tačno znam šta se desilo. Dva meseca pre ovog nemilog događaja ispričala sam joj o netrpeljivosti između gospođe psihologa i mene. Iznela sam svoju zabrinutost da boje ponestaju i da bi možda trebalo da usporim tempo krećenja, pomenula sam da bi gospođa psiholog mogla da mi napravi problem. Samouvereno mi je odgovorila da nastavim istim tempom jer ću kasnije samo slikati akrilnim bojama koje su ostale od slikarske sekcije. Nažalost, bolje sam procenila situaciju od gospođe Dimitre. Nije tada mogla da poveruje u toliku podlost gospođe psihologa.

Stigla sam u blok. Bila su to dva najtužnija meseca u mom zatvorskom životu. Toliko sam bila povređena da nisam želela da vidim nijednu svoju sliku kada sam prolazila hodnicima. Okretala sam glavu na drugu stranu. Tada sam odlučila da od moga dnevnika nastane knjiga koju ću objaviti u Srbiji. Moja prva knjiga „Zatvorska ispovest“ rodila se iz najvećeg mogućeg bunta i povređenosti. Stvarnost se izgleda nikada nije dogovarala sa snovima. Tako su moji snovi o oslikavanju čitavog zatvora polako izbledeli. Dva meseca provela sam pišući neprekidno deset sati dnevno. Buntovnici primaju i zadaju udarce ne čudeći se, tako sam i ja postupila.

Baš tih dana iznenada je moj blok posetila gospođa psiholog. Vesela i učtiva, prvo se zaputila do moga stola. Provocirala je upitavši me: „Šta to pišeš, visoka, jesi li dobro?“ Odgovorila sam: „Nisam dobro, zahvaljujući vama!“ Počela je naglas da se smeje, dovikujući u prolazu: „Napadaj, napadaj, baš me briga šta pričaš“, i veselo otišla do druge zatvorenice kojoj je takođe zagorčala život. Uživala je u nanošenju bola i nepravde zatvorenicama. Dobra je bila samo za ponizne ulizice koje su sve činile da se oseća moćnom i iznad njih. Ponizni su je lagali, a njoj je to prijalo. Svoju sujetu hranila je lažima nesrećnica koje nisu imale ni stav, ni karakter, ni ličnost. Bila je sigurna da me je pobedila. Mali čovek zaista ništa ne zna o istinskom pobedniku!

Prvi korak u borbi sa gospođom psihologom bio je moj razgovor sa direktorom zatvora. Ušla sam u njegovu kancelariju i sela. Izgledala sam i govorila kao ranjena zver. Bol, povređenost, tuga, sve je to pisalo na mom licu, dok su reči letele kao otrovne strele oko njega. Govorila sam baš kako se i osećam, tačno onako kako govori svaka budala. Nazvala sam gospođu psihologa dvoglavom zmijom, koja mi je sve namestila planski. Ovaj dobri i učtivi čovek bio je preneražen mojim teškim rečima. Gospođa psiholog direktno je odlučivala o zaposlenjima zatvorenica, tako da nijednoj zatvorenici nikada nije palo na pamet da joj se javno zameri. Naravno, bila sam prva koja je to učinila. Moj bol i povređenost prevazilazili su svaku logiku. Objasnila sam mu da između nas postoji velika netrpeljivost, ničim izazvana sa moje strane. Kazala mi je lično kako su slike zoo-vrta agresivne, a boje na njima neadekvatne. To nije bio samo njen lični stav već i pojedinih civilnih posetilaca

zatvora. Bio je iznenađen ovim što čuje, zato što su slike zoo-vrta bile ponos i dika naše ustanove. Da sam krečila tempom kojim su krečile prethodne zatvorenice, sada bi zatvor imao najmanje deset kanti bele boje. Upozorila sam gospođu Dimitru na eventualni problem sa psihologom. Nije mogla da prihvati moju sumnju, uverila me je da neće biti nikakvih problema kada nestanu boje jer ću nastaviti sa oslikavanjem zidova. Gospođa psiholog sama je sprovedla plan sa jednim ciljem da ja izgubim zaposlenje. Kažnjavala je moju snagu duha i nesalomivi karakter. Za kraj sam dodala kako su čak u koncentracionim logorima Aušvicu i Mathauzenu logoraši koji su se bavili slikanjem ili sviranjem bili izdvojeni i zahvaljujući tim talentima ostali živi. O tome govori film „Sviraj da preživiš“, snimljen po istinitim događajima.

Bio je zatečen, ali sam osetila da sam ga dobro uzdr-mala. Moj govor bio je iz srca i on ga je osetio. Pokušao je da opravda gospođu psihologa, ali je delovalo veoma nevešto. Moja priča imala je smisla. Pitaو me je kako može da pomogne. Odgovorila sam da želim radno mesto u kuhinji jer donosi trideset dana. Kazao mi je da je to dosta težak i odgovoran posao, na šta sam mu spremno odgovorila: „Biću za jedan mesec najbolja u kuhinji.“ Nasmejao se, moja samouverenost rušila je zidove. Dao mi je reč da ću dobiti posao u kuhinji. Izašla sam zadovoljna iz kancelarije, znajući da će ovaj dogovor uznemiriti gospođu psihologa. Očekivala me je u svojoj kancelariji, uplakanu, kako molim za posao. Desilo se sve obrnuto. Moj ulazak u kuhinju podržali su zatvorski komandir i gospođa Dimitra. Dovala sam je u položaj da mi ne može ništa uraditi.

Poslednji korak bio je razgovor sa njom, jer je to obavezni deo zatvorskog protokola prilikom dobijanja zaposlenja. Tog dana prvi put joj je spala maska sa lica. Ostala je zmijska glava sa rascepljenim jezikom koji palaca. Iznenadila me je koliko je izgubila kontrolu nad sobom. Zlo je ipak imalo slabu tačku. Direktor je zaista obavio razgovor sa njom, strogo je ukorivši za ružne i lažne sugestije povodom moga slikanja zoo-vrta. Zatim je naredio da se narednog meseca prebacim na rad u kuhinju. Znala je da sam mu ja to tražila. Na moje početno izlaganje kako želim da se borim za ulazak u kuhinju, zauralala je iz sve snage: „Šta imaš da se boriš, samo kaži i to je gotovo!“ I ona i ja znale smo da je odluku doneo direktor i da ona više ne može ništa da promeni. Ponosno sam, bez pozdrava, izmarširala iz njene kancelarije. Prvu bitku sam dobila, valjalo je dobiti i rat.

Narednog meseca ušla sam u kuhinju. Ako nešto mrzim, to je kuhinja i mirisi hrane. Odrasla sam tako što je moja jadna mama čitav dan vetrila kuću i palila mirišljave sveće. Kada bih osetila miris hrane, povraćalo mi se, prestajala mi je svaka želja za obrokom. Toliko o meni kao potencijalnoj kuvarici.

Vežala sam roze kapicu, kao modeli sa Vermerovih slika, i obukla roze kecelju. Štrčala sam bar pola metra iznad svih koleginica. Gledala sam ih vešte i okretne kako se spretno kreću po zatvorskoj kuhinji, dok sam ja razmišljala šta ću sa rukama. Na moju sreću šef kuhinje bio je muškarac, profesionalni kuvar, kome zbog moje borbenosti ništa drugo nije ostalo nego da me zavoli. Radila sam sve najteže poslove od kojih su se druge zatvorenice skrivale. Prala sam ogromne tepsije i posuđe, ruke su mi čitav dan bile u vodi, ali meni je sve bilo draže od

približavanja kazanima sa hranom. Bila sam prva u pranju salate u ledenoj vodi, kao i u bacanju đubreta od koga su zatvorenice posebno bežale.

To je primetio šef kuhinje. Znao je dobro kako sam nepravедno izgubila posao zatvorskog slikara. Da bi bar malko ispravio nepravdu nanetu jednom vrednom radniku, pozvao me je da radim na pećnicama. Bila sam jedina zatvorenica koja zbog visine nije morala da se penje na drvene palete kako bi uzela tepsije iz poslednjih pećnica na vrhu. Bila sam, naravno, jedina zatvorenica koja je mogla tepsiju dimenzija 100 x 80 cm, sa pripremljenim jelom, da podigne sama. U roku od mesec dana postala sam šef pećnica, podrazumeva se najbolji od kada zatvorska kuhinja postoji. Jednu pećnicu nazvala sam po prezimenu gospođe psihologa tvrdeći kako ću je u njoj jednog dana ispeći. Ismejavala sam je javno u nadi da će vesti preko zatvorskih cinkaroša brzo stići do nje. Zatvorenice su tokom mojih predstava urlale od smeha, potajno bodreći budalu koja pokušava da pobedi vetar i vetrenjače.

Tokom svog šefovanja na pećnicama uspela sam jednog prazničnog dana, kada je spremna jagnjetina, da izvedem slobodni pad uz ozbiljnu stilsku figuru. Okliznula sam se na masni pod i izvela piruetu. Naravno, pod sam obrisala leđima, uspevši da zadržim u rukama ogromnu tepsiju punu jagnjetine u vrelom loju. Bivši sportista u meni se probudio i na zaprepašćenje svih koleginica ostao nepovređen. Da mi je ispala tepsija, završila bih sa opekotinama trećeg stepena. Nisam, bilo bi glupo da zatvorski slikar-kuvar završi tako nesrećno svoju blistavu karijeru.

Gubitak mog slikarskog posla bio je jedan od bitnijih događaja u ustajalnoj bari u kojoj smo živeli. Obični stražari

zaista su bili iznenađeni ovom odlukom. Na njihova radoznala pitanja uvek sam odgovarala sa osmehom na licu i ironijom: „Gospođa psiholog me je smenila, ona prezire slikarstvo i moje slike. Ne sviđaju joj se oslikani zidovi.“ U neverici su me gledali očekujući da je to neka šala. Šale nije bilo, samo ironija kojom počinje svaka čovekova sloboda.

Nastavila sam otvoreno da provociram i svakodnevno preko zatvorskih cinkaroša šaljem poruke gospođi psihologu. Poruke su bile toliko proste i uvredljive da ih u knjizi neću spominjati. Vezala sam joj ruke. Kod direktora su stigle vesti da sam najvrednija i najbolja radnica u kuhinji, tačno onako kako sam mu i obećala. Kada bih sretala gospođu psihologa, prolazila sam milimetar od nje uz obavezno ništa od pozdrava. Bila sam moralni pobednik ovog duela. Zatvorom se proširila vest da me je gospođa psiholog sa namerom skinula sa posla, tako da su čak i stražari počeli da je gledaju podozrivo, ispod oka. Bila je nemoćna, rat sa mnom nije mogla da nastavi jer je direktor javno stao na moju stranu.

Duboko i iskreno patila sam za svojim prethodnim radnim mestom, krijući to vešto od svih. Smelo i glasno govorila sam da me taj posao više ne zanima, iako sam osećala sasvim suprotno. Mojim venama i dalje su tekle boje, a u moju dušu uselila se jesen. Tugovala sam tiho, braneći se od tuge samo ponosom.

U roku od nepunih trideset dana od mog smenjivanja sa radnog mesta molera, u zatvor su stigle boje. Gospođa psiholog potrudila se da odmah zaposli novu zatvorenicu. Poznavala sam je i simpatisala, imala je dve doživotne robije i bila je stanovnik ove ustanove već šesnaest godina. Znala sam da se neće zadržati na ovom zaista teškom poslu. Često

je menjala zanimanja izbegavajući preterivanje u radu. Ipak, svaki put kada bih je videla sa bojama i četkama, osećala sam bol kao da mi neko zariva nož u stomak. Krila sam to vešto, marširajući u roze kuvarskoj kapici i roze kecelji koja više priliči Barbiki nego meni visokoj 192 cm.

Ubrzo je gospođa psiholog zaposlila još jednu zatvorenicu jer se prvoj nije mnogo žurilo. Ostalo je mnogo neokrećenih grupnih soba i hodnika. Posao je bio za grupu molera, a ne njih dve od kojih druga zatvorenica ne zna dobro ni da hoda, a ne da kreči.

Tačno mesec dana kasnije pozvala me je gospođa Dimitra i zamolila da se vratim na staro radno mesto. Obe zatvorenice odustale su od molerskog posla. Kazala mi je da se konsultovala sa direktorom i da je to i njegova želja. Srce mi je zakucalo brže, gorela sam od želje da uzmem boje u ruke.

Ipak, našla sam snage da mirno odgovorim: „Ne zanima me, moj posao u kuhinji je stalan. Ako sam dobra, a ja jesam, neću ga izgubiti do kraja izdržavanja kazne. Jedini način da se vratim jeste lično obećanje gospođe psihologa da posao neću izgubiti do kraja moje kazne.“ Klimnula je glavom, dobro me je razumela, znala je da se sada svetim za nepravdu.

Sutradan me je pozvala gospođa psiholog i kao i svi mali ljudi, beskičmenjaci, ponašala se kao da je sve između nas u najboljem redu. Upitala me je da li znam zašto me je pozvala, na šta sam joj ironično odgovorila: „Verovatno je nešto mnogo loše u pitanju.“ Nasmejana i mila zapanjila se mojim komentarom rekavši: „Pobogu, odakle ti tako nešto. Ako želiš, možeš da se vratiš na stari posao, nećeš ga izgubiti do isteka tvoje kazne.“

Prihvatila sam i naglasila kako sam se o povratku na stari posao već dogovorila juče sa direktorom i gospođom Dimitrom. Ostala je da sedi u stolici bez ijedne reči. Moja pobeda bila je konačna i njen prvi korak ka totalnoj propasti. Zbog događaja sa mnom privukla je pažnju direktora, koji se veoma brzo uverio da govorim istinu. Zatim je kao i svaki zlobnik iskopala rupu u koju je sama uskočila. Šest meseci kasnije izgubila je gotovo svaku vlast u zatvoru. Postala je nebitna baš onoliko koliko je i zaslužila. Onoga dana kada je izgubila moć u zatvoru, prekinula sam rat s njom. Nisam imala posla sa slabićima ni u zatvoru ni na slobodi. Protivnik sam samo trenutno jakih koji zloupotrebljavaju vlast. Jedino loše na kraju ove kratke priče jeste to da je njena naslednica bila ista kao i ona, samo malo opreznija, poučena lošim iskustvom prethodnice. Ovoj ustanovi nije bilo pomoći, jedino trajno rešenje bilo je pobeći od nje što dalje.

Nažalost, zatvorenici se retko usuđuju da pričaju o ovakvim temama, prvo u zatvoru iz straha, a kasnije iz želje da zauvek iz sećanja izbrišu zatvorsko vreme. Potrudicu se da ovo pravilo promenim. Valjalo bi da javnost jednog dana čuje kako u ustanovama ovakvog tipa nisu loši samo zatvorenici već i oni čiji bi posao i funkcija u njima trebalo da budu plemeniti. Strašni paradoks ove ustanove je što sam najveće protivnike u mom pisanju, izdavanju knjige i slikanju imala u socijalnim radnicima i psiholozima. Ovo je fenomen koji ni danas ne znam da objasnim. Najobrazovaniji ljudi u ovim ustanovama stvaraju najveće probleme zatvorenicima. Zvuči neverovatno, ali je istina koju sam lično doživela. Duge godine

moga odležavanja kazne obeležene su tihim protestom svih socijalnih radnika ove ustanove.

Nijedna od ukupno četiri dame koje su se smenjivale na dužnosti psihologa nikada mi se nije lično obratila, nijedna od njih nikada me nije javno pohvalila, niti prisustvovala svečanostima na kojima sam kasnije nagrađivana čak i od ministra pravde lično. Vodile su beskonačne razgovore sa osobama kojima nije bilo pomoći, a onima kojima bi pomoć donela vidne promene i dobre rezultate nisu se bavile, štaviše, sputavale su ih. Da bi ostvario nešto korisno u zatvoru, prvo si morao da pobediš unutrašnjeg neprijatelja, socijalne radnike i psihologe, pa tek onda da nastaviš svoju tešku borbu. Naročito su omraženi psihički stabilni zatvorenici sa izraženim stavom.

28.

MOJ PRIJATELJ NAIN, ORIGINAL ALBANAC

Moje suđenje pred apelacionim sudom zakazano je za 17. jun 2015. godine na ostrvu Kritu. Na prvom suđenju, pre više godina, greškom advokata osuđena sam u odsustvu na 8,5 godina zatvora, posle čega je usledila moja odluka o bekstvu iz „Koridalosa“. Nadala sam se oslobađajućoj presudi, usled nedostatka dokaza, ali u grčkim sudnicama bez Božje pomoći teško su se ostvarivale želje. Moje putovanje započelo je uobičajenom rutinom za mene i velikim stresom za moj zatvor.

Opet je antiteroristička jedinica umarširala u našu ustanovu u punoj ratnoj opremi. Ljudi-mačke, sa fantomkama na glavama, poplašili su sva živa bića u ustanovi, uključujući i nekoliko pataka, zečeva, tri ćurke, ćurana i jednog pauna, koji je bio ponos našeg malenog zoo-vrta koji se nalazio u sklopu upravne zgrade zatvora, odakle sam ja preuzimana za dalji transport. Moje putovanje započelo je antiterorističkom maricom, gde sam ugurana u kavez sa rupicama, dimenzija metar sa metar. Transportovana

sam kao bengalski tigar, jedina razlika bila je u odredištu – ja sam putovala na sud, a on u zoo-vrt. Uz pratnju patrolnih automobila stigla sam u policijsku stanicu Petru Rali, jedino mesto koje me je prihvatilo, zbog upozorenja koje je pratilo moj dosije „opasna zbog bekstva“. To veče prespavala sam na poznatom spratu gde su smeštane muške kolege sa sličnim naznakama u dosijeu. Osim nas „opasnih zatvorenika“, ovde su ponekad smeštane osobe sa „specijalnom zaštitom“. Čim sam stigla, krenula sam u potragu za nekim kolegom „opasnim“ jer sam većinu lično poznavala, a sa nekima se i veoma sprijateljila. U prvoj ćeliji do mene sedeli su dvojica ljudi koji nikako nisu podsećali na kolege. Jedan je bio u sveštениčkoj mantiji, sa visokom crnom kapom od koje se ledila krv u žilama, a drugi, čovek u šezdesetim godinama, sedeo je u odelu. Prošla sam pored njih bez pozdrava, nisu me podsećali na braću zatvorenike, za koje sam uvek imala toplu reč. Ubrzo me je jedan od policajaca koga sam poznavala obavestio ko su moji susedi. Jedan je bio bivši sudija K, a drugi visoko svešteno lice sa Svete Gore. O sudiji K. ponešto sam znala. Bio je učesnik najveće afere u grčkom pravosuđu, kada su zbog primanja mita on, žena javni tužilac Burbulja (nekad moja koleginica u zatvoru „Tiva“) i naš advokat sa poslednjeg suđenja Kehejoglu ušli u zatvor. Gospođa tužilac prošla je najgore. Odležala je 7 godina, sudija 3 godine, a naš vešti advokat Kehejoglu samo 6 meseci. Posle nemilog događaja veoma brzo je rehabilitovan, nastavljajući svoju besprekornu karijeru mafijaškog advokata.

Čuveni zatvorski mudraci preneli su vesti da se gospodin advokat poneo u zatvoru muški, da nije izdao nijednog

sudiju, niti političara, te se tako, brzinom vetra, vratio među pošteni svet, gde mu je i mesto. Nema sumnje da je tako i bilo. Gospodinu sudiji glave su stali poročan i rasipnički život, koji su obeležile dame sumnjivog morala. Zanimljivost vezana za njega jeste specijalni izbor dama za koje nije žalio da izdvoji desetine hiljada evra. Dame koje je birao morale su biti iznad 185 cm, po mogućnosti ruske nacionalnosti. Novine su pisale da na suđenjima na kojima su optužene imale visinu iznad 180 cm nijedna nije osuđena. Ah, gde je bio gospodin K. kada su izricane moje vasijske kazne? Kad već nisam imala sreće da mi sudi, hitro sam, iz znatiželje, otišla da ga upoznam.

Svoj društveni položaj odavno je izgubio, ali strast za damama džinovskih razmera nikad ga nije prošla. Te večeri dobila sam više komplimenata od Džulije Roberts na dodeli Oskara. Moja visina od 192 cm inspirisala je grešnog sudiju da me zabavlja do pred zoru. Osim pregršti komplimenata, dobila sam i nekoliko odličnih saveta za suđenje koje me je čekalo.

Ironija sudbine je što sam odlazila na sud u Hanju, na Kritu, gde je on bio predsednik suda punih deset godina, ipak pored silne učtivosti, kada se naš razgovor prebacio na pravosuđe, u gospodinu K. probudio se onaj stari sudija. Sudio mi je u zatvorskom pritvoru, sa žarom braneći grčko pravosuđe od mojih napada. Jednom sudija – zauvek sudija, bez obzira što je trenutno zatvorenik. Gospodin sudija odslužio je kaznu, ovog puta bio je priveden samo na razgovor povodom novčanih malverzacija sveštenstva na Svetoj Gori. Deset dana kasnije bio je na slobodi. Naravno, ostavio mi je sve telefonske kontakte i u narednom periodu pokazao brižnost nesvojstvenu

sudijama. Verovatno je zbog sklonosti da oseća izgubio mesto sudije. Drugi gospodin svetac bio mi je takođe vrlo interesantan. Saslušala sam njegovu priču i zaključila da nema ni promil šanse da je nevin. Čitavu noć molio se za slobodu svih nas, osvojio me je svojim umilnim baritonom. Sutradan me je ispratio uz hiljadu molitava za spas moje duše i zaista osvojio moje srce. Ni on se nije dugo zadržao na ovom mestu, što mi je zaista drago. Novčane malverzacije desile su se u sprezi sa političarima, pa kad se već njima nikad ne sudi, zašto bi se sudilo sveštenstvu, koje razume i nas grešnike?

Zatvor, mesto čuda na kome se ukrštaju različite kulture, svetovi, vere, mesto gde se za istim stolom nađu dama Pink Panterka, bivši predsednik suda i visoki sveštenik sa Svete Gore u grešnom skladu. Zatvor, bratstvo nespojivih, koji je podjednaki bol svima; zatvor, mesto apsurdna i paradoksa!

Sutradan sam napustila ovo ugledno društvo. Gospodin sudija molećivim glasom me je ispratio rečima: „Nemoj me zaboraviti.“ I nisam, čim ga pominjem u knjizi. Više od toga je nedopustivo, ipak smo mi članovi protivničkih timova.

Narednog jutra, zahvaljujući tradicionalnoj zbunjenosti grčke policije, smeštena sam u autobus kojim su do broda za ostrvo Krit prevoženi osuđeni muški zatvorenici. Tako nešto nije mi se desilo nijednom u protekle tri godine, pa sam pomislila da se moj specijalni prebačaj možda promenio ili ukinuo. Pored mene, u susedne kaveze (dosta komotnije od onog na koji sam ja navikla) smešteni su muški zatvorenici, među kojima se odmah izdvojio jedan kolega, pričljiviji i otvoreniji od ostalih.

Od prvog trenutka veoma se trudio da uspostavi komunikaciju sa mnom. Posle prvih reči upoznavanja, na moje pitanje koje je nacionalnosti, ovako je odgovorio: „Original Albanac.“ Bio mi je simpatičan, iako nisam mogla dobro da ga vidim jer nas je delila sitna metalna mreža. Naročito mi se svideo taj odgovor jer volim ljude koji su ponosni na svoju nacionalnost.

Albanci u Grčkoj često su skloni da kriju svoju nacionalnost, naročito pred ženama. Svidela mi se njegova otvorenost i vedri duh kojim je zračio. Pomenula sam mu svoje bekstvo iz „Koridalosa“ i da je ovakav transport najverovatnije greška. Obradovao se jer me je lično upoznao, muški zatvorenici više su znali o mom bekstvu od mene same. Bio je presrećan što ćemo zajedno putovati i duboko potresen kada je deset minuta kasnije ugledao antiterorističku jedinicu koja me je čekala na ulasku u brod. Promene moga transporta nije bilo, samo još jedna greška u nizu bezbrižne grčke policije.

Moj novi prijatelj, za kratko vreme koje smo proveli od Petru Ralija do luke u Pireju, uspeo je da mi ispriča kako se, posle slobodnih dana koje mu je odobrio zatvor, u njega nije vratio. Postao je begunac koga je grčka policija uhapsila tri meseca kasnije prilikom pljačke „Pireos banke“. Pljačku je izveo sam, imao je samo jednog pomagača koji ga je čekao u automobilu i koji ga je i uništio. Vozač je od straha promašio put, a kako je mesto bilo malo (Korintos), ubrzo se vratio gotovo na mesto događaja. Moj prijatelj iskočio je iz auta i pokušao trčeći da pobegne. Nije uspeo, tako da je ponovo vraćen u isti zatvor, ovog puta sa još jednim delom, oružana pljačka banke, za koje se dobijalo od 10 do 25 godina. Ah, još jedan dragi kolega

pljačkaš, ludi solista na poslu gde su trojica u deficitu radne snage. Šteta što se nismo duže družili, od prvog trenutka sam prema njemu osetila simpatiju. Nosio je u sebi ozbiljnu dozu pozitivnog ludila i haosa koji sam volela da prepoznam u retkim čudacima. Pozdravili smo se. Ostao je pripijen uz prozor, razočarano prateći pogledom moj odlazak. Ličili smo na ratne zatvorenike koje će vetar za nekoliko minuta odneti ko zna gde. Možda se više nikada nećemo sresti.

Mi, zatvorenici različitih polova, nacionalnosti, vera u ovoj nesrećnoj civilizaciji postajali smo jedna nacija, jedna vera, bliski i dragi, bez bilo kakvih netrpeljivosti i razlika koje nam je nametao život na slobodi. Bili smo jedna država i svi smo imali iste granice, nepregledne betonske zidove isprepletene bodljikavom žicom. Mi zatvorenici, braća i sestre koje je vezivala ista teška sudbina, isto parče stidljive nade i komad plavog neba koje smo mogli da vidimo tri sata dnevno u zatvorskom dvorištu. Pozdravila sam ga još jednom u mislima. Nain, moj novi zatvorski prijatelj.

Sutra ujutro u Iraklionu (glavnom gradu ostrva Krita), sačekali su me novi ljudi-mačke, ovog puta Krićani, čiji je zadatak bio da me prebace do Hanje, u kojoj će se održati moje suđenje. Dakle, moj prebačaj vršile su dve grupe antiterorističkih jedinica, jedna iz Atine, koja je ostajala naredni dan na Kritu, te se vraćala nazad sama, i jedna na Kritu, koja me je dočekivala i bila u obavezi da me brodom vrati nazad do Atine. Troškovi ovakvih putovanja bili su ogromni, nanosila sam štetu grčkoj državi čak i kada sam bila iza brave.

Dva sata kasnije specijalna antiteroristička jedinica Krita izvršila je svoj zadatak predajući gospođu Pink

Panterku kolegama u glavnoj policijskoj stanici Megaro. Smeštena sam u meni dobro poznati policijski pritvor koji se nalazi u podrumu ove stanice, a u koji ne dovode ženske zatvorenice. Bila sam izuzetak jer sam svojim bekstvom iz zatvora izborila prestižnu titulu u svetu muških zatvorenika, koja glasi „opasan zatvorenik“, a nikada se ne odnosi na žene. Iz tih razloga dobila sam ćeliju u nizu pored muških, u hodniku koji vodi u omanje dvorište.

Po starom običaju, u zemlji bezakonja sve je bilo naopačke. Otvorena sam čitav dan i dozvoljeno mi je mešanje sa muškim zatvorenicama, što je svuda u svetu strogo zabranjeno. Da sam malo slabijeg morala, slobodno bih mogla da ugostim nekog gospodina kolegu. Da sam malo plašljivija, srce bi mi sigurno stalo tokom dugih noći u kojima razni sitni lopovi, probisveti, pijanci i ludaci šetaju hodnikom i često zaviruju u moju ćeliju koja je otvorena. Dvorište je dužine 15 i širine 7 metara. Slobodni smo da u njega izlazimo 24 sata. Reflektori, čija je svrha da ga osvetljavaju noću, davno su se pokvarili. Još jedan znak tradicionalne grčke opuštenosti povodom bezbednosti.

Ubrzo posle dolaska u policijski pritvor, umorna od dugog puta, otišla sam na spavanje u svoju malu ćeliju. Nekoliko sati kasnije, jedva sam otvorila sam oči i ugledala nepoznatog muškarca kako sedi pored mojih nogu, sa koka-kolom i čokoladom u rukama. Protrljala sam oči i ugledala mog jučerašnjeg kolegu, original Albanca Naina. Čudo se desilo.

Bila je nedelja i zatvor u Hanji nije prihvatio osuđene zatvorenike koji su doputovali brodom iz Atine. Biće gosti ovog pritvora naredna 24 sata. Obradovala sam se, znala sam da ću naredni dan provesti u dobrom društvu.

Čokolada i koka-kola bili su naravno namenjeni meni. Moji zatvorenici, a naročito kolege pljačkaši, veliki su džentlmeni, čak i na ovom nesrećnom mestu. Retko kada su mi kolege, prilikom naših susreta, dozvoljavali da nešto platim. Zatvorenici, a naročito oni sa velikim kaznama, imali su poštovanje za žene, za razliku od plavih uniformi, koje bi najradije čizmom na ženskog zatvorenika. Često mi se činilo da sa ženama dugo nisu imali kontakt policajci, a ne kolege koji su ležali desetu ili petnaestu godinu zatvorske kazne. Odakle ovaj mučni utisak, ne znam, ali je nažalost u potpunosti tačan.

Moj novi prijatelj i ja proveli smo narednih 15 sati zajedno. Od tada je prošlo gotovo dve godine, a ja se još uvek sa simpatijom sećam ovog čudnog i hrabrog momka. Redovno ga pozdravljam preko kolega, prateći njegovu sudbinu izdaleka. Nažalost, za pomenutu pljačku „Pireos banke“ osuđen je na 23 godine. Paralelno, podignuta mu je još jedna optužnica, na osnovu sličnosti u izvršenju dela, za pljačku menjačnice, po kojoj je kažnjen na 18 godina. Moj dragi kolega skupio je mnogo godina robije, a ja ga iskreno žalim. Ovom vedrom i harizmatičnom mladiću želim svu sreću na apelacionim sudovima i jednog dana mirno more i srećnu luku.

Tog dana moj prijatelj, za koga su njegove kolege tvrdile da je dosta tih i povučen, bio je raspoložen i pričljiv. Uspeo je nekoliko puta da me nasmeje do suza. Vrlo brzo saznala sam da se moj prijatelj, kao i moje malo umetničko društvo, ili vozio u raketi, bacajući novac na sve strane, ili je plutao u podmornici.

Jednom prilikom, dok je plutao u podmornici, ostavši bez dinara, odlučio je da sam opljačka obližnji supermarket.

Ušao je u njega sa fantomkom na glavi, naoružan i odlučan. Svi prisutni su od straha legli na pod, dok je on skupljao novac po kasama. Kada je prešao na sef, odjednom je u predelu leđa osetio jak udarac, koji ga je ostavio nekoliko sekundi bez daha. Učinilo mu se da je pogođen vatrenim oružjem sa leđa, najverovatnije od policije.

Zastao je, smatrajući da je ovo njegov kraj. Kada je shvatio da ne gubi tlo pod nogama, već da samo oseća bol u predelu leđa, naglo se okrenuo. Na podu je stajala velika konzerva od paradajz-sosa, kojom ga je gađao sedamdesetogodišnji deka, slučajni kupac, koji se jedva podigao na noge. Podviknuo mu je: „Budalo matora!“, a deka je počeo da drhti i plače na sav glas. Kaže da ga je ljuto gledao još nekoliko sekundi, pa se okrenuo i otišao. Moj prijatelj Nain tvrdio je da nema luđeg naroda od Grka. Čudio se odakle ideja jednom starom čoveku da gađa konzervom paradajz-sosa naoružanog maskiranog pljačkaša. Grčka, zemlja čuda i još čudnijih ljudi. Deko je imao sreće što je napadač bio moj prijatelj Nain, nežnog lica i još nežnijeg srca. Koliko treba da si nerealan pa da se protiv pištolja boriš konzervom od paradajz-sosa u poznoj jeseni svoga života. Smejala sam se do suza različitim pričama mog novog prijatelja.

Nain, mladi i lepuškasti momak u tridesetim godinama, imao je veliko zatvorsko iskustvo. Kada mi je kazao da je odležao 12 godina, začudila sam se, nije mi delovalo realno. Tada mi je ispričao najčudniju životnu priču koju sam čula tokom dugih godina zatvorskog života.

Ustanovila sam da je moja baba Dika bila pusti amater za Nainovu majku. Moj prijatelj se već u trinaestoj godini susreo sa prvim sitnijim prestupima. Počeo je u svojoj

rodnoj varoši da krade bicikle i da ih prodaje. Policija je najzad otkrila ko izvršava ova dela i zaputila se ka njegovoj kući, u kojoj su se nalazili samo njegova majka i on. Na njegovu inicijativu, a uz potpunu majčinu podršku, raspalili su rafalima iz kalašnjikova po policijskom autu. Zgranuta policija povukla se i pozvala pojačanje, ne znajući sa kakvim neprijateljem vodi borbu.

Osokoljena povlačenjem plavih uniformi, majka je nešto kasnije prešla na mitraljez i mitraljesku paljbu. Branili su kućni prag gotovo čitav dan. Pred kraj dana, kada su poklekli od umora, policija im je razvalila vrata i ušla u kuću. Stajali su šokirani ispred trinaestogodišnjeg dečaka i njegove majke. Dečak je tvrdio da je sam pucao, tako da se ubrzo našao u domu za maloletnike, u kome je proveo narednih 8 godina. Da čudo bude veće, jedan albanski zatvorenik, koji je čekao deportaciju u ovom pritvoru, bio je rođeni brat Nainovog druga sa kojim je proveo 8 godina u maloletničkom zatvoru. On je nekoliko dana kasnije potvrdio ovu priču, sećajući se događaja koji je i za albanske uslove neverovatan. Moj simpatični prijatelj Nain tvrdio je da mu je majka istinska legenda i da on veoma liči na nju. To sam mogla da zaključim i sama. Sasvim sam sigurna da su nama zatvorenicima stali glave ljudi preci.

Narednog jutra otišao je moj prijatelj, neko bi rekao okrutni ludak, a onaj ko ga upozna, nežni čudak. Kakav divlji život ovoga momka koji, kada se zagrebe, u sebi nema ništa okrutno i loše. Zbunjuje me iskustvo koje mi govori da su najopasniji i najgrublji prestupnici po zatvorima nepopravljivi emotivci. Izgleda glupo i nerearno čak i meni koja ovo pišem. Nain je otišao, a na mome

krevetu ostali su romantični stihovi ispisani neveštom rukom i sitne, male pažnje ovog momka velikog srca i teške životne sudbine.

Iz pritvora su otišli osuđeni zatvorenici, a plave uniforme su odahnule. Stražari nikako nisu voleli njihovo prisustvo. Skloni pobuni i puni besa, često su ih dovodili u težak položaj. Naređenja su izdavali dugogodišnji zatvorenici, a izvršiocu su bili stražari. S vremenom su tokom mojih brojnih poseta zaključili da je moje prisustvo naročito lekovito i blagotvorno u ovakvim teškim situacijama. Kažu da su najopasniji i najluđi zatvorenici, skloni problematičnom ponašanju, mirni kao bubice kada sam ja tu. To je zaista bila istina. Ja, kraljica ludila, bila sam vrhovni vođa svih ludaka po zatvorima. Oni najproblematičniji nisu se ni trenutak odvajali od mene. Beskonačne priče o šljakama i bekstvu iz zatvora. Kakav dar da privučem i održim pažnju osoba teških za saradnju, kakav dar da me te osobe pažljivo slušaju i posle toga dugo simpatišu. Neverovatno, i sama se nekada tome čudim.

Narednih dana polako sam se upoznavala sa zatvorenicima, koji su ovde boravili čak i po tri meseca čekajući deportaciju zbog nedostatka boravišnih papira. Najčešći posetioci bili su Alžirci, Marokanci, Pakistanci, Sirijci i Albanci. Polovina njih bili su sitni prestupnici, a polovina obični radnici koji su se našli tu samo zbog nedostatka boravišnih papira.

Najčešće su to bili vrlo plašljivi ljudi, koji su retko imali dodir sa ozbiljnim kriminalom. Moj dolazak u ovu ustanovu dao je novu šansu policiji da nastavi svoje fantaziranje o Pink Panterima i bekstvu iz zatvora. Dva-tri dana pred moj dolazak obaveštavali bi ove nesretnike da stiže

jedna mnogo opasna žena, visoka skoro dva metra, koja je velika mafija. Tako bi po mom dolasku uplašeno virili iz ćoškova, ne prilazeći i ne obraćajući mi se najmanje sedam dana. Meni je to odgovaralo, umarala su me radoznala zapitkivanja osoba koje nikako nisu mogle da me razumeju. Dodatno bih se namrštila još nekoliko puta, što je značilo kraj svih naših komunikacija. Kako bi u ovom pritvoru ostajala najmanje 15 dana, tokom ovog perioda po pravilu bih počela da simpatišem nekog zatvorenika i da se sa njim družim. Jedan od takvih bio je moj novi mladi prijatelj Alžirac Murat. On je jedan od retkih među ovim ljudima koji je imao kontakt sa prestupom; iako to u početku nisam znala, izdvojila sam ga od ostalih. Izgleda da sam imala sklonost ka prestupnicima.

Osvanuo je 17. jun, dan kada je zakazan apelacioni sud za kaznu od 8,5 godina, na koju sam osuđena u odsustvu. Ustala sam zorom ranom u želji da se obučem i našminkam, na suđenja sam uvek išla doterana i sigurna u sebe. Moj prijatelj Murat, znajući za moje suđenje, ustao je rano znatiželjno posmatrajući moju transformaciju iz ružnog pačeta u belog labuda. Toga jutra prvi put me je video lepo obučenu i našminkanu. Čudom se čudio kako od one neugledne žene u trenerci iznenada postade dama pristojnog izgleda.

Koliko se iznenadio kada me je ugledao svedoče njegove spontano izrečene reči na arapskom jeziku: „Z’la (lepa žena srednjih godina).“ Zatim je podigao ruke ka plafonu i izgovorio: „Haram (greh) je što si ti u zatvoru.“ Nasmejala sam mu se, detinje iskrenom, i podigla ruke isto kao on, izgovarajući reč koju me je on naučio: „Inšallah.“ Nasmejali smo se oboje, pohvalio je moje brzo učenje arapskog

jezika. Odlazak na sud doneo je novo iznenađenje. U Grčkoj, zemlji čuda, sve je bilo moguće. Posle desetina hiljada evra bačenih na moja prebacivanja sa dve antiterorističke jedinice, na sud u Hanji otišla sam patrolnim autom u pratnji jednog starog gospodina policajca, koji je bio i vozač i obezbeđenje i kome je bilo ispod časti da vezuje „gineka“ (ženu). Vozikali smo se Hanjom bez ikakve pratnje, zaustavljajući se na nekoliko mesta da gospodin kupi kafu i novine. Kada sam mu kazala kakvi su moji prebačaji iz Atine, ponosno je podigao glavu i dodao: „Ne treba meni niko kad vodim jednu ženu na sud, ja sam stari Krićanin.“ Nasmejala sam mu se, osvojio je sve moje simpatije, podsetio me je na mog oca Dragu-snagu. Za njega je žena uvek bila žena, bez obzira na zanimanje i opasnost koju je izazivala.

Ovakav odlazak na sud, naravno, ima i objašnjenje. Krićani su u grčkom narodu moderni hajduci i najhrabriji muškarci koje je Grčka ima. Kao takvima, na svoju ruku, nije ih mnogo zanimalo naređenje izdato u Atini. Ionako su Atinjane smatrali mlakonjama. Tako su Krićani odlučili da je opasna Pink Panterka obična žena (po krićanski „đineka“) i da je nedopustivo šunjanje ljudi-maćaka iz antiterorističke jedinice. Toliko o ozbiljnosti Grka u sprovođenju odluka o bezbednosti prebačaja zatvorenika koje je donelo ministarstvo pravde.

Kako je počeo moj prebačaj na sud, tako se i nastavio sam proces suđenja – neozbiljno. Ova krićanska samovolja bila mi je od pomoći, mnogo je bilo bolje da na ovaj sud dođem tiho, bez privlačenja pažnje. Na ovom sudu terećena sam za krađu bundare u Retimnu. Ovog puta nova tehnika krađe, koja se do sada nije pojavljivala

u mojim optužnicama. Iskopan je zadnji zid bundare. Veče pre krađe kamera susedne zlatare uhvatila me je da prolazim pored prodavnice bundi i ulazim u svoj auto. Sledećeg jutra nestale su sve bunde. Dve osobe na koje se sumnja da su izvršioci, jer se vide na više mesta oko radnje, ušle su u automobil iznajmljen na moje ime. Te osobe nikada nisu identifikovane, niti je potvrđeno da su one izvršile delo. Kradene bunde nikada nisu nađene. Preostalih dokaza nije bilo.

Suđenje je počelo u 9 sati. Ja sam stigla na red u 12 sati. Za tri sata dobro sam se upoznala sa predsednicom suda, koja je bila centralna figura ovog veća. O njoj sam imala nekoliko informacija od advokata. Rečeno mi je da je na sudovima dominantna, da advokate ne sluša nimalo i da je „teusa“ (žena posvećena veri i Bogu). Prva tri sata prošla su u njenoj dominaciji. Vodila je glavnu reč i nije nikog slušala, što bi rekla moja mama, bila je „mimo sveta“. Ponadala sam se da bih mogla da na ovom sudu prođem dobro. Obično su me ti „mimo sveta“ simpatisali. Pomno sam pratila druga suđenja. Predsednica suda bila je neverovatna. Držala je duge monologe, dok su tužilac i sudije spavali dubokim zimskim snom, i kada bi pokušali da se probude, prekidalah ih je i vraćala u prvobitno stanje. Nije slušala ni tužioca, ni sudije, ni optužene. Ona je potvrdila moju teoriju da, kada pričamo, to radimo da bismo čuli sebe, a ne da bi nas drugi čuli. Bez obzira na njeno čudno ponašanje, odmah mi je postala simpatična, i u njoj sam prepoznala mnogo haosa i ludila svojstvenih posebnim čudacima.

Prozvala me je. Ustala sam, a ona je iz sve snage povičala: „Kolika žena! Pa kako vi da kradete, a da vas ne vide?“ Nasmejala sam se i spremno dodala: „Nikako, zato

i ne kradem. Da sam krala, svi bi me videli, ne bismo bili danas bez svedoka.“ Nasmejala se i ona. Odmah me je upitala: „Imate li dete?“ Mudro sam odgovorila: „Doksa to Teo (hvala Bogu), imam jednog sina koji je dijamant.“ Obradovala se silno i pet puta ponovila „doksa to Teo“. Znala sam da je „teusa“, tako da je svaka moja treća reč prošla uz poneku molitvu i zahvalnost Bogu. Svidela sam joj se jako. Pustila me je da izgovorim nekoliko rečenica u kojima sam pokušala da objasnim kako se moj život vrhunskog sportiste srušio onog dana kada sam se zaljubila u prestupnika. To je jedva dočekala da ispriča još neku molitvu i da me upozori da se ubuduće pazim đavola jer je ljubav đavo. Dodala sam: „Doksa to Teo, više ne volim nikoga osim mog sina.“ Podržala me je: „Doksa to Teo, doksa to Teo...“ Završila sam svoje kratko izlaganje, predsednica suda je svoju odluku donela sama. Pokušaj tužioca da me uplete, pitajući me za šta sam osuđena na drugim sudovima, odlučno je presekla konstatacijom: „To nas ne zanima, za ovo delo je nevinna.“ Pokušaj moga advokata da kaže koju reč takođe je spremno osujetila kazavši: „Šta više da pričate, kada je optužena sve rekla.“ Lupila je čekićem i glasno izgovorila: „ATOA (nevinna).“ U roku od petnaest minuta završeno je suđenje na kome mi je ukinuta kazna od 8,5 godina i na kome sam proglašena nevinom. Veoma sam se obradovala, prva od tri kazne koje imam je nestala. Ostale su mi dve kazne od po 12 godina i dva apelaciona suda, u zemlji čuda i jakih emocija. Između kazne od 12 godina i oslobađajuće presude stajale su nijanse. U svakom slučaju Božja volja je presudna.

Krenula sam sama sa mojim starim gospodinom policajcem, original Krićaninom, patrolnim autom. Bio je

presrećan. Delovalo mu je glupo da žena bude kažnjena sa 8,5 godina za muški posao. Bio je u pravu. Pojačao je muziku do daske povodom srećnog događaja, auto se tresao od tradicionalnog instrumenta kritske lire. Vratili smo se kao iz svatova, a ne sa suda. Samo pet dana ranije dovezena sam kao bengalski tigar, antiterorističkom maricom i sa desetoricom naoružanih maskiranih specijalaca. A sada mašem rukama, sama-samcita, a iza mene teškom mukom korača đed sa Krita. Grčka, zemlja kontrasta, zemlja paradoksa, zemlja svojevolje, zemlja tako meni slična.

Vraćena sam u pritvor gde su mi doček priredili zatvorenici na čelu sa Muratom. Organizovana je mala sedeljka u čast oslobađajuće presude, uz hranu naručenu iz obližnjeg restorana i gazirana bezalkoholna pića. Zatvorski bal na kome nema muzike, već samo veselih pokliča tužnih zatvorenika.

Prvi put od kada sam ušla u zatvor, pomislila sam da mi sloboda nije više tako nedostižno daleka. Silno sam poverovala da sam sela u voz koji se polako kreće ka mojoj kući. Nisam ni slutila da će me osam meseci kasnije ovaj sud na kome sam proglašena nevinom oterati ravno u provaliju.

Dva dana posle zatvorskog bala, moj sada već nerazdvojni prijatelj Murat, posle tri meseca, pušten je iz pritvora. Nekoliko dana ranije pozirao mi je, naslikala sam njegov portret i poklonila mu ga. Bio je tako srećan i uzbuđen. Gledajući u portret, uzastopno je ponavljao iste reči: „Z’la, ovo je Murat.“ Klimala sam glavom i govorila: „Inšalah, to je Murat.“ Otišao je moj prijatelj i za sobom ostavio tišinu. Osetila sam usamljenost, nedostajao mi je

taj brbljivi, dragi mladi čovek. Nedostajale su mi bajkovite priče o njegovoj domovini Alžiru, o islamskoj kulturi, o arapskom jeziku. Oduvek me je privlačio Orijent, prvi put sam imala prijatelja koji je bio njegov originalni izdanak. Otišao je, a ipak ostao u meni zadugo. Nije bio običan čim ga se još uvek sećam.

Sutradan je Murat izvršio invaziju na policijski pritvor boreći se da me vidi. Na kraju je, pomoću snalažljivosti i sitnih laži kojima je nadmudrio plavu uniformu, stigao do mene. Gledala sam njegovo mlado i nasmejano lice iza rešetaka koje su nas delile. Pružio mi je najmanje pet punih kesa voća, koka-kola, čokolada i keksova, govoreći: „Za tebe, z’la.“ Zahvalila sam mu se i nasmejala. Bio je tipični predstavnik našeg prestupničkog bratstva. Rasipništvo i neumerenost u svakom obliku, čak i kada je reč o hrani.

Moj mladi prijatelj nije me zaboravio ni kasnije. Redovno su od njega stizala pisma i razglednice na moju zatvorsku adresu. Danas, kada ovo pišem, Murat živi u Alžiru, u njegovoj prestonici, i još uvek smo prijatelji. Verujem da ću prvog leta na slobodi, kad god to bilo, biti njegov gost u dalekoj zemlji koja me odavno intrigira, a koju nisam nikada posetila. Kaže da me čeka specijalni program posle kojeg ću zaboraviti Evropu. „Moji su drugovi biseri rasuti po celom svetu, a ja sam selica, pa ih ponekad sretnem u letu.“ Z’la u Alžiru, sa svojim bivšim kolegom, sa kojim komunicira na tečnom grčkom jeziku i čije sudbine su vezali teško vreme i zatvorske rešetke. Moj prijatelj u dalekom Alžiru još čuva portret koji sam naslikala za vreme teških zatvorskih dana u pritvoru. Lepa i draga sećanja koja liče na vojnička.

29.

ANTITERORISTIČKA JEDINICA KAO SANJARSKO DRUŠTVO

Prvog dana posle Muratovog odlaska, da bih prekratila dosadu, počela sam da oslikavam zid moje male sobe. Kako sam imala bogato zatvoreničko iskustvo, na Krit sam stigla dobro opremljena četkicama i bojama koje sam ponela iz svog zatvora. Trećeg dana već sam imala oslikane dve-tri slike na zidu, koje su izazvale pravu pometnju, kako kod zatvorenika tako i kod stražara. Naravno, to je odmah saznao načelnik policijske stanice, koji je tog dana došao u specijalnu posetu gospođi Pink Panterki.

Stajao je začuđen dobra dva minuta. Tišinu sam naravno prekratila ja: „Načelniče, ako mi donesete kantu bele boje, okrećiću vam i mestimično oslikati pritvor da ga ni vi nećete moći prepoznati.“

Još uvek je zapanjeno gledao u slike. Najzad se trgnuo i kazao: „Napravi spisak boja koje ti trebaju i količinu, sve ćeš dobiti sutra.“ Kako je kazao, tako je i učinio, sutradan sam imala nove valjkove, četke i sve boje koje sam tražila. Prvog dana okrečila sam svoju sobu, ostavila prethodno

naslikane slike i dodala još nekoliko ukrasnih detalja po uglovima sobe. Te večeri moja soba ličila je na luksuzni apartman nekog hotela. Njome su prošle desetine i desetine zatvorenika i stražara, ne prestajući da se čude. Ponesena tako ugodnom promenom, nastavila sam da krečim i oslikavam sobu po sobu. U posetu pritvoru počeli su da dolaze policajci i inspektori čak i iz drugih policijskih stanica. Posle moga zatvora u Tivi počela sam da ispisujem istoriju i po omraženim policijskim pritvorima. Drugi put u posetu nam je došao načelnik, dobro obavešten, sa prigodnim poklonom. Dobila sam tortu „Arhondisa – žena-zmaj“ i nekad državni neprijatelj grčke policije sada je dobijao poklone od nje. Plavi neprijatelj procenio je da je moja socijalizacija u zatvoru donela rezultate. Nažalost, nisam napredovala ni trunke. Mene je na ovakve poduhvate gonila moja neograničena stvaralačka snaga i ljubav prema slikanju. Mrzela sam dokolicu i gubljenje vremena koje je osnova svake zatvorske ustanove. Mrzela sam ravnodušno prihvatanje postojeće situacije zatvorenika.

Za mene je slikanje, ili čak krečenje, bilo neki oblik pobune, na mestu gde su krevet i leškarenje bili jedina sportska disciplina. Osim pobune i ulepšavanja prostora, što me je naročito ispunjavalo, svojim radom redovno sam dobijala razne povlastice koje su običnom zatvoreniku bile samo pusti san. Tako sam u policijskom pritvoru pila red bul, najstrože zabranjeno piće, i dok sam ispijala hladni napitak, ponovo sam se osećala pobednički i pobunjenički prkoseći dosadnim policijskim pravilima. Zatvorenici oko mene smatrali su me običnom budalom koja lomi svoja leđa za džabe, dok se oni, lukavi i pametni, kao lenje mačke premeštaju sa kreveta na krevet.

Istina je bila sledeća: da je neko od njih služio svoju kaznu kao ja, umro bi posle nekoliko meseci. Da sam kojim slučajem ja služila kaznu kao oni, umrla bih petnaestog dana. Svako od nas našao je način da preživi. Govoriti šta je ispravnije isto je kao raspravljati o ukusima.

Dani su prolazili, a plavi neprijatelj me je procenio isto kao i zatvorenici – budala. Zanesena slikanjem, izgubila sam kalendar. Plavi neprijatelj počeo je da iskorišćava umetnikovu zanesenost.

Slučajno sam od stražara abronoše saznala kako uprava ovog policijskog pritvora pomera moj povratak u zatvor već dva puta da bih ostala što duže i da bih im okrečila što veći prostor, koji je bio ogroman. Najstrašnije od svega bilo je što je neko, ili više njih, naplaćivao od države novac za krečenje. Toliko o poštenju plavih uniformi i o nepoštenju nadahnutih prestupnika.

Iste večeri saznali su zašto sam dobila popularno ime Arhondisa. Te večeri prestala sam sa radom. Porazgovarala sam malo na ovu temu sa načelnikom, čisto da ne pomisle da sam glupa. Posle tog razgovora, nimalo miroljubivog, desio se moj ekspresni prebačaj u Atinu. Ja plavu uniformu hlebom, oni mene kamenom. Ostaću sa njima u večnom skladu u kome žive pas i mačka.

Ako me neko pita da li se kajem što sam čitav jedan mesec provela u policijskom pritvoru naporno krećeći i oslikavajući zidove, odgovor će uvek biti ne. Iza mene su ostali zidovi sa slikama koje će godinama zatvorenicama nemo pričati. Iza mene će ostati boje i linije, moj zapis o sebi i jedna zatvorska legenda, koja će se godinama prenositi sa zatvorenika na zatvorenika i sa stražara na stražara. Bila jednom jedna...

Ostaviti trag, bilo kakav, trebalo bi da bude smisao svakog zdravog čoveka. Samo nas po tragu pamte, sve ostalo razneće vetrovi i sprae kiše.

Posle bezbrižnog vozikanja sa starim gospodinom policajcem po Hanji, ponovo sam za Atinu transportovana kao bengalski tigar, antiterorističkom maricom u pratnji desetak naoružanih, maskiranih specijalaca. Prebačena sam u grad Iraklion, gde me je preuzela nova specijalna jedinica, koja će me pratiti na brodu do Atine. Njih petorica biće sa mnom u kabini.

Ovo je bio moj peti dolazak na Krit, tako da sam većinu gospode koja me prate dobro upoznala. Ovog puta u kabini su me sačekala tri poznata lica i dvojica novih. Od tolikih dugih zajedničkih putovanja sa nekima sam postala gotovo prijatelj. Pripadnici antiterorističke jedinice bili su drugačiji od regularnog plavog neprijatelja. Nisam u njima prepoznavala kompleks i želju da leče životne neuspehe na zatvorenicima. Moguće je da su drugačiji od plavih uniformi koje me već godinama proganjaju i stvaraju mi probleme.

Te večeri, ponesena povratkom sa Krita, gde mi je ukinuta kazna od 8,5 godina, bila sam vesela i raspoložena za priču, a momci koji su me čuvali radoznali da saznaju sve o mojim poduhvatima koji su me i doveli u njihovo društvo. Razgovor je odlutao na oružanu pljačku zlatare, posle koje sam bila uhapšena kao zatvorski begunac. Ispričala sam i čitav događaj baš onako kako se i desio, sedeli su kao mala deca, raširenih očiju pažljivo slušajući svaku reč. Živeli su moju priču uživo, kao da gledaju akcioni film. Izgleda da nisam bila loš pripovedač. U trenutku kada sam opisivala svoje glupo hapšenje i još gluplji razlog, čula sam dvojicu najmlađih kako uglas govore: „Pih, šteta!“

Nasmejala sam im se od srca. Počela sam loše da utičem i na policiju.

Od njih petorice nisam savladala samo jednog, koji im je bio pretpostavljeni, i posle moje zanimljive priče ostao je okoreli policajac, tvrdo verujući da je prestup nedopustiv. Dvojicu sam omekšala, a dvojicu potpuno pridobila i poljuljala njihovu veru u ispravnost posla kojim se bave. Na kraju moga izlaganja poskidali su uniforme, a pancire i oružje odložili u drugu kabinu.

Ostala sam sa petoricom dobro utreniranih momaka u atletskim majicama, koji su se u nastavku večeri nadmetali između sebe ko će više napumpati bicepse i tricepse i ko će pobrati više komplimenata na račun svog izgleda. Dobro sam se zabavljala, prijalo mi je muško društvo i njihovo detinjasto ponašanje. U muškarcima, bez obzira na ozbiljnost posla kojim se bave ili koliko visok položaj zauzimaju, uvek spava usnuli dečak. Nažalost, dugo sam već živela sa ženama, koje su žene i kada su devojčice. Mene, sanjara, ovo saznanje veoma je umaralo.

Da je načelnik policije kojim slučajem mogao da vidi kako utičem na njegove najelitnije jedinice, zabranio bi prebačaj bengalskog tigra i uspavao me do željenog odredišta da ne širim loš uticaj na mlad svet. Dvojica mojih najvatrenijih pristalica otišli su u restoran i naručili mi večeru i čokoladni desert. Večeru nije investiralo ministarstvo pravde, nego lično moji telohranitelji. Te noći oka nisam sklopila, zabavljajući antiterorističku jedinicu od koje sam napravila sanjarsko društvo, do pred jutro. U jednom trenutku, kada sam osvojila sve njihove simpatije, upitala sam ih da li bi imali srca da me uhapse za koju godinu, ako bi me videli i ako bi znali šta planiram. Uglas su odgovorili da su oni antiteroristička jedinica i

da nikada ne hapse pljačkaše, već su njihove mete samo otmičari i teroristi. Nasmejala sam se i kazala: „U redu, sad mi je lakše, ali ipak, kada biste morali, da li biste imali srca, posle našeg poznanstva i ovolikih putovanja, da me uhapse?“ Dvojica su odgovorili da ne bi mogli, dvojica su zabrinuto ćutali. Samo je pretpostavljeni kazao: „Ako je to naša dužnost, morao bih.“ Ni njemu glas više nije bio tako odlučan, više mi je delovao da ubeđuje sebe nego mene.

Za kraj su me zamolili da im naslikam na listu bloka br. 4, koji sam uvek nosila sa sobom, mrtvačku glavu sa probušenom lobanjom od metka i dva ukrštena pištolja. Ako sam ih dobro razumela, to je bio amblem brazilske policije. U dnu slike naslikala sam Pink Pantera kako leškari, naslonjen na jednu ruku, i namiguje. Naravno, slika je išla uz moj potpis i datum ovog veselog putovanja. Odlučili su da odmah po povratku sliku isprskaju lakom zbog postojanosti, jer sam je uradila grafitnom olovkom, urame je i okače je u svoju kancelariju na Kritu. Ne znam da li su obećanje ispunili, ne održavam redovne kontakte sa plavim uniformama. Ako jesu, onda sam ostavila još jedan mali trag i priču „bila jednom jedna...“

Bilo je ovo moje poslednje VIP putovanje, zbog koga sam u početku burno protestovala.

Godine 2016, posle tačno četiri godine, kada sam upoznala gotovo sve pripadnike antiterorističke jedinice i sa većinom se sprijateljila, ukinut je moj VIP prebačaj. Nisam više transportovana kao bengalski tigar, već kao mačka u čoporu istih, u prepunom šinterskom kamionu. Kasnije, dok sam se gurala sa zatvorenicima u punom zadimljenom autobusu, gorko sam patila za mojim finim, malim i čistim kavezom bengalskog tigra. Koliko ti nešto znači, shvatiš tek kada to izgubiš.

30.

GRČKA: ZEMLJA NAJGLUPLJIH ZAKONA POD ČIJIM KIŠOBRANOM DREMAJU MUDRI OVOZEMALJSKI BOGOVI-SUDIJE

Stigla sam u svoj zatvor u Tivi. Kao i svaki put, prva misao u trenutku ulaska je šekspirovska: „Pakao je prazan, svi đavoli su ovde.“ Posle početnog razočaranja da sam ponovo vraćena u okrutni svet žena, počinje mirno prihvatanje neminovnosti. Jedini lek je naravno slikanje, kojim počinjem istog dana, zanemarujući umor od dugog puta. Zanimljivo je da su najkraća putovanja, odlasci na sud ili u bolnicu, za nas zatvorenike trostruko napornija od sličnih kretanja ljudi u spoljnoj sredini. Toliko smo uljuljkani svakodnevnom kolotečinom da nas svako malo iskakanje iz zatvorskog programa obara s nogu.

Proslave Nove godine ili nekoliko velikih praznika, kada se zatvaranje grupnih soba ne vrši u uobičajeno vreme, već tri sata kasnije, u zatvorenicima izaziva osećaj čoveka na

slobodi, koji je čitavu noć slavio i dobro se napio. Tri sata zakašnjenja sutradan donose mamurne i raščupane glave kojima je potreban duži oporavak. Borila sam se protiv sličnih stanja, ali moram priznati da sam posle zatvorskih Novih godina bez trunke alkohola bila mamurna, raščupana i depresivna danima. Pamtim dane velikih praznika kao najteže zatvorske dane. Ne znam ko je napisao Džejevu pesmu „Nedelja“, ali pretpostavljam da je imao blizak dodir sa zatvorenikom ili lično zatvorsko iskustvo. Nedelja je najteži dan zatvorske sedmice. To je dan kada je zatvor najtiši i najtužniji. To je dan koji nas najviše podseća na dom i porodicu, to je dan koji želiš da prespavaš, to je dan nerada pun tihe melanholije i pustog maštanja.

Nastavila sam nesmetano svoje slikanje po zatvorskim hodnicima. Moj položaj zatvorskog slikara više niko nije mogao da ugrozi. Te godine zvanično sam postala mezimica direktora zatvora. Najzad me je dobro upoznao, gde god da sam slikala, dolazio je i satima sa mnom pričao o mom skrivenom talentu koji je svoj put našao baš u ovoj ustanovi. Fasciniralo ga je moje samouko slikarstvo.

Taj dragi i dobri čovek bio je iskreni ljubitelj svih oblika umetnosti, što je kasnije i dokazao otvarajući u našem zatvoru dramsku i slikarsku sekciju. Najzad se opustio, shvatio je da se iza gadnih bodlji prvobitne nepristupačne divljakuše krije jedno nežno srce umetnika i sanjara. Sve češće, dok bih slikala, počele su da mi stižu porudžbine raznih napitaka, lično od direktora zatvora, fredočino, espreso, ledena kafa i razne druge đakonije koje su pustom zatvoreniku nedostižan san. Sitnice u zatvoru mere se sa velikim i važnim događajima čoveka u spoljnoj sredini. Na krilima zatvorske sitnice nekad letiš danima.

Posle gospođe Dimitre i direktora zatvora, još jedna osoba postala je moj simpatizer: gospođa Georgija, glavni komandir zatvora i najbolja prijateljica gospođe Dimitre. Njih dve drugovale su u ovoj ustanovi ravno trideset godina. Imati iza sebe dva zatvorska radnika, sa tolikim iskustvom i tako visokim položajem, i direktora zatvora, znači u ovoj ustanovi dodirnuti zvezde. Dirnula sam ih i nastavila kao da se ništa nije desilo.

Trčala sam zatvorskim hodnicima umazana bojama od glave do pete, u večnom strahu hoću li tog dana stići da uradim sve što sam naumila. Vraćala sam se u blok pred njegovo zatvaranje, mrtva umorna. Tonula sam u slatke snove koji su vodili jednom jedinom putu na kome korača moj sin, uvek blizu, na korak od mene, a ipak bolno daleko.

Kasno leto 2015, purpurne boje, neosetno se prelilo u boju leda i najavilo drugo godišnje doba, zimu 2016. Zatvor, mesto na kome se smenjuju samo dva godišnja doba, ili je podsećao na furunu ili na zamrzivač, zlatne sredine nikada nije bilo. Ugodnost umerenih temperatura i komfora privilegija je spoljnog sveta na koju s vremenom zaboraviš. Zatvorenikov život su sećanja koja zatrpavaju želje, jedan od odbrambenih mehanizama u borbi za opstanak. Kako vreme odmiče, tako zatvorenik zamrzava svoja osećanja sve dublje i dublje. Kada tako ne bi postupao, teško da bi preživeo sva poniženja, provokacije i nepravde od strane policije, stražara i kolega zatvorenika. Koliko godina je trajao proces zamrzavanja, isto toliko godina trajaće proces odleđivanja, iako toga zatvorenik nije svestan dokle god je u zatvoru. Podrazumeva se da pišem iz ugla zatvorenika koji odležava dugogodišnju zatvorsku kaznu i da najverovatnije ne važi za male kazne.

Pod malom zatvorskom kaznom podrazumevam boravak u zatvoru ne duži od dve godine.

Zatvor je mesto gde najzad saznaješ koliko si mali i koliko je tvoja uloga u društvu i svetskom poretku mala. Kada sam uhapšena posle oružane pljačke kao traženi zatvorski begunac, podignuto je mnogo prašine u medijima. Osećala sam se kao negativac, ali bitan i veliki. Kako su godine prolazile, a ja saznavala kako sudstvo funkcioniše sa velikima, najzad sam shvatila koliko sam mala. Veliki nikad nisu ulazili u zatvore, veliki su retko stizali i do sudova, a sudije se po pravilu nikada na njih nisu ljutile kao na nas male. Mito i korupcija sastavni je deo sudstva, a to malog zatvorenika naročito poražava i uči skromnosti. Na kraju saznaš da si samo jedan običan broj koji je deo perfidne igre velikih. U zatvoru si da bi veliki lopovi mogli da opravdaju sebe upirući prstom u tebe.

Moja suđenja pred apelacionim sudom za dve kazne od po 12 godina prvi put su zakazana za mart, odnosno decembar 2015. Upoznala sam se sa novim problemom grčkog pravosuđa, odlaganjem suđenja. Grčki sudovi toliko su pretrpani brojem slučajeva da se zbog smanjenog broja sudija i sudskih većnika suđenja po pravilu odlažu po nekoliko godina. Tako su i moja ročišta odlagana skoro dve godine, prvo decembra 2016, a drugo juna 2017. Šta znače odlaganja u apelacionim sudovima, na kojima se očekuje smanjivanje prvobitnih kazni, za zatvorenika i njegove bližnje teško je opisati. Očaj, beznađe, uzaludno nadanje i razočaranje koje traje nekad dve, tri, četiri, pet godina, pa i više.

Nemoguće je razumeti način funkcionisanja grčkih sudova ukoliko poseduješ bilo kakvu zdravu logiku.

Najteže je porodicama stranih zatvorenika, kojima posle nekoliko odlaganja ništa nije jasno i koji posle određenog perioda sumnjaju u iskrenost svojih najbližih. Neobjašnjivo je da zatvorenik dugi niz godina ne zna kada će se njegovo suđenje održati. Datum zasedanja apelacionog suda u ovoj zemlji ne znači ništa, niti postoji ograničeni rok do kada suđenje mora biti održano. Iz tih razloga zadnjih godina u grčkim zatvorima zatvorenici završavaju svoje kazne izrečene na prvostepenom sudu, koje su po pravilu vrlo visoke. Samim tim odležavaju se duže kazne od predviđenih. Smanjivanje kazni očekuje se na apelacionim sudovima, čije se zasedanje retko dešava.

Često se, na primer, zatvorenik koji je dobio kaznu od 12 godina posle 4 godine pušta iz zatvora. Najčešće zbog odlaganja, proces pred apelacionim sudom dešava mu se tek nakon izlaska iz zatvora. Na tom sudu najčešće kazna pada nekoliko godina, na primer sa 12 na 8 godina. Za kaznu od osam godina zatvorenik je trebalo da provede u zatvoru 2 godine, što će reći da je u njemu proveo 2 godine duže. Da se ročište pred apelacionim sudom održalo kada je prvi put zakazano, tako bi i bilo.

Država, naravno, na ovu temu ništa ne preduzima jer joj duplo odležavanje kazni odgovara. Evropska unija svakodnevno isplaćuje određenu sumu novca za svakog zatvorenika. Za stranog zatvorenika suma je udvostručena. To je još jedan od načina na koje grčka država dolazi do novca Evropske unije bez ikakvog truda i rada. Promene zakona koje bi se usaglasile sa zakonima Evropske unije i smanjile visoke kazne na razumnu meru nikako da se dese već godinama. Aljkavost ili starogrčka mudrost.

Sigurna sam da je ovo drugo jer sam godinama bila sitni šraf ove paklene mašinerije.

Februara meseca 2016. godine došao mi je u posetu novi advokat sa kojim sam želela da započnem saradnju. Tema našeg razgovora bilo je moje ročište pred apelacionim sudom, koje je treći put pomereno za naredni mesec. Zatvorenikova nada uvek je jača od iskustva, tako da sam i ovog puta silno verovala da će se suđenje nekim čudom ipak desiti. Čuda naravno nije bilo već samo novog pomeranja, koje je moga sina dovodilo do očaja. Suđenje će se konačno desiti 11 meseci kasnije, iako u tom trenutku nisam htela u to da poverujem. Razgovor je protekao u planiranju strategije odbrane. Ipak, na kraju razgovora vrlo sam se uznemirila. Objasnila sam advokatu da su mi ostale dve kazne od po 12 godina, a da je jedna kazna od 8,5 godina nestala jer sam proglašena na apelacionom sudu nevinom. Upitao me je koja je prva kazna od ove tri počela da teče. Odgovorila sam baš ta na kojoj sam proglašena nevinom. Nije mu se to svidelo, kazao mi je da bih mogla da imam problem. Pitala sam kakav, a on je odgovorio da bih mogla izgubiti godine izdržavanja kazne do trenutka kada sam izvedena pred apelacioni sud. Nasmejala sam se. Pomislila sam da advokat ne zna šta priča. Kazala sam mu da sam nekoliko meseci posle kazne od 8,5 godina, koja je počela da teče, istovremeno osuđena na još dve kazne od po 12 godina. Prokomentarisao je da je to rupa u grčkom zakonu, da to većina advokata i sudija ne zna, te da me niko iz tih razloga nije mogao posavetovati. Nisam nikako smela da dozvolim na apelacionom sudu da me proglaše nevinom jer sam samo u tom slučaju gubila godine; da mi je propisana i minimalna kazna od

6 meseci, ne bih imala problem. Više se nisam smejala, osetila sam ledeni strah, ali mi zdrav razum nije dozvolio da u tako nešto poverujem. Advokat je kazao da će odmah posle našeg razgovora otići kod zamenice direktora, koja je pravnik i nadležno lice za naše pravne probleme. Ona raspolaže svom mojom pisanom dokumentacijom.

Dvadeset minuta kasnije pozvana sam megafonom. Nije mi se to nimalo svidelo. Kada sam saznala da me traži zamenica direktora, dobro sam znala da vesti neće biti prijatne. Ušla sam u njenu kancelariju i odmah po njoj osetila da nešto nije u redu. Gospođa Marija bila je jedna od retko odgovornih i vrednih osoba u ovoj ustanovi. Svakodnevno se rvala sa brojnim zaposlenim lenjivcima, koji su uza sve to bili vrlo slabo obrazovani.

Jedina osoba sa visokom stručnom spremom nosila je sav teret nelogičnog grčkog zakona koji je napisan pre ravno sedamdeset godina, bez ikakvog pokušaja da se usaglasi sa novim vremenima i evropskim zakonima. Svaki javni tužilac imao je prostora da zakon sprovodi na svoj način, a da pri tome bude zakonski pokriven. Boriti se sa tolikim razlikama i šarenolikostima njihovih tumačenja nije bilo nimalo lako. Tačnije, posao gospođe Marije bio je pakao, naročito za osobu koja je imala grižu savesti i osećaj odgovornosti poput nje.

Bleda u licu i drhtavih ruku, saopštila mi je vest od koje u zatvoru možeš ili da polудиš ili da se razboliš: „Olja, izgleda da ćeš izgubiti tri godine tvoje izdržane kazne.“ Sela sam na stolicu i zanemela. Posle nekoliko sekundi upitala sam je: „Mislite, nisam u zatvoru četiri godine koliko je prošlo od mog ulaska u njega, već jednu godinu?“ Odgovorila je potvrdno. Pitala sam je kako to odjednom

danas saznajem, a ona mi je stidljivo odgovorila da je devet meseci ranije, posle mog povratka sa apelacionog suda, njen kolega, jer je ona bila na odmoru, pregledao moje papire i nije uočio moj potencijalni problem. Šokirano sam je pitala šta sada da radim. Odgovorila je da je zatvor u obavezi da se odmah obrati javnom tužiocu apelacionog suda, koji je nadležan za spajanje kazni, i da mu prosledi moj slučaj. On će doneti odluku o tome da li ću izgubiti te tri godine. Pitala sam je kakve su mi šanse. Odgovorila je da su male. Na moje pitanje šta posle toga, odgovor je bio: žalba na odluku javnog tužioca okružnom sudu gde odležavam kaznu. Za šanse na tom sudu nisam je ni pitala, bilo mi je sve jasno.

Najniži seoski sud trebalo je da sruši odluku boga sa Olimpa. Ishod je bio jasan i meni i njoj. Jedina šansa posle tog suda bio je vrhovni sud, ali njeno iskustvo govorilo mi je da ni tamo nema pomoći. Sedela sam u stolici bez ijedne šanse da se pokrenem. Gospođa Marija bila je očajna, izjedala ju je griža savesti. Njen jedini greh bio je što nije kontrolisala moj slučaj pre apelacionog suda, mogla je da me pripremi na mogući problem. Realno, tako nešto nije bilo moguće.

Jedna žena kontrolisala je četiristo zatvorenica, čiji broj nije konačan jer su svakodnevno dolazile nove i odlazile stare, a onda se taj broj peo na hiljade, a ne na stotine, kako izgleda u prvom trenutku. Najzad sam došla sebi i progovorila: „Gospođo Marija, ako mi oduzmu kaznu, boriću se prvo pravnim putem da odluku promenim, sačekaću da se dese moji procesi na apelacionom sudu da znam koja je moja konačna kazna i ukoliko odluka ne bude promenjena, stupiću u štrajk glađu do smrti. Stvarne

krivice su za realne ljude izdržljive i sa njima se ispravan čovek može nositi, a izmišljene krivice su za ovakve kao ja nedopustive.“ Čvrsto sam verovala u ovo što govorim, bila sam odlučna. „Ne, ne, to nikako ne smeš da uradiš!“, uznemireno je rekla gospođa Marija, znajući i sama da ovakvu odluku nikada neću prihvatiti.

Vratila sam se u blok u neverici. Te večeri pozvala sam najmanje petnaest advokata, koji su spremno odbili mogućnost gubljenja godina. Nažalost, jedan od njih, kome sam najviše verovala jer mi je godinama bio i prijatelj, posumnjao je da bih mogla imati problem. Predložio je da ga pozovem za nekoliko dana, kada se dobro raspita, jer je problem bio neuobičajen. On je bio jedini advokat kome sam sto posto verovala. Te večeri nisam oka sklopila. Kao i uvek, jedina uteha bila je pusta nada da će se desiti neko čudo.

Sutradan je zatvor predao moj slučaj javnom tužiocu apelacionog suda u Atini, nadležnom za spajanje kazni. U 10 sati pozvala me je zamenica direktora da potpišem papire koji će odmah biti prosleđeni. Kazala mi je da će odgovor stići u roku od nekoliko dana. Moja sudbina bila je u ruci boga sa Olimpa. Ulila mi je i blagu nadu informacijom da tačno pre godinu dana zatvorenici koju lično poznajem iz moga bloka javni tužilac nije oduzeo 18 meseci posle procesa na apelacionom sudu na kome je proglašena nevinom. Posle toga je puštena na slobodu.

Odmah sam poletela na krilima nade. Ni sa kim se život ne igra tako okrutno kao sa zatvorenikom. Koliko mu malo treba da bude srećan i još manje da bude nesrećan. Kao da smo vezani nevidljivim koncima koje neko odozgo povlači, kao da se igra s nama.

Četrdeset pet minuta od mog potpisa pozvana sam ponovo kod zamenice direktora. Čim sam joj ugledala lice, sve mi je bilo jasno. Bog sa Olimpa, odnosno boginja, jer je na moju nesreću žena bila javni tužilac, oduzela mi je tri godine izdržane kazne bez previše razmišljanja. Kažnjena sam zato što sam na apelacionom sudu proglašena nevinom. Odluka koja vređa svaku ljudsku logiku i normalnu misao. Grčka, zemlja čuda, zemlja apsurdna, zemlja koja je stvorila prvu civilizaciju, zemlja dragog mi Aristotela, zemlja najglupljih odluka na svetu i najglupljeg zakona, pod čijim kišobranom dremaju mudri bogovi-sudije. Negativan odgovor stigao je uz obrazloženje da je moja nesreća mogla biti sprečena spajanjem kazni na samom početku. To je bila novost za moju zamenicu direktora, koja je na ovom mestu provela ravno 23 godine. Daljom istragom, dok sam u agoniji jurila rešenje za svoj težak položaj, zajedno sa gospođom Marijom, utvrdile smo da većina javnih tužilaca, čak i da su kazne spojene, to ne bi prihvatila. Tačnog pravila postupanja nije bilo. Samo je moj nesrećni slučaj ostao da lebdi u magli komplikovanog i nedorečenog grčkog zakona.

Teškog koraka vratila sam se u blok. Mislim da su ovo bili najteži trenuci mog dugogodišnjeg boravka u ovoj ustanovi. Pozvala sam telefonom advokata, koji mi je obećao da će se tačno obavestiti o ovoj retkoj pojavi u grčkom pravosuđu. Kazala sam mu da sam upravo obavestena o oduzimanju godina. Bilo mu je jako žao jer mi je bio i prijatelj. Zamolila sam ga da me zastupa na predstojećim suđenjima u vezi s ovom odlukom. Izvinio mi se i dodao: „Olja, previše si mi draga, ne bih mogao da učinim nešto što bi tebi najverovatnije jako teško palo

– šanse su ti minimalne, gotovo nikakve, a ja u tome ne mogu da učestvujem.“

Tek sam tada shvatila u koliko teškoj poziciji se nalazim, kada advokat odbija posao i novac, svestan mog gotovo bezizlaznog položaja. Predložio mi je svoga kolegu gospodina Filjasa, jednog od trojice advokata koji su tačno znali šta mi se desilo i koliko je veliki moj problem. Ni te noći nisam spavala, tačnije, više nikad u zatvoru nisam zaspala a da se ne probudim tokom noći i pomislim na izgubljene godine i nepravdu koju ničim nisam izazvala. Tokom tih dugih noći rodilo se nezadovoljstvo, najpre nemoćno i slabo, koje je kasnije izraslo u strašnu zver, opasnu po sebe, okolinu, a na kraju i po čitav sistem grčkog pravosuđa. Na kraju me je ta zver zakrvavljenih očiju spasla od glupih odluka ljudi koji su verovali da su bogovi i da se mogu igrati ljudskim životima.

Sledećeg dana rodio se bes, naleteo je iznenada kao ogromni talas. U prvom trenutku učinilo mi se da će me udaviti. Zatim je talas prošao i more se umirilo. Mir je rodio pobunu koja je iz mene izvlačila sve najgore, čak i ono što nisam mislila ili čega nisam bila svesna da postoji u meni. Ostala sam u slepoj ulici u koju su me drugi uvukli silom, greškom, nemarom, ionako je svejedno.

Ostala sam bez izbora, nespremna na kompromise i nesposobna na kukavičko pristajanje koje je jedini logičan zatvorenikov izbor. Nepriznavanje slabosti već je neka pobjeda, koja će možda nekada u budućnosti drugim zatvorenicima biti početak, jer ovo što osećam nije prkos nego samopoštovanje. Ako ga izgubim, izgubiću sebe, a onda više neće biti bitno da li sam slobodna ili vezana, da li sam živa ili mrtva. Odlučila sam da delujem, a ne da

budem žrtva. Kompromisa neće biti jer sam ostala ona ista Olja, koja je donosila medalje sa evropskih prvenstava, ona ista koja je zbog jedne sinovljeve suze donela odluku da pobege iz zatvora, ona ista koja je na poljubac pravoga mogla da čeka pet godina.

Dva dana kasnije u posetu mi je stigao advokat, gospodin Filjas, koji mi je najzad detaljno objasnio šta mi se dešava. Vesti su bile više nego zabrinjavajuće. Dakle, oduzimanje godina retka je pojava u grčkom pravosuđu, ali se dešava. Mnogo je zatvorenika koji su prošli istim putem, jedina razlika je što sam ja prva koja je izgubila toliko veliki broj godina. Meni se to desilo jer su zadnjih godina zbog nagomilavanja velikog broja sudskih procesa sudije bile u nemogućnosti da ih reše sve. Iz tih razloga dešavala su se odlaganja suđenja po nekoliko puta, kao što je bio slučaj sa mnom.

Da je ročište u apelacionom sudu održano prvi put kada je zakazano, izgubila bih 11 meseci, kao i dosta zatvorenika pre mene. Bolno, ali ne toliko kao 3 godine. Zatvorenici koji su imali sreće da im tužilac vrati godine čute uplašeni od strašnog iskustva kada su sasvim slučajno proleteli kroz ledeni zid. Dosta njih zbog svoga lošeg obrazovanja, zaostalosti, neobaveštenosti ili nerazumevanja jezika nisu ni svesni šta im se desilo, a još manje sposobni da o tome pričaju. Neki koji su shvatili, a njih sam upoznala kasnije, teško su se razboleli u zatvoru. Nevin čovek slabijeg karaktera zbog ovakvih stvari zaista može da se razboli.

Poražavajuće u svemu je što se 90% grčkih advokata nikada nije susrelo s ovim problemom, te iz tog razloga nikako ne mogu da na vreme zaštite zatvorenike. Devedeset posto sudija i javnih tužilaca takođe nije poznato

sa ovom rupom u zakonu, koja nije pravno regulisana jer, kada je zakon stvaran, oni koji su ga napisali nisu predvideli da zatvorenik koji je osuđen na neku kaznu na prvostepenom sudu može da bude proglašen nevinim na apelacionom sudu, što se u praksi dešava retko, ali se ipak dešava. Jedini koji se redovno susreću sa ovim problemom jesu javni tužioci apelacionih sudova, koji su zaduženi isključivo za spajanje kazni. To je jedna omanja služba sa svega nekolicinom tužilaca koji sa radošću očekuju zatvorenikovo sečenje glave. Očekivati od najokorelijeg protivnika da te zaštiti u pravosuđu gotovo je apstraktno. Drugi koji se susreću sa ovim problemom jesu administrativne službe zatvora, koje ne snose nikakvu krivicu u ovakvim slučajevima. Kako su i one zatvorenikov neprijatelj, glupo je očekivati pomoć ili bar upozorenje. Neke zatvorske administracije, kao moja, retko su se susretale sa ovakvim problemom ili tačnije nikad sa ovoliko velikim oduzimanjem godina. Dakle, kada se zatvoreniku nešto ovako desi, bez obzira da li je stranac, koji ne razume ni reč grčkog jezika, isključivi krivac je on, nikada advokat, zatvorska administracija, zatvorski sudija koji nam daje pravne savete. Zatvoreniku je dozvoljeno da naplati svaki dan odležane kazne po, naravno, najmizernijoj mogućoj tarifi. Tri godine moga života stajale su uvredljivih 10.000 evra, tačno onoliko koliko zatvorenik potroši na osnovne stvari, ličnu higijenu, koju zatvor nikada ne daje, i nešto hrane da bi se preživelo.

Da bi se ovakav zakonski problem rešio, prvo bi ga trebalo obelodaniti i putem medija upoznati javnost sa ovom pojavom. Jedini koji u tome imaju interes jesu zatvorenici, koji su toliko psihički, fizički i materijalno

iscrpljeni da nemaju snage da podignu glas. Potrebni su ogromna snaga duha, finansijska podrška i borbenost da bi se u ovako nešto krenulo. Iz tih razloga bila sam prva koja je digla glas i malo zatalasala ustajalu baru grčkog pravosuđa. Koliko je zato trebalo snage znamo samo moj sin i ja, koji je to nažalost proživeo uživo.

Odlučila sam da svoju borbu počnem dozvoljenim pravnim metodama. Gospodin Filjas napisao je tužbu na odluku javnog tužioca apelacionog suda u Atini seoskom okružnom sudu u mestu Tiva, gde sam odležavala kaznu. Trebalo je da najniži sud obori odluku mnogo veću od njega samog. Suđenje je zakazano u roku od dve nedelje, a završeno u rekordnom roku od tri minuta. Na predlog javnog tužioca okružnog suda, trojica sudija jednoglasno su odlučili da odbiju žalbu mog advokata. Četvoro umnih ljudi, koji se zovu deliocima pravde, odlučili su da je ispravno oduzeti mi tri odležane godine zatvora od ukupno četiri jer sam na apelacionom sudu proglašena nevinom. Parada licemerja na mestu gde očekuješ pravdu. Kako posle ovakvih iskustava verovati u bilo kakvu vlast ili sudstvo jedne države? Odgovor je: nikako.

Ostalo je jedino zavideti poštenom svetu koji u ovo sve ne može verovati jer je dugogodišnji spoljni zatvorenik, poput unutrašnjeg zatvorenika, moralno, psihički i finansijski totalno iscrpljen i kao takav poslušan i nesposoban za pobunu.

Sledeći i poslednji korak bio je obraćanje vrhovnom sudu, što je moj advokat i učinio. Nažalost, zakazivanje u vrhovnom sudu nije išlo brzo, suđenje je zakazano za 14. februar 2017. Trebalo je čekati i lažno se nadati ravno deset meseci. Koliko su ovi meseci bili teški, gotovo je

nemoguće iskazati rečima. Neke neizvesnosti i nepravde toliko su bolne da ih može opisati samo ćutanje.

Da bih ministarstvu pravde, koje jedino ima moć da menja zakone, podnela predlog za promene zakona, bila je prvo potrebna odluka vrhovnog suda, sa kojom bi moja odluka postala pravosnažna. Osim mene, slične promene, ali koje se odnose na sport, tačnije fudbal, zahtevao je bezuspešno već godinama grčki milijarder Ivan Savidis. Toliko o realnosti ovakvih promena u grčkom pravosuđu, naročito za mene, koja se vodim kao N. N. lice sa zatvorskim brojem 10.445.

Ostala sam vezanih ruku i povezanih očiju da tumaram nepreglednim hodnicima grčkog pravosuđa, kojima nisu znali da se kreću slobodni advokati, tužioci i sudije. Ostala sam zbunjena da gledam svet oko sebe, ne verujući kako je moguće da se za dan, sat, za tren ceo izobličio. Postao mi je tajna, i ja njemu.

Ostala sam sama, hronično zabrinuta, tražeći spas samo u slikanju i njegovoj tišini misli. Jedino vreme kada me nije razdirao bol od nepravde bilo je jednočasovno jutarnje trčanje i osmočasovno, a nekada i desetočasovno slikanje zatvorskih hodnika. U slikanju sam uvek nanovo i neočekivano nalazila snagu da koračam napred, da se nadam, da se borim, da pobedim nepobedivo.

31.

HEJ, LJUDI, TU SAM I ŽIVA SAM!

Godine 2016. izdata je u Beogradu moja prva knjiga „MOJA ZATVORSKA ISPOVEST“, a meni se učinilo kao da sam njome glasno uzviknula: „Hej, ljudi, tu sam i živa sam!“ Vest je odjeknula među bližim i daljim poznanicima kao grom iz vedra neba. Moj sin mi je prenosio pozitivne utiske i lepe vesti. Neko je prepoznao moju iskrenu emociju i našao delić sebe u njoj. Verujem da je u kukama slova ostalo nešto mene i onoga što se u meni zbivalo. Ispričala sam čudnu životnu priču iz potrebe jače od koristi. Bez jasnog cilja, iz protesta i bunta, iz želje da živim i postojim tamo gde me nema, a gde je ostala moja duša.

Iz ugla zatvorenika, uspela sam. Krv je brže prostrujala mojim venama. Dobila sam dodatnu snagu da nastavim borbu i pobedim surovu realnost u kojoj se nalazim.

Dve nedelje kasnije oglasili su se grčki mediji, kojima sam vazda privlačila pažnju i bila interesantna. Posle bajkovite priče o Pink Panterima, spektakularnog bekstva iz zatvora, mog umetničkog opusa po zatvorskim

zidovima, stigla je nova vest koja je uzburkala radoznanu grčku populaciju: Arhondisa je napisala knjigu. Prva je sa mnogom kontaktirala novinarka „Real njuza“ Atanasija Angelopulu, kojoj sam na temu izlaska svoje knjige dala telefonski intervju. Moj sin poslao je nekoliko fotografija, a zatvor nekoliko mojih ulja na platnu, od kojih se jedno mesec dana kasnije našlo na civilnoj izložbi slika „Art Atina“ u Atini. Izašao je jedan veoma pristojan tekst, a iz ugla zatvorenika neverovatan. Prvi put od kada postoje ženski zatvori u Grčkoj, jedna zatvorenica objavila je knjigu. Pisala sam i crnu i belu istoriju kriminala.

Došla sam do faze kada su se moje zlo i dobro toliko izmešali da sam običan svet načisto zbunila. Ko je više mogao, izuzev tužioca, reći da sam loša, a ko je pošten smeo izustiti da sam dobra, a da se ne postidi? Najpre negativac, za koga se potajno navija da pobedi na kraju filma. Moj film nije bio ni blizu kraja, samo što sam se upetljala u najveću moguću komplikaciju.

Vlasnik „Real njuza“ gospodin Hadžinikolau, tada glavni urednik televizije „Star“, posle teksta u novinama objavio je manju reportažu o mojoj knjizi na glavnim vestima ovog kanala. Reportaža, veoma korektnog sadržaja, ipak je bila malo ukrašena crnim biserima moje prošlosti, koji se odnose na Pink Pantere i moje bekstvo iz zatvora, što je bilo i logično. Nisam napisala „Na Drini ćuprija“ i nisam se spremala za dodelu Nobelove nagrade, samo sam razgolitila mnoge laži.

Moja knjiga izdata u Srbiji izazvala je veliku pažnju u Grčkoj, a samim tim i u mojoj kući, gde sam živela, bez obzira što je ona imala rešetke. Zatvor, mesto nedešavanja, zasijao je novim sjajem. Najnebitnije mesto na svetu na

trenutak je postalo centar interesovanja spoljnog sveta, a za nas zatvorenice trenutak se pretvorio u večnost. Bio je ovo uspeh, ne samo moj već čitavog zatvora. Svako zaposleno lice i svaka zatvorenica u ovom događaju pronašli su delić sebe. U večeri kada je emitovana reportaža o mojoj knjizi na televiziji „Star“, zatvor je stao. Sedamdeset žena u mom bloku, a najverovatnije i u preostalim blokovima, stajalo je u velikoj zajedničkoj sali, ispred jednog jedinog televizora.

Reportaža obogaćena video-snimcima i fotografijama prikazala je moj lik i delo u visokom sjaju pinkpanterskog života. Da zlo bude veće, moj sin pomogao je maštovitim grčkim medijima sa nekoliko fotografija, od kojih bi tužilaštvo lako moglo da mi podigne još neku optužbu. Smešila sam se sa malih ekrana, čas u kradenoj bundi, čas sa kradenim roleksom, čas sa kradenim... Raskošni sjaj mog prethodnog života podstakao je setne uzdahe tužnih zatvorenica i sećanje na njihove prethodne živote. Dosta nas, baš u ovom bloku, ateriralo je iz visokog sjaja direktno u mulj i blato zatvorskog siromaštva. Nekolicina njih, koje nisu letele na krilima glamura, tužno su prokomentarisale: „Ah, to je bio život, za to treba živeti, svaka čast.“ Zatekla sam sebe kako gledam u svoju trenerku isflekanu od krečenja i plastičnu stolicu u kojoj sedim, i koja je najviši oblik luksuza u ovoj ustanovi. Te noći zapitala sam se više puta da li je vredelo.

Te večeri prišla mi je Olena, Ukrajinka, jedna od dražih osoba u ovom bloku. Mlada žena, stanovnik ove ustanove već 7 godina, poletno mi je govorila: „Oljuška, večeras si mi dala nadu da živim. Pokazala si da čovek, ako nešto jako želi, može to da ostvari čak i u zatvoru. Ti nisi zatvorenica, tvoj duh niko ne može da zarobi.“ Bila

je presrećna, nošena krilima nade i uspeha njene koleginice, koju je svakodnevno gledala zamazanu bojama. Tužno sam joj se osmehnula. Potresala me je njena teška zatvorska životna priča. Bila je vlasnica najveće kazne za koju sam ikada čula. Kada sam je prvi put upitala koja je njena kazna, smatrala sam da je nisam dobro čula – 260 godina. Ponovila sam isto pitanje i dobila isti odgovor. Zgranuto sam je upitala za šta joj je suđeno, a ona mi je odgovorila: „Ilegalni transport izbeglica, njih četrdeset.“ Nesrećna Olena krenula je iz svog malog sela u Ukrajini sa kapetanom koji joj se svideo i sa kojim je imala malu avanturu. Kada je krenuo brodom za Grčku, ponudio je i njoj da pođe, što je ona spremno prihvatila. Vreme na brodu provela je u njegovoj kabini, dok su ispod palube bile smeštene izbeglice iz Sirije. Odmah po ulasku u grčke teritorijalne vode, uhapšeni su svi koji su bili na brodu. Među petoro Ukrajinaca, zajedno sa kapetanom, našla se i Olena, kolateralna šteta ilegalnog poduhvata. Na sudu su im podeljene iste kazne, svima po neverovatnih 260 godina. Kasnije sam shvatila da su kazne od 100 ili 200 godina isto što i kazna od 25 godina jer je ona maksimalna i od nje se leži $\frac{3}{5}$, znači 8,5 godina. Zašto grčko pravosuđe uporno izriče vasijske kazne koje nemaju smisla, nema odgovora. Apelacioni sud smanjio im je kazne za po 100 godina, što znači da se šalio jer time nije promenio njihovu prvobitnu kaznu. Lepoj Oleni ostalo je još godinu i po dana kazne, koju je odležala ne znajući zbog čega. Grčka, zemlja najvećih pravosudnih čuda, kojoj ni Angela Merkel ni Evropska unija ne mogu ništa.

More se umirilo, a knjiga koja je izazvala pravu buru i oluju polako je pala u zaborav. Ja sam se vratila slikanju

po zatvorskim zidovima. Ipak je slikanje bilo moja najveća ljubav. Briga zbog izgubljenih godina nije prolazila, sa njom sam naučila da živim, stidljivo se nadajući u mudrost i pravednost sudija vrhovnog suda.

Jednog majskog dana 2016. pozvao me je direktor zatvora u svoju kancelariju i pokazao mi, na kompjuteru, sobu za posetu dece u muškom zatvoru „Grevena“. Jedan zatvorenik oslikao je prostor i za to dobio prigodnu nagradu od ministarstva pravde. Pokazao mi je prostor gde sam odmah primetila nevešte umetnikove ruke. Dosta grešaka, prosečna skica i još prosečnije slike u koloru. Upitao me je šta mislim. Bilo mi je neprijatno da vređam kolegu zatvorenika jer sam marljivost i trud poštovala više od talenta. Kazala sam da je lepo, ali da ja tako nešto mogu da uradim mnogo bolje, dajte mi samo šansu „ta skisume tin 'Grevena“ (pocepaćemo „Grevenu“). Nasmejao se naglas, znao je koliko volim da se takmičim i da budem najbolja. Odgovorio je da se strpim nekoliko dana, pa će me opet pozvati. Izletela sam iz njegove kancelarije presrećna, osetivši da je na pomolu nov izazov. Nisam gubila ni trenutka, odmah sam pozvala svoju prijateljicu Areti i kazala joj da mi odštampa što više slika sa Diznijevim junacima i pošalje na zatvorsku adresu. Isto sam kazala i sinu, koji joj je prosledio slike po svom izboru – u njegov ukus nisam sumnjala jer je bio sličan mom. U roku od nekoliko dana imala sam pedesetak različitih slika od kojih mi se desetak izuzetno svidelo.

Pet dana kasnije pozvao me je ponovo direktor i svečano mi, u ime ministarstva pravde, preneo njihovu ponudu da oslikam sobu za posetu dece i prostor ispred nje. Biću nagrađena i novčano plaćena. Ponudu sam prihvatila pre

nego što ju je izgovorio. Tražila sam da me odvede samo da pogledam prostor da bih dobro razmislila i napravila odgovarajuće skice.

Ušla sam u prostor i istog trenutka osetila da ću od njega napraviti raj za decu. Bio je ovo pravi izazov za mene jer je bio nešto novo. Probudio se sportista u meni da pobedi, da stvorim nešto nedostižno i najbolje što sam do tada uradila. Narednih mesec i po dana zaboravila sam i sudove, i izgubljene godine, i sve nevolje koje je donosio zatvor. Živela sam i disala samo za ovaj prostor. Izgubila sam kalendar, vreme je stalo, nestali su praznici i nedelje.

U blok sam dolazila samo kasno uveče da prespavam. Direktor je dao nalog da mi se u taj prostor donosi dupli obrok, što je bilo potpuno nepotrebno jer nisam imala vremena da popijem vodu, a ne da se rvem sa tonama hrane. Hrana je, da ga ne bih uvredila, završavala u stomaku zatvorskih mačaka, koje sam u roku od četrdeset dana pretvorila u geparde. Nisam se protivila jer u ovoj zemlji hranom se izražava najveći oblik pažnje, poštovanja i ljubavi. Kada neki Grk hoće da ti kaže „volim te mnogo“, on ti donese ogromnu šniclu i sedi ti nad glavom dok je ne pojedješ. Ako si kojim slučajem tanke i duguljaste građe, samo ukoliko te voli, zabrinuće se jako, dobronamerno te savetujući da ipak posetiš lekara. Tako se moj direktor, kome sam postala možda i najveća ljubimica u zatvoru, svaki dan borio sa organizacijom transporta neograničene količine hrane i pića u prostoriju gde sam slikala. Njegove svakodnevne posete, posle silnih komplimenata upućenih na račun slikanja, uvek su se završavale istom rečenicom: „Olja, zaboga, zašto si toliko mršava, razbolećeš se.“ Posle tolike hrane dopremljene u ovaj prostor,

rezultati su bili poražavajući. Istini za volju, moja snažna opsjednutost i posvećenost zaista su odnele neki kilogram, što je direktora načisto deprimiralo. Moju vitku liniju i atletsku građu, na koju sam bila vrlo ponosna, nije ni primetio, ili tačnije, protumačio ju je kao uvod u neku ozbiljniju bolest.

U roku od četrdeset dana zidovi su bili oslikani tačno onako kako sam ih zamislila na početku rada. Glavni zid dužine 7-8 metara i visine 3 metra, koji se nalazio preko puta ulaznih vrata, oslikala sam prolećnim planinskim pejzažom, koji preseca rečica, od vodopada gde izvire, pa čitavim svojim tokom u blagim kaskadama. Unutar pejzaža smestila sam Snežanu i sedam patuljka, Bambija pored svoje majke, Diznijevog belog zeku, raznobojno cveće i leptiriće. Slika je zaista na prvi pogled oduzimala dah. Da ne bih preterala, jer je soba imala i dosta nameštaja, na ostalim zidovima uradila sam manje slike u uglovima ili delovima, koje su se uklapale u čitavu kompoziciju.

Na manjim slikama prikazala sam moje omiljene junake Aladina i Jasmin kako lete na čilimu iznad kalifata, Mazu i Lunju na romantičnoj večeri i Petra Pana u dvoboju mačevima sa kapetanom Kukom, na pramcu broda. Ispred sobe za posetu dece, na zidu dužine 8-9 metara naslikala sam morski pejzaž uz pećinu u koju sam smestila Petra Pana i njegovu družinu. Bio je tu i kovčeg pun zlata, dragog kamenja, dijamanta da podseti na pinkanterske dane. U daljini se nazirao kapetan Kuka, dok sam u krajnjem donjem uglu naslikala poruku u staklenoj boci. Poruku sam zaista ispisala sitnim slovim na srpskom jeziku. Bila je namenjena onima koje sam najviše volela i očekivala da mi dođu u posetu. Taj zid oslikala sam na

delu hodnika koji vodi do sobe za obične posete i kojim prolaze svi koji dolaze u posetu zatvorenicima.

U produžetku zida napravila sam još tri manje slike, Mikija Mause kao čarobnjaka, Mini i Belku, koje igraju na Havajima sa vencima cveća oko vrata, i Vešticu Mimi na metli. Glupo bi bilo da ne naslikam jednu vešticu u ovoj ustanovi, gde joj je pravo mesto i prirodna sredina. Poslednje što je ostalo bila su siva zatvorska vrata koja su načisto kvarila sliku bajkovitog raja. Zamolila sam direktora zatvora da kupi dve male kutije crvene i plave masne boje za vrata, koju nisam imala.

Moja želja bila je ispunjena istog dana. Zamešala sam boje i dobila zemljanu bordo boju, koja mi se uklapala u čitav ambijent. Bila sam zadovoljna, a to je značilo da je prostor bio bolji od proseka. Za moga direktora ovo je bio najlepši prostor koji je ikada video. Naravno, preterivao je jer su Grci tome skloni kada vole. Nastao je još jedan prostor kojim će godinama koračati advokati, stražari, slučajni i namerni posetioci i govoriti „bila jednom jedna...“

Zanimljivo je da su, za sve ovo vreme moga slikanja, jedine zaposlene osobe koje nikada nisu došle da vide prostor bile socijalne radnice i psiholog zatvora, koje su direktno bile nadležne za njega jer se ticao dece. Prvi put su ušle kada su bile prisiljene da rasporede novi nameštaj za prostoriju. Sigurno im se nije svideo. Kako bi jedna zatvorenica mogla da ispuni zahteve tako prefinjenih umova i esteta.

Da bi život bio podnošljiv, baš kada smo na kolenima, pojavi se neka sitnica koja nam iznenada da snage da ustanemo i krenemo dalje. Za mene je to bila ova prostorija za decu, koja me je prvo izlečila od hronične brige za

izgubljenim godinama, a zatim mi u život donela jednu damu, koja je u mraku moje duše zasijala kao sunce. Dama se zvala Ket i bila je direktorova porodična prijateljica, inače slikarka po zanimanju. Došla je iz radoznalosti da vidi šta to radi jedna zatvorenica, o kojoj njen prijatelj a naš direktor često priča.

Srele smo se prvi put baš u prostoriji koju sam oslikavala za decu. Zavolela sam je pre nego što je završen naš susret. Blage plave oči i smireni glas, najlepša muzika koju sam čula u prethodne četiri godine. Učinilo mi se da misli kao ja, da oseća kao ja, da je ona neka druga ja, kakva je možda trebalo da budem, a nisam umela ili znala da postanem takva. Svidela mi se bez tačnog razloga, bez logičnog objašnjenja, samo dragost koja je kasnije pre rasla u privrženost i ogromnu simpatiju. Ispred mene je bila žena-slikar, baš onakva kakvu sam zamišljala da bi trebalo da bude. Naravno, bavila se realnim slikarstvom, što je kod mene bio uslov da bih nekog prihvatila na polju slikarstva. Moja tupava isključivost, koju sam vukla najverovatnije teškim nasleđem, nije mi davala slobodu da ni trunke odstupim od svog stava u slikanju, što je naravno pogrešno, ali i nepopravljivo kada je u pitanju osoba sa ovakvim karakterom.

Obožavala sam da slikam portrete, smatrajući ovako neuka i bandoglava, da je to vrhunac u slikarstvu. Koliko god da je neko slikao dobro, ako nisam videla da je naslikao portret, nisam bila zainteresovana za njegovu umetnost. Poštovanja sam imala iz ličnog vaspitanja, ali zainteresovanosti nimalo. A kada zvezde žele nešto, onda se to valjda i desi.

U moj zatvor stigla je Keti, majstor portreta, slikarka koja je slike i boje videla mojim očima, naravno slobodna i neisključiva, kao svaki pravi umetnik. Ne bih da preterujem, ali čvrsto verujem da sam bila jedan od razloga zbog kojih je ubrzo prihvatila da otvori i vodi našu malu zatvorsku sekciju. Čim sam ugledala njene slike, uglavnom portrete, koje mi je pokazala u svom telefonu, znala sam da ćemo se dobro slagati.

Pri našem prvom susretu, kada je saznala da sam prvi put otkrila svoj talenat u zatvoru u 37. godini, izrazila je veliku začuđenost. Nije je bunio moj talenat, samoukih slikara je bilo, ali da taj talenat nikad ne izađe iz mene dok sam bila mlađa, to ju je zbunjivalo. Nije poznavala moj karakter i fanatičnu posvećenost zanimanju kojim se bavim. Nije poznavala ni ljude koji su imali dara i talenta za umetnost, a da su bili toliko uštogljeni i bandoglati kao ja. Pohvalila je moje slike na zidovima. Zaista je bila dirnuta, ne mogu ni da zamislim kako se osećao jedan pravi umetnik, human i slobodan, na ovakvom mestu. Osetila sam joj sažaljenje u pogledu, njena duša videla je samo moje slike i moj talenat, nije stizala do uzroka moga boravka u ovoj ustanovi. Naročito su ljudi iz umetnosti osetljivi na zatvorenike, to sam osetila bezbroj puta i to mi ih je još više približilo srcu. Da bi prepoznao i osetio patnju, moraš imati duha – a ko će ga imati ako ne umetnici.

U moj tužni zatvorski život ušla je Keti. Da je imala boju, za mene bi bila najlepša tirkiznoplava, da je imala miris, mirisala bi na pokisle majske ruže, da je imala samo ime, ja bih je zvala sloboda. Keti je počela da dolazi dva puta nedeljno u naš zatvor. Tačno vreme i dan nikada se

nisu znali, jer je Ketu bila umetnik kome tačno vreme, tačni datumi i tačna zatvorska pravila nisu mogli ništa. Ko je njoj mogao uzeti slobodu, kada je ona sve radila iz ljubavi, sanjarila kada ne treba, kontrirala kada ne sme, volela koga ne treba. Naravno, u zatvoru je radila isključivo kao volonter, a to znači bez ikakve materijalne nadoknade. Nas deset zatvorenica koje smo činile slikarsku sekciju zavolele smo je duboko, odano i sirovo, jedino onako kako smo mogle i znale na ovako grubom mestu. Ona je nas zavolela nežno, zaštitnički, majčinski i tiho, kako vole svi sanjari. Vreme sam merila prema Ketinim dolascima, sati provedeni sa njom nisu bili samo časovi slikanja već časovi filozofije, istorije umetnosti, teologije, klasične istorije, a ponajviše časovi iz života. Ketu je znala da najnežnijim rečima bude grubo iskrena i da mi to prihvatimo bez zamerke, da bude neobavezna i slobodna, a opet disciplinovana, da u nama punim otpora i bunta izazove mir i nežnost, veru u pravdu, dobro i ljubav, sve ono u šta smo prestale da verujemo. Ona je znala da od mene, nezainteresovanog posmatrača vere i crkve, stvori vernika koji misli o svojim postupcima i njihovim posledicama. Ketu je Grkinja koja me je naučila da volim pravoslavlje i prema njemu se ophodim sa poštovanjem.

Naša draga Ketu zavolela nas je iskreno i duboko, kako voli svaka čista duša, što baš nije obradovalo ograničeno zatvorsko osoblje. Kao što sam i očekivala, najveći protivnici postale su socijalne radnice i psiholog, koje će joj godinu dana kasnije isplesti mrežu iz koje se živ ne izvlačiš.

Od ministarstva pravde dobili smo platna, boje, četkice, kao i ponudu da naša sekcija sa svojim najboljim slikama učestvuje na civilnoj izložbi „Art Atina“ u Atini. Mislim

da su ovakvu ponudu podstakli moji oslikani zatvorski zidovi, koji su svakim danom postajali sve interesantniji za spoljne posetioce. Ministarstvo pravde dobro me je upoznalo, samo što sam završila sobu za posetu dece po njihovom nalogu. Svaki dan očekivali smo posetu ministra pravde i svečano otvaranje tog prostora.

Ketine posete su se nastavile, a ja sam počela neverovatno brzo da napredujem u slikanju. Prvi put sam imala stručno lice da me uputi savetom ili kritikom, što je urodilo plodom. Tek sam tada shvatila koliki je prostor ispred mene koji mogu da osvojim. Kako su moje slike, a naročito portreti, postali vidno bolji, tako sam ja postajala sve nezadovoljnija. Nijednom završenom slikom nisam bila zadovoljna, uviđajući da mogu bolje. Sa Ketijem je moj urođeni perfekcionizam stigao do neslućenih visina, preteći da mi ugrozi zdravlje. Učinilo mi se da je moj talenat nesaglediv prostor, čijem savršenstvu se nikada neću primaći. Umesto da se radujem svom napretku, zabrinula sam se hoću li se ikad približiti onom što sam nekada smatrala savršenim. Svakim danom, što sam bila bolja, cilj je bio dalji. Okolina je, naravno, bila očarana, Keti vrlo zadovoljna, a ja vrlo nesrećna, shvativši da savršenstvo u slikanju ne postoji. Ono je u umetnikovoj glavi, i što je on bolji, talentovaniji i svesniji svoga slikanja, toliko je nezadovoljniji i udaljeniji od konačnog cilja. Više nisam bila sposobna da vidim nijednu svoju sliku od pre nekoliko godina, grozila sam ih se, što je običan svet oko mene protumačio početkom ludila.

Jednog kasnog zatvorskog popodneva pozvao me je direktor i obavestio da će nas sutra posetiti ministar pravde i razni zvaničnici. Razlog dolaska je svečano otvaranje

prostora koji sam oslikala za posetu dece. Zamolio me je za diskreciju jer zatvorenice ne bi trebalo da saznaju tu informaciju unapred. Meni je rekao da bih se pripremila jer ću biti učesnik te proslave, na kojoj će me ministar nagraditi posebnom nagradom koja se zove „epenos“ i novčanom nagradom. Pratilac događaja biće i televizija, tačnije nacionalni kanal ERT 1.

Mom dragom i učtivom direktoru bilo je neprijatno da mi direktno kaže, pa je pokušao na lep način da mi ukaže kako bi sutra trebalo da budem doterana i lepo obučena. Istina je da se plašio mog eventualnog stajlinga jer sam bila nepredvidiva. Kada su dolazili visoki zvaničnici, često sam iz protesta izlazila sva uflekana u svom radnom molerskom odelu, veselo ih pozdravljajući. Kada je dolazila Keti, ja sam u naš slikarski atelje odlazila kao model sa „Armanijeve“ modne piste. Lepo sam se oblačila samo kada su nam u posetu dolazili umetnici jer sam njih volela i bila njima nadahnuta. Direktor me je već dobro upoznao, znao je da imam saznanja koje ćemo zvanice imati sutra.

Jedna od njih bila je glavni tužilac vrhovnog suda koja bi začas u meni mogla da izazove otpor, čija bi posledica bila isflekanost molerskog odelo i raščupana kosa. Nasmejala sam se i klimnula glavom da razumem. Otišla sam kao vetar, ne govoreći ništa nijednoj zatvorenici.

Ranom zorom usledio je prvi direktorov poziv, na koji sam zaista otišla raščupana jer je bio za zatvorske uslove neuobičajen. Zamolio me je da se doteram i lepo obučem. Kazala sam mu da ne brine i otišla. Vratila sam se u svoj blok i spremila za trčanje, koje je bilo deo moje svakodnevne rutine. Iz dugogodišnjeg iskustva u suživotu sa

Grcima, poznajući dobro njihovu ležernost, da ne kažem lenjost, znala sam da ne postoji nijedna mogućnost da ministar sa tolikom svitom dođe pre 12 sati. S trčanjem sam počela kao i svakog dana, u devet ujutru, odmah po otvaranju zatvorskog dvorišta.

Oko deset sati usledio je novi direktorov poziv i moje još gore izdanje od jutarnjeg. Pojavila sam se u starom zatvorskom šortsu, znojava i raščupana, ovog puta od trčanja. Moj dobri direktor se uspaničio: „Olja, molim te, sredi se, samo što nisu došli.“ Nasmejala sam se, sad mi ga je već bilo žao. Potrčala sam kao vihor kroz zatvorske hodnike i naletela pravo na gospođu Dimitru, koja je podviknula: „Olja, na šta ličiš, stiže nacionalna televizija!“ Doviknula sam joj nasmejano: „Gospođu Dimitra, stiže i naša draga tužiteljka vrhovnog suda.“ Upitala me je: „Je l' ti to namerno danas hoćeš da nas sve izludiš?“ Nasmejala sam se i dodala: „Gospođu Dimitra, idem sad zbog vas da se sredim, biću lepša od Kejt Blančet.“ Nasmejala se i ona, u ovoj ustanovi bila je dugo, naučila se na lud svet.

Moj dobri direktor još dva puta je izvršio proveru moga stajlinga, preko gospođe Dimitre. Nije više bilo razloga za brigu, nisam bila lepša od Kejt Blančet, ali sam se potrudila da dobro izgledam dragim tužiocima, sudijama i ostalom svetu koji nas je ovde i smestio.

Malo posle 12 časova, kao što sam i pretpostavila, stigao nam je ministar pravde u pratnji velikog broja lica. Tu su zaista bili tri tužioca, jedan sudija, arhiepiskop, dva visoka sveštena lica, zamenik ministra, generalni sekretar, gradonačelnik Tive i nekolicina političara. Obišli su blok gde su smeštene majke sa decom, najpre videvši oslikani hodnik dug 70 metara, 12 velikih slika Maje u poseti

zoo-vrtu. Prošli su i pored potopljenog gusarskog broda i kovčega punog blaga, kao i pored renesansnog orkestra, Mocarta i maskenbala u dvorskoj palati. Ovaj deo bio je ponos i dika našeg zatvora. Osetila sam to istog trenutka kada su me pozvali da se pridružim ovoj odabranoj grupi ljudi. Zastali su svi kada su me ugledali – zavladao je tajac, na sva slikarska iznenađenja priredila sam im još jedno, moja visina od 192 cm u ovoj zemlji izazivala je pravi pravcati šok. Od mene je bio viši samo uvaženi arhiepiskop jer mu je kapa na glavi bila visoka jedan metar. Prvo se snašao moj dragi direktor, predstavljajući me: „Ovo je naša umetnica Olja Ćirković.“ Začuo se buran aplauz – neka mi se jednom osmehuju i aplaudiraju sudije i tužioc, a ne da se mršte i kažnjavaju me. Umešala sam se u povorku u kojoj su mi bile bitne samo dve osobe, moj direktor i Keti, čije je lice sijalo ponosom. Nastavila sam da koračam pored nje. Svi smo se kretali ka prostoriji na spratu koju sam oslikala za posetu dece i čije je svečano otvaranje planirano za danas.

Ministar pravde, gospodin Paraskevopulos odvezao je svečanu vrpcu na vratima i ušao u prostoriju. Zaista je bio zatečen, nije umeo to da sakrije. Inače, gospodin Paraskevopulos je novi ministar pravde, koji je stupio na funkciju sa Ciprasovom levičarskom partijom. On je napravio prve korake u pomoći zatvorenicima, uvođenjem novih zakona kojima je smanjeno odležavanje kazni. Jedan je od retkih koji je imao interesovanja za probleme zatvorenika jer je na funkciju ministra stigao iz profesorske klupe, kao akademik, a ne kao političar. Zbog toga je ubrzo izgubio mesto. Šta će čovek od nauke na najprljavijem mestu u državnoj hijerarhiji? Osetila

sam mu po pogledu da je dobar i emotivan. I u njemu su moje slike izazvale sažaljenje. Okrenuo se i pružio mi ruku, uputivši čestitke na račun moga slikanja. Uručio mi je diplomu i ček od 1.000 evra, dodavši da je ovo isuviše malo za ono što sam ja poklonila zatvoru. Zahvalila sam se, a on je dodao: „Olja, da znate, prestup se čini jednom i traje kratko, a umetnik ćete biti celog života.“ Lepe reči ovog humanog čoveka, koji je zbog previše emocija ubrzo napustio surovi ministarski položaj.

Posle ministra, većina njih mi je prilazila, čestitala i upućivala pohvale. Bili su fascinirani oslikanim zidovima i novim sjajem kojim su oni zablistali. Na trenutke se činilo da se ne nalazimo u zatvoru, već u nekoj veseloj dečjoj ustanovi. Čitavu ceremoniju pratile su kamere nacionalne ERT 1 televizije i novinarka kojoj sam od svih zvanica ja bila najzanimljivija. Ostala sam sa TV ekipom, dajući četrdesetominutni intervju.

Nastavila sam da pišem istoriju i da zbunjujem i one koji su mi sudili. Moj let počeo je fantastičnom pričom o Pink Panterima i spektakularnim bekstvom iz zatvora, kojim sam mogla da smenim ministra pravde, a završio se mojim slikanjem zatvorskih zidova i njegovim rečima zahvalnosti, uz diplomu i prigodnu novčanu nagradu. Ja, grešni anđeo grčkog pravosuđa, vratila sam se u blok ponosna. Čoveku prijaju pohvale, čak i ako su izrečene od neprijatelja. Ponos te brani i od kajanja, tako da mi je tih dana zaista bilo lepo.

Iste večeri ponovo je 70 zatvorenica iz moga bloka zajedno sa mnom čekalo večernji dnevnik, ovog puta ERT-a. Ponovo sam se smešila sa malih ekrana. Bila sam češće na televiziji nego pojedine TV zvezde. Rušila sam

sva zatvorska pravila i stereotipe, silom sam ih naterala da prepoznaju izuzetak i ne tretiraju ga kao pravilo. Bila sam na to jako ponosna.

Usput sam uspela da na glavnoj nacionalnoj televiziji, dva meseca pred moja ročišta na apelacionom sudu, od kojih mi je zavisio život, pošaljem poruku tužiocima i sudijama kako osim ludosti, kojoj se ne sudi, posedujem i drskost, koja je toliko glupa da joj se treba diviti. Na pitanje novinarke, koja je prisustvovala mom primanju odlikovanja od ministra pravde, da li sam slučajno bila nečija žrtva u kriminalu, misleći najverovatnije na neku ljubavnu vezu, čime su se žene na sudovima najčešće branile, ja sam spremno odgovorila: „Ni slučajno, imam takav karakter da ne mogu nikad biti ničija žrtva. Veća verovatnoća je da ću ja nekog uplesti nego on mene. Ako sam zaista žrtva nečega, onda je to sopstvenog ludilo.“ Posle ovakve izjave ostala je samo nada da nijedan sudija koji će mi suditi ovo nije čuo.

Mesec dana posle emitovanja reportaže „Amazonka Pink Pantera“, kako su me nazvali grčki mediji na večernjem dnevniku ERT 1, stigli su na moju zatvorsku adresu pismo i mali paket od pošiljaoca meni nepoznatog. Veoma sam se začudila zato što sam pisma i pošiljke retko dobijala i to od svega nekoliko osoba, nikad nepoznatih. Otvorila sam pismo i pročitala. Prvi put posle dugih zatvorskih godina stajala sam na hodniku zatečena i zbunjena, ne znajući šta da uradim. Na mestu gde se srce pretvara u kamen, a emocije u sećanja, gde su bunt i grubost hrana i štit od ljudi, neko je samo jednim pismom, ispisanim drhtavom staračkom rukom, srušio sve zidine koje sam podigla i kupio moje okorelo robijaško srce.

Bila sam duboko ganuta što me se jedan čovek setio iz čista srca. Koliko je malo iskrene dobrote dovoljno da sruši i najokorelijeg, koji je mislio da je savladao sitne slabosti u sebi. A one, izgleda, ne umiru tako lako. A nisu ni sitne, izgleda. Na mestu gde ti bes, uvrede i patnja ne mogu ništa, jedna reč može da razboli. Pismo je napisao stari gospodin Georgios Markulidakis, monah ili sveštenik Crkve Svetog Dimitrija u Atini. Citiraću njegovo pismo:

Gospođi Oliveri Ćirković, zatvor „Tiva“

Informisan sam putem medija o vama i želim da Vam čestitam. Od srca vam šaljem dragoceni poklon – Novi zavet, i da ne zaboravite da je to jedina knjiga na svetu koja je potrebna svakom čoveku da bi saznao zašto je došao na ovaj svet, koji je njegov cilj i koja je njegova budućnost.

Biće vam veoma korisna ako joj posvetite pažnju i detaljno je proučite, zato što nam danas treba Bog više nego ikad, u ovim teškim i nesigurnim vremenima.

Moliću se Bogu da vam dâ dobro zdravlje, sreću i mir, i vama i vašim voljenima.

Sa iskrenom srećom i ljubavlju
Georgios Markulidakis
Andricinus 14,T.K.17 342 Atina
Crkva Svetog Dimitrija

Tog dana nisam slikala. Ostala sam u bloku, a to se dešavalo vrlo retko. Sela sam za svoj sto u holu, tiha, umirena i srećna, zato što još uvek na ovom svetu postoje ljudi koji mogu da nas ponize svojom dobrotom jer smo se od

nje odvikli. Nerazumno nam deluje kada neko nešto čini ni zbog čega, ni zbog kakve koristi, iz čistog srca. I onda, na najgorem mestu na svetu shvatiš da su dobri ljudi dobri zbog sebe, a ne zbog drugih.

I baš u vreme kada me je Ketii učila pravoslavlju i veri, kada je moje srce maminih predaka sa partizanskim spomenicama i crvenim petokrakama počelo da posustaje, stigli su pismo i Novi zavet, dajući mojoj napaćenoj duši novu snagu da život sagledam i iz drugog ugla. Svako veče čitala sam deo po deo knjige, pokušavajući da razumem suštinu. Shvatila sam da je mnogo lakše biti realan nego verovati. Nemam hrabrosti da kažem kako sam postala vernik, delovala bih sebi smešno i licemerno. Postala sam duboki poštovalac pravoslavlja, vere i ljudi koji su joj zaista posvećeni, sa nadom da ću jednoga dana moći bez stida da kažem da sam vernik. Da bi se tako nešto ostvarilo, trebalo bi da iza mene ostane delo koje će mi dati pravo da se ne stidim kada izgovorim te reči. Do tada ću da stremim jer naše je da stremimo, način određuju moralni principi u nama, a uspeh onaj iznad nas.

Od toga dana Novi zavet bio je uvek uz mene, prateći me na sudovima i teškim zatvorskim putovanjima. Čvrsto sam počela da verujem kako je on moja amajlija i da će me izvesti iz pravosudnog lavirinta jer su advokati, jedina kompetentna lica, od mene odustali. U beznađu života otkrila sam veru, nadmoćnu, jaku i isključivu, a opet tihu, upornu i strpljivu za dugo vremena.

Dirnuta gestom čoveka istinski posvećenog Bogu i veri, pokušala sam da uzvratim dobrotom, jedinim načinom kojim sam raspolagala, a u čiju ispravnost nisam sumnjala – slikanjem. Našla sam u zatvoru staru drvenu ploču, koju

je nekada davno nepoznata zatvorenica, a član slikarske sekcije nagrdila svojom netaalentovanom rukom, oslikavajući nešto nalik portretu. Tražila sam dozvolu od zatvorske uprave da je naslikam i pošaljem gospodinu Markulidakisu. To mi je, naravno, odobreno. Drvena ploča, dimenzija 50 x 60 cm, koju sam išmirglala i dobro pripremila, bila je idealna za slikanje ikone. Razmislila sam dobro i odlučila da uradim nešto što nije uobičajeno. Godinama sam sa zanosom pregledala u zatvorskoj biblioteci Mikelandelove skulpture. Moj izbor pao je na „Pijetu“. Prikazivala je Svetu Mariju, koja drži mrtvog Isusa na krilu i krase hol Crkve Svetog Petra u Rimu. Smatrala sam zgodnim svoj pokušaj da oslikam umetničku skulpturu, koja ipak ima sveti karakter. Mesec dana kasnije slika, ulje na drvetu, bila je gotova. Uz sliku sam poslala iskreno pismo pisano samo srcem, a ne razumom. Pismo sam uputila na adresu Crkve Svetog Dimitrija u Atini. Citiraću ga:

Poštovani gospodine Georgije Markulidakise

Primila sam Vaše pismo i knjigu Novog zaveta 10. septembra 2016. godine i jako im se obradovala.

Za mene je Vaše pismo najprijetnije iznenađenje koje mi se ikada desilo na ovom mestu, gde se takve stvari gotovo nikad ne dešavaju. Izvinjavam se zato što kasnim dva meseca sa odgovorom, ali mi je bilo potrebno vreme da dobijem dozvolu od zatvorske uprave za slikanje Mikelandelove „Pijete“. Naslikala sam je sa ljubavlju i zadovoljstvom. Nisam više mlada, ali još uvek me razneži iskrena ljubav i nečija brižnost bez ikakve koristi, iz čista srca. Vaše pismo mi je izazvalo ovo zaboravljeno osećanje.

Ljudi kao Vi su retki, ali samo to što znam da postojite meni je dovoljno. Zaista, jak čovek snagu nalazi samo u ljubavi i veri, nikad u mržnji i osveti.

Pre dva meseca (12. oktobra) počeo je moj proces pred apelacionim sudom. Od tada nosim Vaš Novi zavet i pismo na sva ročišta. Osećam se zaštićenom i snažnom, verujem da se moje suđenje kreće u dobrom pravcu. Konačna odluka biće doneta 13. decembra. Verujem da će biti dobra za mene.

Sigurna sam da ću Vaše pismo i knjigu Novog zaveta nositi sa sobom celi život. Dobila sam ih u jednom vrlo teškom periodu života, dali su mi snagu da izdržim ono što ne mogu da promenim i da promenim ono što mogu. Čuvaću Vaše skupocene poklone kao anđele čuvare.

Toplo vam se zahvaljujem za ljubav i brižnost koju ste mi pokazali. Nikada Vas neću zaboraviti!

Sa ljubavlju i poštovanjem
Olja Ćirković

Vrlo brzo stigao je odgovor. Citiraću njegovo drugo pismo:

Atina, 08. 12. 2016.

Gospodo Olivera,

Dobio sam danas Vaše pismo i veoma lep poklon. Moram priznati da ga nisam zaslužio, niti sav Vaš trud. Želim da Vam se od srca zahvalim, siguran sam da će vam Bog uzvratiti za sve što ste učinili. Čitajući Vaše pismo, moram Vam priznati da sam plakao od

sreće i zahvalnosti Bogu, zahvaljujem mu se što me je blagoslovio takvom srećom u mojih 79 godina života.

Što se apelacionog suda tiče, moćan Bog je ne samo u svojoj katedri, već i sa nama. Šta god da smo učinili, koju god potrebu da imamo, kad dođemo do kraja, Bog će nam pomoći. (deo Zaveta – strana 292, poglavlje 14 1–12)

Dozvolite mi da Vam od srca pošaljem jedan kalendar, za svaki dan. Pomaže mnogo i daje mi snagu. Kupujem ga svake godine. Ovaj kalendar je od Olimpijskih igara održanih 2004. godine.

Sa iskrenom ljubavlju i srećom,
Georgios Markulidakis
Crkva Svetog Dimitrija

Moje slikanje otvorilo je nova vrata u svet koji je izgledao drugačije od onog u kome sam živela do tada. Svideo mi se jer su sa njim u moj život došli ljudi koji su me svojom nežnošću, brigom i ljubavlju omekšali i podstakli me da razmišljam drugačije. Možda su me vratili i u detinjstvo na mesta i ljude koji su me stvorili. Nastajala sam u izmenama, verujući da je sve prethodno nestajalo sa novom promenom i gubilo se u zaboravu. A onda sam ponovo u sebi nalazila stare iskopine, otkrivajući neizgubljeni deo sebe, koji je tako podsećao na mene sada. Kao moja sadašnja ličnost i kao sećanje.

Postala sam preterano mekana i preterano surova, raznežena i tvrda, vesela i tužna, za dva sveta koja su me okruživala, uvek spremna da iznenadim i sebe i druge.

Samo što je zatvor odahnuo od mojih spektakularnih letova po grčkim medijima, probudila sam ga iz ugodnog

sna. Ponovo sam kao vihor letela zatvorskim hodnicima, krećući se uvek u istom pravcu ka direktorovoj kancelariji, u pratnji moje drage gospođe Dimitre, koja je dugogodišnji teret moga ludila stoički nosila na svojim plećima.

Sin mi je upravo javio da je gospodin Marić sa Televizije „Hepi“ zainteresovan da dođe u moj zatvor i snimi emisiju „Goli život“. Ideja mi se svidela iz više razloga. Prvo, jer me je zanimalo da promovišem svoju knjigu „Moja zatvorska ispovest 1“, koja nije bila marketinški ispraćena, a drugi razlog, najverovatnije urođeni bunt i otpor prema stereotipu.

Za zatvorske uslove ovakvo snimanje bila je nemoguća misija jer je ova ustanova na temu publiciteta i medija bila vrlo osetljiva. Snimanje prostora kamerom bilo je strogo zabranjeno, da ne pominjem snimanje zatvorenica. Zatvor funkcioniše kao zatvorena tajna organizacija, koja ne voli nikakvo mešanje, niti eksponiranje u spoljnom svetu, čak i kada je razlog produktivan i koristan za nju samu. Zatvor i zatvorsko osoblje plaše se izlaska informacija iz njega. Zašto se zatvorska uprava toliko boji spoljnog sveta, nisam dokučila nikada.

Čim se nešto krije, mora da je grešno. Drugo objašnjenje nemam. Iz tih razloga izvela sam najjaču ofanzivu do tada zapamćenu. Prvo sam slomila srce direktoru, koji je bio u obavezi da okupi zatvorsku komisiju. Veće od petoro zaposlenih, zajedno sa direktorom, trebalo je da odluči slaže li se sa posetom TV ekipe iz Srbije. Ako bih dobila njihovo dopuštenje, dalji proces bio bi dozvola ministarstva pravde, koje me je upravo svečano nagradilo „epenosom“. Moje zasluge u zatvorskoj civilizaciji nikako nisu bile male, ali ni usluga koju sam tražila nije bila sitnica.

Dozvolu zatvora dobila sam u veoma kratkom roku. Ostalo je ministarstvo pravde, sa kojim je moj dobroćudni i vredni direktor imao više nego lepe odnose. Uzdala sam se u njegovu smirenu mudrost u pregovorima i svoju neograničenu upornost i želju kojom ću ga u narednom periodu dobro izmoriti. Na odgovor ministarstva pravde čekali smo dve nedelje. Kakav pritisak je za to vreme istrpeo direktor od mene, neću pominjati. Znam samo da sam dve nedelje slikala baš u delu hodnika koji se nalazio tačno uz direktorovu kancelariju. Od jutra do mraka, gde god da je krenuo, prva prepreka bila sam ja.

Odahnuo je dve nedelje kasnije kada je stigao pozitivan odgovor. A kakav je drugi odgovor mogao biti. Zatvorska uprava dobro me je poznavala, voleli su bezbrižno dremanje, a ne ludaču koja trči kroz hodnik i uznemirava svakog zaposlenog koga sretne. Upornosti bez cilja nema, a moj cilj bio je jasan. To su shvatili i ministarstvo pravde i zatvorska uprava.

Sledeći zadatak, vezan za pripremu dolaska TV ekipe i gospodina Marića, bio je da od zatvorske uprave dobijem dozvolu za snimanje hodnika, naročito dela za decu, gde sam oslikala zoo-vrt, zatim mog bloka i njegovog zatvorskog dvorišta, na koje sam bila posebno ponosna. Od ministarstva pravde već sam imala dozvolu da se emisija snimi u sobi za posetu dece, za koju sam nagrađena, ali sam, kao i obično, želela više. Dobila sam usmeno obećanje od direktora da će tako biti, te sam se smirila na nekoliko dana.

Dok sam se pripremala za dolazak gospodina Marića, preko moga sina stigle su nove vesti da je NBC „Juniverzal“, američki kanal, zainteresovan da napravi emisiju o meni i snimi prostor u zatvoru koji sam oslikala. Obratila

sam se ponovo zatvorskoj upravi, koja je to odobrila i zatražila da Amerikanci lično upute molbu ministarstvu pravde, navodeći razlog posete, što su oni odmah učinili. Ministarstvo je počelo da oteže sa odgovorom, tražeći prvo da ja pismeno potvrdim kako sam saglasna sa ovom posetom i da garantujem da neće imati negativan uticaj na mene. Potpisala sam odmah, ali sam osetila dobro poznati strah ove ustanove i njenog ministarstva kada je u pitanju otvaranje vrata zabranjenog tajnog društva. Povrh svega, bili su to Amerikanci, od kojih su se sve male zemljice Evrope i sveta plašile, ne znam zbog čega jer su se oni vazda zalagali za mir na planeti. Njihovu „brigu“ osetili smo i mi 1999. godine, kada su nas bombardovali, naravno radi mira.

Stigao je negativan odgovor, a ja se nisam pobunila kako se očekivalo. Imala sam i razlog. Razmišljala sam da mi je u ovom trenutku prioritet gospodin Marić i Srbija jer sam izdala knjigu. Nije bilo pametno u ovakvim ustanovama mnogo mudrovati, bolje je vrabac u ruci nego golub na grani, mislila sam. Kao i mom narodu, Amerikanci su mi samo naneli štetu. Zbog njihove molbe ministarstvo se probudilo i uplašilo kako bi moj slučaj mogao da izmakne kontroli. Moguće je da su imali pravo. Češće sam se pojavljivala u medijima nego slobodan estradni svet. Zabrinutost su preneli i na moga dobrog direktora, koji je, kao i sav poštenu svet, bio pomalo kukavica, pa nije dozvoljeno da gospodin Marić snimi preostali deo zatvora koji sam oslikala. Nisam pružila veći otpor. Ionaako su 1999. godine Amerikanci silno nasekirali moga tatu Dragu bombardovanjem našeg lepog Beograda, te prema njima nisam gajila prevelike simpatije.

Osvanuo je 26. novembar, subota, dan kada zatvor ne prima nikakve, ni grupne, ni pojedinačne posete, dan kada se ne vrše prebačaji zatvorenika, dan kada se njegova vrata otvaraju samo ukoliko je nekoj zatvorenci pozlilo i potrebna joj je stručna lekarska pomoć u civilnoj bolnici. Još jedna subota, ali ovoga puta sasvim drugačija od svih prethodnih koje smo odživele.

Toga dana, uz specijalna odobrenja zatvorskog veća i direktora zatvora, dozvoljena je poseta gospodina Marića i njegovog kamermana. Pomogla sam u organizaciji njegovog dolaska. Moja prijateljica, bivša koleginica iz ove ustanove Areti dovezla je gospodu iz Atine do kapije našeg visokoobebeđenog zatvora, koji po svojoj arhitekturi nimalo ne zaostaje za Alkatrazom. Sastanak je zakazan za 15 časova i nije imao vremensko ograničenje. Dok je kod gospode sa Televizije „Hepi“ sve bilo u miru i po dogovoru, u zatvoru je nastala prava panika. Kako nam se nikad ništa važno nije događalo, naročito subotom, ovaj događaj, pre nego što će se desiti, proglašen je najbitnijim u poslednjoj deceniji. Sedamdeset žena iz bloka retko su bile složne, i to samo kada su se dešavale neke velike nesreće ili neograničene sreće kojih gotovo nikad nije bilo. Jedina koju pamtim jeste promena zakona za nas zatvorenike, koja je stigla sa novom Ciprasovom levičarskom partijom i gospodinom ministrom pravde Paraskevopulosom.

Dolazak TV ekipe u naš mrtvački sanduk i podizanje njegovog poklopca doživljeni su kao i promena zakona ili neka amnestija, koju svi zatvorenici širom sveta uporno čekaju i uglavnom nikada ne dočekaju. Od rane zore počelo je moje pripremanje, u kome je ravnopravno učestvovalo sedamdeset žena. Na jedan dan zakopane su sve

netrpeljivosti, ljubomore i sitne pakosti. Postale smo sportski tim koji ima zajednički cilj, da pobedi. Odrasla sam u sportu čija je snaga u kolektivnom duhu, tako da mi je ovaj dan u zatvoru ostao u pamćenju kao jedan od lepših.

Toga dana svaka zatvorenica imala je bar po jedan mali zadatak. Nisam sigurna da li je Madona pred najveće koncerte imala sedamdeset osoba koje su se brinule o njenom stajlingu.

Prva je na scenu stupila Agati, Grkinja koja je bila zadužena za moju frizuru. Ova dama, stanovnik zatvora punih pet godina, svoju kaznu nikad nije javno iznela, tako da su postojala razna tumačenja. Jedino poznato bila je njena pripadnost većoj organizovanoj grupi, koja je odlazila u stanove starijih ljudi koji imaju novac. Učtivim ponašanjem i lepim ophođenjem osvajali su njihovo poverenje. Priča bi se završila posle određenog vremena njihovim uspavlivanjem i otuđivanjem novca. Na njihovu nesreću, jedno lice u poznim godinama, zbog lošeg zdravstvenog stanja, nikad se nije probudilo, tako da je ova grupa prevaranata navukla veliki bes sudija na sebe. Da nisam znala ovu priču, smatrala bih je najbezazlenijom i najučtivijom Grkinjom koju sam ikad upoznala. Moja izražena sumnja u laskavce i ljude preterane učtivosti još jednom se u praksi pokazala ispravnom.

Bez obzira na njeno zanimanje iz prošlosti, kome niko ne treba da sudi zato što detalje i pravu istinu zna samo onaj iznad nas, pokazala se besprekornom u ulozi frizera. Od moje kose, koja je ličila na slamu, stvorila je nežne lokne kojima su mogla pozavideti lica iz šou-biznisa.

Druga dama koja je dala ozbiljan doprinos mom izgledu bila je Katarina, jedna od najdražih osoba iz moga

zatvorskog životnog opusa. Katrin, kako sam je često zvala jer njeno ime tada dobija prizvuk dame plave krvi, u šta je ona sama duboko verovala, bivša direktorka „Pireos banke“, bez konkretnih pismenih dokaza, otuđila je legalnom državnom zelenašu ukupno 6.000.000 evra.

Moja ljubimica, kao i ja sama, nije mogla da odgovori gde je nestao toliki novac jer je bila bez ijednog poroka. Kao jedina potvrda raskalašnog života ostale su stotine ženskih torbi i cipela marke luj viton, kao i ekstremno skupa firmirana garderoba limitiranih kolekcija.

Kako se torbama nisu mogli plaćati advokati, upala je u ozbiljne neprilike. Ovu luckastu priču mogla sam samo ja da razumem iz ličnog iskustva, dajući sebi blagu prednost jer su moje limitirane kolekcije i ženske torbe bile kradene, tako da ni na njima nisam imala troškove.

Moja draga Katrin, tražeći način da sudijama, najuskogrudijim ljudima na planeti, koje kroz život vodi samo ograničena logika, objasni gde je nestao toliki novac, odustala je od istinite priče i prikazala lažnu, jedinu koju sudije mogu da prihvate kada je ispred njih osoba koja iskače iz realnog i koju vodi srce, a ne logika. Na sud je dovela poznanika svedoka, vlasnika kockarnice, koji je potvrdio da su milioni nestali u vrtlogu poroka ove mlade prelepe dame. Dama je mesecima u zatvoru, pre suda, učila pravila kockarskih igara o kojima bukvalno ništa nije znala.

Ponekad mi se činilo da su oni koji nam sude, po životnom iskustvu i poznavanju ljudi, daleko iza nas zatvorenika koji smo prosečne inteligencije. Apsurd je da nam na sudovima sude ljudi bez ličnih iskustava i dodira sa ljudima na margini. Tako je javni tužilac, siguran u

svoj nadljudski um, na sudu zaključio da je lepa, mlada i pametna dama novac sakrila na šifrovani račun u neke švajcarske banke, naravno bez ijednog materijalnog dokaza. Apelacioni sud, na čelu sa mudrim tužiocem, grubo je presudio, ne smanjivši joj kaznu ni za jedan jedini dan i potvrdivši njenu visoku kaznu u trajanju od 21 godine. Ona je zaista bila lepa, mlada i pametna, ali isto tako, posle mene, druga osoba koju sam za života upoznala a koja je mogla toliko da iskoči iz realnog da se njen blistavi um može nazvati jezivom glupošću.

Njena preterana sigurnost lebdela je na krilima ludosti toliko visoko da strah nije mogla da uoči čak i da je htela. Dakle, ko god u životu blisko ne upozna ovakvu osobu, ne bi smeo da joj sudi, pa taman bio i sudija vrhovnog suda. Nažalost, računa u švajcarskoj banci nije bilo. Ipak, ja sam znala malo više od grčkog tužioca. Bilo je toliko nerealne ludosti da joj nije palo na pamet, dok je otuđivala novac iz banke, da prenese dva stana, koja je nasledila od bake, na nepoznato lice, već joj je banka konfiskovala i ono što je nasledila.

Katrin, dama koja je dva puta konkurisala za upis na likovnu akademiju u Atini, na svoju nesreću, našla se na ekonomskom fakultetu, koji je završila i koji ju je odveo do „Pireos banke“ i totalne propasti. Još jedan ludi umetnik, koji nikako nije smeo da ima kontakt sa brojevima i novcem. Sanjarenje sa novcem uglavnom te vodi u propast ili zatvor. A kada ne bi sanjario, kakav bi to umetnik bio.

Kao umetniku i proverenom esteti, pripala joj je uloga mog glavnog šminkera. Za moje šminkanje upotrebljena je najskuplja i najkvalitetnija šminka probrana od sedamdeset zatvorenica.

Na konkursu manikira, za ovaj svečani dan, izabrana je najbolja dama, po imenu Tamara, Gruzijka, koja je u zatvor ušla trudna, u njemu se porodila i doživela najteže trenutke, odvajanje od deteta kad je napunilo tri godine. Deca su posle treće godine slata ili u dečja prihvatilišta za nezbrinute ili najbližoj rodbini. Na njenu sreću, imala je blisku rodbinu koja je živela u Atini.

Tamara, stanovnik ove ustanove već četiri godine, na prvom suđenju dobila je doživotnu kaznu za saučesništvo u pljački sa smrtnim ishodom. Istina je ta da joj je suprug bio direktni učesnik zajedno sa još trojicom Gruzijaca. Nasilno su ušli u stan starije žene da je pokradu. Vezali su je, a usta joj oblepili trakom. Novac su uzeli, ali od straha da pobegnu što pre sa lica mesta nisu obratili pažnju da su trakom siroti ženi zatvorili i nos. Ugušila se nakon njihovog odlaska. Tamara je u to vreme bila u drugom gradu, u njihovom zajedničkom stanu, u kome je nekoliko dana kasnije uhapšena zajedno sa svojim suprugom.

Grčki sudovi s pravom su bili veoma ljuti, naročito na Gruzijce kojima se ovako nešto često dešavalo. Najružnije u svemu je to što su prvo njihove žene dugo vremena radile kao spremačice po bogatijim grčkim kućama, stičući poverenje vlasnika, a zatim bi svojim bližnjima prenosile informacije o količini novca i mestu gde se on nalazi. Isto se desilo i sa ovom grupom. Žena jednog učesnika pljačke bila je zaposleno lice kod žrtve. Ona i još četiri muškarca dobili su na sudu po dve doživotne kazne, a Tamara jednu.

Našla se na grčkom sudu za najsvirepije delo koje postoji u grčkom pravosuđu, u zemlji emocija koja ovakve stvari ne prašta. Nepostojanje dokaza za nju lično u

ovoj zemlji nije značilo ništa. Jedino rešenje nalazilo se u Božjim rukama, na ročištu u apelacionom sudu koje još uvek nije održano.

Želim joj sreću jer verujem da nije kriva. Provele smo godinu dana u zajedničkoj sobi. Moja duša, umorna od nevinosti zatvorenika, prestala je da veruje u slučajnosti, ipak sam za nju bila ubeđena da je kolateralna šteta svoga muža. Istinske krivice u zatvoru uvek se lakše nose, a osetljiv posmatrač može da ih uoči.

Takođe, nepostojeće krivice zatvorenika mogu da razbole. U 32. godini, posle prve godine zatvora, kosa joj je pobelela. Neprirodno mlado lice i bela kosa kao sneg. Ona je jedna od zatvorenica kojoj sam naslikala portret deteta, koje mi je takođe jedno vreme bilo slikarski pomoćnik, dok sam oslikavala Maju u zoo-vrtu. Nažalost, prisustvovala sam njihovom rastanku, kada su joj odveli dete.

Bio je to najbolniji i najteži rastanak koji sam videla u životu. Toliko je bolan da se ne može opisati rečima. Pamtim samo dugu tišinu i tužne uplakane dečje oči, koje majku gledaju iz mraka zatvorskog hodnika. Pamtim i nju tužnu i slomljenu, kako narednih meseci traži stope svoga sina, tamo gde su nekada bile. Pamtim je uplakanu u kasnijim telefonskim razgovorima sa njim. Pamtim joj i taj poraz u očima kada počinje da shvata kako gubi sina. Suviše je mali, a svet napolju veliki. Zakloniće njen lik, nestaće možda zauvek.

Ne smem nikom da sudim, takođe ne smem da proglašavam nevinim one koji su optuženi za surova i meni moralno neprihvatljiva dela. Neka bude po Božjoj volji, a ne po sudijskoj, prihvatljivija je.

Zbog mojih džinovskih razmera, zatvorenice nisu mogle da učestvuju u iznajmljivanju garderobe. Ipak, polusportske čizmice na mojim nogama, po odluci stručnog veća zatvorenica, bile su vlasništvo Ruskinje Irine.

Moje sedmočasovno spremanje se okončalo. Za kraj, sve što su zatvorenice ikad stvorile svojom rukom ponela sam sa sobom da pokažem javnosti kako i mi postojimo. Prstenje od konca, narukvice od perli, kutijice od čačkalica, krpene lutke, ruže i nakit od hleba, bezbroj sitnica koje spoljnom svetu nisu značile ništa a nama su bile smisao života.

Ja, predstavnik imaginarnog sveta, otišla sam da se sudarim sa realnim i da ga ubedim da mi postojimo, iako smo umesto imena zavedeni pod brojem. Ja, broj 10.445, otišla sam da osvetlam obraz svih kolega brojeva i nateram zatvorsku upravu da zapamti moje ime.

* * *

Tačno u 15 časova pozvali su me. Uputila sam se ka prostoriji za posetu dece, koju sam pre nekoliko meseci oslikala i zahvaljujući njoj zaslužila apsolutno poverenje i simpatije zatvorskih mačaka koje su sada ličile na geparde. Moj dobri direktor ogromnim količinama hrane nije od mene napravio zdravu bucu, ali su zato glave mačaka narasle do zavidnih dimenzija. Uz pratnju zatvorskih geparda, pojavila sam se i ja. Gospodin Marić i njegov kameraman već su stigli i smestili se u ugodnu prostoriju. Mene je sačekao dežurni komandir, gospodin Jorgos, i stražarka Lica.

Da li su te večeri zvezde pomogle ili je zvezdano nebo stvorio moj direktor, ne znam, ali ovo je bila najbolja moguća smena stražara koju bih izabrala da mi je neko dao tu mogućnost. Gospodin Jorgos bio je ogromni dobri meda, koji se nikad nije zamerio nijednoj zatvorenici. Taj tihi i dobri čovek sijao je u mraku ovog pakla kao svetionik. Svakodnevno se oduševljavao mojim slikarskim umećem, a posetu TV ekipe iz Srbije doživeo je kao kolektivni uspeh.

Stražarka Lica nekoliko puta me je svojom dobrotom i stalonošću naterala da se postidim svoje drskosti i nestrpljivosti. Mene su ljudi samo dobrotom mogli da postide, nikad zamerka ili uvredama. Ona je jedna od retkih zaposlenih dama u ovoj ustanovi koja se nikada nije koristila govorom i pokretom stanovnika zoo-vrta. Zahvaljivala sam se Bogu što sam ugledala ova dva razumna i dobroćudna lica i što gospodin Marić neće upoznati pojedine divlje životinje koje bi nam zagorčale život svojom bandoglavošću.

Kako to obično biva, bez obzira na silne simpatije koje sam osećala prema ovo dvoje ljudi, odmah sam iskoristila njihovu blagost i dobrotu da ih oteram sa lica mesta. Pre nego što ću ući u prostoriju, unela sam se u dobroćudno lice gospodina Jorgosa i kazala mu: „Gospodine Jorgose, nećete valjda ovde da stojite pored nas kao policajac, zar da se brukamo pred gospodinom novinarom iz Srbije. Zna li vi da je on u Srbiji isto što i Nikos Hadžinikolau u Grčkoj?“ Raširio je očice i ponovio: „Nikos Hadžinikolau?“ Odgovorila sam: „Da, da lično on.“ Dodao je u neverici: „Auuuu! Lica, moramo da donesemo neko posluženje.“ Kazala sam mu: „U redu je posluženje, ali

posle nas ostavite same, znate li koju tremu imam od kamera.“ Klimnuo je glavom, a ja sam se na trenutak postidela svoje laži.

Da sam imala tremu ili nelagodnost, nikad ne bih prihvatila ovo snimanje. Eto, koristila sam se sitnim lažima da obezbedim najbolje radne uslove.

Najzad sam ušla u prostoriju naglo i nepredvidljivo, kao brzi vetar kad iznenada otvori vrata i oduva sve po prostoriji. Nastavila sam još nekoliko minuta grčko-srpsku varijantu, malo pričajući sa gospodinom Marićem, malo sa cenjenim gospodinom Jorgosom, kome sam za kraj zapečatila odluku konstatacijom: „Upravo sam gospodinu srpskom Hadžinikolauu kazala da ste najbolji komandir koga naš zatvor ima.“ Dobročudno se nasmejao i nestao. Više se nije pojavljivao dok se nije završilo tro-satno snimanje emisije. Gospođica Lica popela se samo jednom da uvažene goste počasti kapučinom, i nestala u naredna tri sata. Kakav utisak sam ostavila na gospodina Marića glupo bi bilo da govorim ja, to bi trebalo on da kaže, ako ga nekad neko upita za naš susret.

Sećam se samo da me je posle prvih nekoliko minuta moga monologa upitao: „Stani, možeš li ti tako kako pričaš da nastaviš pred kamerom?“ Kao i svaka samouverena budala odgovorila sam neskromno: „Naravno da mogu tako da pričam 24 sata ispred kamere!“ Nasmejao se, a šta bi drugo i mogao. Uglavnom su budale samouverene, naročito kada treba da urade nešto što do tada nikad nisu radile. Počelo je dobro za gospodina Marića, bar sam bila brbljiva. Šta bi da ga je sačekao neki tutumrak, koji teško priča, a on prevalio toliki put?

Snimanje emisije proteklo mi je kao neka draga poseta rođaka iz Srbije. Prošlo je mnogo vremena a da nisam uživo čula nijednu srpsku reč. Razgalila sam se našim ljudima i odmah zaključila kako smo mi Srbi mnogo lepši, pametniji i duhovitiji narod od Grka. Nošena patriotskim osećanjima, koja su naročito jaka kada si daleko od svoje zemlje i u izolaciji, letela sam na krilima sreće puna tri sata, dok nisam aterirala u moj blok i u surovu stvarnost.

U bloku me je čekalo sedamdeset pari radoznalih očiju, kojima sam detaljno opisivala koju od njih sam pomenula i čiji je ručni rad izazvao interesovanje uvaženog novinara iz Srbije. Izmišljala sam i preterivala, svesno hvaleći prstenje od konca i ruže od hleba kao eventualni biznis kada izađu na slobodu, lečeći im umorne i tužne zatvorske duše. Radovale su se kao deca. Koliko je nama, zatvorenicima, malo potrebno pa da začas odlutamo u lepi i šareni svet slobode, koji će nam, prvog dana posle izlaska iz ove ustanove, lupiti šamar.

Sve što sam ispričala u emisiji desilo se, iako običnom gledaocu može da deluje kao fantazija. Oni koji me dobro poznaju znaju da sam u svaku reč koju sam tada izgovorila bezuslovno verovala. Da li sam preterivala opisom dragih ljudi, možda jesam jer kada volim uvek preterujem.

Bitno je da nisam izmislila nijedan događaj i da u njihovom opisu nisam preterivala. Ne znam da li sam poslala lošu poruku mladim ljudima. Ako jesam, onda nije bilo sa namerom i to mi se ne sviđa nimalo. Volela bih da ljudi imaju širinu kada pokušavaju da me shvate. Ako si pravi, moraš ostati dosledan sebi i svojim izborima, čak iako su oni bili pogrešni.

Ispod svake moje prestupničke časti bilo bi da, u trenutku dok se nalazim u zatvoru sa kaznom od 24 godine, plaćem i javno se kajem. Tako nešto može da uradi samo kukavica ili neko ko je zalutao u zatvor i odležao šestomesečnu robiju. Posle sedam godina zatvora ne mogu baciti niz vodu ni teške ni lepe zatvorske trenutke, ne može mi sudija biti bliži nego prestupnik, ne mogu gajiti simpatiju ka policiji jer mi je dugi niz godina bila protivnik na terenu, gde su sudije uvek njihove. To naravno ne znači da bilo kog čoveka mrzim. Kada svoje misli prema policiji svedem na meru pojedinca, veoma sam razumna i emotivna. Postoje samo dve kategorije u koje svrstavam ljude, a to su dobar i loš čovek.

Dobar čovek je dobar i ja ću ga sigurno voleti taman on bio onaj koji me je hapsio. Generalno, mržnje u mom životu nema. Ja sam nepopravljivi sanjar, koji će to večno ostati. Neodstupanje u nekim životnim stavovima deo je mog karaktera, dostojanstva i ponosa, koji me čine ovim što jesam. Možda je moja najveća krivica to što jesam, ako je krivica.

UMESTO POGOVORA

Povodom kriminala, definisaću malo preciznije svoj stav. Ako me bilo koji mlad čovek upita da li treba krenuti putem kriminala, moj jedini odgovor biće: NIKADA. Početak puta koji vodi u kriminal često liči na bajku, svuda oko tebe su kuće od čokolade i keksa. Koje god parče da odlomiš i probaš, slatko je.

Uživaš sve dok jednog dana, omamljen tom lepotom i lagodnim životom, ne uđeš u kućicu od čokolade. U nju ulaziš zato što smo stvoreni da uvek želimo malo više. Kada ti dosade parčići, zakoračićeš u nju i najzad saznati koliko je taj put bio opasan. Tada shvataš da su sva raskoš i bogatstvo u stvari bili zamka veštice, sa ciljem da te uvuku u tu kuću. Čim uđeš u nju, veštica će te gurnuti u kazan vrele vode, gde ćeš se krčkati godinama. Svaki dan zatvora je kao teška bolest: jede, nagriza i ubija sve ono što valja i što je zdravo u čoveku, jer sve što valja u njemu je ranjivo. Zatvor je dugo i teško bolovanje, koje iscrpljuje dušu i telo. Ne postoji novac koji može da zameni čovekovu slobodu

jer ona nema cenu. Svesni su je u potpunosti samo oni koji su je gubili, jer se sloboda često podrazumeva, pa kao takva i ne ceni previše.

Izlazak iz zatvora podsetiće te da si žigosan i da ovaj žig sa sebe nećeš skinuti nikada. Na novoj životnoj raskrsnici sačekće te četiri puta, tri potpuno nepoznata i jedan dobro poznat, ponovo primamljiv, jer si njime hodao i misliš da ovog puta znaš da izbegneš sve njegove zamke. Sa tog puta glasno će te dozivati ljudi, tebi poznati i bliski. Retki su oni koji imaju snage da odbace sve te povoljnosti i žigosani krenu nepoznatim putem, među nepoznate ljude. Tako ostaješ u začaranom krugu, čiji se kraj ne nazire.

Pored ovog stava, koji je krajnje iskren, potkrepljen bogatim zatvoreničkim iskustvom i jedina prava poruka mladima, da ne bih ispala licemerna, moram izneti još jedan lični stav, koji se tiče samo mene i moje komplikovane ličnosti. Ponekad čovek, naročito kada je u zrelijim godinama, mora da sagleda sebe realno.

Moj nezgodan karakter i neprihvatanje nikakvog autoriteta veoma su doprineli mom lošem životnom izboru. Da bih odživela život slobodna, a to znači bez šefova, bez radnog staža, bez nametnutog ispunjavanja želja, bez radnog vremena, valjalo je naći način da život učinim stvarnim, a ne pustim maštanjem. Izboru nije bilo mnogo.

Iz ove grube podele isključujem izuzetno talentovane i darovite ljude, bez obzira koje su struke i zanimanja. Izuzetan čovek je izuzetan i on je kategorija sam za sebe. Takvih ljudi je malo, njima treba odati sve počasti i nikad im ne zavideti na ostvarenoj slobodi. Ako sam već želela ugodan život, bez naredbi, morala sam da odaberem ili put beskičmenjaka i ulizice, koji će ako je uporan i ima

želudac za sve, dogurati daleko bez velikog reskira, ili put kriminala, u okviru koga sam postavila određene moralne kodekse kako bih mogla da opravdam svoju objektivno lošu praksu. Moja pravila u kriminalu jasna su i nepromenljiva od prvog dana.

Sva izvršena dela u kojima sam učestvovala desila su se isključivo van granica naše zemlje, a žrtve su uvek bile najluksuznije radnje i najbogatiji ljudi, koji su sve svoje štete bar dvostruko naplatili. Nikada nijedan čovek nije fizički stradao, niti je meta napada bio siromašan čovek ili čovek srednje klase. Ne smatram to opravdanjem, već objašnjenjem, kako bi ova moja sanjarska duša mogla da se izbori sa grehom koji nosim. Za moju lošu praksu postoji i kazna, koja se zove zatvor. Tako se na neki način uspostavlja balans između mog dela života kada živim visoko iznad standarda, i dela života u kome živim na samoj ivici bezdana.

Nažalost, i danas posle gorkih iskustava i teške neizvesnosti koja me čeka, ako bih morala da biram put ulizice i kukavice ili put buntovnika, opet bih birala ovaj drugi, iako sam odživela težak život u pojedinim trenucima, zapitavši sebe: „Šta ja ovo radim, ima li cenu?“ Znam da nema, ali opet, kuda sa sobom ovakvom isključivom i ponosnom, nesposobnom za kukavičke kompromise sa životom.

Na kraju, upozoriću čitaoce, naročito mlade, da budu pažljivi u tumačenju mojih nekada veselih a nekada oporih životnih poruka. Ne bih želela da mladim ljudima pošaljem pogrešnu poruku. Sirova, neobuzdana snaga i životni optimizam sastavni su deo moje komplikovane ličnosti i dar za koji se nisam izborila, već sam ga dobila u

nasleđe od svojih borbenih predaka. Oni su glavni pokretači svega što je u meni. Ne predlažem nijednom čoveku da mu budem uzor. Naprotiv, dokle god budem bila živa, glasaću za umetnost, sport i obrazovanje. Ako neko danas može da me obori s nogu, onda je to neki bezmerno talentovani umetnik. Volim maštovite, kreativne, uporne ljude, pune ideja, koji žele da promene svet.

Manje osetljivim čitaocima, koji nisu između mojih boja i reči prepoznali istinsku poruku, pomoći ću korisnim sugestijama. Pišem o svojim porazima vedro i bez kajanja, tako se po dejstvu suprotne misli moji porazi ne čine teškim. Izostavljanjem uzroka i sitnica, svoje poraze pretvaram u pobeđe a promašenost u junaštvo. Ne radim to svesno i sa ciljem da obmanem čitaoca. Jednostavno borac i pozitivac u meni pokušava da nađe tračak svetlosti, čak i u mračnom tunelu. Možda umetnik u meni boji i ulepšava sve što vidi ispred i oko sebe.

Želela bih da ova knjiga bude uživanje i put kroz avanturu čitaocu koji će na kraju teksta pomisliti: „Kakva žena, kakav život, ne daj bože da je moj.“

Ako ne postignem baš ovaj cilj, zadovoljila bih se kad bi ona služila kao beg običnom čoveku u uzbudljivu avanturu, posle koje će se obradovati svom dolasku kući.

Ako bude tako, uspela sam!

Sudbina autorke ove knjige ne završava se drugom knjigom, krajnju istinu saznajte u trećoj knjizi, koja je u pripremi.

Olivera Ćirković

BIOGRAFIJA

Olivera Ćirković (Beograd, 1969 godina) košarkašica i košarkaška reprezentativka Jugoslavije. Karijeru je počela u košarkaškom klubu “Crvena Zvezda”. Dvadeset godina dugu sportsku karijeru, obeležili su košarkaški klubovi “Voždovac” sa kojim je osvojila nekoliko kade-tskih i juniorskih prvenstava, “Student” - Valjevo, “Jedin-stvo - Aida”, Tuzla. Međunarodnu karijeru je nastavila u atiskom “Pagratiju”, Grčka i slovenačkom “Celju”. Po završetku igračke karijere postala je sportski direktor u ženskom košarkaškom klubu “Crvena Zvezda”. Posle dugogodišnje uspešne sportske karijere i izleta u priva-tnom biznisu, priključuje se čuvenoj grupi “ Pink Panteri”, poznatoj po pljačkama juvelirnica širom sveta. Odležala je sedmogodišnju zatvorsku kaznu. Danas je slobodna i odlučna da se bori za prava zatvorenika.

Olivera Ćirković
JA, PINK PANTER 2

Za izdavača
Olivera Ćirković

Lektura i korektura
Milan Gligorijević

Dizajn korica
Kristina Fišćan

Tiraž
10.000

Beograd, 2019.

Štampa i povez
Artprint MEDIA, Novi Sad

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-94

БИРКОВИЋ, Оливера, 1969-

Ja, Pink Panter 2 / Olivera Ćirković. - Beograd : O. Ćirković, 2019
(Novi Sad : Artprint media). - 271 str. ; 20 cm

Tiraž 10.000.

ISBN 978-86-900918-0-5

COBISS.SR-ID 328736263